

Algemeen ambtsbericht Iran

Datum September 2023

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Afdeling Ambtsberichten (AB)

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding	5
1 Politieke en veiligheidssituatie	6
1.1 Politieke situatie	6
1.1.1 Islamitische Republiek	6
1.1.2 Strafrechtsysteem	7
1.1.3 Revolutionaire Garde	7
1.2 Veiligheidssituatie	12
1.2.1 Binnenlandse veiligheidssituatie	12
1.2.2 Grootchalige protesten in 2022	13
1.2.3 Aanslagen bij het heiligdom Shah Cheragh	19
1.2.4 Droneaanval op een militaire fabriek	19
1.2.5 Vergiftigingen op scholen	20
1.2.6 Koerdistan, Kermanshah en West-Azerbeidzjan	20
1.2.7 Khuzestan	22
1.2.8 Sistan-Baluchistan	23
2 Identiteit, documenten en nationaliteit	26
2.1 Identificatieplicht, identiteits- en reisdocumenten	26
2.1.1 Geboorteboekje	26
2.1.2 Nationale identiteitskaart	26
2.1.3 Paspoort	26
2.1.4 Huwelijksboekje	26
2.1.5 Geboortebewijzen voor niet-Iraanse kinderen	26
2.1.6 Documenten opsturen naar het buitenland	27
2.2 Nationaliteit	27
3 Mensenrechten	28
3.1 Positie van specifieke groepen	28
3.1.1 Etnische groepen	28
3.1.2 Leden van oppositiepartijen en politieke activisten	38
3.1.3 Militaire dienst	42
3.1.4 Lhbtq+	44
3.1.5 Vrouwen	48
3.1.6 (Alleenstaande) minderjarigen	56
3.2 Nalevingen en schendingen	59
3.2.1 Vrijheid van meningsuiting	59
3.2.2 Vrijheid van vereniging en vergadering	74
3.2.3 Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging	75
3.2.4 Bewegingsvrijheid	93
3.3 Toezicht en rechtsbescherming	94
3.3.1 Aangifte van een misdrijf	94
3.3.2 Rechtsgang	95
3.3.3 Arrestaties, bewaring en detenties	100
3.3.4 Doodstraf	102
3.3.5 Eergerelateerd geweld	105
3.3.6 Mishandeling en foltering	106
3.3.7 Verdwijningen en ontvoeringen	107

4	Vluchtelingen en ontheemden	109
4.1	Vluchtelingen in Iran	109
4.1.1	Instroom van Afghanen	109
4.1.2	Opvang van Afghanen	109
4.1.3	Geregistreerde Afghanen	110
4.1.4	Afghaanse paspoorthouders	110
4.1.5	Ongedocumenteerde Afghanen	111
4.1.6	Census	111
4.1.7	Vrijwillige terugkeer van Afghanen	112
4.1.8	Discriminatie van Afghanen	112
4.1.9	Iraakse vluchtelingen	112
4.2	Opvang van binnenlandse ontheemden in Iran	112
4.3	Uitreis van niet-Iraniërs	113
4.4	Boetes voor illegaal verblijf	113
5	Terugkeer	114
5.1	Iraanse diaspora	114
5.2	Problemen bij terugkeer	114
5.2.1	Factoren bij terugkeer	114
5.2.2	Verklaring inzake de islam	116
5.2.3	Monitoring van terugkeerders	116
5.2.4	Informatie over een asielaanvraag	117
5.2.5	Verklaring bij vrijlating	117
5.2.6	Bagagecontrole bij terugkeerders	117
5.2.7	Terugkrijgen van eigendommen	117
5.2.8	Arrestatie na terugkeer	117
5.2.9	Wachtwoorden sociale media	119
6	Bijlagen	120
6.1	Lijst van gebruikte afkortingen	120
6.2	Begrippenlijst	121
6.3	Rapporten en publicaties	122
6.4	Websites	128
6.5	Nieuwsbronnen	130
6.6	Wetgeving	131
6.7	Kaart van Iran	132

Inleiding

Dit ambtsbericht is opgesteld aan de hand van de vragen en aandachtspunten in de *Terms of Reference* (ToR) van het Ministerie van Justitie en Veiligheid. De ToR voor dit ambtsbericht is vastgesteld op 19 januari 2023, met een aanvullende ToR op 23 februari 2023. De ToR en de aanvulling daarop zijn samen met het ambtsbericht gepubliceerd op de website van de Rijksoverheid.

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Iran beschreven, voor zover dit van belang is voor de beoordeling van asielaanvragen van personen die afkomstig zijn uit dit land en voor de besluitvorming over terugkeer van afgewezen Iraanse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van het algemeen ambtsbericht van mei 2022.¹ De verslagperiode beslaat de periode van april 2022 tot en met augustus 2023. Dit ambtsbericht betreft een feitelijke, neutrale en objectieve weergave van de bevindingen gedurende de onderzochte periode. Het is geen beleidsstuk en geeft niet de visie van de Nederlandse regering of het beleid jegens een land of regio weer. Het ambtsbericht bevat geen conclusies ten aanzien van het vreemdelingenbeleid.

Dit ambtsbericht is opgesteld aan de hand van openbare en vertrouwelijke bronnen waarbij gebruik is gemaakt van zorgvuldig geselecteerde, geanalyseerde en gecontroleerde informatie. Bij de opstelling is onder meer gebruik gemaakt van informatie van niet-gouvernementele organisaties (ngo's), vakliteratuur, berichtgeving in de media en relevante overheidsinstanties. De passages in dit ambtsbericht berusten op meerdere bronnen, tenzij het gaat om algemeen onbetwiste feiten of anderszins staat aangegeven. De geraadpleegde openbare bronnen zijn opgenomen in hoofdstuk 6 van dit ambtsbericht.

Voor dit ambtsbericht is ook gebruikgemaakt van informatie die onder andere verkregen is via de diplomatieke vertegenwoordiging van Nederland in Iran en vertrouwelijke gesprekken en correspondentie. Tevens heeft er een landenbezoek aan Iran plaatsgevonden. De op deze basis ingewonnen informatie is voornamelijk gebruikt ter ondersteuning van en aanvulling op passages die zijn gebaseerd op openbare informatie. De bronnen zijn in het voetnotenapparaat aangemerkt als 'vertrouwelijke bron' en voorzien van een datumaanduiding.

Hoofdstuk 1 behandelt de politieke en veiligheidssituatie. Hoofdstuk 2 gaat in op documenten en nationaliteitswetgeving. Hoofdstuk 3 behandelt de mensenrechtensituatie in Iran. Hoofdstuk 4 bespreekt de situatie van vluchtelingen en binnenlandse ontheemden. Het ambtsbericht sluit af met een hoofdstuk over de terugkeer van Iraniërs naar hun land van herkomst.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2022/05/31/algemeen-ambtsbericht-iran-van-mei-2022>

1 Politieke en veiligheidssituatie

1.1 Politieke situatie

1.1.1 Islamitische Republiek

De Islamitische Republiek Iran (IRI) heeft een hybride politiek systeem met zowel theocratisch-autoritaire als democratisch-republikeinse elementen.² Aan het hoofd staat de opperste leider. Deze sjiitische geestelijke heeft verregaande bevoegdheden. Zo is hij de opperbevelhebber van de strijdkrachten. Hij benoemt onder meer het hoofd van de rechterlijke macht, de commandant van het reguliere leger, geestelijken die in de provincies de vrijdagdiensten doen en het hoofd van de Iraanse omroep (*Islamic Republic of Iran Broadcasting Corporation, IRIB*). Verder vallen enkele grote islamitische liefdadigheidsstichtingen onder zijn gezag.³ In 1989 werd de in 1939 geboren ayatollah Ali Khamenei door de Raad van Experts tot opperste leider benoemd. De Raad van Experts is belast met het toezicht op de opperste leider en het kiezen van een opvolger na zijn overlijden. Onder voorzitterschap van ayatollah Ahmad Jannati komt deze raad jaarlijks twee keer bijeen. De huidige 88 geestelijken van de Raad van Experts werden in 2016 bij algemene verkiezingen voor een termijn van acht jaar gekozen.⁴

In 2021 werd Ebrahim Raisi bij algemene verkiezingen tot president gekozen.⁵ Iran heeft een rechtstreeks gekozen parlement van 290 zetels waarvoor om de vier jaar verkiezingen plaatsvinden, het recentst in 2020.⁶ Het parlement stelt de jaarbegroting vast en neemt wetten aan. Het parlement kan ook het vertrouwen in een minister opzeggen. Zo stuurde het parlement op 30 april 2023 de minister van Industrie, Mijnbouw en Handel weg.⁷ In mei 2023 begon Mohammad Baqer Qalibaf aan zijn vierde termijn als parlamentsvoorzitter.⁸ Alle besluiten van het parlement dienen de goedkeuring te krijgen van de Raad van Hoeders. De eerdergenoemde ayatollah Jannati is de secretaris van deze raad, die bestaat uit twaalf leden. De opperste leider benoemt de zes geestelijken in deze raad. Daarnaast nomineert het hoofd van de rechterlijke macht de zes juristen in deze raad, aan wier benoeming het parlement vervolgens goedkeuring verleent.⁹ Het parlement kan een door de Raad van Hoeders verworpen wet in herziene vorm opnieuw indienen. Als er een geschil over bepaalde wetgeving tussen de Raad van Hoeders en het parlement blijft

² IISS, *Woman, life, freedom in Iran*, 29 november 2022; CRS, *Iran: Background and U.S. policy*, 23 maart 2023, p. 2.

³ Op 12 december 2022 voegde de Raad van de Europese Unie de IRIB toe aan de EU-sanctielijst; LTO, *Staatsorganisationsrecht des Iran: Ein Wächterrat voller Macht*, 26 oktober 2022; BBC News, *Iran country profile*, 6 januari 2023; Die Zeit, *Wie Staat und Religion im Iran miteinander verwoben sind*, 19 januari 2023; Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 3.

⁴ Tasnim News, *Periodic meeting of Iran's Assembly of Experts opens in Tehran*, 6 september 2022; The Economist, *The succession*, 25 mei 2023.

⁵ BBCM, *Analysis: Iranian president Ebrahim Raisi's first year in office*, 4 augustus 2022; BBC News, *Iran country profile*, 6 januari 2023.

⁶ Iran International, *Iran speaker wins re-election as Khamenei calls for less infighting*, 26 mei 2022; BBCM, *Iran MPs approve amendments in parliamentary election law*, 29 januari 2023.

⁷ Die Zeit, *Wie Staat und Religion im Iran miteinander verwoben sind*, 19 januari 2023; BBCM, *Iran's industry minister impeached by parliament*, 30 april 2023; AP News, *Iran's parliament sacks minister over alleged mismanagement*, 30 april 2023.

⁸ Iran International, *Iran speaker wins re-election as Khamenei calls for less infighting*, 26 mei 2022; BBCM, *Iran parliament speaker re-elected for another year*, 23 mei 2023.

⁹ Iran International, *Top Iran judge wants swift 'justice' for protestors*, 19 december 2022; BBCM, *Iran's government submits 'legal rallies' bill to parliament*, 6 mei 2023; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 10; BBCM, *Senior cleric re-elected head of Iran's powerful constitutional watchdog*, 19 juli 2023; IranWire, *97-year-old cleric Jannati re-elected as Guardian Council chief*, 20 juli 2023.

bestaan, beslist de Beoordelingsraad over het lot van de wet. De opperste leider benoemt de leden van de Beoordelingsraad.¹⁰

1.1.2 Strafrechtsysteem

De wet is uitgebreid gecodificeerd op alle rechtsgebieden, waaronder het strafrecht. De bijbehorende wetteksten zijn voor een groot deel gebaseerd op de regels van het twaalver-sjiitische recht.¹¹ Het strafrechtsysteem kent twee pijlers: de reguliere rechtbanken die een algemene jurisdictie hebben, en de revolutionaire rechtbanken, die zaken behandelen die worden beschouwd als een bedreiging voor de nationale veiligheid.¹² Daarbij kan het onder meer gaan om aanklachten op grond van artikel 279 (*moharebeh*, vijandschap tegen God) van het Islamitische Wetboek van Strafrecht (hierna: WvS), artikel 286 WvS (*efsad-fil-arz*, verspreiden van corruptie op aarde),¹³ artikel 287 WvS (*baghy*, gewapende opstand), artikel 501 WvS (spionage), artikel 514 WvS (belediging van de leider en grondlegger van de IRI) en de Opiumwet.¹⁴

Het juridisch systeem functioneert onder de directe verantwoordelijkheid van het hoofd van de rechterlijke macht. Sinds 1 juli 2021 is dat Gholamhossein Mohseni Ejei.¹⁵ Verschillende bronnen merken de rechterlijke macht aan als niet onafhankelijk, partijdig en beïnvloedbaar.¹⁶ Uitspraken zijn afhankelijk van de (persoonlijke) context, de binnen- en buitenlandse politieke situatie en de positie van de beklaagde in de samenleving. Daarbij komt dat de rechterlijke macht, en dan met name de revolutionaire rechtbanken, niet transparant is.¹⁷ In strafprocessen hebben mensenrechtenverdedigers vaak slecht toegang tot onafhankelijke juridische bijstand. Veroordelingen van mensenrechtenverdedigers vinden voornamelijk plaats in revolutionaire rechtbanken (zie paragraaf 3.3.2).¹⁸ Dit alles maakt het Iraanse rechtssysteem arbitrair en onvoorspelbaar.¹⁹

1.1.3 Revolutionaire Garde

De Revolutionaire Garde (*Islamic Revolutionary Guard Corps*, IRGC) is in 1979 opgericht om het islamitische systeem in Iran te beschermen tegen binnenlandse en buitenlandse bedreigingen.²⁰ De officiële naam van deze militaire organisatie is het

¹⁰ Khamenei.ir, *Leader appointed members of Expediency Council for the new term*, 20 september 2022; LTO, *Ein Wächterrat voller Macht*, 26 oktober 2022; IFP, *Iran's former security chief becomes leader's political adviser, member of expediency council*, 22 mei 2023.

¹¹ The Iran Primer, *The Islamic judiciary*, 1 augustus 2015; LTO, *Ein Wächterrat voller Macht*, 26 oktober 2022.

¹² Die Zeit, *Wie Staat und Religion im Iran miteinander verwoben sind*, 19 januari 2023; Iran Best Lawyer, *Criminal defense in Iran*, <https://www.iranbestlawyer.com/criminal-defense-in-iran/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

¹³ Blijkens artikel 286 WvS wordt onder corruptie op aarde verstaan: een misdrijf dat op grote schaal is gepleegd door een persoon gericht tegen de fysieke integriteit van anderen of de binnenlandse of de buitenlandse veiligheid van het land of het verspreiden van leugens, het verstoren van het nationale economische systeem, het plegen van brandstichting en vernieling, het verspreiden van giftige, microbiologische en gevaarlijke stoffen, het oprichten van centra van losbandigheid en prostitutiecentra of het helpen bij de oprichting daarvan.

¹⁴ Artikel 303 van het Wetboek van Strafvordering (Sv).

¹⁵ RSF, *New head of Iran's judicial system has journalists' blood on his hands*, 13 juli 2021; Iran International, *Top Iran judge wants swift 'justice' for protestors*, 19 december 2022.

¹⁶ The Economist, *Shirin Ebadi on the legal obstacles Iran's protesters face*, 16 november 2022; Amnesty International, *Amnesty International report 2022/23. The state of the world's human rights*, 28 maart 2023, p. 198; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 36.

¹⁷ The Washington Post, *At the heart of Iran's crackdown, a small group of judges sentences protestors to hang*, 25 januari 2023; IHRNGO, *At least 55 people executed in 26 days; List of protestors at risk of death penalty*, 27 januari 2023; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 39; vertrouwelijke bron, januari 2023.

¹⁸ The Conversation, *Iran executions: the role of the 'revolutionary courts' in breaching human rights*, 13 januari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

¹⁹ De Standaard, *Van uitzichtloos naar uitzichtlozer: veertig jaar cel voor Belg in Iran*, 11 januari 2023; Die Welt am Sonntag, *Im Land der Willkür*, 4 februari 2023; vertrouwelijke bron, januari 2023.

²⁰ In 2010 voegde de Raad van de Europese Unie de Revolutionaire Garde toe aan de WMD-sanctielijst; DIA, *Iran military power. Ensuring regime survival and securing regional dominance*, 19 november 2019, p. 25; IranWire,

Gardekorp van de Islamitische Revolutie (*Sepah-e Pasdaran-e Enqelab-e Eslami*). De Revolutionaire Garde speelt een belangrijke rol in de politiek, de strijdkrachten en de economie. Er zijn tal van instellingen en bedrijven verbonden aan de Revolutionaire Garde.²¹ De Revolutionaire Garde heeft veel invloedrijke vertegenwoordigers in verschillende instituten, zoals de regering, het parlement, de Beoordelingsraad en verscheidene uitvoeringsorganisaties. Daarmee is de Revolutionaire Garde niet slechts een militaire actor, maar een organisatie met een brede reikwijdte, die een grote invloed heeft op het dagelijkse leven in Iran.²²

Organisatorisch legt de Revolutionaire Garde verantwoording af aan de Generale Staf van de Strijdkrachten van de Islamitische Republiek Iran (*General Staff of the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran*).²³ De hoogste commandant binnen de Revolutionaire Garde is generaal-majoor Hossein Salami. De opperste leider stelde hem op 21 april 2019 aan in deze functie.²⁴ De schattingen van het aantal personeelsleden in actieve dienst lopen uiteen van 150.000 tot 200.000 personen. Dit is exclusief de leden van de paramilitaire organisatie *Basij* (zie paragraaf 1.1.3.5).²⁵ Volgens het *CIA World Factbook* maken dienstplichtigen naar verluidt meer dan de helft van het personeelsbestand van de Revolutionaire Garde uit.²⁶

1.1.3.1

Qods-brigade

De Revolutionaire Garde bestaat uit verschillende onderdelen. Een daarvan is de Qods-brigade. Dit is de speciale eenheid van de Revolutionaire Garde voor operaties in het buitenland.²⁷ Sinds 3 januari 2020 is brigadegeneraal Esmail Qani commandant van de Qods-brigade.²⁸ Het werkveld van de Qods-brigade beslaat verschillende gebieden waar leden van de brigade eenheden trainen, bevoorraden of militair actief zijn. Tot deze gebieden behoren onder meer Syrië, Irak, Libanon en Jemen.²⁹

1.1.3.2

Marine

De Revolutionaire Garde beschikt over een eigen marine. Deze bezit onder meer met raketten bewapende vaartuigen, speedboten, helikopters, drones en

The IRGC security and intelligence agencies, 9 april 2019; VOA, *What is Iran's Islamic Revolutionary Guard?*, 3 januari 2020.

²¹ IranWire, *The IRGC security and intelligence agencies*, 9 april 2019; CFR, *Iran's revolutionary guards*, 20 april 2023.

²² BBC News, *Profile: Iran's revolutionary Guards*, 3 januari 2020; Radio Farda, *Iran's Majles: A parliament of IRGC commanders*, 2 juni 2020; Reuters, *Factbox: Iran's revolutionary guards: from military operations to business empire*, 19 januari 2023; Chatham House, *Iran's generational leadership change*, 17 mei 2023; The Economist, *The succession*, 25 mei 2023.

²³ Saied Golkar, *Captive society: The Basij militia and social control in Iran*, Woodrow Wilson Center Press and Columbia University Press, 2015, p. 31; WINEP, *Who is Iran's new armed forces chief of staff?*, 5 juli 2016; Tehran Times, *IRGC has special place in people's hearts: top commander*, 12 februari 2023.

²⁴ Radio Farda, *Why Khamenei changed the guards' commander and what it means*, 22 april 2019; Iran International, *Iranian lawyers to file case against IRGC commander*, 27 maart 2023.

²⁵ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 37; CIA, *The world factbook, Iran, Military and Security, Military and security service personnel strengths*, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/#military-and-security>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²⁶ CIA, *The world factbook, Iran, Military and Security, Military service age and obligation*.

²⁷ In 2011 voegde de Raad van de Europese Unie de Qods-brigade toe aan de EU-sanctielijst; RFE/RL, *A look at three decades of Iran's secretive Quds force*, 8 januari 2020; WINEP, *The evolution of Iran's Quds force since 1979*, 3 juni 2021; Iran International, *Israeli media reveals new unit of Iran's IRGC Quds Force*, 7 juni 2023.

²⁸ Reuters, *Iran names deputy Quds Force commander to replace Soleimani after killing*, 3 januari 2020; Iran International, *IRGC Quds commander threatens region, insults women*, 21 december 2022.

²⁹ Iran International, *Iran's presence in Syria directly ordered by Khamenei: Insider*, 4 januari 2023; Tony Blair Institute for Global Change, *Making the case for the UK to proscribe Iran's IRGC*, 17 januari 2023; Reuters, *Factbox: Iran's revolutionary guards: from military operations to business empire*, 19 januari 2023; CRS, *Iran: Background and U.S. policy*, 23 maart 2023, p. 5 en 8; CFR, *Iran's revolutionary guards*, 20 april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

landingsvaartuigen.³⁰ Het personeelsbestand van de marine van de Revolutionaire Garde wordt geschat op ongeveer 20.000 personen.³¹ De belangrijkste marinebasis bevindt zich in de stad Bandar Abbas in de provincie Hormozgan.³² Sinds 23 augustus 2018 voert commandeur Alireza Tangsiri deze marine aan.³³ De marine van de Revolutionaire Garde opereert voornamelijk in de Perzische Golf en de Straat van Hormuz.³⁴

De marine van de Revolutionaire Garde verschilt van de reguliere marine, omdat zij andere soorten eenheden heeft, ander wapentuig bezit en andere tactieken hanteert. Zo bezit de reguliere marine onder meer fregatten, korvetten, onderzeeboten, helikopters en bevoorradingschepen. Haar personeelsbestand wordt geschat op ongeveer 18.000 personen, onder wie mariniers, personeel van de marineluchtvaartdienst en vlootpersoneel.³⁵ De reguliere marine is verantwoordelijk voor de diepere wateren van de Kaspische Zee, de Straat van Hormuz, de Golf van Oman en de Indische Oceaan. Ze voert anti-piraterijoperaties uit en bezoekt buitenlandse havens.³⁶

1.1.3.3

Luchtmacht

De Revolutionaire Garde heeft een eigen luchtmacht. Deze luchtmacht bezit onder meer gevechtstvliegtuigen, helikopters, drones en raketten. Een van de onderdelen is het raketcommando Al-Ghadir.³⁷ Sinds 2009 is brigadegeneraal Amir Ali Hajizadeh commandant van de luchtmacht van de Revolutionaire Garde.³⁸ Het personeelsbestand wordt geschat op ongeveer 15.000 personen.³⁹ Deze luchtmacht heeft vier hoofdtaken. Dat zijn strategische afschrikking, luchtoorlogvoering, luchtafweeroorlogvoering en ruimteoorlogvoering. Hiervoor nemen de inzet en/of presentie van ballistische en kruisraketten een belangrijke rol in dit programma in.⁴⁰

Net als bij de marine heeft de luchtmacht van de Revolutionaire Garde andere soorten eenheden, ander wapentuig en andere tactieken dan de reguliere luchtmacht. Zo bezit de reguliere luchtmacht onder meer gevechtstvliegtuigen, transportvliegtuigen, helikopters en tankvliegtuigen. De schattingen van het aantal personeelsleden van de reguliere luchtmacht lopen uiteen van 37.000 tot 40.000

³⁰ WINEP, *New Iranian warship signals longer maritime reach, more aggressive strategy*, 16 september 2022; Tehran Times, *IRGC navy to get two new vessels*, 9 oktober 2022; BBCM, *Iran's IRGC adds large support ship, new fast boats to navy fleet*, 9 maart 2023; BBCM, *Iran IRGC conducts 'close surveillance' on US warship*, 20 mei 2023.

³¹ DIA, *Iran military power*, 19 november 2019, p. 11; RFE/RL, *Persian might: How strong is Iran's military?*, 9 januari 2020; CIA, *The world factbook, Iran, Military and Security, Military and security service personnel strengths*.

³² IranWire, *The IRGC navy*, 9 april 2019; MEI, *The IRGC and the Persian Gulf region in a period of contested deterrence*, 3 november 2021, p. 16; Iran International, *China finally opens consulate in Iran's Persian Gulf port*, 22 december 2022.

³³ Radio Farda, *Khamenei appoints a new IRGC navy commander*, 24 augustus 2018; WINEP, *New Iranian warship signals longer maritime reach, more aggressive strategy*, 16 september 2022; BBCM, *Iran IRGC conducts 'close surveillance' on US warship*, 20 mei 2023.

³⁴ DIA, *Iran military power*, 19 november 2019, p. 48; BBCM, *IRGC navy discovers 3m litres of smuggled fuel in south Iran*, 13 mei 2023.

³⁵ DIA, *Iran military power*, 19 november 2019, p. 11; IISS, *The military balance 2021*, 25 februari 2021, p. 337; Tehran Times, *New Fateh-class submarines to join Iranian navy fleet*, 26 april 2023; CIA, *The world factbook, Iran, Military and Security, Military and security service personnel strengths*.

³⁶ DIA, *Iran military power*, 19 november 2019, p. 48-49; Fars News, *Iranian navy's 86th fleet docks at Cape Town Port in South Africa*, 1 april 2023; BBCM, *Iranian naval squadron returns after round-the-world tour*, 17 mei 2023; BBCM, *Iran officially welcomes flotilla after journey around the world*, 21 mei 2023.

³⁷ IranWire, *The IRGC aerospace force*, 9 april 2019; USDoS, *Report to congress on identification of, and immigration restrictions on, senior officials of the government of Iran and their family members*, 18 maart 2022; BBCM, *Iran's IRGC develops new cruise missile with 1,650km range*, 24 februari 2023.

³⁸ MEE, *Amir Ali Hajizadeh: Iran's drone mastermind known as 'the new Soleimani'*, 2 september 2021; VOA, *Iranian general acknowledges over 300 dead in unrest*, 29 november 2022.

³⁹ DIA, *Iran military power*, 19 november 2019, p. 11; CIA, *The world factbook, Iran, Military and Security, Military and security service personnel strengths*.

⁴⁰ BBC News, *Video shows 2020 Iranian missile attack on US forces at Iraqi base*, 2 maart 2021; BBCM, *IRGC unveils Iran's first 'hypersonic' missile*, 6 juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

personen. De reguliere luchtmacht richt zich vooral op de verdediging van het Iraanse luchtruim.⁴¹

1.1.3.4 Landmacht

De Revolutionaire Garde heeft een eigen landmacht. Deze landmacht bezit onder meer speciale troepen, tanks en pantservoertuigen. De schattingen van het personeelsbestand lopen uiteen van 100.000 tot 150.000 personen.⁴² Sinds ongeveer 2009 is brigadegeneraal Mohammad Pakpur commandant van deze grondtroepen.⁴³ De landmacht van de Revolutionaire Garde heeft in iedere provincie een eenheid. In de provincie Teheran heeft ze twee eenheden. De eenheden zijn in verschillende bases gevestigd. De landmacht van de Revolutionaire Garde richt zich behalve op het verdedigen van het grondgebied van Iran tegen bedreigingen van buitenaf ook op binnenlandse bedreigingen.⁴⁴

Net als bij de marine en de luchtmacht heeft de landmacht van de Revolutionaire Garde andere soorten eenheden, ander wapentuig en andere tactieken dan de reguliere landmacht. Zo bezit de reguliere landmacht onder meer infanterie-eenheden, speciale troepen, artillerievoertuigen, helikopters en drones. Ze heeft naar schatting 350.000 militairen, onder wie 130.000 beroepsmilitairen en 220.000 dienstplichtigen. De reguliere landmacht is in de eerste plaats verantwoordelijk voor het verdedigen van het grondgebied van Iran in het geval van een invasie.⁴⁵

1.1.3.5 Basij

De *Basij* is een paramilitaire organisatie, die aangestuurd wordt door de Revolutionaire Garde. Het woord *basij* betekent 'mobilisatie' in het Perzisch. De volledige naam is Organisatie voor de Mobilisatie van de Onderdrukten (*Sazman-e Basij-e Mostazafan*).⁴⁶ Sinds 2 juli 2019 is brigadegeneraal Gholamreza Soleimani commandant van de Basij.⁴⁷ Deze militie kent vele vertakkingen binnen de Iraanse samenleving en is onder andere vertegenwoordigd bij universiteiten en in verschillende economische sectoren.⁴⁸ De Basij houdt zich onder meer bezig met het beheersen van protesten en van andere vormen van binnenlandse onrust. Daarvoor houdt de Basij bijvoorbeeld vanuit lokale bureaus toezicht in de wijken.⁴⁹ Het waren voornamelijk de lokale eenheden van de Basij, aangestuurd door de provinciale eenheden van de Revolutionaire Garde, die een cruciale rol speelden bij het harde optreden tegen de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa

⁴¹ DIA, *Iran military power*, 19 november 2019, p. 64; IISS, *The military balance 2021*, 25 februari 2021, p. 337; Mehr News, *Iran air force to fly 40 different fighter jets on Army Day*, 16 april 2023; BBCM, *Iranian army starts annual air drills in central province*, 23 juli 2023; CIA, *The world factbook, Iran, Military and Security, Military and security service personnel strengths*.

⁴² DIA, *Iran military power*, 19 november 2019, p. 11; CIA, *The world factbook, Iran, Military and Security, Military and security service personnel strengths*.

⁴³ IranWire, *The IRGC ground forces*, 9 april 2019; Radio Farda, *Who are the 8 guards commanders sanctioned by U.S.*, 25 juni 2019; Mehr News, *Enemies hybrid war against Iran subject to failure: cmdr.*, 11 juli 2023.

⁴⁴ IranWire, *The IRGC provincial corps*, 9 april 2019; Radio Farda, *Regional headquarters of the IRGC: Tasked with asymmetrical warfare; crushing dissent*, 28 maart 2020; IranWire, *IRGC commanders in Kurdistan, West Azerbaijan replaced*, 30 juni 2023.

⁴⁵ IISS, *The military balance 2021*, 25 februari 2021, p. 338; CRS, *Iran: Background and U.S. policy*, 23 maart 2023, p. 5; CIA, *The world factbook, Iran, Military and Security, Military and security service personnel strengths*.

⁴⁶ Golkar, *Captive society*, 2015, p. 13 en 31; ABC News, *What we know about the Basij, the paramilitary volunteer group cracking down on protesters in Iran*, 13 oktober 2022; CFR, *Iran's revolutionary guards*, 20 april 2023.

⁴⁷ Tasnim News, *Ayatollah Khamenei appoints new commander of Basij*, 2 juli 2019; BBC News, *Iran protests: How countries are punishing the morality police*, 26 oktober 2022.

⁴⁸ Golkar, *Captive society*, 2015, p. 137 en 160; Raad van de EU, *Mensenrechtenschendingen Iran: EU voegt 5 personen en 2 entiteiten toe aan sanctielijst*, 22 mei 2023.

⁴⁹ Iran International, *Iran aims to set up Basij paramilitary bases in 11,000 neighborhood*, 7 januari 2022; CRS, *Iran: Background and U.S. policy*, 23 maart 2023, p. 5.

Amini in het najaar van 2022 (zie paragraaf 1.2.2).⁵⁰ Op 17 oktober 2022 voegde de Raad van de Europese Unie de Basij toe aan de EU-sanctielijst. Verder voegde deze raad voegde de studentenorganisatie van de Basij (*Student Basij Organisation, SBO*) op 22 mei 2023 toe aan deze lijst, vanwege haar rol bij het neerslaan van de protesten op de universiteitscampussen.⁵¹

1.1.3.6 Inlichtingendienst

De Revolutionaire Garde heeft een eigen inlichtingendienst. De activiteiten overlappen voor een groot deel met die van het ministerie van inlichtingen (*Ministry of Intelligence, MOIS*). Het MOIS concurreert ook met de inlichtingendienst van de Revolutionaire Garde. Een verschil tussen beide organisaties is dat medewerkers van het MOIS burgers zijn en die van de inlichtingendienst van de Revolutionaire Garde militairen.⁵² Sinds 23 juni 2022 is brigadegeneraal Mohammad Kazemi de commandant van deze dienst.⁵³

1.1.3.7 Contra-inlichtingendienst

De contra-inlichtingendienst van de Revolutionaire Garde richt zich op het tegengaan van infiltratie binnen het gehele Iraanse militaire apparaat, op het voorkomen van lekken van geheime informatie en op contraspionage. Sinds 27 juni 2022 is brigadegeneraal Majid Khademi de commandant van deze dienst.⁵⁴

1.1.3.8 Beveiligingsdienst

De beveiligingsdienst van de Revolutionaire Garde richt zich onder meer op het beveiligen van belangrijke strategische doelen, zoals luchthavens, nationale evenementen en hooggeplaatste figuren. Sinds 20 april 2019 is brigadegeneraal Fathollah Jomeiri de commandant.⁵⁵ Het bemensen van het crisiscoördinatiecentrum *Thar-Allah*, dat zich richt op de veiligheidssituatie in Teheran, is ook een centrale rol van deze dienst.⁵⁶

1.1.3.9 Cyberverdedigingscommando

Het Cyberverdedigingscommando (*Cyber Defense Command, CDC*) richt zich op de online verdediging van Iran. Een onderdeel van deze organisatie is het Centrum voor Onderzoek naar Georganiseerde Cybercriminaliteit (*Center for Investigating Organized Cybercrime, CIOC*). Deze organisatie houdt zich bezig met de monitoring

⁵⁰ Radio Zamanah, *The Revolutionary Guard threatens Iranian protesters with a crackdown that is already happening; tens of protesters killed*, 23 september 2022; BBC News, *Iran protests: How countries are punishing the morality police*, 26 oktober 2022; de Volkskrant, *Hoeder van de revolutie, maar vooral van zichzelf*, 7 januari 2023; Al-Monitor, *The takeaway: Can sanctions curb Iran's protest crackdown?*, 25 januari 2023.

⁵¹ Raad van de EU, *Mensenrechtenschendingen Iran: EU voegt 5 personen en 2 entiteiten toe aan sanctielijst*, 22 mei 2023; BBCM, *Iran's student Basij Protests 'biased' coverage of unrest in France*, 4 juli 2023.

⁵² Landinfo, CGRS & SEM, *Iran: Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 24; Tehran Times, *IRGC Intelligence Organization: Zahedan murders will not go unpunished*, 3 oktober 2022; Tasnim News, *Iran's intelligence ministry, IRGC intelligence organization highlight role of foreign spy agencies in recent riots*, 29 oktober 2022; Iran International, *Islamic Republic creating yet another parallel intel agency*, 13 december 2022; The Iran Primer, *Explainer: Tactics of Iranian intelligence*, 17 februari 2023.

⁵³ Iran International, *Iran's IRGC intelligence chief removed in major move*, 23 juni 2022; Al Jazeera, *Iran appoints new IRGC spy chief as Israel tensions rise*, 23 juni 2022; RFE/RL, *In major security shake-up, Iran replaces IRGC intelligence chief*, 24 juni 2022; MEI, *Hossein Taeb's removal was not only about Israel*, 30 juni 2022.

⁵⁴ Iran International, *IRGC chief admits its counter-intelligence was targeted*, 30 juni 2022; Iran International, *Iran's leader appoints new IRGC counter-intelligence chief*, 27 juni 2022; The Iran Primer, *Profiles: Iran's intelligence agencies*, 5 april 2023.

⁵⁵ IranWire, *The IRGC security and intelligence agencies*, 9 april 2019; Radio Farda, *IRGC appoints new close protection unit commander*, 21 april 2019; Raad van de Europese Unie, *Council implementing regulation (EU) 2023/379 of 20 februari 2023 implementing Regulation (EU) No 359/2011 concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Iran*, 20 februari 2023, p. 13.

⁵⁶ Iran International, *IEGC chief praises Tehran Sarallah HQ for maintaining security*, 20 juni 2022; MEI, *Hossein Taeb's removal was not only about Israel*, 30 juni 2022; The Telegraph, *Iranian revolutionary Guards commander mysteriously 'shot dead on doorstep'*, 4 januari 2023.

van onlineactiviteiten en het filteren van het internet.⁵⁷ In november 2020 maakte brigadegeneraal Mohammadreza Yazdi bekend dat het IRGC 144 cyberbataljons heeft voor toezicht op het internetverkeer. Het is echter niet bekend wat de omvang van zo'n cyberbataljon is.⁵⁸

1.1.3.10

Economische activiteiten van de Revolutionaire Garde

De Revolutionaire Garde speelt ook een rol in de Iraanse economie. Het is echter niet bekend hoe groot het deel van de economie is dat de Revolutionaire Garde direct of indirect controleert.⁵⁹ De economische activiteiten van de Revolutionaire Garde lopen grotendeels via twee entiteiten: het bouwbedrijf *Khatam al-Anbiya* en de Coöperatieve Stichting (*Bonyad Taavon Sepah*, BTS).⁶⁰ Op 24 april 2023 voegde de Raad van de Europese Unie de BTS toe aan de EU-sanctielijst.⁶¹ Beide entiteiten zijn actief in verschillende economische sectoren, waaronder de infrastructuur, de petrochemische industrie, havens, transport, telecommunicatie en informatietechnologie, industrie, mijnbouw, vastgoed, landbouw, gezondheidszorg, machinebouw, inkoop, de culturele sector en armoedebestrijding.⁶² Een voorbeeld van een instelling die gelieerd is aan de Revolutionaire Garde is de *Bank Sepah*.⁶³ Verder heeft het luchtvaartbedrijf *Mahan Air* banden met de Revolutionaire Garde.⁶⁴ Sommige media zijn eveneens gelieerd aan de Revolutionaire Garde, zoals het dagblad *Javan* en het weekblad *Sobh-e Sadeqh*.⁶⁵ Dat geldt ook voor enkele persbureaus, zoals *Tasnim News* en *Fars News*.⁶⁶ De Revolutionaire Garde beheert ook enkele grote onderwijsinstellingen en medische instellingen.⁶⁷

1.2

Veiligheidssituatie

1.2.1

Binnenlandse veiligheidssituatie

De binnenlandse veiligheidssituatie in Iran is sterk regionaal bepaald (zie paragrafen 1.2.6, 1.2.7 en 1.2.8). In Iran vinden vrijwel dagelijks kleinschalige demonstraties plaats. Naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini op 16 september 2022 vonden gedurende enkele maanden grootschalige demonstraties plaats, verspreid over het

⁵⁷ IranWire, *The IRGC security and intelligence agencies*, 9 april 2019; Landinfo et al., *Iran: Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 24; The Iran Primer, *Profiles: Iran's intelligence agencies*, 5 april 2023.

⁵⁸ Iran International, *Iran commander says he has 144 active cyber-battalions*, 17 november 2020; IranWire, *Islamic Republic's cyber army: Cheerleaders, zombies and trolls*, 5 juni 2023.

⁵⁹ Al-Monitor, *The real footprint of the IRGC in Iran's economy*, 9 augustus 2017; CSIS, *The Iranian Islamic Revolutionary Guard Corps (IRGC) from an Iraqi view – a lost role or a bright future?*, 30 juli 2020; Reuters, *Factbox: Iran's revolutionary guards from military operations to business empire*, 19 januari 2023.

⁶⁰ RFE/RL, *Radio Farda exposé on IRGC corruption, infighting raises ire of Iranian authorities*, 18 februari 2022; Radio Zamaneh, *Khatam Al-Anbiya, central headquarters: a representation of the IRGC's political ambitions and economic pursuits*, 14 juni 2022; BBCM, *Iran appoints new commander of IRGC's economic arm*, 1 mei 2023; VOA, *EU sanctions Iran revolutionary guards' investment wing*, 22 mei 2023; vertrouwelijke bron, februari 2021.

⁶¹ Raad van de EU, *Iran: Raad legt sancties op aan nog eens 8 personen en 1 entiteit*, 24 april 2023.

⁶² IranWire, *The IRGC commercial and financial institutions: (Bonyad-e Ta'avon-e Sepah)*, 9 april 2019; Iran International, *Commander of IRGC contracting arm replaced only after two years*, 1 mei 2023; vertrouwelijke bron, februari 2021.

⁶³ Radio Farda, *Crisis leads Iranian armed forces banks to be merged into Bank Sepah*, 3 maart 2019; Iran International, *Exclusive: IRGC runs Iran's money laundering network in Iraq*, 1 februari 2023.

⁶⁴ RFE/RL, *Argentina seizes Venezuelan plane linked to Iran*, 12 juni 2022; Iran International, *Despite bans, Mahan Air transferring arms to Iran's regional proxies*, 15 december 2022.

⁶⁵ IranWire, *"Rancid": Iranian newspaper close to IRGC lashes out at South Korean ambassador*, 3 november 2021; Iran International, *Newspaper linked to Iran's IRGC slams Raisi's economic record*, 17 april 2022; MEI, *Iran's rising generation Z at the forefront of protests*, 5 oktober 2022; Iran International, *Hardliners appeal to reformists to help save Islamic Republic*, 24 november 2022.

⁶⁶ Iran International, *IRGC agency official's arrest confirms authenticity of leaked files*, 6 december 2022; BBCM, *Iran IRGC-website says military advisor killed in Syria*, 31 maart 2023.

⁶⁷ IranWire, *The IRGC's social, cultural, scientific and educational institutions*, 9 april 2019; IRNA, *Iran's IRGC opens major hospital in impoverished southeast*, 10 mei 2023; Al Jazeera, *Who is Ali Akbar Ahmadian, Iran's new security chief?*, 22 mei 2023.

land. Deze grootschalige demonstraties zijn inmiddels uit het straatbeeld verdwenen (zie paragraaf 1.2.2). In de grensgebieden met Afghanistan, Pakistan en Irak kwamen gewapende confrontaties voor. In de verslagperiode deden zich ook terroristische aanslagen voor (zie paragraaf 1.2.3). Het reisadvies voor Iran van het ministerie van Buitenlandse Zaken staat sinds 7 oktober 2022 op rood. Mensen wordt aangeraden niet naar Iran te reizen en het land te verlaten indien dit op veilige wijze mogelijk is.⁶⁸

1.2.2 *Grootschalige protesten in 2022*

Iran kende in het recente verleden vrijwel dagelijks kleinschalige protesten en ook meerdere golven van grootschalige protesten, zoals de Groene Beweging van 2009, de anti-overheidsprotesten van eind 2017 en begin 2018, de benzineprotesten van 2019 en de waterprotesten van 2021.⁶⁹ In september 2022 kwam een nieuwe golf van protest en maatschappelijke onrust op. Het overlijden op 16 september 2022 van de 22-jarige Mahsa Amini, die ook wel bekend werd onder haar Koerdische voornaam Jina, vormde de opmaat tot de langste en heftigste serie van protesten en maatschappelijke onrust sinds de oprichting van de Islamitische Republiek.⁷⁰

Mahsa Amini was een soennitische Koerdische, maar de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van haar dood beperkten zich niet tot haar bevolkingsgroep. Deze protesten liepen door alle etnische- en religieuze groepen, regio's, leeftijdsgroepen, genders en sociaaleconomische groepen heen.⁷¹ De protesten hadden een grote reikwijdte. Ze bleven niet beperkt tot enkele tientallen steden, maar ze hadden een landelijke spreiding.⁷² Volgens het in de Verenigde Staten gevestigde Persbureau van de Mensenrechtenactivisten (*Human Rights Activists News Agency*, HRANA) verspreidden de protesten zich in korte tijd over alle 31 Iraanse provincies, waaronder in 160 steden en 143 universiteiten.⁷³ Zo vonden er demonstraties plaats in steden waar de bevolking vrijwel geheel uit Perzen bestaat, in de religieuze stad Qom, in Mashhad en in 'militaire' steden zoals Arak en Bushehr.⁷⁴ Deze protesten brachten ook veel jonge vrouwen en scholieren van de zogenoemde generatie Z op de been. Ondanks vele onderbrekingen van het internet en het verlagen van de internetsnelheid stonden met name deze jongeren dankzij het internet veel online in contact met elkaar en met de buitenwereld.⁷⁵ Wanneer de autoriteiten nieuwe

⁶⁸ NOS, *Nederland verscherpt reisadvies voor Iran, rood reisadvies voor het hele land*, 7 oktober 2022; Nederland Wereldwijd, *Reisadvies Iran*, <https://www.nederlandwereldwijd.nl/reisadvies/iran>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁶⁹ WINEP, *How Iran's protests differ from past movements*, 28 september 2022; ACLED, *Anti-government demonstrations in Iran. A long-term challenge for the Islamic Republic*, 12 april 2023.

⁷⁰ Mahsa was haar officiële Perzische naam. Haar Koerdische naam was Jina. Deze Koerdische naam mocht echter niet opgenomen worden in het geboorteregister. Op 13 september 2022 hield de zedenpolitie (*Gasht-e Ershad*) haar aan, omdat zij zich niet hield aan de kledingvoorschriften. Volgens de autoriteiten kreeg zij een hartaanval, waarna zij in coma belandde. Volgens anderen was zij mishandeld. Op 16 september 2022 overleed zij in het ziekenhuis; The Guardian, *Protests in Iran at death of Kurdish woman after arrest by morality police*, 17 september 2022; Al Jazeera, *Clashes as thousands attend Mahsa Amini memorial in Iran's Saqqez*, 26 oktober 2022.

⁷¹ Brian Currin, *Mahsa Amini – The seismic tragedy that is triggering a tsunami that should not be ignored*, 10 februari 2023, p. 7; ACLED, *Anti-government demonstrations in Iran*, 12 april 2023; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

⁷² The Guardian, *Iranians hold large rallies in defiance of warning by Revolutionary Guards head*, 30 oktober 2022; BBC News, *Iran protests: University students stage sit-down strikes*, 1 november 2022; DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023, p. 1 en 8.

⁷³ HRANA, *A comprehensive report of the first 82 days of nationwide protests in Iran*, 8 december 2022, p. 1.

⁷⁴ Iran International, *Iran's oil, petrochemical workers begin strikes, protests*, 10 oktober 2022; The Guardian, *'This generation is really brave': Iranians on the protests over Mahsa Amini's death*, 27 oktober 2022; The Guardian, *Mapping Iran's unrest: how Mahsa Amini's death led to nationwide protests*, 31 oktober 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

⁷⁵ BBC News, *Iran protests: Iran's Gen Z 'realise life can be lived differently'*, 14 oktober 2022; FP, *Meet Iran's Gen Z: the driving force behind the protests*, 1 november 2022; WINEP, *Iranian counterculture and Gen Z*, 4 januari 2023; BBCM, *Analysis: Iran's theocracy faces legitimacy questions 44 years on*, 9 februari 2023.

beperkingen opwierpen, leek het ook deze generatie te zijn die deze met de nodige creativiteit omzeilde.⁷⁶

Vrouwelijke demonstranten gingen vaak zonder hoofddoek de straat op.⁷⁷ Sommigen van hen maakten overwinningsgebaren, scandeerden leuzen, verbrandden hun hoofddoeken, dansten op straat en/of knipten stukken van hun haar af.⁷⁸ Verder vernielden sommige demonstranten propagandamateriaal van de autoriteiten, zoals overheidsbanieren en posters, of zij maakten beledigende gebaren naar bijvoorbeeld foto's van de opperste leider of de grondlegger van de Islamitische Republiek. Sommigen brachten anti-overheidsgraffiti op de muren aan.⁷⁹ Anderen deden pogingen om de uitzendingen van de Iraanse staatstelevisie te verstoren. Zo werd op 8 oktober 2022 het Iraanse zesuurjournaal gehackt met de oproep aan Iraniërs om zich bij de demonstraties te voegen.⁸⁰ Verder werd tijdens de viering van de Dag van de Revolutie op 11 februari 2023 de online-uitzending van de toespraak van president Raisi gehackt.⁸¹ Daarnaast bleven Iraniërs die tegen hun leiders gekant waren creatieve manieren vinden om hun onvrede te uiten. Zo waren begin oktober 2022 meerdere fonteinën in Teheran met rood water gevuld.⁸² Tevens werd het gezicht van Mahsa Amini op een gebouw in Teheran geprojecteerd.⁸³ Verder werd de langste straat in Teheran, de Valiasr-straat, begin december 2022 op *Google Maps* omgedoopt tot de Pahlavi-straat. Dit was de straatnaam van voor de Iraanse revolutie. Het kon ook worden gezien als een verwijzing naar Reza Pahlavi, de zoon van de laatste sjah, die door zijn aanhangers wordt beschouwd als mogelijke nieuwe leider van een interim-regering.⁸⁴

Behalve dat mensen in groten getale de straat op gingen om te protesteren, was er ook veel solidariteit onder de bevolking. Mensen die te bang waren om de straat op te gaan, lieten op andere manieren van zich horen, bijvoorbeeld door hun winkels te sluiten, door enkele dagen hun bankpasje niet te gebruiken of door vanaf balkons protestleuzen te scanderen.⁸⁵ Een veelgehoorde leuze was het aan een Koerdische

⁷⁶ MEI, *Iran's rising generation Z at the forefront of protests*, 5 oktober 2022; CBC News, *Meet Iran's dissident rapper helping youth circumvent regime internet crackdown*, 28 oktober 2022.

⁷⁷ BBC News, *Iran schoolgirls remove hijabs in protests against government*, 4 oktober 2022; RFE/RL, *'This revolution is still alive': A growing number of Iranian women defy the hijab law after months of protests*, 8 maart 2023.

⁷⁸ HRW, *In Iran, schoolgirls leading protests for freedom*, 12 oktober 2022; NRC, *Over de opstandige vrouw in de Iraanse geschiedenis*, 6 februari 2023.

⁷⁹ The Telegraph, *Iranian schoolgirls give clerical leaders the finger as they join uprising against the regime*, 4 oktober 2022; Iran International, *Schools to remove Khamenei's portraits as students tear them down*, 15 oktober 2022; BBCM, *Iran police arrest two for burning pro-establishment banners in north-east*, 3 februari 2023; BBCM, *Iran arrests five for burning revolution anniversary banners*, 8 februari 2023; de Volkskrant, *Alleen met ijzeren vuist kan een nieuwe revolutie worden tegengehouden. Nog wel*, 11 februari 2023; Iran International, *Iranians hold acts of protests calling for regime ouster*, 16 februari 2023; Die Zeit, *"Nachts kehren wir zurück und beschreiben die Wände"*, 18 februari 2023; Iran International, *Iranians chant overnight slogans, set Khamenei banner ablaze*, 20 februari 2023; IranWire, *Violence reported as Iranians mark new year with more protests*, 21 maart 2023; BBCM, *Intelligence forces in Iran arrest man for 'desecration'*, 22 juni 2023; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

⁸⁰ BBC News, *Protests in Iran: State-run live TV hacked by protesters*, 9 oktober 2022; RFE/RL, *Iranian state TV hack puts Supreme Leader in crosshairs, shows slain protesters*, 10 oktober 2022.

⁸¹ Iran International, *Hackers interrupt Raisi's revolution day speech on state TV*, 11 februari 2023; CNN, *Hackers interrupt Iran president's TV speech on anniversary of revolution*, 12 februari 2023.

⁸² MEE, *Mahsa Amini: Tehran fountains dyed red to reflect bloody crackdown*, 7 oktober 2022; VOA, *Artist turns Iran fountains red to reflect bloody crackdown*, 7 oktober 2022.

⁸³ France 24, *The bold tactics that have kept Iran protests going*, 20 oktober 2022; The Guardian, *Mapping Iran's unrest: how Mahsa Amini's death led to nationwide protests*, 31 oktober 2022.

⁸⁴ Iran International, *Google Maps gives Tehran streets pre-revolution names*, 1 december 2022; Bne IntelliNews, *Tehran's main street reverts to pre-revolutionary name on Google Maps*, 2 december 2022.

⁸⁵ VOA, *Iran's protesters chant from buildings amid crackdown*, 29 september 2022; DW, *Iran: Businesses go on strike amid regime crackdown*, 5 december 2022; Time, *The hidden role ordinary Iranians have played in the protests*, 4 mei 2023; Rudaw, *Strikes in Saqqez against arrest of protesters*, 14 juni 2023; vertrouwelijke bron, oktober 2022; vertrouwelijke bron, november 2022.

bevrijdingsbeweging ontleende 'Vrouw, leven, vrijheid.' Een andere veelgehoorde leuze was 'Dood aan de dictator.'⁸⁶

1.2.2.1 Economische malaise

De protesten die ontstonden naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini veranderden snel in brede anti-overheidsprotesten die ook uiting gaven aan de woede en frustratie over de aanhoudende economische malaise, onder meer als gevolg van de Amerikaanse sectorale sancties, slecht economisch beleid, de oorlog in Oekraïne en wijdverbreide corruptie. Iran kampt met hoge inflatie en hoge werkloosheid, in het bijzonder onder de jongere generatie.⁸⁷ De hoge inflatie raakt de gehele bevolking hard en de groeiende groep armen onevenredig hard. Dit leidde al langere tijd tot een krimpende middenklasse.⁸⁸ De waarde van de nationale munt, de rial, nam sterk af. Sinds het begin van de protesten in september 2022 is de waarde van de rial gehalveerd. Zo was een euro op 27 februari 2023 op de vrije markt 619.100 rial waard, terwijl dit op 27 februari 2022 nog 296.700 rial was.⁸⁹

1.2.2.2 Optreden van de autoriteiten

In eerste instantie stelden de veiligheidstroepen zich tijdens deze protestgolf terughoudend op. De autoriteiten leken met de klassieke repressietools en waarschuwingen aanvankelijk niet in staat om goed grip te krijgen op met name de vele jongeren die de straat op gingen.⁹⁰ Deze jongeren stelden zich vaak onverschrokken op.⁹¹ Er leek in vergelijking met eerdere protestgolven minder ontzag te zijn voor de autoriteiten.⁹² Dat volgde onder meer uit filmpjes die begin november 2022 rondgingen op de sociale media van mensen die in het voorbijgaan de tulbanden van geestelijken aftakten.⁹³ Op 17 november 2022 moest het geboortehuis van ayatollah Ruhollah Khomeini het eveneens ontgelden: het werd in brand gestoken.⁹⁴ Meerdere waarschuwingen van de opperste leider en van de commandant van de Revolutionaire Garde, generaal-majoor Hossein Salami, werden genegeerd.⁹⁵ Deze anti-overheidsprotesten waren tegelijkertijd ook geen massale, nationale demonstraties met miljoenen deelnemers zoals in 2009. Zij waren kleinschaliger van aard. Deze protesten kenden ook geen duidelijk leiderschap. Zij hadden een meer gefragmenteerd en gedecentraliseerd karakter dan eerdere protesten. Daardoor konden de veiligheidstroepen minder centraal en ook minder hard optreden en was er een gespreide inzet van de veiligheidstroepen nodig.

⁸⁶ In het Perzisch respectievelijk: "Zan, zendegi, azadi" en "Marg ba setamgar"; IranWire, "Bi-Sharaf!": A guide to the slogans heard at protests in Iran, 22 september 2022; Rudaw, Kurdish slogan on women, freedom unites Iranians, 3 oktober 2022; BBC News, Protests against regime in Iran's Zahedan, 8 januari 2023.

⁸⁷ Financial Tribune, Iran inflation scales new heights, 22 februari 2023; BBCM, Briefing: Iran's Raisi orders action amid 'hyperinflation' worries, 6 mei 2023; Iran International, Inflation in Iran remains as high as 60%, 12 juni 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁸⁸ Atlantic Council, Iran's middle class has been eroding for some time. Now it's only getting worse, 30 juni 2022; Iran International, Poverty doubled in Iran in one year – welfare ministry, 2 januari 2023; Al Jazeera, Free-falling rial leaves Iranians worried about financial future, 2 maart 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁸⁹ BBCM, Tehran police arrest 5 currency brokers as Iranian rial hits record low, 22 januari 2023; Al Jazeera, Iran's currency hits record low amid tensions with the West, 22 januari 2023; Het Financieel Dagblad, Iraanse munt daalt naar het laagste niveau ooit, 21 februari 2023; Bonbast, Historical rates, <https://www.bonbast.com/archive>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁹⁰ Reuters, Analysis: Iran leaders in 'disarray' struggle to close ranks over protests, 30 september 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

⁹¹ MEI, Iran's rising generation Z at the forefront of protests, 5 oktober 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

⁹² BBC News, Iran protester: 'They said if we didn't keep quiet, they would rape us', 27 september 2022; The Guardian, Iranian security forces fire teargas as girls clash with staff at Tehran school, 24 oktober 2022.

⁹³ BBCM, Iran arrests man for 'desecrating' cleric's attire, 9 november 2022; CBS News, As Iran's clerics face a "turban tossing" trend, army warns it's ready to quash protests, 10 november 2022; RFE/RL, In new tactic, young Iranian protesters knock off clerics' turbans on the street, 11 november 2022.

⁹⁴ The Guardian, Iranian protesters set fire to ayatollah Khomeini's ancestral home, 18 november 2022; France 24, Iran protesters set fire to Ayatollah Khomeini's ancestral home, 18 november 2022.

⁹⁵ The Guardian, Iran: Revolutionary Guards chief tells protesters today is last day on streets, 29 oktober 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022; vertrouwelijke bron, november 2022.

Omdat de protesten door de versnippering moeilijk aan te pakken waren, konden ze relatief lang doorgaan.⁹⁶

1.2.2.3

Toenemende repressie

De opperste leider liet in toespraken doorschemeren geen genade te tonen voor de protestbeweging. Hij betitelde de protesten als straatrellen en de demonstranten als landverraders.⁹⁷ Gaandeweg deze anti-overheidsprotesten zetten de autoriteiten in toenemende mate de klassieke middelen van repressie in. Deze repressie was een combinatie van het inzetten van (dodelijk) geweld en geraffineerdere methoden, zoals het beperken van het internet, het volledig uitschakelen van het netwerk, het verspreiden van nepnieuws en het uitzenden van (gedwongen) bekentenissen op de staatstelevisie. Deze methoden bleken effectief te zijn.⁹⁸ Hoewel deze anti-overheidsprotesten voor veel maatschappelijke onrust zorgden, leidde dit niet tot grote machtsverschuivingen of koerswijzigingen bij de autoriteiten.⁹⁹

Het dodelijke geweld van de zijde van de autoriteiten omvatte onder meer het schieten op demonstranten met handvuurwapens, jachtgeweren en machinegeweren.¹⁰⁰ Zo schoten de veiligheidstroepen tussen 17 en 19 november 2022 vier demonstranten dood in de stad Mahabad in de provincie West-Azerbeidzjan. Hun begrafenissen en herdenkingsbijeenkomsten veertig dagen na hun dood leidden op hun beurt tot meer protesten. Op 20 november 2022 greep de Revolutionaire Garde met militair geweld in om de protesten in Mahabad neer te slaan.¹⁰¹ Veiligheidstroepen traden ook met (dodelijk) geweld op bij vreedzame protesten en er werden ook vreedzame demonstranten gearresteerd.¹⁰²

Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties kwamen bij de protesten minstens 530 demonstranten om het leven. Omdat er in de voorhoede van de protesten veel jongeren zaten, was er een relatief groot aantal jonge slachtoffers.¹⁰³ Meer dan de

⁹⁶ France 24, *Lack of leadership is both a strength and weakness of Iran's protest movement*, 16 december 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

⁹⁷ BBCM, *Leader says Iran dealing 'seriously, fairly' with 'street riots'*, 9 januari 2023; MEMO, *Iran's supreme leader calls anti-regime protesters 'traitors'*, 10 januari 2023; BBCM, *Iran leader blames West for 'riots', slams 'hooligans, traitors'*, 4 juni 2023.

⁹⁸ BBC News, *Iran police force says it is investigating protester beating and shooting video*, 2 november 2022; The New York Times, *A chilling crackdown at a Tehran apartment complex*, 2 november 2022; FAZ, *Verhaftungswelle erstickt die Proteste in Iran*, 19 december 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁹⁹ CRS, *Iran: Background and U.S. policy*, 23 maart 2023, p. 3; ACLED, *Anti-government demonstrations in Iran*, 12 april 2023; vertrouwelijke bron, oktober 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹⁰⁰ Spreading Justice, *Iran protests weapons analysis: Officials fail to use non-violent means before resorting to the use of force of firearms*, 17 oktober 2022; The Guardian, *Parents of Iranian woman killed during protests 'harassed by security forces'*, 2 november 2022; AP News, *Activists: Iranian forces unleash heavy fire on protesters*, 21 november 2022; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 6.

¹⁰¹ Hengaw, *Four citizens from Mahabad were killed by government forces*, 19 november 2022; Rudaw, *Human rights groups warn of impending massacre in Kurdish city in western Iran*, 20 november 2022; Iran International, *Islamic Republic deploys military to quash protests in Kurdish City*, 20 november 2022; France 24, *Activists fear major Iran crackdown in Kurdish-populated town*, 20 november 2022; Reuters, *Iran intensifies crackdown in Kurdish area; rights group says four killed*, 20 november 2022; DW, *Iran: Rights groups warn of crackdown in Kurdish Mahabad*, 21 november 2022; NOS, *Iran stuurt extra troepen naar Koerdische regio om protest te onderdrukken*, 21 november 2022.

¹⁰² OCHCR, *Iran: Crackdown on peaceful protests since death of Jina Mahsa Amini needs independent international investigation, say UN experts*, 26 oktober 2022; OHCHR, *Iran: Stop sentencing peaceful protesters to death, say UN experts*, 11 november 2022; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 3; OCHCR, *Iran must end crackdown against protesters and uphold rights of all Iranians, especially women and girls, fact-finding mission says*, 5 juli 2023.

¹⁰³ Volgens HRANA kwamen er tussen 17 september 2022 en 20 februari 2023 minstens 530 demonstranten om het leven, onder wie 71 kinderen. Daarnaast sneuvelden er 70 leden van de veiligheidstroepen. Volgens IHRNGO waren er minstens 537 mensen gedood, onder wie 48 vrouwen en 68 kinderen; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 50; HRANA English, *Daily statistics on Iran protests*, 21 februari 2023, https://twitter.com/HRANA_English/status/1627809833293344769?lang=en, geraadpleegd op 12 september 2023.

helft van de gerapporteerde dodelijke slachtoffers waren Baluchi's uit de provincie Sistan-Baluchistan in het zuidoosten van het land, of Koerden uit de noordwestelijke provincies.¹⁰⁴ Aangezien lang niet alle informatie naar buiten kwam, ligt het daadwerkelijke aantal dodelijke slachtoffers naar verwachting vele malen hoger.¹⁰⁵

Behalve met scherp schoten de veiligheidstroepen soms gericht en van korte afstand op de demonstranten met rubberkogels, hagel, traangasgranaten of paintballkogels.¹⁰⁶ Volgens de speciaal rapporteur van de VN aangaande de mensenrechtensituatie in Iran werden in het bijzonder vrouwelijke demonstranten wreed aangepakt door gericht met hagelgeweren te schieten op hun gezicht en geslachtsdelen.¹⁰⁷ Duizenden demonstranten, omstanders en toevallige passanten liepen soms ernstig letsel op. Enkele honderden mensen verloren één of beide ogen of kwamen hierbij om.¹⁰⁸ Afgaande op het aantal meldingen was het seksuele geweld jegens demonstranten wijdverspreid (zie ook paragraaf 3.3.3).¹⁰⁹

In vergelijking met eerdere protestgolven waren er behalve de vele vreedzame protesten ook meer gewelddadige protesten, waarbij demonstranten onder meer molotovcocktails inzetten en wapens oppakten waarmee zij leden van de veiligheidstroepen aanvielen. Daarbij vielen ook doden en gewonden aan de zijde van de veiligheidstroepen.¹¹⁰ Het *Armed Conflict Location & Event Data Project* (ACLED) registreerde tussen 16 september 2022 en 31 december 2022 meer dan 400 gewelddadige protesten op een totaal van ruim 1.600 demonstraties.¹¹¹

De autoriteiten arresteerden op grote schaal demonstranten (zie ook paragraaf 3.2.1.9). Zij vielen onder meer internaten, universiteitscampussen, middelbare scholen en basisscholen binnen om studenten en scholieren, die daar aan het protesteren waren, te mishandelen en/of te arresteren (zie ook paragraaf 3.2.1.7).¹¹² Bronnen spraken van duizenden arrestaties. Volgens een schatting van

¹⁰⁴ Iran International, *Security forces killing in Kurdish, Baloch cities but dancing in Tehran*, 25 november 2022; The Jerusalem Post, *After striking Kurdistan, Iran aims to pacify Sistan-Baluchistan – analysis*, 27 november 2022; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 8; Amnesty International, *Amnesty International report 2022/23*, 28 maart 2023, p. 197.

¹⁰⁵ Iran International, *New data suggest more people died in Iran during protests*, 24 januari 2023; vertrouwelijke bron, oktober 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹⁰⁶ The New York Times, *Hundreds of protesters in Iran blinded by metal pellets and rubber bullets*, 19 november 2022; Iran International, *Doctors say Iran's use of 'birdshots' blinded hundreds of people*, 26 november 2022; IranWire, *Tehran billboards claim protesters shot in eyes are "liars"*, 8 mei 2023; BBCM, *Briefing: Outrage on social media after death of Iranian teenage protester*, 28 mei 2023.

¹⁰⁷ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 9.

¹⁰⁸ Amnesty International, *Iran: At least 82 Baluchi protesters and bystanders killed in bloody crackdown*, 6 oktober 2022; IranWire, *Iranian university student recalls smile of police who shot her in the face*, 23 november 2022; The Guardian, *Iranian forces shooting at faces and genitals of female protesters, medics say*, 8 december 2022; IranWire, *Blinding as a weapon of war*, 19 januari 2023; de Volkskrant, *Iraanse troepen mikken bewust op gezicht van vrouwelijke demonstranten: 'Ik mis mijn mooie ogen'*, 23 januari 2023; The Guardian, *British health worker shot multiple times in Iran protests, injuries show*, 4 maart 2023; BBC News, *Iran protests: Victims shot in eyes hold on to hopes*, 5 april 2023; IHRDC, *Unleashed violence: Repression of protests in Kurdish areas of Iran*, 8 juli 2023; p. 68.

¹⁰⁹ BBCM, *Iran judiciary official rejects protester raped, dead*, 29 oktober 2022; CNN, *How Iran's security forces use rape to quell protests*, 21 november 2022; RFE/RL, *Iranian Sunni cleric says he had received reports of sexual assaults on female prisoners*, 6 december 2022; The New York Times, *Iran uses rape to enforce women's modesty*, 17 december 2022.

¹¹⁰ VOA, *Iran's Khamenei praises Basij forces for confronting 'rioters'*, 26 november 2022; Reuters, *Iran state body reports 200 dead in protests, Raisi hails 'freedoms'*, 3 december 2022; The Washington Post, *How Iranian protesters began to fight back in Mahsa Amini's hometown*, 19 februari 2023; vertrouwelijke bron, 6 november 2022.

¹¹¹ ACLED verzamelt informatie over de data, actoren, locaties, dodelijke slachtoffers en soorten van al het gerapporteerde politieke geweld en protestgebeurtenissen over de hele wereld; ACLED, *Anti-government demonstrations in Iran*, 12 april 2023.

¹¹² Al Jazeera, *Riot police raid Iran's Sharif University after student protest*, 3 oktober 2022; Iran International, *Students in Iranian universities taking the brunt of state terror*, 30 oktober 2022; The Independent, *Iran's security forces step up efforts to crush protests*, 1 november 2022; The Guardian, *Dozens arrested as Iranian*

HRANA op 21 februari 2023 waren tussen 17 september 2022 en 20 februari 2023 bijna 20.000 personen gearresteerd.¹¹³ Op 5 oktober 2022 deelde de plaatsvervangend commandant van de Revolutionaire Garde mee dat de gemiddelde leeftijd van de gearresteerde demonstranten vijftien jaar was.¹¹⁴

In oktober 2022 riep het hoofd van de rechterlijke macht, Gholamhossein Mohseni Ejei, op tot snelle veroordelingen van degenen die tot dusver waren opgepakt voor betrokkenheid bij de demonstraties. Hij instrueerde de rechters om daarbij geen genade te tonen en hoge straffen uit te delen.¹¹⁵

Volgens de rechterlijke macht zouden er eind november 2022 meer dan 2.400 personen zijn veroordeeld wegens deelname aan de protesten. Daarnaast zouden er meer dan 1.100 personen zijn aangeklaagd.¹¹⁶ Op 26 december 2022 verklaarde het hoofd van de juridische afdeling van de provincie Teheran dat 83% van de mensen die in verband met de demonstraties in deze provincie waren opgepakt, op borgtocht was vrijgelaten.¹¹⁷ Deze cijfers zijn echter niet onafhankelijk te verifiëren. Mogelijk is hierbij sprake van een onderrapportage.

1.2.2.4

Afname anti-overheidsprotesten

De anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini leken in november 2022 een piek te hebben bereikt. Nadien nam het aantal protesten af, hoewel deze nog enkele weken vrij constant aanhielden.¹¹⁸ Vanaf eind december 2022 boetten deze anti-overheidsprotesten aan momentum in en waren zij minder zichtbaar in het straatbeeld, met uitzondering van de Koerdische regio en Sistan-Baluchistan, waar de onrust nog wekelijks bleef aanhouden (zie paragrafen 1.2.6 en 1.2.8). Het protesteren beperkte zich sindsdien meer tot het scanderen van leuzen vanuit ramen en vanaf balkons en daken. Ondanks de toegenomen repressie en handhaving bleven relatief veel vrouwen en meisjes in 2023 zonder hoofddoek de straat op gaan (zie ook paragraaf 3.1.5.4).¹¹⁹ Protestbijeenkomsten kwamen in 2023 nog sporadisch voor in sommige delen van het land. Daarbij ging het bijvoorbeeld om rouwbijeenkomsten die plaatsvonden op de veertigste dag na het overlijden van een demonstrant. Deze mondden soms uit in grote lokale protesten.¹²⁰

security forces attack university campuses, 4 november 2022; *The New York Times*, *Stymied by protests, Iran unleashes its wrath on its youth*, 14 november 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

¹¹³ Trouw, *Geen contact met Nederlandse gevangene in Iran*, 24 november 2022; HRANA, *Daily statistics on Iran protests*, 21 februari 2023.

¹¹⁴ Al-Monitor, *Iran says average age of arrested protesters is 15*, 5 oktober 2022; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 10.

¹¹⁵ Al Jazeera, *Iran top judge orders harsh sentences for 'main riot elements'*, 13 oktober 2022; Iran International, *Top Iran judge wants swift 'justice' for protesters*, 19 december 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

¹¹⁶ RFE/RL, *Iran's judiciary says more than 2,400 convicted during protests so far*, 22 november 2022; Iran International, *Iran issues indictment for over 1,100 protesters*, 22 november 2022.

¹¹⁷ BBCM, *Judiciary official says 83% of protest prisoners in Tehran freed*, 26 december 2022; MEMO, *Iranian official says 83% of people arrested during Tehran protests were released*, 27 december 2022.

¹¹⁸ BBCM, *Iran monthly protests report: December 2022*, 5 januari 2023; BBCM, *Iran monthly protests report: January 2023*, 2 februari 2023.

¹¹⁹ The New York Times, *Flaunting hair, Iranian women defy hijab law*, 26 februari 2023; Al Jazeera, *Iranian women post images without hijabs despite crackdown*, 11 april 2023; AD, *'10 procent van de Iraanse vrouwen bedekt het haar niet op de correcte wijze' - zij lopen risico*, 21 juli 2023.

¹²⁰ BBC News, *Hadis Najafi: Iran police fire on mourners for female protester - witnesses*, 3 november 2022; Al-Monitor, *Iranian killed at memorial for slain protesters: rights group*, 31 december 2022; BBCM, *Briefing: Iranians express defiance at slain protesters' gravesides*, 5 januari 2023; IranWire, *Arrests made as police disperse Tehran ceremony for protest crackdown victim*, 9 januari 2023; BBCM, *Iran mourners renew anti-government protests at memorials*, 19 januari 2023; BBCM, *Scattered protests held in Iran to commemorate victims*, 16 februari 2023; The Independent, *Protests erupt across Iran during 'Red Wednesday'*, 16 maart 2023.

1.2.2.5 Pardonregeling

Op 5 februari 2023 kondigde ayatollah Khamenei een pardon en strafvermindering aan voor tienduizenden gevangenen ter gelegenheid van de 44ste verjaardag van de Iraanse revolutie.¹²¹ Hierbij stelde de opperste leider dat dit pardon onder meer bedoeld was om de duizenden jonge demonstranten hun 'naïeve fouten' te vergeven, 'zoals een vader zijn kinderen vergeeft'.¹²² Volgens het hoofd van de rechterlijke macht kregen meer dan 82.000 personen amnestie of een strafvermindering, onder wie 22.000 personen die voor protestgerelateerde zaken waren gearresteerd.¹²³ Het is echter niet duidelijk of deze vrijlatingen daadwerkelijk hebben plaatsgevonden. Deze cijfers zijn niet onafhankelijk te verifiëren.¹²⁴ Volgens verschillende bronnen kwamen sommige gevangenen op borgtocht vrij. De autoriteiten pakten een aantal van hen enige tijd later voor een vergelijkbaar strafbaar feit weer op.¹²⁵

1.2.3 Aanslagen bij het heiligdom Shah Cheragh

Op 26 oktober 2022, de veertigste dag na de dood van Mahsa Amini, vond er een aanslag plaats bij het heiligdom Shah Cheragh in de stad Shiraz. Daarbij kwamen minstens 13 mensen om het leven en vielen tientallen gewonden. De aanslagpleger overleed enkele dagen later in voorarrest aan zijn verwondingen. De autoriteiten verrichtten naar eigen zeggen 42 arrestaties in verband met deze aanslag.¹²⁶ Islamitische Staat (IS) eiste de verantwoordelijkheid op, maar veel Iraniërs twijfelden hieraan en vermoedden dat de autoriteiten deze aanslag gebruikten om de aandacht af te leiden van de anti-overheidsprotesten.¹²⁷ Op 18 maart 2023 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Shiraz twee buitenlanders ter dood in verband met hun betrokkenheid bij deze aanslag. Het hooggerechtshof bevestigde deze veroordeling op 6 juli 2023. Op 8 juli 2023 werden zij in het openbaar in Shiraz opgehangen.¹²⁸ Op 13 augustus 2023 vond opnieuw een aanslag plaats bij het heiligdom. Daarbij vielen twee doden en meerdere gewonden.¹²⁹

1.2.4 Droneaanval op een militaire fabriek

Volgens de Iraanse autoriteiten vond er in de nacht van 28 op 29 januari 2023 een droneaanval op een militaire fabriek bij Isfahan plaats. De autoriteiten haalden drie

¹²¹ The Guardian, *Iran's supreme leader to pardon some detained anti-government protesters*, 5 februari 2023; Trouw, *Amnestie voor 'tienduizenden' Iraanse gevangenen*, 6 februari 2023.

¹²² BBCM, *Briefing: Iranian leader's pardon of prisoners attracts mixed reactions*, 6 februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

¹²³ BBCM, *Iran says over 80,000 pardoned after leader's amnesty*, 6 maart 2023; Sky News, *Iran protests: Pardons issued for 22,000 people arrested in demonstrations after Mahsa Amini's death*, 13 maart 2023.

¹²⁴ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹²⁵ HRANA, *Abbas Sharifi arrested in Behshahr*, 14 april 2023; HRANA, *Former political prisoner Reza Mohammad Hoseini arrested*, 2 mei 2023; HRANA, *Hamideh Zeraie re-arrested by security forces*, 30 mei 2023; UNHRC, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. Advanced unedited version (A/HRC/53/23)*, 15 juni 2023, p. 7; IranWire, *Khamenei's "great amnesty" joke: "pardoned" journalists are prosecuted again*, 28 juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹²⁶ The Independent, *Gunman who attacked holy shrine in Iran dies from injuries*, 29 oktober 2022; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 18; BBCM, *Iran says 42 detained over deadly October shrine shooting*, 14 februari 2023; BBCM, *Iran arrests 'Islamic State member' in south*, 15 mei 2023.

¹²⁷ Reuters, *Islamic State claims Iran shrine attack, Iran vows response*, 27 oktober 2022; WINEP, *The Islamic State attacks the Islamic Republic*, 31 oktober 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

¹²⁸ BBCM, *Iran to execute two over 2022 terror attack on shrine*, 18 maart 2023; Rudaw, *Iran sentences 2 to death in connection with Shiraz attack*, 18 maart 2023; IHRNGO, *Iranian authorities' terrorising campaign continues; Two Afghan nationals at grave risk of public execution*, 21 mei 2023; BBCM, *Iran to publicly execute two for 2022 shrine attack*, 21 mei 2023; Iran International, *Iran preparing for public execution of two men over shrine attack*, 22 mei 2023; BBCM, *Iran hangs two in public over alleged role in Shiraz shrine attack*, 8 juli 2023; NOS, *Twee Afghanen opgehangen in Iran voor aanslag op heiligdom*, 8 juli 2023; RFE/RL, *Iran hangs two Afghan citizens for shrine attack amid outcry from rights group*, 8 juli 2023.

¹²⁹ BBC News, *Iran attack: Shiraz shrine shooting leaves at least one dead*, 13 augustus 2023; Al Jazeera, *Iran's Shiraz shrine comes under second deadly attack in months*, 13 augustus 2023; The Independent, *Gunman in southern Iran opens fire at prominent Shiite shrine, killing 1 and wounding 8 others*, 13 augustus 2023; BBCM, *Death toll of Iran shrine attack reaches two, several suspects arrested*, 14 augustus 2023.

drones neer. Een van die drones stortte daarbij neer op het dak van de fabriek. Volgens Iran was Israël verantwoordelijk voor deze aanslag.¹³⁰

1.2.5 *Vergiftigingen op scholen*

Eind 2022 verschenen steeds meer berichten over schoolmeisjes en studentes die met vergiftigingsverschijnselen in het ziekenhuis belandden. De incidenten vonden voornamelijk plaats op openbare meisjesscholen in de armere wijken, verspreid over het gehele land. Het eerste bekende incident deed zich voor op 30 november 2022 in de stad Qom.¹³¹ Begin maart 2023 verklaarde een parlementariër, die onderzoek deed naar de incidenten, dat meer dan 5.000 meisjes op 230 scholen in 25 van de 31 provincies ziek waren geworden.¹³² Er waren geen duidelijke aanwijzingen wie verantwoordelijk was voor de vergiftigingen, welke middelen er waren gebruikt en waarom de meisjes waren vergiftigd. Een van de redenen hiervoor was dat de autoriteiten geen inzicht gaven in de medische gegevens en zij organisaties zoals de WHO of UNICEF niet bij hun onderzoek betrokken.¹³³ Volgens sommigen waren de vergiftigingen een wraakactie voor de rol die jonge vrouwen speelden tijdens de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini.¹³⁴ Medio maart 2023 meldden de autoriteiten dat er meer dan 118 arrestaties waren verricht in verband met de vermoedelijke vergiftigingen.¹³⁵ Ondanks deze arrestaties hielden de berichten over vergiftigingen op scholen aan tot aan de schoolsluitingen voor de zomervakantie in juni 2023.¹³⁶ Volgens VN-experts was er sprake van moedwillige vergiftiging en gerichte chemische aanvallen op meisjesscholen.¹³⁷ Het MOIS stelde echter dat er geen sporen van giftige substanties waren gevonden en dat er sprake was geweest van massahysterie.¹³⁸

1.2.6 *Koerdistan, Kermanshah en West-Azerbeidzjan*

Net als in de voorgaande verslagperiode waren er in groten getale veiligheidstroepen aanwezig in de provincies Koerdistan, Kermanshah en West-Azerbeidzjan. In het najaar van 2022 lag het epicentrum van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini (zie paragraaf 1.2.2) in deze noordwestelijke Koerdische regio, met name in de steden Sanandaj, Saqqez (provincie Koerdistan), Kermanshah, Javanrud (provincie Kermanshah) en

¹³⁰ BBCM, *Iran releases footage of destroyed drones after 'thwarted' attack*, 29 januari 2023; The Independent, *Satellite photos: Damage at Iran military site hit by drones*, 3 februari 2023; NOS, *Iran stelt Israël verantwoordelijk voor droneaanval op Isfahan*, 2 februari 2023; BBCM, *Iran says Isfahan drone attack 'culprits' detained*, 10 februari 2023.

¹³¹ Iran International, *Two more university dorms in Iran attacked by chemicals*, 7 maart 2023; BBCM, *Briefing: New spate of Iranian schoolgirl 'poisonings' as holidays end*, 5 april 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

¹³² Iran Wire, *Iranian teachers, parents protest over school poisonings*, 7 maart 2023; The Independent, *More than 5,000 cases of children being poisoned, Iran official says amid arrests*, 8 maart 2023.

¹³³ OHCHR, *Iran: Deliberate poisoning of schoolgirls further evidence of continuous violence against women and girls*, 16 maart 2023; Iran International, *Iranian group says nerve agent was used in attacks on schoolgirls*, 2 juni 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

¹³⁴ The Guardian, *Iranian authorities investigate the poisoning of schoolgirls, said to be 'revenge' for hijab protests*, 27 februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

¹³⁵ The Guardian, *Iran makes first arrests over suspected schoolgirl poisonings*, 7 maart 2023; BBCM, *Briefing: Arrests made over Iran schoolgirl 'poisonings' amid protests*, 7 maart 2023; BBCM, *Man arrested in north-east Iran over suspected school poisonings*, 8 maart 2023; BBCM, *Iran Interior Ministry says more than 100 arrested in 'serial poisonings'*, 11 maart 2023; VOA, *Iran: More than 100 arrested over school poisonings*, 12 maart 2023; BBCM, *Iran police arrest more than 100 over school 'poisoning' incidents*, 15 maart 2023.

¹³⁶ BBCM, *Briefing: Protests erupt as two Iranian cities suffer school 'poisonings'*, 15 april 2023; VOA, *More school poisonings reported in Iran*, 19 april 2023; The Washington Post, *Panic spreads in Iran after new suspected poison attacks on girls schools*, 26 april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹³⁷ OHCHR, *Iran: Deliberate poisoning of schoolgirls further evidence of continuous violence against women and girls*, 16 maart 2023.

¹³⁸ Reuters, *Iran says there were no school poisonings, blames foreign 'enemies'*, 28 april 2023; Tehran Times, *No signs of toxic substances discovered in schools: Intelligence ministry*, 29 april 2023.

Mahabad (provincie West-Azerbeidzjan).¹³⁹ Over de gebeurtenissen in deze regio is echter weinig informatie voorhanden vanwege een beperkte aanwezigheid van journalisten, het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenactivisten in deze provincies. Er was ook voortdurend sprake van internetonderbrekingen waardoor nieuws slechts in beperkte mate naar buiten kon komen.¹⁴⁰ Zo sloten de autoriteiten het internet in de stad Sanandaj in de provincie Koerdistan verschillende malen af.¹⁴¹ In de Koerdische regio bleven de anti-overheidsprotesten in 2023 aanhouden.¹⁴²

Bij de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini kwamen relatief veel mensen in de Koerdische regio om het leven. Volgens de in Frankrijk gevestigde ngo Koerdistan Mensenrechtennetwerk (*Kurdistan Human Rights Network*, KHRN) kwamen bij deze protesten in 2022 minstens 123 Koerden om het leven, onder wie 11 kinderen. De meeste doden, 49, vielen in de provincie West-Azerbeidzjan.¹⁴³ Zo schoten de ordetroepen in deze provincie op 16 november 2022 drie personen dood in de stad Bukan.¹⁴⁴

In de verslagperiode vonden er in de Koerdische regio van Iran ook enkele gewapende confrontaties plaats tussen Iraans veiligheidspersoneel en leden van Koerdische partijen die bases hadden in Noord-Irak. Daarbij vielen soms aan beide zijden doden en gewonden.¹⁴⁵ De Iraanse autoriteiten stelden dat de steun voor de anti-overheidsprotesten ook vanuit Noord-Irak kwam. Ogenschijnlijk in reactie hierop voerde de Revolutionaire Garde meerdere beschietingen, raketaanvallen en droneaanvallen uit op bases en leden van de Koerdische partijen in Noord-Irak (zie ook paragraaf 3.1.1.2).¹⁴⁶

Vanwege de slechte economische situatie en de hoge werkloosheid in de westelijke grensprovincies zijn relatief veel Koerden betrokken bij het smokkelen van goederen van en naar het noorden van Irak. In de verslagperiode kwamen meerdere smokkelaars (*kolbars*) en handelaren die deelnamen aan het (illegale)

¹³⁹ RFE/RL, *Iran's Kurdish region becomes epicenter of protests, deadly government crackdown*, 13 oktober 2022; NOS, *Iran stuurt extra troepen naar Koerdische regio om protest te onderdrukken*, 21 november 2022; Trouw, *Juist in de Koerdische regio treedt het regime hard op*, 22 november 2022; BBC News, *Iran protests: BBC identifies many more people killed in demonstrations after Mahsa Amini's death*, 6 december 2022. DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023, p. 17.

¹⁴⁰ Iran International, *Iran disrupts internet as it steps up attacks on Kurdish cities*, 21 november 2022; vertrouwelijke bron, januari 2023.

¹⁴¹ NetBlocks, *Internet disrupted in Iran amid protests over death of Mahsa Amini*, 19 september 2022; The Guardian, *Iranian security forces intensify crackdown in Kurdistan*, 11 oktober 2022.

¹⁴² Rudaw, *Dawn raids, economic blockade, military parades; all to subdue a Kurdish town in Iran*, 10 januari 2023; PBS, *Iranians protesting regime refuse to back down despite threats of arrest and execution*, 12 januari 2023; IranWire, *Protests in Iran's Kurdish areas met with violence amid Nowruz holiday*, 21 maart 2023; BBCM, *Iran monthly protests report: June 2023*, 3 juli 2023.

¹⁴³ KHRN, *Details of 121 Kurish people killed during Mahsa (Jina) Amini protests in Iran*, december 2022, p. 2; KHRN, *Annual report Mar 2022 – Mar 2023*, 27 april 2023.

¹⁴⁴ Hengaw, *Four citizens were killed by IRI forces during the Bukan popular resistance*, 17 november 2022; Rudaw, *Iranian security forces kill three more Kurdish protesters*, 17 november 2022.

¹⁴⁵ Iran International, *Four IRGC forces killed in clashes with Kurdish group in Northwestern Iran*, 8 juli 2022; Rudaw, *Iranian border guards killed in clashes with armed group*, 20 juli 2022; BBCM, *IRGC says it targeted Kurdish groups in western Iran*, 14 juni 2023; BBCM, *IRGC member killed in Iran's western Kordestan province*, 17 juni 2023; Rudaw, *PJAK kills IRGC soldier in Kurdistan clashes*, 17 juni 2023; IranWire, *Why Revolutionary Guards are shelling Kurdistan province*, 26 juni 2023.

¹⁴⁶ Iran International, *Iran Guards attack Kurdish groups in Iraq for 'backing protests'*, 26 september 2022; BBC News, *Thirteen killed in Iraq as Iran attacks Kurdish groups blamed for protests*, 28 september 2022; Reuters, *Thirteen reported killed as Iran Revolutionary Guards target dissident sites in Iraq*, 28 september 2022; France 24, *Iran launches deadly missile, drone strikes on Kurdish groups in Iraq*, 14 november 2022; The New York Times, *In Iraq's mountains, Iranian opposition fighters feel the squeeze*, 20 november 2022; Kurdistan 24, *Iran again carries out attacks on Iranian Kurdish opposition parties in Kurdistan Region*, 21 november 2022; BBCM, *Iran Guards relaunched attack on Kurdish positions inside Iraq*, 22 november 2022; BBCM, *Iran commander says 24 dissidents killed in strikes on Iraqi Kurdistan*, 19 juni 2023; IranWire, *Iranian-Kurdish political activists killed, wounded in attack in Northern Iraq*, 7 juli 2023; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

handelsverkeer tussen de Koerdische regio's van Iran en Irak om het leven.¹⁴⁷ Volgens HRANA kwamen in 2022 minstens 22 kolbars om het leven, omdat het Iraanse veiligheidspersoneel met scherp op hen schoot. Ook raakten daarbij minstens 134 kolbars gewond.¹⁴⁸ Volgens het KHRN kwamen tussen maart 2022 en maart 2023 door toedoen van het Iraanse veiligheidspersoneel minstens 24 kolbars om het leven en liepen minstens 132 kolbars schotwonden op.¹⁴⁹

1.2.7

Khuzestan

De westelijke provincie Khuzestan heeft onder andere te kampen met luchtvervuiling en chronische waterschaarste, waarbij sprake is van irrigatieproblemen en een gebrek aan schoon drinkwater.¹⁵⁰ In mei 2022 sloten de autoriteiten in sommige steden het internet af, nadat er protesten waren uitgebroken in verband met de gestegen broodprijzen, als gevolg van de oorlog in Oekraïne en wijzigingen in het Iraanse subsidiesysteem.¹⁵¹ Verder braken in verschillende steden, waaronder in Ahvaz, Izeh en Dezful, vanaf het najaar van 2022 ook anti-overheidsprotesten uit naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini (zie paragraaf 1.2.2).¹⁵²

In Khuzestan vonden er in de verslagperiode enkele confrontaties plaats tussen burgers en Iraans veiligheidspersoneel, waarbij ook doden en gewonden vielen.¹⁵³ Zo schoten enkele personen op motoren op 16 november 2022 met automatische wapens op een menigte in de stad Izeh in de provincie Khuzestan. Daarbij kwamen zeven mensen om het leven, onder wie een negenjarige jongen die op dat moment samen met zijn familieleden in een auto zat.¹⁵⁴ Volgens de autoriteiten waren zij het slachtoffer van een terroristische aanval.¹⁵⁵ In verband met deze zaak vond er volgens de autoriteiten op 20 december 2022 een inval plaats in de buurt van het stadje Ghaleh Tal. Daarbij kwamen twee personen om het leven en werden twee anderen gearresteerd.¹⁵⁶ Op 19 maart 2023 deelde de rechterlijke macht mee dat een van hen zijn betrokkenheid had bekend. Op 7 april 2023 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Ahvaz hem ter dood.¹⁵⁷

¹⁴⁷ KHRN, *Iran border forces continue targeting kolbars in Baneh*, 2 september 2022; Hengaw, *The systematic killing of kolbars; the injury of 16 kolbars in 5 days*, 8 september 2022; KHRN, *Iran border forces kill, injure two kolbars in Baneh*, 12 september 2022; KHRN, *Border guards kill two kolbars in Iran's western Baneh*, 22 september 2022; KHRN, *Iran border forces kill two in Piranshahr, Baneh border areas*, 3 oktober 2022; KHRN, *Iran border guards shoot dead Kurdish tradesman in Baneh*, 20 april 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

¹⁴⁸ HRANA, *Five cross-border fuel carrier (sookhtbar) killed by IRGC forces*, 8 februari 2023.

¹⁴⁹ KHRN, *Annual report Mar 2022 – Mar 2023*, 27 april 2023.

¹⁵⁰ The Iran Primer, *Iran's troubled provinces: Khuzestan*, 3 februari 2021; Al-Monitor, *Iranian oil province suffers from pollution, water scarcity*, 18 september 2022.

¹⁵¹ Iran International, *Reports indicate bread price protests in Southwestern Iran*, 6 mei 2022; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/181)*, 18 juli 2022, p. 20.

¹⁵² Euronews, *Students clash with police as Iran protests enter sixth week*, 24 oktober 2022; Iran International, *Wednesday protests in Iran: Strikes, deaths, and dance*, 17 november 2022; MEE, *Iran protests: Iranian-Arab women's rights activists dying in Khuzestan crackdown*, 2 december 2022; Le Monde, *Protests hit multiple Iran cities for first time in weeks*, 17 februari 2023.

¹⁵³ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/181)*, 18 juli 2022, p. 20; Iran International, *Iran's security forces attack people celebrating US soccer win*, 30 november 2022.

¹⁵⁴ The Guardian, *Iran protests: family of boy, 9, killed in night of violence blame attack on security forces*, 17 november 2022; The Washington Post, *The killing of a 9-year-old boy further ignites Iran's anti-government protests*, 18 november 2022; Iran International, *Ten-year-old victim's mother forced to deny criticism of Iran's leader*, 19 november 2022.

¹⁵⁵ Tehran Times, *7 killed in terror attack in Izeh in southwest Iran*, 16 november 2022; RFE/RL, *Iran says seven killed in 'terrorist attack' in Izeh amid protests*, 17 november 2022; BBCM, *Briefing: Iran media publish 'confessions' of Izeh shooter*, 26 december 2022.

¹⁵⁶ BBCM, *Two dead as Iran makes arrests over November shooting in Khuzestan*, 20 december 2022; IFP, *IRGC: Iran's security forces dealt blow to terror ring involved in Izeh bloodshed*, 21 december 2022; AP News, *Iran security forces kill 2, arrest 2 over deadly attack*, 21 december 2022; Iran International, *Internet, phone cut off in defiant Iranian town after IRGC attack*, 23 december 2022.

¹⁵⁷ BBCM, *Iran says man 'confessed' to killing boy during recent protests*, 19 maart 2023; IHRNGO, *Protester Mojahed Kourkour sentenced to death as cover-up for Kian Pirfalak's state killing*, 7 april 2023; BBCM, *Iran*

1.2.8

Sistan-Baluchistan

Sistan-Baluchistan is een provincie met een grote Baluchi-gemeenschap in het zuidoosten van Iran. Baluchi's zijn soennitische moslims (zie paragraaf 3.1.1.4). In de verslagperiode was de situatie in deze grensprovincie zeer onrustig. Dit uitte zich onder meer in de aanhoudende anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini, een aantal waterprotesten, het relatief grote aantal executies van Baluchi's en de gewelddadige confrontaties met soennitische militante groeperingen. Sistan-Baluchistan is een van de armste provincies van Iran. De provincie kampt met extreme droogte. De infrastructuur is zeer gebrekkig. Zo zijn er zeer beperkte medische faciliteiten en is de werkgelegenheid extreem beperkt. Er zijn veel kindhuwelijken. Er is sprake van mensen-, drugs- en wapensmokkel en er zijn soennitische militante groeperingen actief. Tegelijkertijd heeft Sistan-Baluchistan te kampen met een hoge instroom van Afghanen, hetgeen de reeds beperkte (sociale) infrastructuur nog verder onder druk zet.¹⁵⁸

Net als in de Koerdische regio hielden de anti-overheidsprotesten in Sistan-Baluchistan in 2023 aan. Deze demonstraties vonden in de verslagperiode wekelijks plaats, met name na de vrijdagdiensten.¹⁵⁹ Over de gebeurtenissen in deze provincie is niet veel informatie voorhanden, vanwege een beperkte aanwezigheid van journalisten, het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenactivisten in deze provincie. In de verslagperiode was er ook iedere vrijdag sprake van internetonderbrekingen, waardoor er niet altijd nieuws naar buiten kon komen.¹⁶⁰

Een van de gebeurtenissen die in Sistan-Baluchistan de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini verder aanwakkerden, was een bericht over de verkrachting van een vijftienjarig meisje van Baluchi-afkomst door de politiecommandant van de stad Chabahar. Dit werd gezien als een voorbeeld van een situatie waarbij opnieuw vrouwenrechten door de autoriteiten met voeten werden getreden. Tijdens de vrijdagpreek in de provinciehoofdstad Zahedan op 23 september 2022 verwees de (hanafitisch-)soennitische geestelijke *molavi*¹⁶¹ Abdolhamid Esmailzahi hiernaar, zonder daarbij verder namen en details te noemen.¹⁶² Op 27 september 2022 bevestigde een imam uit de stad Rask deze gebeurtenis.¹⁶³ Daarop braken in Chabahar protesten uit.¹⁶⁴ Tijdens de vrijdagpreek op 30 september 2022 ging *molavi* Abdolhamid opnieuw in op deze gebeurtenis. Hij stelde dat de eisen van de mensen niet onbeantwoord moesten blijven en dat de

sentences man to death over fatal November shooting, 7 april 2023; Iran International, *Iran sentences rebel to death by forced confession to child murder*, 7 april 2023.

¹⁵⁸ BBCM, *Police dismantle arms smuggling gang in south-eastern Iran*, 20 april 2023; BBCM, *Police seize weapons in Iran's Sistan-Baluchistan province*, 26 april 2023; Iran International, *Islamic Republic renews wave of Baluch executions*, 4 mei 2023; Radio Zamaneh, *Poverty and exploitation: Looking at Baluchistan and the sukhtbar masses*, 5 mei 2023; The New York Times, *As drought chokes Iran, some chase the last drops of water*, 22 juni 2023; BBCM, *Iran detains two members of Sunni militant group in Sistan-Baluchistan*, 12 augustus 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

¹⁵⁹ BBCM, *Briefing: Protests break out in south-east Iran despite security clampdown*, 24 februari 2023; BBCM, *Renewed protests break out in south-east Iran*, 17 maart 2023; BBCM, *Iran social media report Sunni protests in south-east*, 16 juni 2023; BBCM, *Briefing: Clashes follow protests in south-east Iran*, 23 juni 2023; Iran International, *Iranians hold antiregime protests in Sunni-majority cities*, 23 juni 2023; BBCM, *Iran users report crowd chanting anti-establishment slogans in Sunni city*, 7 juli 2023; BBCM, *Briefing: Protests in south-east Iran after cleric's arrest*, 25 augustus 2023.

¹⁶⁰ IranWire, *Activists say internet shutdowns in Baluchistan must stop*, 4 mei 2023; vertrouwelijke bron, januari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹⁶¹ Een titel van een islamitische rechtsgeleerde; MEE, *Meet Molavi Abdolhamid, Iran's anti-establishment Sunni cleric*, 28 december 2022; Wilson Center, *Iran's dissident Sunni cleric*, 29 maart 2023.

¹⁶² Iran International, *Iran's Sunni leader confirms rape of 15-year-old girl by police commander*, 24 september 2022; MEMRI, *Iran's security services target Baloch women*, 16 februari 2023.

¹⁶³ IranWire, *Friday imam confirms rape of a 15-year-old girl by police chief*, 27 september 2022; RFE/RL, *Sunni cleric who reported alleged rape of girl by police commander summoned to Iranian court*, 12 december 2022.

¹⁶⁴ IranWire, *Protesters clash with law enforcement in Chabahar over news of teenager's rape by police chief*, 27 september 2022; BBCM, *Briefing: Iranians protest in Chabahar over Baluch girl 'rape' by police chief*, 27 september 2022.

zaak serieus onderzocht moest worden.¹⁶⁵ Na afloop van het gebed verzamelde zich een woedende menigte in de omgeving van het Grote Mosalla-gebedsterrein en de Makki-moskee, de belangrijkste soennitische moskee van de stad. In reactie hierop schoten veiligheidstroepen vanaf de daken met scherp op de menigte.¹⁶⁶ Het exacte aantal dodelijke slachtoffers is onbekend, maar wordt geschat op rond de tachtig à negentig.¹⁶⁷ Deze gebeurtenis kwam bekend te staan als de “Bloedige Vrijdag” van Zahedan.¹⁶⁸ Volgens Iraanse media was de soennitische militante groepering Leger van de Gerechtigheid (*Jaish al-Adl*) verantwoordelijk voor het bloedbad. De Iraanse autoriteiten beschouwen dit als een terroristische organisatie.¹⁶⁹

Op 28 oktober 2022 schoten veiligheidstroepen in Zahedan na de vrijdagdienst opnieuw op demonstranten. Daarbij kwamen minstens zes mensen om het leven en raakten minstens vijftig mensen gewond, onder wie omstanders en moskeebezoekers.¹⁷⁰

Verder schoten veiligheidstroepen in de stad Khash na de vrijdagdienst op 4 november 2022 in de buurt van een soennitische moskee vanaf de daken met scherp op demonstranten. Volgens verschillende bronnen kwamen daarbij minstens zestien personen om het leven, onder wie twee kinderen, en raakten enkele personen gewond.¹⁷¹

Behalve met militair geweld namen de autoriteiten ook andere maatregelen om de anti-overheidsprotesten te stoppen. Zo arresteerden de autoriteiten volgens de website *Haalvsh*, die publiceert over gebeurtenissen in Sistan-Baluchistan, in januari 2023 minstens 185 personen in en nabij de stad Zahedan.¹⁷² Verder werden er volgens verschillende mensenrechtenorganisaties in de eerste vier maanden van

¹⁶⁵ RFE/RL, *Iran's Baluchistan under lockdown, blackout in wake of 'Bloody Friday'*, 14 oktober 2022; The Independent, *Elderly cleric speaks out for young protesters in Iran*, 12 november 2022; RFE/RL, *Sunni cleric who reported alleged rape of girl by police commander summoned to Iranian court*, 12 december 2022; MEE, *Meet Molavi Abdolhamid, Iran's anti-establishment Sunni cleric*, 28 december 2022; Wilson Center, *Iran's dissident Sunni cleric*, 29 maart 2023; Chatham House, *The Mahsa Jina Amini case: security and ethnic dimensions*, 5 mei 2023.

¹⁶⁶ RFE/RL, *Teen laborer killed 'holding his prayer mat' in Iran's protest crackdown*, 27 oktober 2022; MEE, *Meet Molavi Abdolhamid, Iran's anti-establishment Sunni cleric*, 28 december 2022.

¹⁶⁷ Volgens Amnesty International kwamen minstens 82 mensen om het leven en raakten enkele honderden mensen gewond. De meeste slachtoffers behoorden tot de Baluchi-bevolkingsgroep. Volgens *IranWire* kwamen 92 burgers om het leven, onder wie twaalf kinderen. Amnesty International achterhaalde de gegevens van 66 dodelijke slachtoffers, onder wie tien kinderen. Volgens de autoriteiten kwamen ook vier leden van de veiligheidstroepen om het leven; BBCM, *Several security officials killed in south-eastern Iran*, 1 oktober 2022; RFE/RL, *Iran's Baluchistan under lockdown, blackout in wake of 'Bloody Friday'*, 14 oktober 2022; *IranWire*, *Zahedan police officials sacked over "Black Friday" killings*, 28 oktober 2022; Trouw, *In Zahedan blijven inwoners het Iraanse regime trotseren*, 29 oktober 2022; DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023, p. 9.

¹⁶⁸ CNN, *Iranians mark 'Bloody Friday' as thousands protest in southeast flashpoint*, 12 november 2022; HRW, *Iran: 'Bloody Friday' crackdown this year's deadliest*, 22 december 2022.

¹⁶⁹ Fars News, *20 killed in terror attacks in southeast Iran, security forces keep control of strategic city*, 1 oktober 2022; Iran International, *Iran's security forces killed more than 80 on 'Bloody Friday' in Zahedan*, 6 oktober 2022; IFP, *Governor: Sept. 30 terror attacks left 35 dead in Iran's Zahedan*, 10 december 2022; BBCM, *IRGC arrests members of arms smuggling gangs in south-east Iran*, 20 april 2023.

¹⁷⁰ CNN, *Protesters in Iran's Zahedan encounter gunfire following Friday prayers*, 28 oktober 2022; The Guardian, *Iran: deaths reported as security forces open fire on protesters in Zahedan*, 28 oktober 2022; BBC News, *Iran protests: Fresh clashes in Zahedan*, 28 oktober 2022; The Independent, *Zahedan violence: Iran regime forces fatally shoot worshippers after prayers as protests widen*, 28 oktober 2022; BBCM, *Police chief of Iranian city of Zahedan sacked after deadly clash*, 28 oktober 2022; The Independent, *Iranian forces fatally shoot worshippers leaving prayers*, 29 oktober 2022.

¹⁷¹ Iran International, *The Bloody Friday protests in Iran continued overnight*, 5 november 2022; CNN, *Children among 10 feared dead in Iran crackdown, Amnesty says*, 5 november 2022; IHRNGO, *Iran protests: At least 304 including 41 children killed/At least 16 people killed in another "Bloody Friday" in Baluchistan*, 5 november 2022; Iran International, *Four dead as soldier opens fire on police personnel in Iran*, 6 november 2022; Amnesty International, *Iran: Urgent international action needed to stop mass killings of Baluchi protesters*, 10 november 2022.

¹⁷² Iran International, *Iranian regime forces arrest 40 in Sunni city of Zahedan*, 3 januari 2023; *IranWire*, *Islamic Republic imposed "military rule" in flagship city of Zahedan*, 6 januari 2023; RFE/RL, *Rights group says at least 185 arrested in Iran's Zahedan in past month*, 2 februari 2023.

2023 minstens 110 Baluchi's geëxecuteerd. Zo werden er in vijf dagen tijd negentien Baluchi's, onder wie twee vrouwen, opgehangen. Volgens verscheidene mensenrechtenorganisaties was deze executiegolf bedoeld om demonstranten af te schrikken.¹⁷³

In de verslagperiode zetten de autoriteiten zwaardere middelen in om tijdig in te kunnen grijpen in Sistan-Baluchistan.¹⁷⁴ Vanaf 23 juni 2023 zetten de autoriteiten een verhoogde veiligheidsaanwezigheid in Zahedan en de rest van de provincie in. Daarbij zetten de autoriteiten tientallen veiligheidscontroleposten in de stad neer. Zij verstoorden ook internetdiensten in de stad. Dit gebeurde vermoedelijk in een poging het organiseren van demonstraties te verstoren. De verhoogde veiligheidsmaatregelen kwamen te midden van aanhoudende protesten in Zahedan, waar op 23 juni 2023 honderden mensen leken deel te nemen aan demonstraties tegen de regering. Naar verluidt vonden er die dag ook protesten plaats in andere plaatsen, zoals in de stad Iranshahr.¹⁷⁵

In Sistan-Baluchistan vonden in de verslagperiode meerdere confrontaties plaats tussen leden van drugsbendes, militanten, burgers en veiligheidspersoneel, waarbij ook doden en gewonden vielen.¹⁷⁶ In het grensgebied met Pakistan en Afghanistan vond er ook veel smokkel van onder meer mensen, drugs en brandstof plaats. Bij confrontaties tussen Iraans veiligheidspersoneel en brandstofsokkelaars (*sokhtbars*) vielen eveneens doden en gewonden.¹⁷⁷ Volgens HRANA kwamen er in 2022 minstens negen sokhtbars om het leven, omdat het Iraanse veiligheidspersoneel met scherp op hen schoot. Daarbij raakten minstens twaalf sokhtbars gewond.¹⁷⁸ Daarnaast vonden er in het grensgebied met Afghanistan regelmatig schermutselingen plaats tussen Afghaanse en Iraanse strijdkrachten.¹⁷⁹

¹⁷³ Al-Monitor, *Iran on 'execution spree' of Kurdish, Baluchi minorities*, Amnesty says, 3 maart 2023; Iran International, *Islamic Republic renews wave of Baluch executions*, 4 mei 2023.

¹⁷⁴ Mehr News, *IRGC sets up base for helicopters, drones in southeast Iran*, 10 mei 2023; BBCM, *Iran opens new IRGC airbase in restive south-eastern province*, 10 mei 2023.

¹⁷⁵ Crisis24, *Iran: Increased security likely in Zahedan and other major cities in Sistan va Baluchestan through late June amid ongoing civil unrest*, 23 juni 2023; Iran International, *Iranians hold antiregime protests in Sunni-majority cities*, 23 juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹⁷⁶ IranWire, *One killed, six injured in incidents involving police in Baluchistan*, 26 april 2023; BBCM, *Criminal police chief killed in south-eastern Iran*, 30 april 2023; BBCM, *Three 'terrorists' arrested over killing of police chief in south-eastern Iran*, 2 mei 2023; Radio Zameh, *Poverty and exploitation: Looking at Baluchestan and the sokhtbar masses*, 5 mei 2023; BBCM, *Iranian border guard killed by 'smugglers' near Afghan border*, 17 mei 2023; BBCM, *Six Iranian border guards killed in Pakistan border clash*, 21 mei 2023; BBCM, *Iran's IRGC dismantles 'armed team' in Sistan-Baluchestan*, 24 mei 2023; Mehr News, *Terrorist team dismantled in SE Iran*, 24 mei 2023; BBCM, *Six killed in attack on police station in restive Iran province*, 8 juli 2023.

¹⁷⁷ Global Voices, *Iran's latest surge in executions heavily targets Baloch minority*, 6 juli 2022; HRANA, *Five cross-border fuel carrier (sokhtbar) killed by IRGC forces*, 8 februari 2023; IranWire, *"Life for bread" Twitter campaign puts killing of Baluch fuel carriers under spotlight*, 17 april 2023; BHRG, *The death of a Baloch fuel carrier (shookhtbar) in Iranshahr*, 16 mei 2023.

¹⁷⁸ HRANA, *Five cross-border fuel carrier (sokhtbar) killed by IRGC forces*, 8 februari 2023.

¹⁷⁹ VOA, *Iran says border guards clashed with Afghan Taliban*, 31 juli 2022; IFP, *Iranian forces, Taliban clash again on Iran-Afghanistan border*, 5 maart 2023; The New York Times, *At least three are killed in clashes on Iranian-Afghan border*, 28 mei 2023; Al Jazeera, *What caused deadly Afghan-Iran border clashes? What happens next?*, 30 mei 2023.

2 Identiteit, documenten en nationaliteit

2.1 Identificatieplicht, identiteits- en reisdocumenten

2.1.1 Geboorteboekje

Voor informatie over het geboorteboekje (*shenasnameh*), zie paragraaf 2.1.1 van het algemeen ambtsbericht Iran van mei 2022.

2.1.2 Nationale identiteitskaart

Voor informatie over de nationale identiteitskaart (*kart-e melli*), zie paragraaf 2.1.2 van het algemeen ambtsbericht Iran van mei 2022.

2.1.3 Paspoort

Voor informatie over het Iraanse paspoort, zie paragraaf 2.1.3 van het algemeen ambtsbericht Iran van mei 2022.

2.1.4 Huwelijksboekje

Een huwelijk wordt in aanwezigheid van getuigen gesloten door een registratiekantoor (*mahzar*) dat door de Nationale Organisatie voor de Registratie van Burgers (*National Organization for Civil Registration*, NOCR) als juridische instantie is geautoriseerd voor het registreren van huwelijken. De medewerker verstrekt daarbij een officieel huwelijksboekje (*aghdnameh*).¹⁸⁰ Dit huwelijksboekje kan door de bruid, de bruidegom of hun familieleden bewaard worden. Zowel de bruid als de bruidegom kunnen op hun verzoek tegen betaling een kopie conform origineel bij het registratiekantoor verkrijgen.¹⁸¹

2.1.5 Geboortebewijzen voor niet-Iraanse kinderen

Volgens verschillende bronnen moeten buitenlandse ouders de geboorte van hun in Iran geboren niet-Iraanse kind registreren bij de NOCR. Daarvoor is een verklaring van de bevalling vereist, die is opgesteld door een bevoegde arts of een vroedvrouw, alsmede geldige identiteitsdocumenten van de ouders, zoals een paspoort of een verblijfsvergunning. Als aan deze voorwaarden is voldaan geeft de NOCR voor het kind een speciale geboorteakte voor vreemdelingen af.¹⁸² Volgens een bron is daarbij ook de goedkeuring van de inlichtingendienst van de politie nodig. Indien de ouders niet in het bezit zijn van een geldige verblijfsvergunning, is toestemming nodig van de afdeling Vreemdelingenzaken van de politie.¹⁸³

Volgens verschillende bronnen zijn ziekenhuizen in de praktijk terughoudend met het afgeven van een verklaring van de bevalling aan vreemdelingen die niet in het bezit zijn van een geldige verblijfsvergunning, zoals een *amayesh*-kaart.¹⁸⁴

Volgens de UNHCR kunnen de ouders van een pasgeboren niet-Iraans kind zich wenden tot het Bureau voor Vreemdelingen en Buitenlandse Migrantenzaken (*Bureau for Aliens and Foreign Immigrants Affairs*, BAFIA) om de geboorte via deze

¹⁸⁰ Landinfo, *Report Iran: Passports, ID and civil status documents*, 5 januari 2021, p. 35; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

¹⁸¹ Vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹⁸² UNSD, *An introduction to the Civil Registration System in the Islamic Republic of Iran*, 18 september 2015, p. 5; Landinfo, *Report Iran: Passports, ID and civil status documents*, 5 januari 2021, p. 16; vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹⁸³ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹⁸⁴ Een kaart voor in Iran geregistreerde Afghaanse vluchtelingen; vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

instantie te laten registreren. Daarvoor is een verklaring van de bevalling vereist, alsmede een verblijfsvergunning die geldig was ten tijde van de geboorte van het kind.¹⁸⁵

2.1.6 *Documenten opsturen naar het buitenland*

Volgens een bron is het verboden om identiteitsdocumenten en juridische documenten vanuit Iran naar het buitenland te sturen. Er zijn wel enkele reisbureaus die deze diensten onofficieel aanbieden.¹⁸⁶ Medewerkers van het postkantoor of internationale koeriersbedrijven controleren de stukken voor verzending. Daarbij nemen zij bijvoorbeeld geen paspoorten aan voor verzending.¹⁸⁷

Volgens een bron kan het opsturen van documenten leiden tot negatieve aandacht voor de verzender wanneer deze persoon al een dossier heeft bij de autoriteiten.¹⁸⁸ Voor personen die onder toezicht staan van de veiligheidsautoriteiten bestaat altijd het risico dat hun postzendingen door deze autoriteiten worden geïnspecteerd.¹⁸⁹

2.2 **Nationaliteit**

Voor zover bekend is de Iraanse nationaliteitswetgeving in de verslagperiode niet gewijzigd.¹⁹⁰ Zie paragraaf 2.2 van het algemeen ambtsbericht Iran van mei 2022 voor meer informatie over de Iraanse nationaliteitswetgeving.

¹⁸⁵ UNHCR, *Help Iran. Birth registration*, <https://help.unhcr.org/iran/en/what-are-the-main-services-for-asylum-seekers-and-refugees-in-iran/birth-registration/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

¹⁸⁶ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

¹⁸⁷ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

¹⁸⁸ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

¹⁸⁹ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

¹⁹⁰ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

3 Mensenrechten

3.1 Positie van specifieke groepen

3.1.1 *Etnische groepen*

In Iran wonen naar schatting tussen de 84 en 88 miljoen mensen.¹⁹¹ De Perzen vormen de grootste etnische groep. De schattingen van de omvang van deze groep lopen uiteen van iets minder dan de helft tot ruim 60% van de bevolking.¹⁹² Deze paragraaf gaat in op de positie van Azeri's, Koerden, Arabieren en Baluchi's. De autoriteiten beperken de culturele en politieke rechten van deze etnische groepen. Zo is het Perzisch de enige officiële taal op scholen en universiteiten, in rechtbanken, in contacten met de politie en de gemeente en bij officiële gelegenheden. Kinderen van de genoemde etnische groepen krijgen op de scholen geen onderwijs in hun moedertaal.¹⁹³

In de verslagperiode ondervonden sommige activisten in Iran die opkwamen voor de belangen van deze etnische groepen problemen, omdat de autoriteiten dit al snel beschouwen als politieke activiteiten die gericht zijn op het ondermijnen van de nationale veiligheid en binnenlandse stabiliteit.¹⁹⁴

Activisten die in het buitenland opkwamen voor de belangen van deze etnische groepen konden te maken krijgen met monitoring en intimidatie. Er zijn indicaties van actieve monitoring van de Iraanse diaspora door de Iraanse overheid.¹⁹⁵ Zo spreken de AIVD, MIVD en NCTV van uiteenlopende inlichtingen- en beïnvloedingsactiviteiten, onder meer gericht op de Iraanse diaspora in Nederland. Dit kan leiden tot zelfcensuur, het openlijk uitdragen van het Iraanse overheidsstandpunt of actieve medewerking met inlichtingendiensten.¹⁹⁶ Volgens verschillende bronnen zullen politieke activiteiten van mensen die op de een of andere manier aan Iran verbonden zijn en die zich in het buitenland bevinden, worden gemonitord, omdat de Iraanse autoriteiten hen zien als veiligheidsrisico's.

¹⁹¹ MEI, *What Iran's emerging demographic "tsunami" means for Tehran*, 25 augustus 2022; CRS, *Iran: Background and U.S. policy*, 23 maart 2023, p. 2; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 5; The World Bank, *Population, total – Iran, Islamic Rep.*, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=IR>, geraadpleegd op 12 september 2023.

¹⁹² MRGI, *World directory of minorities and indigenous peoples – Iran*, december 2017; FDD, *Iran is more than Persia. Ethnic politics in the Islamic Republic*, april 2021, p. 10; FP, *How Iran's ethnic divisions are fueling the revolt*, 19 oktober 2022.

¹⁹³ Rudaw, *The mother tongue: The struggle for Kurdish education in Rojhelat*, 7 mei 2022; FP, *How Iran's ethnic divisions are fueling the revolt*, 19 oktober 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

¹⁹⁴ FP, *How Iran's ethnic divisions are fueling the revolt*, 19 oktober 2022; Kurdistan 24, *Renowned Kurdish language activist freed in Iran*, 11 februari 2023; VOA, *Iranian Azerbaijani rights activist in Iran released from prison, flouts court-ordered 'internal exile'*, 2 maart 2023; Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 16; HLN, *Twee Iraniërs die deelnamen aan betoging in Brussel getuigen: "Onze moeder in Iran werd maandagnacht aangepakt door de Iraanse geheime dienst"*, 29 juni 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

¹⁹⁵ NRC, *'Wij kunnen niet stilzitten, zolang zij lijden'*, 15 april 2023; USCIRF, *Annual report 2023*, 1 mei 2023, p. 71; BBCM, *Iran claims to arrest foreign-based individual accused of fanning protests*, 18 juli 2023; CGVS, *Iran. Surveillance van de diaspora door de Iraanse autoriteiten*, 10 mei 2023, p. 21; New Zealand Security Intelligence Service, *New Zealand's security threat environment 2023. An assessment by the New Zealand Security Intelligence Service*, 11 augustus 2023, p. 30; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

¹⁹⁶ AIVD, MIVD en NCTV, *Dreigingsbeeld statelijke actoren 2*, 28 november 2022, p. 20.

Daarbij maakt het niet uit tot welke etnische groep iemand behoort.¹⁹⁷ Dit kan tevens gevolgen hebben voor de nog in Iran wonende familie of vrienden.¹⁹⁸

3.1.1.1

Azeri's

Azeri's vormen de op één na grootste etnische groep in Iran. Er zijn geen recente officiële cijfers over het precieze aantal Azeri's. Een van de redenen hiervoor is dat de Iraanse autoriteiten in de verslagperiode geen statistieken publiceerden op het gebied van etniciteit of taal.¹⁹⁹ De schattingen over het aantal Azeri's in Iran lopen sterk uiteen, van 12 miljoen tot 30 miljoen.²⁰⁰ Zij wonen voornamelijk in de hoofdstad Teheran en in de noordwestelijke provincies Oost-Azerbeidzjan, West-Azerbeidzjan, Ardabil en Zanjan. Zij spreken een Turkse taal. De meeste Azeri's zijn sjiitische moslims.²⁰¹ Zij zijn over het algemeen goed geïntegreerd in de Iraanse samenleving. Een aantal personen uit de Iraanse politieke en geestelijke elite, onder wie de opperste leider, heeft een Azeri-achtergrond.²⁰² Dit wordt ook benadrukt om het idee en het uitstralen van nationale eenheid te bevorderen.²⁰³

Sommige politiek en cultureel actieve Azeri's ondervonden in Iran problemen bij activiteiten ten behoeve van hun bevolkingsgroep, vooral als de autoriteiten daarvoor geen toestemming hadden gegeven of geen vergunning hadden verleend. De autoriteiten merkten dergelijke activiteiten al snel aan als politieke activiteiten die gericht waren op het ondermijnen van de nationale veiligheid en de binnenlandse stabiliteit en als een eerste stap naar afscheiding.²⁰⁴ In het geval van Azeri's speelde mee dat er in de verslagperiode spanningen waren tussen Iran en Azerbeidzjan.²⁰⁵ Dat had te maken met diverse incidenten over en weer, waaronder een dodelijke aanslag die gericht was tegen de Azerbeidzjaanse ambassade in Teheran op 27 januari 2023. Daarbij kwam een Azerbeidzjaanse diplomaat om het leven en raakten twee beveiligers gewond. Het is niet bekend wat het motief was voor deze aanslag.²⁰⁶ Azerbeidzjan legde de aanleiding voor deze aanslag neer bij de 'haatcampagne' die Iran voerde tegen het land.²⁰⁷ Andere incidenten die voor spanningen zorgden, betroffen onder meer de militaire oefeningen die Iran in

¹⁹⁷ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

¹⁹⁸ Hengaw, *Two family members of the Baloch activist, were arrested by Iranian government forces in Iranshahr*, 21 juni 2023; The New Arab, *To curb activists and journalists aboard, authorities arrest family members in Iran*, 3 juli 2023.

¹⁹⁹ VOA, *Azerbaijani Turks in Iran demand 'freedom, justice, national government'*, 11 november 2022; Turan, *Report on repressions against Azerbaijani Turks in Iran*, 5 december 2022.

²⁰⁰ The Iran Primer, *Iran minorities 2: Ethnic diversity*, 3 september 2013; News.az, *Ahmad Obali: Rights of over 30 million southern Azerbaijanis in Iran trampled on*, 5 december 2022; I24 News, *Tehran's 'new old fear': Southern Azerbaijan wants independence*, 2 maart 2023; EU Reporter, *Iran's recurring fear: Southern Azerbaijan protesting again*, 23 maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

²⁰¹ VOA, *Azerbaijani Turks in Iran demand 'freedom, justice, national government'*, 11 november 2022; Muhammad Asim, *Iranian constitution under pro-center dogmatic authoritarianism and pro-Persian cosmopolitanism, and its impacts on ethno-sectarian and ethno-linguistic minorities*, in: S. Behnaz Hosseini (red.), *Ethnic religious minorities in Iran*, Palgrave Macmillan, 2023, p. 13-44, voetnoot 56; APA, *Urmia: beating heart of Azerbaijanism*, 3 maart 2023.

²⁰² Khamenei.ir, *My mother was one of the most inspiring people in my life: Imam Khamenei*, 8 maart 2018; Atlantic Council, *The 'Balkanization' of Iran is a fantasy. Here's why*, 2 augustus 2021; AsiaNews, *Tehran and Baku on a collision course*, 28 november 2022; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 61.

²⁰³ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

²⁰⁴ HRANA, *Azerbaijani Turk activist Abbas Lesani sentenced to eight years*, 8 juni 2022; VOA, *Azerbaijani Turks in Iran demand 'freedom, justice, national government'*, 11 november 2022; MRGI, *Protests, discrimination and the future of minorities in Iran*, 25 november 2022, p. 7; EU Reporter, *Iran's recurring fear: Southern Azerbaijan protesting again*, 23 maart 2023; IranWire, *Azeri activist Razizadeh handed two-year prison term*, 26 juli 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

²⁰⁵ MEI, *From the streets to the border: Iran's growing paranoia toward Azerbaijan*, 26 januari 2023; Al Jazeera, *Azerbaijan expels four Iranian diplomats amid rising tensions*, 6 april 2023; IranWire, *Yusifova: An Azerbaijani woman's misery in Iranian dungeons*, 4 juli 2023.

²⁰⁶ The Independent, *Gunman kills security chief at Azerbaijan embassy in Iran*, 27 januari 2023; BBCM, *Iran, Azeri prosecutors discuss Tehran embassy attack*, 14 februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

²⁰⁷ RFE/RL, *Baku summons Iranian ambassador over protest note related to alleged anti-Iranian media reports*, 4 april 2023; AzerNews, *Iran's another hostile campaign against Azerbaijan*, 3 juni 2023.

oktober 2022 aan de grens hield en het uitzetten van diplomaten.²⁰⁸ Daar kwam bij dat Azerbeidzjan tegen de zin van Iran vermeend werd samen te werken met Israël.²⁰⁹

Sommige politiek en cultureel actieve Azeri's die demonstraties bijwoonden, konden eveneens problemen ondervinden, vooral als het ging om anti-overheidsprotesten.²¹⁰ In de verslagperiode zijn verschillende Azeri-activisten gearresteerd en/of gedetineerd.²¹¹ Hieronder volgen enkele voorbeelden van Azeri-activisten die te maken kregen met strafvervolging. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

In juni 2022 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Ardabil een Azeri-activist tot acht jaar gevangenisstraf en een interne verbanning naar de stad Yazd voor de duur van twee jaar. Hij was eerder al in 2019 veroordeeld in een andere zaak. In februari 2023 kwam hij vrij, waarna de politie hem naar Yazd escorteerde. Naar verluidt was hij in het kader van een pardonregeling vrijgelaten (zie paragraaf 1.2.2.5).²¹²

Verder arresteerden de autoriteiten op 11 december 2022 een activist in Teheran. Medio juli 2023 veroordeelde een revolutionaire rechtbank hem tot vijf jaar gevangenisstraf op grond van artikel 499 WvS (lidmaatschap van een illegale organisatie), een jaar op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI), vijf jaar op grond van artikel 512 WvS (aanzetten tot burgeroorlog) en vijf jaar op grond van artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid). Als aanvullende straffen kreeg hij onder meer een uitreisverbod van twee jaar en een verbod op lidmaatschap van een sociale- of politieke groepering van twee jaar. In beroep kwam de veroordeling op grond van artikel 512 WvS te vervallen.²¹³

De vraag of politieke activiteiten van Azeri's in het buitenland actief worden gemonitord door de Iraanse autoriteiten kon niet eenduidig worden beantwoord. In dit verband wordt verwezen naar de eerdergenoemde bevinding van de AIVD, MIVD en NCTV dat er sprake is van uiteenlopende inlichtingen- en beïnvloedingsactiviteiten, onder meer gericht op de Iraanse diaspora in Nederland.²¹⁴ Het is niet bekend of Azeri's meer dan andere groepen binnen de diaspora worden gemonitord.

²⁰⁸ Caspian News, *Azerbaijan, Iran call for resolving issues through diplomatic ways*, 17 november 2022; Iran International, *Can tensions between Azerbaijan and Iran end in war?*, 15 april 2023; Reuters, *Azerbaijan expels four Iranian diplomats for 'provocative actions'*, 6 april 2023.

²⁰⁹ Eurasianet, *Further strain in Azerbaijan-Iran relations*, 15 maart 2023; Al Jazeera, *Analysis: Will Azerbaijan-Iran tensions lead to war*, 8 april 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

²¹⁰ VOA, *Student death fuels protests among Iran's Azerbaijani Turks*, 21 november 2022; HRANA, *Iran protests: Ramin Alinia Tazeh Kand sentenced to six years in prison*, 12 mei 2023.

²¹¹ HRANA, *Azerbaijani Turk activist Yashar Piri arrested in Tabriz*, 19 augustus 2022; HRANA, *Azerbaijani Turk activist Rahim Panahian arrested in Tabriz*, 29 augustus 2022; HRANA, *Azerbaijani Turk activists Asgar Akbarzadeh and Saeed Sadeghifar arrested*, 22 september 2022; HRANA, *Azerbaijani Turk activists Meysam and Mohammad Julani arrested*, 23 september 2022; HRANA, *Five Azerbaijani (Turk) activists arrested in Tabriz*, 19 mei 2023.

²¹² HRANA, *Imprisoned Azerbaijani Turk activist Abbas Lessani dispatched to medical clinic*, 22 oktober 2021; HRANA, *Report on mass release of prisoners in the past 24 hours*, 22 februari 2023; HRANA, *Azerbaijani Turk activist Abbas Lesani sentenced to eight years*, 8 juni 2022; VOA, *Iranian Azerbaijani rights activist in Iran released from prison, flouts court-ordered 'internal exile'*, 2 maart 2023; United for Iran, *Abbas Lesani*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/2082/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²¹³ HRANA, *Azerbaijani (Turk) activist Mahmood Ojaghlu indicted on new charges*, 20 april 2023; IranWire, *Civil rights activist sentenced to 16 years in prison*, 13 juli 2023; HRANA, *Azerbaijani (Turk) activist Mahmood Ojaghlu sentenced to 16 years in prison*, 13 juli 2023; Hengaw, *Azerbaijani-Turkish activist, Mahmoud Ojaghlu sentenced to 16 years in prison and additional punishment*, 13 juli 2023; HRANA, *Azerbaijani-Turk activist Mahmood Ojaghlu sentenced to 11 years following appeal*, 29 augustus 2023; United for Iran, *Mahmoud Ojaghlu*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/8527/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²¹⁴ AIVD, MIVD en NCTV, *Dreigingsbeeld statelijke actoren 2*, 28 november 2022, p. 20.

3.1.1.2

Koerden

Sinds de twintigste eeuw wonen de Koerden hoofdzakelijk verspreid over Iran, Irak, Turkije en Syrië. In Iran wonen ze van oudsher voornamelijk in de noordwestelijke provincies Koerdistan, West-Azerbeidzjan, Kermanshah, Hamedan en Ilam.²¹⁵ In Iran vormen zij de op twee na grootste etnische groep. Er zijn naar schatting 8 tot 10 miljoen Koerden in Iran.²¹⁶ In religieus opzicht vormen de Koerden geen eenheid. De meeste Koerden zijn soennitische moslims (sjafiïeten), maar er zijn ook sjiitische Koerden (twaalvers) en jarsani's.²¹⁷ De meeste Iraanse Koerden spreken Sorani, maar er worden ook andere Koerdische talen gesproken.²¹⁸

Sommige politiek en cultureel actieve Koerden ondervonden in Iran problemen bij activiteiten ten behoeve van hun bevolkingsgroep, vooral als daarvoor geen toestemming was gegeven of geen vergunning was verleend. De autoriteiten merkten deze activiteiten al snel aan als politieke activiteiten die gericht waren op het ondermijnen van de nationale veiligheid en de binnenlandse stabiliteit en als een eerste stap naar afscheiding.²¹⁹ In het geval van Koerden speelde mee dat in de verslagperiode enkele Koerdische politieke partijen actief waren, die hun bases in de Koerdische regio van Irak hadden. Deze partijen zijn in Iran allemaal illegaal. De autoriteiten beschouwen alle Koerdische partijen als terroristische organisaties. Koerden die in verband worden gebracht met een van die partijen kunnen lange gevangenisstraffen krijgen en soms zelfs de doodstraf.²²⁰

Hieronder volgt een overzicht van enkele van deze Koerdische partijen. Dit overzicht is geenszins uitputtend.

- De Democratische Partij van Iraans Koerdistan (*Kurdistan Democratic Party of Iran*, KDPI). Deze partij ijvert voor Koerdische autonomie in een federaal en democratisch Iran.²²¹
- De Partij voor een Vrij Leven in Koerdistan (*Party of Free Life in Kurdistan*, PJAK). De PJAK heeft ideologische banden met de Koerdische Arbeiderspartij (PKK). Deze partij streeft naar zelfbestuur voor de Koerden in Syrië, Irak, Turkije en Iran.²²²

²¹⁵ Asim, *Iranian constitution under pro-center dogmatic authoritarianism*, 2023, voetnoot 59; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 16; vertrouwelijke bron, mei 2023.

²¹⁶ The Iran Primer, *Iran's troubled provinces: Kurdistan*, 3 februari 2021; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 60; vertrouwelijke bron, mei 2023.

²¹⁷ Asim, *Iranian constitution under pro-center dogmatic authoritarianism*, 2023, voetnoot 53; vertrouwelijke bron, mei 2023.

²¹⁸ Rudaw, *Wikimedia launches Sorani edition of online dictionary*, 31 maart 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

²¹⁹ Iran International, *Iran says busted 'Mossad-linked' sabotage team are Kurdish separatists*, 27 juli 2022; MRGI, *Protests, discrimination and the future of minorities in Iran*, 25 november 2022, p. 7; KHRN, *Iran court sentences Kurdish political activist to four months in jail*, 27 januari 2023; Hengaw, *Omid Moshir Panahi, a Kurdish language teacher, was summoned and arrested*, 25 februari 2023; IranWire, *Milad Abdi: A student persecuted for speaking out against discrimination*, 14 juli 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

²²⁰ KMMK, *The Iranian government's scenario for 4 Kurd political activists is a failed and repeated project*, 4 augustus 2022; Hengaw, *The death sentence of Sarkawt Ahmadi, a Kurdish political prisoner, was executed secretly*, 22 februari 2023; Al-Monitor, *Iran on 'execution spree' of Kurdish, Baluchi minorities, Amnesty says*, 3 maart 2023; VOA, *Rights groups: Iran executed Kurdish 'political prisoner'*, 17 maart 2023; Hengaw, *Nayeb Askari, a Kurdish political prisoner from Urmia, has been sentenced to death*, 16 april 2023; Hengaw, *Houshmand Alipour, a Kurdish political prisoner, started a hunger strike*, 25 juni 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

²²¹ In augustus 2022 verenigde de Democratische Partij van Koerdistan – Iran (*Kurdistan Democratic Party – Iran*, KDP-I) zich met de KDPI; Iran International, *Turkey kills senior Kurdish commander in Syria with Iran's help*, 12 augustus 2022; Kurdistan 24, *Iranian Kurdish parties unite after 16 years split*, 22 augustus 2022; The New York Times, *In Iraq's mountains, Iranian opposition fighters feel the squeeze*, 20 november 2022; Iran International, *Iran regime assassinates another Kurdish opponent near Erbil*, 13 juli 2023; KDPI, *About*, <https://pdki.org/english/about/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²²² Rudaw, *Fate of PJAK member remains unknown a year after disappearance*, 26 juli 2022; Iran International, *Turkey kills senior Kurdish commander in Syria with Iran's help*, 12 augustus 2022; BasNews, *Details of PJAK co-leader's mysterious killing revealed*, 17 augustus 2022; AA, *Terror group PKK seeking to exploit Iranian protests for own self-interest, warns expert*, 26 september 2022.

- De Komala Partij van Iraans Koerdistan (*Komala Party of Iranian Kurdistan*, Komala-PIK). Deze partij ijvert net als de KDPI voor een federaal en democratisch Iran.²²³
- De Komala Communistische Partij van Iran (*Komala Communist Party of Iran*, Komala-CPI). Deze partij bestaat uit een factie onder leiding van Ibrahim Alizadeh en een kleinere factie onder leiding van Salah Mazoji.²²⁴
- De Partij voor de Vrijheid van Koerdistan (*Kurdistan Freedom Party*, PAK). Deze partij ijvert voor een groot onafhankelijk Koerdistan.²²⁵

Sommige politiek en cultureel actieve Koerden die demonstraties bijwoonden, konden eveneens problemen ondervinden, vooral als het ging om anti-overheidsprotesten.²²⁶

In het najaar van 2022 lag het epicentrum van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini in de Koerdische regio (zie paragraaf 1.2.2). Dat resulteerde onder meer in een groot aantal arrestaties van mensen van Koerdische afkomst. Volgens het KHRN zijn er tussen maart 2022 en maart 2023 duizenden Koerdische burgers en activisten gearresteerd en gedetineerd. Het KHRN kon van 1.761 mensen de namen achterhalen.²²⁷ Volgens de in Noorwegen gevestigde Koerdische mensenrechtenorganisatie *Hengaw* zijn alleen al in de eerste vijftien dagen van 2023 minstens 96 Koerden gearresteerd, onder wie 13 kinderen, 5 studenten, 4 leraren en 5 vrouwen.²²⁸ Hieronder volgen enkele voorbeelden van mensen van Koerdische afkomst die te maken kregen met arrestatie en strafvervolgning. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

De autoriteiten arresteerden op 23 mei 2019 een taaldocente uit de stad Sanandaj wegens het zonder vergunning lesgeven in het Koerdisch. Zij was de medeoprichtster van de culturele vereniging *Nozhin*. Deze organisatie richt zich onder meer op de Koerdische taal en literatuur. Op 14 juli 2020 veroordeelde een revolutionaire rechtbank haar tot een gevangenisstraf van tien jaar op grond van artikel 498 WvS (oprichten of leiden van een illegale organisatie). In februari 2021 bracht een herzieningsrechtbank haar veroordeling terug tot vijf jaar. Vanaf 8 januari 2022 moest zij haar straf uitzitten. Op 10 februari 2023 kwam zij vrij. Naar verluidt was zij in het kader van een pardonregeling vrijgelaten (zie paragraaf

²²³ In november 2022 verenigde de Komala Partij van Koerdistan (*Komala Party of Kurdistan*, Komala-TPK) zich met de Komala-PIK; Iran International, *Iran says busted 'Mossad-linked' sabotage team are Kurdish separatists*, 27 juli 2022; Washington Kurdish Institute, *We congratulate the Komala party on their reunification*, 20 november 2022; The New York Times, *In Iraq's mountains, Iranian opposition fighters feel the squeeze*, 20 november 2022; ACCORD, *Iran: Informationen zu den Parteien PDKI, KDP-I, Komala PIK, Komala KTP, Komalah-CPI, Komala-CPI, WCPI, WP-Hekmatist, WPI-Hekmatist (Khat Rasmi) [a-11979]*, 24 november 2022, p. 18; IranWire, *Iranian Kurdish parties and the "Mahsa Charter"*, 29 maart 2023; Amwaj, *Inside story: Iran's Kurdish opposition struggles to achieve unity*, 4 mei 2023; AA, *2 killed in clashes between Iranian Kurdish separatist groups in northern Iraq*, 22 juni 2023; Kurdistan 24, *Two killed in Iranian-Kurdish opposition parties' feud in Sulaimani*, 22 juni 2023; Komala, *Read-About*, <https://www.komalainternational.org/read-about>, geraadpleegd op 12 september 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

²²⁴ ACCORD, *Iran: Informationen zu den Parteien*, 24 november 2022, p. 19-21; IranWire, *Iranian Kurdish parties and the "Mahsa Charter"*, 29 maart 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

²²⁵ The Irish Times, *'We are only 1,000, but we fight like 10,000,' says leader of Kurdistan Freedom Party*, 26 december 2019; VOA, *Iran conducts missile attacks in Kurdistan region of Iraq*, 29 september 2022; The New York Times, *In Iraq's mountains, Iranian opposition fighters feel the squeeze*, 20 november 2022.

²²⁶ KHRN, *Kurdish protester accused of 'enmity against God' taken to Evin prison*, 12 april 2023; KHRN, *Iran court sentences Kurdish protester to 15 years in prison*, 21 juni 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

²²⁷ KHRN, *Annual report Mar 2022 – Mar 2023*, 27 april 2023.

²²⁸ Iran International, *Nearly 100 Kurdish citizens arrested in Iran in two weeks: Rights group*, 17 januari 2023; IranWire, *Dozens of Iranian Kurds arrested since year's start, group says*, 17 januari 2023.

1.2.2.5).²²⁹ Andere leden van Nozhin kregen ook te maken met represailles.²³⁰ Zo arresteerden de autoriteiten op 18 januari 2023 een andere taaldocente uit de stad Sanandaj.²³¹ Verder arresteerden de autoriteiten op 29 januari 2023 de zus van deze taaldocente. Deze zus was eveneens actief voor Nozhin.²³² Beiden kwamen op 13 februari 2023 op borgtocht vrij.²³³

Op 17 mei 2020 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Teheran een activiste uit de stad Quchan in de provincie Razavi Khorasan tot vijf jaar gevangenisstraf op grond van artikel 499 WvS (lidmaatschap van een illegale organisatie). Na een pardon kwam zij op 11 februari 2023 vrij (zie paragraaf 1.2.2.5). Op 7 maart 2023 arresteerden de autoriteiten haar wederom in Teheran. Vier dagen later kwam zij vrij. Op 4 april 2023 arresteerde de inlichtingendienst van de Revolutionaire Garde haar weer in de stad Mashhad in de provincie Razavi Khorasan. Zij kreeg op 8 mei 2023 te horen dat zij was aangeklaagd op grond van artikel 499 WvS (lidmaatschap van een illegale organisatie), artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI) en artikel 514 WvS (belediging van de opperste leider).²³⁴

Op 13 april 2022 kwam een activist uit de stad Bukan in de provincie West-Azerbeidzjan na vijf maanden vrij. Hij was veroordeeld voor het maken van propaganda voor de KDPI. Op 1 oktober 2022 arresteerden de autoriteiten hem tijdens een demonstratie. Hij kwam op 17 oktober 2022 op borgtocht vrij. Op 23 november 2022 werd hij opnieuw gearresteerd. Drie weken later werd hij overgebracht naar een ziekenhuis in Bukan. Op 19 december 2022 overleed hij, na vijf dagen in coma te hebben gelegen. Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties was hij gemarteld.²³⁵

Verder arresteerden de autoriteiten medio december 2022 de imam van de soennitische Khatam al-Anbiya-moskee in de stad Javanrud in de provincie Kermanshah. Bij deze arrestatie mishandelden de autoriteiten zijn echtgenote. Daarbij brak zij haar hand. De speciale rechtbank voor geestelijken in de stad Hamedan veroordeelde hem eind januari 2023 tot zes jaar gevangenisstraf op grond van artikel 499 WvS (lidmaatschap van een illegale organisatie), vijftien maanden

²²⁹ Rudaw, *Kurdish language teacher turns herself in to Iranian authorities*, 8 januari 2022; HRANA, *Update on Zahra Mohammadi's condition*, 22 juni 2022; IranWire, *Kurdish women prisoners launch hunger strike*, 25 september 2022; Rudaw, *Kurdish language teacher freed from Iranian jail*, 11 februari 2023; Kurdistan 24, *Renowned Kurdish language activist freed in Iran*, 11 februari 2023.

²³⁰ Hengaw, *Sayvan Ebrahimi, a Kurdish language teacher, and Zara Mohammadi's husband was arrested by the Iranian government*, 4 januari 2023; HRANA, *Omid Moshir Panahi arrested in Sanandaj*, 24 februari 2023; Rudaw, *Cultural association says teacher detained in Iran for speaking Kurdish*, 24 februari 2023; KHRN, *Sanandaj court sentences Kurdish activist to prison, exile, lashes*, 24 augustus 2023.

²³¹ KHRN, *Kurdish language teacher detained in Iran's Sanandaj*, 18 januari 2023; KHRN, *Iran re-arrests Kurdish teacher days after release on bail*, 18 januari 2023; Hengaw, *Soma Pourmohammadi, a Kurdish civil activist and a member of the board of directors of the Nozhin Association, was arrested*, 18 januari 2023; Hengaw, *Two Kurdish language teachers and board members of the Nozhin Association were arrested*, 18 januari 2023; Hengaw, *The fate of two sisters held at the correction and rehabilitation center remains unknown*, 7 februari 2023.

²³² Hengaw, *Sirveh Pourmohammadi, one of the active members of the Nozhin Association, was arrested*, 29 januari 2023; Hengaw, *The fate of two sisters held at the correction and rehabilitation center remains unknown*, 7 februari 2023.

²³³ KHRN, *Sanandaj court sentences Kurdish activist to prison, exile, lashes*, 24 augustus 2023; United for Iran, *Seyvan Ebrahimi*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/8534/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²³⁴ KHRN, *Kurdish political prisoner released under amnesty in Iran's Mashhad*, 16 februari 2023; HRANA, *Sakineh Parvaneh and Sadegh Samerehei arrested*, 8 maart 2023; Hengaw, *Sakineh Parvaneh, a Kurdish political prisoner, was arrested again three weeks after her release*, 9 maart 2023; Hengaw, *Sakineh Parvaneh, a former political prisoner, was arrested again*, 6 april 2023; KHRN, *Former Kurdish political prisoner indicted in Mashhad*, 9 mei 2023; KHRN, *Detention of former Kurdish political prisoner extended for second time*, 19 mei 2023; United for Iran, *Sakineh Parvaneh*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/5862/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²³⁵ Hengaw, *Kurdish citizen, Mohammad Haji Rasulpour, goes into a coma due to torture in Bukan prison*, 15 december 2022; RFE/RL, *Rights group says tortured Iranian protester dies in hospital*, 19 december 2022; Hengaw, *Former political prisoner Mohammad Haji Rasulpour died as a result of torture*, 19 december 2022; KHRN, *Released protester dies at hospital after torture under detention*, 19 december 2022.

op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI), zes jaar op grond van artikel 512 WvS (aanzetten tot burgeroorlog), 2,5 jaar op grond van artikel 514 (belediging van de opperste leider) en vijftien maanden op grond van artikel 618 WvS (verstoren van de openbare orde). Als aanvullende straffen kreeg hij 74 zweepslagen, een verbod om te werken als imam en een interne verbanning naar Ardabil van twee jaar.²³⁶

In 2023 werd er ook een aantal executies uitgevoerd waar de nodige signaalwerking van uitging, bijvoorbeeld van politieke gevangenen die tot de Koerdische bevolkingsgroep behoorden. Verschillende bronnen, waaronder Amnesty International, suggereerden dat de Iraanse autoriteiten met deze executies een waarschuwing aan de Koerdische bevolking wilden afgeven dat de rust moest wederkeren in de Koerdische regio.²³⁷ Zo werd op 22 februari 2023 in een gevangenis in Kermanshah de 29-jarige Arash Ahmadi geëxecuteerd. Veel Iraanse Koerden beschouwden hem als een politieke gevangene. Volgens de Iraanse autoriteiten was hij lid van Komala. Hij werd veroordeeld voor de moord op een Iraanse politieagent; er circuleren video's waarin hij ogenschijnlijk een gedwongen bekentenis aflegt. De executie leek een signaal aan de demonstranten die op dat moment in de Koerdische regio de straat opgingen.²³⁸

Verder veroordeelde een revolutionaire rechtbank in de stad Orumiye in de provincie West-Azerbeidzjan Mohyeddin Ebrahimi uit de stad Oshnaviye in 2018 ter dood wegens gewapende opstand. Hij was eind 2017 in het grensgebied gearresteerd nadat hij eerst was neergeschoten door de grenstroepen. Volgens de Iraanse autoriteiten was hij betrokken bij de KDPI, maar volgens zijn advocaten werkte hij alleen maar als *kolbar* (zie paragraaf 1.2.6). Het Iraanse hooggerechtshof verwees de zaak vervolgens terug naar de revolutionaire rechtbank, die de man in januari 2020 opnieuw ter dood veroordeelde. Het hooggerechtshof bevestigde dit oordeel. Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties was er in zijn zaak sprake van een door marteling verkregen bekentenis en was er geen sprake van een eerlijk proces. Op 17 maart 2023 volgde zijn executie in de gevangenis van Orumiye.²³⁹

De vraag of politieke activiteiten van Koerden in het buitenland actief worden gemonitord door de Iraanse autoriteiten kon niet eenduidig worden beantwoord. In dit verband wordt verwezen naar de eerdergenoemde bevinding van de AIVD, MIVD en NCTV dat er sprake is van uiteenlopende inlichtingen- en beïnvloedingsactiviteiten, onder meer gericht op de Iraanse diaspora in Nederland.²⁴⁰ Het is niet bekend of Koerden meer dan andere groepen binnen de diaspora worden gemonitord.

²³⁶ Hengaw, *Strong security atmosphere prevailed in Javanroud following the kidnapping of mullah Saifullah Hosseini by Iranian government forces*, 13 december 2022; Iran International, *Sunni youths in Iran call for protests on Friday*, 29 december 2022; KHRN, *Iran court sentences Kurdish Sunni cleric to 17 years in jail*, 26 januari 2023; Hengaw, *Mullah Saifullah Hosseini received a harsh 17-year prison sentence*, 26 januari 2023; BBCM, *Briefing: Iran clamps down on outspoken Sunni clerics*, 1 februari 2023; Iran International, *Kurdish teachers in Iran call for release of Sunni clerics*, 11 februari 2023; KHRN, *Iran: Prison officials continue to hold Kurdish cleric in solitary*, 24 februari 2023; United for Iran, *Seyfollah Hosseini*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/8612/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²³⁷ Amnesty International, *Death sentences and executions 2022*, 15 mei 2023, p. 30; vertrouwelijke bron, maart 2023.

²³⁸ Hengaw, *The death sentence of Sarkawt Ahmadi, a Kurdish political prisoner, was executed secretly*, 22 februari 2023; Rudaw, *Iran executes Kurdish, Arab political prisoners*, 23 februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

²³⁹ KHRN, *Iran intelligence ministry returns Kurdish political prisoner to jail*, 25 november 2021; IHRNGO, *Kurdish political prisoner Mohiyeddin Ebrahimi executed in Urmia*, 17 maart 2023; Rudaw, *Iran executes Kurd after five years in prison*, 17 maart 2023; HRANA, *Political prisoner Mohyeddin Ebrahimi executed in Urmia prison*, 17 maart 2023; KHRN, *Special report: Mohyeddin Ebrahimi's arrest, trial, execution*, 17 maart 2023.

²⁴⁰ AIVD, MIVD en NCTV, *Dreigingsbeeld statelijke actoren 2*, 28 november 2022, p. 20.

3.1.1.3 Arabieren

De schattingen van het aantal Arabieren in Iran lopen sterk uiteen, van 1,6 tot 4 miljoen.²⁴¹ De meeste Iraanse Arabieren wonen in het westelijk deel van Khuzestan, een provincie in het zuidwesten van Iran. De Arabische benaming van de provinciehoofdstad Ahvaz is al-Ahwaz. Daarom noemen Arabieren uit Khuzestan zich ook wel Ahwazi's.²⁴² Er zijn zowel sjiietische als soennitische Ahwaz-Arabieren.²⁴³

Sommige politiek en cultureel actieve Arabieren ondervonden in Iran problemen bij activiteiten ten behoeve van hun bevolkingsgroep, vooral als de autoriteiten daarvoor geen toestemming hadden gegeven of geen vergunning hadden verleend. De autoriteiten merkten dergelijke activiteiten al snel aan als politieke activiteiten die gericht waren op het ondermijnen van de nationale veiligheid en de binnenlandse stabiliteit en als een eerste stap naar afscheiding.²⁴⁴ In het geval van Arabieren speelde mee dat er in de verslagperiode enkele Arabische protestbewegingen actief waren. Een van de actieve Arabische protestbewegingen is de Arabische strijdbeweging voor de bevrijding van al-Ahwaz (*Arab Struggle Movement for the Liberation of al-Ahwaz*, ASMLA). Deze beweging streeft naar een onafhankelijke Arabische staat. De Iraanse autoriteiten merken de afscheidingsbeweging ASMLA aan als een terroristische groepering. Arabieren die in verband worden gebracht met de ASMLA kunnen te maken krijgen met zware straffen.²⁴⁵ Zo veroordeelde een revolutionaire rechtbank in de stad Ahvaz op 6 maart 2023 zes vermeende leden van de ASMLA ter dood op grond van artikel 287 WvS (gewapende opstand). Volgens de autoriteiten waren zij betrokken bij moordaanslagen op twee leden van de Basij, een politieagent en een militair.²⁴⁶

Sommige politiek en cultureel actieve Arabieren die demonstraties bijwoonden, konden eveneens problemen ondervinden, vooral als het ging om anti-overheidsprotesten.²⁴⁷

In 2023 werd een aantal executies uitgevoerd die ogenschijnlijk werden aangewend als signaal aan de bevolking. Daarbij ging het ook om politieke gevangenen die tot de Arabische bevolkingsgroep behoorden. Met deze executies leek Iran een waarschuwing aan de Arabische bevolking af te willen geven dat de rust moest wederkeren in de provincie Khuzestan.²⁴⁸ Zo werd Hassan Abyat op 20 februari 2023 opgehangen in de Sepidar-gevangenis in de stad Ahvaz. Abyat zat al ongeveer tien jaar vast en werd in 2012 ter dood veroordeeld wegens onder meer

²⁴¹ MRGI, *World directory of minorities and indigenous peoples – Iran – Arabs*, december 2017; MEE, *One Ahwazi man's mission to preserve Arab cultural identity in Iran*, 14 juni 2021; Reuters, *Factbox: Ethnic groups swept up in Iran's nationwide protests*, 17 oktober 2022.

²⁴² MEE, *Iran protests: Iranian-Arab women's rights activists dying in Khuzestan crackdown*, 2 december 2022; Asim, *Iranian constitution under pro-center dogmatic authoritarianism*, 2023, p. 31.

²⁴³ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 15.

²⁴⁴ MRGI, *Protests, discrimination and the future of minorities in Iran*, 25 november 2022, p. 7; IranWire, *Majid Khademi: The ordeals of an activist handed lengthy prison term*, 3 juli 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

²⁴⁵ In 2017 werd in Den Haag een voorman van de ASMLA geliquideerd. Verder veroordeelde de rechtbank Rotterdam op 27 oktober 2021 een ASMLA-lid tot vier jaar gevangenisstraf wegens deelname aan een organisatie die het plegen van terroristische misdrijven tot oogmerk had, het voorbereiden van terrorisme en financiering van terrorisme; NOS, *Voor Iran was de in Den Haag doodgeschoten Nissi een terrorist*, 9 november 2017; VPRO, *Saoedisch geld voor anti-Iraanse 'terreurzender' en demonstraties in Nederland*, 8 februari 2022.

²⁴⁶ BBCM, *Iran sentences to death six members of Arab dissident group*, 6 maart 2023; Radio Zamanah, *The Islamic Republic sentenced six Arab political prisoners to death*, 7 maart 2023; Hengaw, *Hengaw warns about the imminent execution of six Arab political prisoners in the Shibani prison of Ahwaz*, 6 mei 2023; IHRNGO, *6 Arab political prisoners at imminent risk of execution*, 7 mei 2023; Amnesty International, *Six Ahwazi Arabs at grave risk of execution*, 12 mei 2023; IranWire, *Six ethnic Arabs face imminent execution in Iran*, 12 mei 2023; United for Iran, *Habib Deris*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/8557/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²⁴⁷ HRANA, *At least ten citizens arrested during protests in Khuzestan*, 10 mei 2022; MEE, *Iran protests: Iranian-Arab women's rights activists dying in Khuzestan crackdown*, 2 december 2022; HRANA, *Eight people sentenced to combined 48 years in Ahvaz*, 17 juli 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

²⁴⁸ Amnesty International, *Death sentences and executions 2022*, 15 mei 2023, p. 30; vertrouwelijke bron, maart 2023.

lidmaatschap van een illegale groepering. Er zijn aanwijzingen dat zijn bekentenis destijds het gevolg was van marteling. De plotselinge executie van deze politieke gevangene leek een waarschuwing te zijn richting personen die nog zouden overwegen om te gaan protesteren.²⁴⁹

De vraag of politieke activiteiten van Arabieren uit Iran in het buitenland actief worden gemonitord door de Iraanse autoriteiten kon niet eenduidig worden beantwoord. In dit verband wordt verwezen naar de eerdergenoemde bevinding van de AIVD, MIVD en NCTV dat er sprake is van uiteenlopende inlichtingen- en beïnvloedingsactiviteiten, onder meer gericht op de Iraanse diaspora in Nederland.²⁵⁰ Het is niet bekend of Arabieren uit Iran meer dan andere groepen binnen de diaspora worden gemonitord.

3.1.1.4

Baluchi's

Er zijn naar schatting 1,5 tot 2 miljoen Baluchi's in Iran. De meeste Baluchi's zijn soennitische moslims en wonen in de zuidoostelijke provincie Sistan-Baluchistan.²⁵¹ In de provincie Golestan woont ook een relatief grote groep Baluchi's.²⁵²

De provincie Sistan-Baluchistan grenst aan Pakistan en Afghanistan. Deze provincie geldt als een van de armste provincies van Iran. Veel Baluchi's zijn vanwege de armoedige leefomstandigheden betrokken bij smokkelpraktijken (zie paragraaf 1.2.8). Een groot aantal Baluchi's is niet in het bezit van een geboorteboekje.²⁵³

Sistan-Baluchistan was de enige provincie waar de onrust in de loop van 2023 nog wekelijks structureel bleef aanhouden. Ook in 2023 was hier sprake van een verhoogde inzet van de veiligheidstroepen. Mede als gevolg hiervan waren er relatief meer arrestaties en meer (ter dood-)veroordelingen van mensen van Baluchi-afkomst. In de verslagperiode behoorden relatief veel terdoodveroordeelden tot de Baluchi-bevolkingsgroep.²⁵⁴ In 2022 hebben de autoriteiten volgens het jaarrapport van de in Oslo gevestigde mensenrechtenorganisatie Iran Mensenrechten (*Iran Human Rights*, IHRNGO) en het in Frankrijk gevestigde Samen tegen de doodstraf (*Ensemble Contre la Peine de Mort*, ECPM) minstens 109 personen in Sistan-Baluchistan geëxecuteerd. Vele van hen zijn veroordeeld wegens drugsdelicten of vanwege een misdrijf tegen de nationale veiligheid.²⁵⁵

De opperste leider benadrukte meermaals de nationale eenheid met verwijzingen naar Sistan-Baluchistan. Hij liet op 13 november 2023 zijn vertegenwoordiger deze provincie bezoeken om dit te benadrukken.²⁵⁶

²⁴⁹ HRANA, *Hassan Abyat executed in Ahvaz*, 22 februari 2023; United for Iran, *Hassan Abyat*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/1580/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²⁵⁰ AIVD, MIVD en NCTV, *Dreigingsbeeld statelijke actoren 2*, 28 november 2022, p. 20.

²⁵¹ The Iran Primer, *Iran's troubled provinces: Baluchistan*, 24 februari 2021; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 61; Iran International, *Islamic Republic renews wave of Baluch executions*, 4 mei 2023.

²⁵² Tehran Times, *Home to various tribes, Golestan is a symbol of unity: governor-general*, 13 november 2022; The New Arab, *Crackdown intensifies on Sunni clerics and ethnic leaders in Iran*, 30 januari 2023.

²⁵³ Baluchi's waren van oudsher nomaden die vanwege hun nomadische levenswijze rondtrokken door Iran en Pakistan en weinig contact hadden met de autoriteiten; IranWire, *No ID? No school: Why 400,000 Iranian children are locked out of education*, 25 augustus 2022; BHRG, *Conference at Amnesty International human rights organization in Stockholm*, 10 februari 2023; Kayhan Life, *Opinion: Discussions about a new Iran must include ethnic minorities*, 9 maart 2023; UNHRC, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. Advanced unedited version (A/HRC/53/23)*, 15 juni 2023, p. 13.

²⁵⁴ Iran International, *Iran's top Sunni cleric again slams government in fiery sermon*, 6 januari 2023; IranWire, *Baluch citizen hours away from possible execution*, 28 april 2023; Iran International, *Islamic Republic renews wave of Baluch executions*, 4 mei 2023.

²⁵⁵ IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 70.

²⁵⁶ IranWire, *Khamenei calls for unity and end to discrimination – but is he sincere?*, 7 september 2017; BBCM, *Briefing: Iran's leader sends delegation to south-east after bloody crackdown*, 13 november 2022; Iran International, *Prominent Sunni cleric criticized for meeting with Khamenei envoy*, 14 november 2022; IranWire, *Iran's plans for pacifying restive Sistan and Baluchistan province*, 28 december 2022.

Sommige politiek en cultureel actieve Baluchi's ondervonden in Iran problemen bij activiteiten ten behoeve van hun bevolkingsgroep, vooral als de autoriteiten daarvoor geen toestemming hadden gegeven of geen vergunning hadden verleend. De autoriteiten merkten dergelijke activiteiten al snel aan als politieke activiteiten die gericht waren op het ondermijnen van de nationale veiligheid en de binnenlandse stabiliteit en als een eerste stap naar afscheiding.²⁵⁷ In het geval van Baluchi's speelde mee dat in de verslagperiode enkele soennitische militante groeperingen actief waren. Een van deze groeperingen is het Leger van de Gerechtigheid (*Jaish al-Adl*). De Iraanse autoriteiten merken deze groepering aan als een terroristische groepering.²⁵⁸ Baluchi's die in verband worden gebracht met deze groepering kunnen lange gevangenisstraffen krijgen en soms zelfs de doodstraf.²⁵⁹

Sommige politiek en cultureel actieve Baluchi's die demonstraties bijwoonden, konden eveneens problemen ondervinden, vooral als het ging om anti-overheidsprotesten.²⁶⁰ In de verslagperiode zijn meerdere Baluchi-activisten gearresteerd en gedetineerd. Hieronder volgen enkele voorbeelden van Baluchi-activisten die te maken kregen met strafvervolging. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

Eind september 2022 arresteerde de Revolutionaire Garde twee Baluchi's in Chabahar. Begin januari 2023 veroordeelde een revolutionaire rechtbank hen ter dood. Eind februari 2023 vernietigde het hooggerechtshof deze uitspraak en verwees het de zaak terug naar een revolutionaire rechtbank. Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties was er geen sprake geweest van een eerlijk proces en waren betrokkenen gemarteld om ze tot een bekentenis te dwingen.²⁶¹ Een uitspraak van een revolutionaire rechtbank was tegen het einde van de verslagperiode niet bekend.

Verder arresteerden medewerkers van het MOIS eind september/begin oktober 2022 een achttienjarige demonstrant in Zahedan. Op 19 december 2022 veroordeelde een revolutionaire rechtbank hem ter dood op grond van artikel 286 WvS (verspreiden van corruptie op aarde). Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties was er geen sprake geweest van een eerlijk proces en was hij gemarteld.²⁶²

De vraag of politieke activiteiten van Baluchi's in het buitenland actief worden gemonitord door de Iraanse autoriteiten kon niet eenduidig worden beantwoord. In

²⁵⁷ MRGI, *Protests, discrimination and the future of minorities in Iran*, 25 november 2022, p. 7; vertrouwelijke bron, februari 2023.

²⁵⁸ IFP, *Iran arrests several Jaish al-Adl terrorists*, 20 april 2023; Rudaw, *Clashes in southeast Iran kill five border guards*, 21 mei 2023; Iran International, *Iran's hardline media threaten Sunni cleric after Zahedan attack*, 9 juli 2023.

²⁵⁹ France 24, *Iran cities strike in solidarity with 'Bloody Friday' dead*, 9 november 2022; Arab News, *Iran executes two men convicted over 2016 police killings*, 9 november 2022.

²⁶⁰ RFE/RL, *Rights group says at least 185 arrested in Iran's Zahedan in past month*, 2 februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

²⁶¹ BHRG, *Mansour Hoot and Nizamuddin Hoot, two detained Baloch citizens, are at risk of issuing heavy sentences*, 23 december 2022; Hengaw, *Two Baloch protesters were sentenced to death*, 20 februari 2023; Amnesty International, *Four young Baluchi men at risk of execution*, 7 maart 2023; United for Iran, *Mansour Hout, https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/7544/, geraadpleegd op 12 september 2023; United for Iran, Nezamoddin Hout, https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/7568/, geraadpleegd op 12 september 2023.*

²⁶² BHRG, *Issuance of death sentence for Shoaib Mirbalochzahi, a Baloch orphan, arrested in Zahedan*, 23 december 2022; IranWire, *Iran's rulers step up use of death penalty against Baluchis*, 13 januari 2023; Hengaw, *Two Baloch protesters were sentenced to death*, 20 februari 2023; Amnesty International, *Four young Baluchi men at risk of execution*, 7 maart 2023; Iran International, *At least seven more protesters at grave risk of execution in Iran*, 24 mei 2023.

dit verband wordt verwezen naar de eerdergenoemde bevinding van de AIVD, MIVD en NCTV dat er sprake is van uiteenlopende inlichtingen- en beïnvloedingsactiviteiten, onder meer gericht op de Iraanse diaspora in Nederland.²⁶³ Het is niet bekend of Baluchi's meer dan andere groepen binnen de diaspora worden gemonitord.

3.1.2 *Leden van oppositiepartijen en politieke activisten*

In de verslagperiode kregen verschillende leden van oppositiepartijen en politieke activisten te maken met intimidaties, arrestaties en veroordelingen.²⁶⁴ Zij konden lange gevangenisstraffen krijgen en soms zelfs de doodstraf (zie paragrafen 3.1.1.2, 3.1.1.3 en 3.1.2.1). Hieronder volgen enkele voorbeelden van politieke activisten die in de verslagperiode te maken kregen met arrestatie en detentie. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

Op 15 maart 2023 kwam een politieke activiste na ruim vier jaar vrij uit de gevangenis, omdat zij haar straf had uitgediend. Zij was in 2018 veroordeeld omdat zij betrokken zou zijn geweest bij een staking. Een paar uur na haar vrijlating pakten de autoriteiten haar weer op.²⁶⁵ In Iran komt het vaker voor dat activisten kort na hun vrijlating weer worden opgepakt.²⁶⁶ Een revolutionaire rechtbank in Teheran veroordeelde haar in mei 2023 tot twee jaar gevangenisstraf op grond van artikel 514 WvS (belediging van de opperste leider). Als aanvullende straffen kreeg zij een verbod op lidmaatschap van een sociale- of politieke groepering van twee jaar, een verbod op het gebruik van een mobiele telefoon van twee jaar en een verbod om zich te vestigen in Teheran en aangrenzende provincies van twee jaar.²⁶⁷

Verder arresteerden de autoriteiten op 21 september 2022 een politieke activiste die in een openbare brief kritiek had geleverd op de staat van het land en de opperste leider had opgeroepen om op te stappen. Eind februari 2023 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Mashhad haar tot een jaar gevangenisstraf op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI), tien jaar op grond van artikel 508 WvS (samenwerken met een vijandige overheid), twee jaar op grond van artikel 514 WvS (beledigen van de opperste leider) en vijf jaar op grond van artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid).²⁶⁸

²⁶³ AIVD, MIVD en NCTV, *Dreigingsbeeld statelijke actoren 2*, 28 november 2022, p. 20.

²⁶⁴ VOA, *Iran arrests activist on state security charges, state media says*, 9 juli 2022; HRANA, *Political activist Mohammad Ghadami sentenced to ten years*, 15 november 2022; Hengaw, *Samaneh Norouzmoradi, a political activist arrested in Tehran*, 25 april 2023; HRANA, *Political activist Alireza Beheshti Shirazi arrested*, 26 april 2023; IranWire, *Iranian dissident Tabarzadi sentenced to 45 years in prison*, 26 mei 2023; Hengaw, *Political activist, Farshid Jahantab, arrested serve his prison sentence in Behbahan*, 24 juni 2023; HRANA, *Political activist Abolfazl Ghadyani receives ten-month sentence*, 1 juli 2023; HRANA, *Political activist Fatemeh Hassani arrested in Mashhad*, 6 juli 2023.

²⁶⁵ BBC News, *Iran protests: Jailed activist Sepideh Qolian describes brutality in letter*, 11 januari 2023; BBCM, *Iranian activist leaves prison chanting anti-Khamenei slogans*, 15 maart 2023; Iran International, *Iranian activist re-arrested hours after release from jail*, 16 maart 2023; BBCM, *Iranian activist re-arrested for chanting anti-Khamenei slogans upon release*, 20 maart 2023.

²⁶⁶ KHRN, *Released protester dies at hospital after torture under detention*, 19 december 2022; Hengaw, *Sakineh Parvaneh, a former political prisoner, was arrested again*, 6 april 2023; HRANA, *Abbas Sharifi arrested in Behshahr*, 14 april 2023; VOA, *Iran re-arrests dissident journalist, family says*, 25 april 2023; HRANA, *Former political prisoner Reza Mohammad Hoseini arrested*, 2 mei 2023; HRANA, *Hamideh Zeraie re-arrested by security forces*, 30 mei 2023.

²⁶⁷ HRANA, *Two years imprisonment against Sepideh Gholian upheld on appeal*, 11 juli 2023; BBCM, *Appeal court upholds two-year prison sentence for Iranian activist*, 12 juli 2023; United for Iran, *Sepideh Gholian*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/3279/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²⁶⁸ RFE/RL, *Activist handed 18 years in prison after calling for Iran's supreme leader to resign*, 22 februari 2023; IranWire, *Iranian political activist Sepehri sentenced to 18 years*, 22 februari 2023; Kayhan Life, *Iranian rights activist Fatemeh Sepehri leads her own defense from prison*, 27 februari 2023; BBCM, *Prominent Iranian activist sentenced to 18 years, her brother says*, 24 maart 2023; HRANA, *Civil rights activist Fatemeh Sepehri sentenced to 18 years in prison*, 24 maart 2023; United for Iran, *Fatemeh Sepehri*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/5182/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

De autoriteiten arresteerden op 27 september 2022 de dochter van ex-president Akbar Hashemi Rafsanjani (die president was in Iran van 1989 tot 1997) op beschuldiging van het aanmoedigen van relschoppers. Zij had onder meer via de app Clubhouse kritiek geleverd op de Revolutionaire Garde en haar steun uitgesproken aan de demonstranten. In februari 2023 berichtte haar advocaat dat zij was veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf. Naar verluidt was dit op grond van 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid).²⁶⁹

Op 27 april 2023 arresteerden de autoriteiten een politieke activist die had deelgenomen aan de openbare onlineconferentie 'Dialoog voor de redding van Iran' die op 21 april 2023 via de app Clubhouse plaatsvond. Hij kwam op 30 april 2023 op borgtocht vrij.²⁷⁰

3.1.2.1

Volksmoedjahedien

De Nationale Raad voor het Verzet in Iran (*National Council of Resistance of Iran*, NCRI) presenteert zich als een alternatief Iraans 'parlement in ballingschap'. Deze politieke partij, die buiten Iran opereert, is verbonden met de Volksmoedjahedien (*Mojahedin-e Khalq*, MeK/MKO).²⁷¹ Deze organisaties stonden in de verslagperiode onder leiding van Maryam Rajavi.²⁷² Sinds enkele jaren verblijft een aantal leden van de Volksmoedjahedien op de basis *Ashraf 3* in Albanië.²⁷³ Op 1 juli 2023 hield de Volksmoedjahedien zijn jaarlijkse bijeenkomst in de buurt van Parijs.²⁷⁴

De Iraanse autoriteiten beschouwen de Volksmoedjahedien als een terroristische organisatie.²⁷⁵ Zij beschuldigen de Volksmoedjahedien regelmatig van allerlei incidenten in Iran.²⁷⁶ In de verslagperiode berichtten de autoriteiten enkele keren over arrestaties van personen en het oprollen van netwerken die banden zouden hebben met de Volksmoedjahedien.²⁷⁷ Mensen die beschuldigd worden van banden

²⁶⁹ RFE/RL, *Former Iranian president's daughter arrested for supporting protests triggered by death of woman in custody over hijab*, 28 september 2022; IranWire, *Activist daughter of former Iranian president handed prison term*, 10 januari 2023; BBC News, *Iran protests: Ex-president's daughter jailed for five years - lawyer*, 10 januari 2023; Iran International, *Daughter of Iran's ex-president sentenced to five years in prison*, 10 januari 2023; IranWire, *IranWire exclusive: Faezeh Hashemi on her incarceration, protests and the opposition*, 7 april 2023; United for Iran, *Faezeh Hashemi Rafsanjani*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/7927/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²⁷⁰ BBCM, *Iranian security forces target opposition activists*, 26 april 2023; Iran International, *Prominent political activist arrested at his home in Tehran*, 27 april 2023; BBCM, *Briefing: Iran targets opposition figures after virtual seminar*, 27 april 2023; RFE/RL, *Iran arrests activists after 'Clubhouse' meeting calls for new political system*, 28 april 2023; BBCM, *Iran frees prominent political activist on bail*, 30 april 2023; RFE/RL, *The Farda briefing: Iran goes after big businesses for alleged hijab violations*, 3 mei 2023.

²⁷¹ De Volkskrant, *'België moet niet toegeven aan gijzeldiplomat. Dan zal Iran onschuldigen blijven oppakken'*, 8 mei 2023; NOS, *Oud-premiers en presidenten in brief aan EU: zet Iraanse garde op terreurlijst*, 25 mei 2023; De Standaard, *Frankrijk bant bijeenkomst wegens terreurdreiging na vrijlating Assadi*, 21 juni 2023.

²⁷² Iran International, *Ex-vice president Pence visits controversial Iranian group in Albania*, 24 juni 2022; Reuters, *Opposition groups rally in France demanding EU list Iran's Guards as terrorist group*, 12 februari 2023.

²⁷³ BBCM, *Briefing: Iran welcomes Albanian raid on exiled opposition camp*, 21 juni 2023; Al Jazeera, *Why was this Iran dissident group raided in Europe?*, 21 juni 2023; Euractiv, *Iranian opposition investigation continues with police, resident violence probe*, 23 juni 2023; Euractiv, *Albanian police tighten security, conduct checks at the Iranian opposition compound*, 30 juni 2023; BBCM, *Iran given access to Albanian-based opposition group's hard drives, says agency*, 3 juli 2023.

²⁷⁴ NCRI, *Free Iran World Summit 2023, onward to a democratic republic*, 1 juli 2023; VOA, *Iran slams France for hosting opposition group meeting*, 3 juli 2023.

²⁷⁵ Al Jazeera, *Iran blacklists US officials for supporting 'terrorist' group MEK*, 16 juli 2022; BBCM, *Iran's IRGC vows harsh response to foreign-based media, opposition*, 28 december 2022; Tehran Times, *Release of diplomat is major blow for MKO: official*, 28 mei 2023.

²⁷⁶ BBCM, *Officials say nitrogen gas-laced poison likely cause of school poisonings*, 1 maart 2023; Tehran Times, *Three convicted of terrorist attack in Isfahan executed*, 19 mei 2023; BBCM, *Iran agency says exiled group helped IS with 2017 parliament attack*, 7 juni 2023.

²⁷⁷ BBCM, *Iran reports arrest of 'largest riot and sabotage group' active in Tehran*, 22 december 2022; BBCM, *Iran busts 'largest' financial network linked to exiled opposition*, 2 januari 2023; BBCM, *Iran arrests two teams linked to exiled opposition in northern city*, 2 januari 2023; BBCM, *Iran intelligence forces arrest 'terrorist teams' ahead of bonfire festival*, 13 maart 2023; BBCM, *Iran's IRGC dismantles opposition affiliated 'insurgent' team*, 16 april 2023; BBCM, *Iran arrests foreign-based opposition group member in central province*, 19 april 2023; Pars Today,

met de Volksmoedjahedien krijgen doorgaans zware straffen.²⁷⁸ Zo veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Teheran op 7 maart 2021 een politieke activiste tot vijf jaar gevangenisstraf wegens lidmaatschap van de Volksmoedjahedien. Zij kwam op 13 februari 2023 vrij. Naar verluidt was zij in het kader van een pardonregeling vrijgelaten (zie paragraaf 1.2.2.5).²⁷⁹ Op 21 augustus 2023 werd zij opnieuw gearresteerd. Een aanklacht was tegen het einde van de verslagperiode niet bekend.²⁸⁰

Verder veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Teheran op 25 april 2022 twee studenten tot tien jaar gevangenisstraf op grond van artikel 687 WvS (brandstichting of vernieling van publiek bezit), vijf jaar op grond van artikel 610 (bedreigen van de nationale veiligheid) en een jaar op grond van artikel 500 (propaganda tegen de IRI). De autoriteiten beschuldigden hen er onder meer van dat hun families banden zouden hebben met de Volksmoedjahedien.²⁸¹

3.1.2.2

Monitoring in het buitenland

Volgens verschillende bronnen monitoren de Iraanse autoriteiten politieke activisten in het buitenland.²⁸² Het is niet mogelijk om precies aan te geven wie zij in de gaten houden en op welke schaal dit gebeurt. Wel zijn er aanwijzingen dat de Iraanse inlichtingendiensten de activiteiten van de oppositie in de gaten houden via het volgen van de sociale media en via personen die buiten Iran met hen samenwerken.²⁸³ Dat volgt onder meer uit de omstandigheid dat Iraanse politieke activisten en journalisten in het buitenland bedreigingen ontvangen via de telefoon, e-mail en/of de sociale media. Daarbij wordt bijvoorbeeld gedreigd familieleden in

IRGC ground force disbands terror cells, captures terrorists in Sistan and Baluchestan province, 20 april 2023; *BBCM, Iran dismantles online network allegedly linked to exiled opposition*, 1 mei 2023; *BBCM, Briefing: Iran pledges to hunt down exiled group in overseas operations*, 2 juli 2023; *BBCM, Iran arrests members of 'terrorist' team linked to exiled opposition group*, 23 juli 2023.

²⁷⁸ HRANA, *Update on political prisoner Ayoub Porkar's condition*, 22 juni 2022; HRANA, *Concern over prisoner Mohammad-Ali Mansouri's health*, 24 juni 2022; HRANA, *Azar Karoondi Musazadeh sentenced to five years imprisonment*, 5 september 2022; *The Independent*, *'Vileness and brutality': Mother in Iran jail for 13 years shares letter from inside 'hell' prison*, 1 januari 2023; *BBCM, Iran sentences three to death over attack on security forces*, 9 januari 2023; *IranWire*, *IranWire exclusive: Faezeh Hashemi on her incarceration, protests and the opposition*, 7 april 2023; HRANA, *Majid Khademi sentenced to over ten years and additional punishments*, 10 april 2023; HRANA, *Fatemeh Mosanna and Hassan Sadeghi released after eight years of imprisonment*, 14 juli 2023.

²⁷⁹ HRANA, *Forough Taghipour denied medical care in prison*, 31 augustus 2022; HRANA, *Report on the release of prisoners in the last 24 hours*, 14 februari 2023; *United for Iran*, *Forough Taghipour*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/5926/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²⁸⁰ HRANA, *Former political prisoners Forough Taghipour & Marzieh Farsi detained in Tehran*, 22 augustus 2023.

²⁸¹ Amnesty International, *Tortured students jailed unjustly*, 4 augustus 2022; *BBCM, Iran TV airs 'confessions' on 'terror attacks' during protests*, 12 maart 2023; HRANA, *Students Ali Younesi and Amir Hossein Moradi sentenced each to sixteen years in prison*, 25 april 2022; *Tehran Times*, *Iranian court sentences two anti-Iran terrorists to 16-year jails*, 25 april 2022; *United for Iran*, *Ali Younesi*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/5922/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

²⁸² *ABC News*, *How the Iranian regime is intimidating and surveilling its former citizens in Australia*, 4 november 2022; *CBC*, *Iranian dissidents in Canada say they're being watched and under threat from the regime in Iran*, 26 november 2022; *Reuters*, *Germany sees increase in Iranian spying since protests*, *Welt am Sonntag* reports, 11 februari 2023; *Al Jazeera*, *Australia warns of foreign surveillance operations, names Iran*, 14 februari 2023; *The Guardian*, *Australia foils Iran surveillance plot and vows to bring foreign interference 'into the light'*, 14 februari 2023; *Euractiv*, *German intelligence services point to increased hybrid security threats*, 22 juni 2023; *HLN*, *Twee Iraniers die deelnamen aan betoging in Brussel getuigen: "Onze moeder in Iran werd maandagnacht aangepakt door de Iraanse geheime dienst"*, 29 juni 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

²⁸³ *NOS*, *gefilmd worden, echo op je mobiel: Iraanse NL'ers vrezen lange arm Teheran*, 25 oktober 2022; *CBC*, *Iranian dissidents in Canada say they're being watched and under threat from the regime in Iran*, 26 november 2022; *The Washington Post*, *Rise in Iranian assassination, kidnapping plots alarms Western officials*, 1 december 2022; *Iran International*, *Iranian regime agents threaten dissident expats in Europe*, 7 januari 2023; *The Washington Post*, *Hells Angels, a synagogue shooting and Iran's shady hand in Germany*, 6 maart 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

Iran op te sluiten in de (Evin-)gevangenis in Teheran als zij niet stoppen met hun activiteiten.²⁸⁴

Een van de in het buitenland actieve vrouwenrechtenactivisten is de in de Verenigde Staten verblijvende Masih Alinejad. In januari 2023 klaagden de Verenigde Staten drie mannen aan. Zij werden ervan verdacht dat zij lid waren van een Oost-Europese maffia en dat zij in juli 2022 waren ingehuurd om Alinejad om het leven te brengen.²⁸⁵ Bij een bezoek aan Londen in mei 2023 werd zij onder 24-uursbewaking gesteld vanwege doodsb bedreigingen.²⁸⁶

Sommige politieke activisten en journalisten in het buitenland zijn doelwit van cyberaanvallen.²⁸⁷ Er zijn aanwijzingen dat hun telefoontjes met hun familieleden in Iran worden afgeluisterd.²⁸⁸ Iran heeft de technologische capaciteiten om de inhoud van het mobiele telefoonverkeer te monitoren. Volgens het mediakanaal *The Intercept* verleende de Communicatie Reguleringsautoriteit (*Communication Regulation Authority*, CRA) uitgebreide hulp bij het monitoren van mobiele telefoons. Deze organisatie volgt en controleert de mobiele telefoons van demonstranten en opposanten met behulp van een systeem genaamd *SIAM*. De autoriteiten kunnen dit systeem onder meer gebruiken om te tracken, om metadata te verzamelen en om de internetsnelheid te vertragen.²⁸⁹

3.1.2.3

Familieleden van politieke opposanten

Volgens verschillende bronnen zetten de autoriteiten geregeld familieleden van politieke opposanten onder druk vanwege hun familierelatie. Er waren verschillende berichten dat de autoriteiten familieleden van politieke activisten opriepen en aan intimiderende verhoren onderwierpen. Daarbij vroegen de autoriteiten hen om druk uit te oefenen op hun familieleden om hun activiteiten stop te zetten.²⁹⁰ Naast het intimideren kwam het ook voor dat de autoriteiten hen mishandelden, arresteerden en/of tot gevangenisstraffen veroordeelden.²⁹¹ Familieleden van politieke opposanten kregen te maken met telefonische bedreigingen of intimidatie tijdens huisbezoeken door medewerkers van de inlichtingen- of veiligheidsdiensten. Het kwam ook voor dat zij hun baan verloren of dat zij moesten stoppen met hun studie.

²⁸⁴ CBC, *Spy agency investigating 'credible' death threats from Iran against individuals in Canada*, 18 november 2022; NOS, *Iraanse Nederlanders krijgen doodsb bedreigingen, maar stoppen hun protest niet*, 7 januari 2023; Iran International, *Iranian regime agents threaten dissident expats in Europe*, 7 januari 2023; The Independent, *Voices: "Yes, I am threatening you": Iran's regime quietly spreads chaos in an unprepared West*, 12 februari 2023; CNN, *These Iranian activists fled for freedom. The regime still managed to find them*, 21 april 2023; IranWire, *My brother is jailed because I'm a journalist*, 25 mei 2023; IranWire, *Indirect censorship: The Iranian government's methods for suppressing dissent abroad*, 4 juli 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

²⁸⁵ Politico, *US says Iran hired 3 members of Eastern European mafia to murder dissident*, 27 januari 2023; VOA, *3 gang members indicted in 2nd plot to kill Iranian American journalist*, 27 januari 2023.

²⁸⁶ The Guardian, *Iranian dissident put under 24-hour police protection in UK after threats to life*, 11 mei 2023; Iran International, *Alinejad given police protection on UK visit after renewed threats*, 11 mei 2023.

²⁸⁷ CNN, *Hackers actively supporting Iran's domestic and foreign spying efforts, researchers warn*, 7 september 2022; HRW, *Iran: State-backed hacking of activists, journalists, politicians*, 5 december 2022; L'Orient-Le Jour, *Le bras répressif de l'Iran frappe au-delà de ses frontières*, 15 december 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

²⁸⁸ BBC News, *Why reporting on Iran comes at a heavy price*, 12 januari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

²⁸⁹ The Intercept, *Hacked documents: How Iran can track and control protesters' phones*, 28 oktober 2022; MEMO, *Iran uses spyware to track and control citizens' phones at protests – leaked documents*, 3 november 2022; Iran International, *UK, Canada, Russia-based firms helping Iran spy on mobile phones*, 1 maart 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

²⁹⁰ The Guardian, *AFP urges Iranians in Australia to report harassment by Tehran authorities as anti-government protests escalate*, 21 december 2022; Die Welt, *Geheimdienste: Deutschland muss iranische Aktivisten ernst nehmen und besser schützen*, 9 januari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

²⁹¹ HRANA, *17-year-old political prisoner's daughter arrested*, 1 februari 2023; ABC News, *Activists say Iran regime targeting families of Australia protesters*, 4 februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

Soms kregen zij een uitreisverbod opgelegd of ontvingen zij geen paspoort.²⁹² De autoriteiten schuwden ook het intimideren van familieleden van (omgekomen) demonstranten niet.²⁹³ Zo berichtten familieleden van een van de geëxecuteerde demonstranten in mei 2023 dat de autoriteiten hen ook onder druk zetten, onder meer door zijn broers en zus te arresteren, zijn zus te ontslaan en het pensioen van zijn vader in te trekken.²⁹⁴

3.1.3 Militaire dienst

De militaire dienstplicht geldt in beginsel voor alle mannelijke Iraniërs ouder dan achttien jaar. Er is geen dienstplicht voor vrouwen.²⁹⁵ Iraanse mannen worden niet individueel opgeroepen, maar moeten zich aanmelden bij de dienstplichtafdeling van de politie (*NAJA Public Conscription Organization*).²⁹⁶

De militaire dienstdienst start met een basistraining. Daarna wordt een dienstplichtige bij het (leger-)onderdeel geplaatst.²⁹⁷ Afhankelijk van iemands locatie en persoonlijke omstandigheden kan de dienstplicht tussen de 18 en 24 maanden duren.²⁹⁸ Na afloop van de militaire dienst ontvangt een dienstplichtige een afzwaaikaart. Deze kaart is nodig als een Iraniër in de dienstplichtige leeftijd naar een baan solliciteert of een reis naar het buitenland wil maken. Voor een aantal overheidsdiensten, zoals het aanvragen van een paspoort of een rijbewijs, is een afzwaaikaart, een vrijstellingskaart of een bewijs van uitstel van de dienstplicht nodig.²⁹⁹

3.1.3.1 Militaire dienst bij de Revolutionaire Garde

Dienstplichtigen hebben in beginsel geen inspraak in de vraag waar zij hun dienstdienst doorbrengen. De dienstplichtafdeling bepaalt naar welke kazerne of welk onderdeel een dienstplichtige gaat. Dat kan het reguliere leger, de Revolutionaire Garde of de

²⁹² The Independent, *Voices: "Yes, I am threatening you": Iran's regime quietly spreads chaos in an unprepared West*, 12 februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

²⁹³ Al Jazeera, *Iran protests continue as UN 'concerned' at detainees' treatment*, 28 oktober 2022; Article 19, *Iran: Families forced to remain silent as second man executed*, 16 december 2022; Die Zeit, *"Zurück an der Uni war er ein anderer Mensch. Sein Blick war leer"*, 19 december 2022; Iran International, *Iran arrests families of protest victims during commemoration*, 10 juni 2023; HRANA, *Escalating intimidation targets families of 2022 protest victims in Iran*, 21 juni 2023; KHRN, *Iran court sentences father of slain protester to prison, lashes*, 4 juli 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

²⁹⁴ VOA, *Iran arrests relatives of man executed over anti-government protests*, 21 mei 2023; Hengaw, *Three family members of Majid Kazemi, the executed protester, have been detained*, 21 mei 2023; RFE/RL, *Families of executed Iranian protesters say the government continues to pressure them*, 29 mei 2023.

²⁹⁵ Amwaj, *Calls for end to conscription draw ire of Iran's military*, 17 juni 2021; Iran International, *Iran doubles pay for conscripts amid crackdown on popular protests*, 21 mei 2022; IRNA, *Iranian conscripts with 3 children exempted from military service*, 30 april 2023; CIA, *The world factbook, Iran, Military and Security, Military service age and obligation*.

²⁹⁶ SFH, *Iran: Zugang zur Liste mit Wehrdienstleistenden und Sperrung des Bankkontos nach Desertion*, 17 mei 2022, p. 4-5; Auswärtiges Amt (Duitsland), *Iran: Reise- und Sicherheitshinweise (Reisewarnung)*, 25 mei 2023.

²⁹⁷ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

²⁹⁸ The Washington Post, *They dream of reaching America. Their forced service in Iran's Revolutionary Guard locks them out*, 27 februari 2021; The Intercept, *Designated terrorists. Conscription into revolutionary guards haunts Iranian dual nationals decades later*, 6 april 2022; ImmigraTrust, *Iranian IRGC or Sepah immigration ban*, 27 februari 2023; CIA, *The world factbook, Military and Security, Military service age and obligation*.

²⁹⁹ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, februari 2021, p. 44; Iran International, *Iran to allow buy-out of military service, for the rich*, 30 januari 2022; AP News, *Former Iran conscripts say unfairly blocked from US travel*, 26 juni 2022; Iran International, *Police cracks down on protest against Iran's compulsory military service*, 27 augustus 2022; CBC News, *This Saskatoon family has been separated from their loved one for 3 years. Their wait may stretch another 12*, 5 december 2022.

politie zijn.³⁰⁰ Alleen mensen met de juiste connecties kunnen invloed uitoefenen op het toewijzingsproces van de dienstplichtafdeling.³⁰¹

Volgens verschillende bronnen wordt bij de selectie nauwelijks naar het profiel van de dienstplichtigen gekeken en wordt niet onderzocht of iemand een fanatieke aanhanger is van de regering. Dat zou namelijk haaks staan op het aangenomen blinde geloof in de Islamitische Republiek. Een dienstplichtige die geen aanhanger is van de regering kan zodoende de pech hebben dat de dienstplichtafdeling hem toewijst aan de Revolutionaire Garde.³⁰²

Volgens verschillende bronnen zijn de omstandigheden voor dienstplichtigen beter bij de Revolutionaire Garde dan bij het nationale leger, bijvoorbeeld ten aanzien van het aantal momenten van ontspanning.³⁰³

3.1.3.2 Vrijstelling

Het is mogelijk om vrijstelling te krijgen van de militaire dienstplicht. Er zijn hiervoor verschillende medische en niet-medische vrijstellingsgronden.³⁰⁴ Transgender personen, homoseksuele mannen en biseksuele mannen kunnen op medische gronden vrijstelling krijgen als hun seksuele geaardheid of identiteit wordt aangemerkt als een medische aandoening.³⁰⁵ Zij kunnen dan vrijstelling krijgen op grond van een wetsartikel dat betrekking heeft op neurologische en mentale ziektes. De vrijstellingskaarten vermelden dit artikel en de bijbehorende sectie op grond waarvan de vrijstelling is verleend.³⁰⁶ Door deze vermelding op de vrijstellingskaart lopen homoseksuele mannen en transgender personen in het dagelijks leven een verhoogd risico op fysiek misbruik en discriminatie.³⁰⁷ Volgens een bron kan een vrijstelling op grond van het wetsartikel dat betrekking heeft op neurologische en mentale ziektes het moeilijker maken om een baan te vinden of carrière te maken, met name bij de overheid. Het kan ook het starten van een onderneming bemoeilijken, omdat daarvoor de toestemming van de overheid nodig is.³⁰⁸ Volgens andere bronnen komt iemand die om medische redenen is vrijgesteld niet in aanmerking voor sommige beroepen.³⁰⁹

³⁰⁰ The Washington Post, *They dream of reaching America. Their forced service in Iran's Revolutionary Guard locks them out*, 27 februari 2021; Atlantic Council, *I was once conscripted into the Iranian armed forces. Here's why the IRGC designation is punishing conscripts*, 11 maart 2022; RFE/RL, *'We've become hostages': U.S. blacklisting of Revolutionary Guards splits Iranian families*, 10 mei 2022; Iran International, *Iran doubles pay for conscripts amid crackdown on popular protests*, 21 mei 2022; Iran International, *Police cracks down on protest against Iran's compulsory military service*, 27 augustus 2022; ImmigraTrust, *Iranian IRGC or Sepah immigration ban: What you should know if you have completed mandatory military service in IRGC or Sepah*, 27 februari 2023; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 31; vertrouwelijke bron, juni 2023.

³⁰¹ Iran International, *Iran doubles pay for conscripts amid crackdown on popular protests*, 21 mei 2022; Iran International, *Police cracks down on protest against Iran's compulsory military service*, 27 augustus 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023.

³⁰² Vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

³⁰³ Iran International, *Iran doubles pay for conscripts amid crackdown on popular protests*, 21 mei 2022; Iran International, *Police cracks down on protest against Iran's compulsory military service*, 27 augustus 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

³⁰⁴ Tehran Times, *Sports minister calls for Iran football players to be exempted from military service*, 14 juli 2018; Atlantic Council, *I was once conscripted into the Iranian armed forces. Here's why the IRGC designation is punishing conscripts*, 11 maart 2022; Iran International, *Police cracks down on protest against Iran's compulsory military service*, 27 augustus 2022; IRNA, *Iranian conscripts with 3 children exempted from military service*, 30 april 2023.

³⁰⁵ RFE/RL, *Horrific killing of young gay man puts plight of Iran's LGBT community in spotlight*, 11 mei 2021; QPASTT, *Meet Saina from Third Queer Culture*, 25 mei 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

³⁰⁶ RFE/RL, *Horrific killing of young gay man puts plight of Iran's LGBT community in spotlight*, 11 mei 2021; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁰⁷ 6Rang, *Murder of a young Ahwazi gay man after the revelation of his sexual orientation through a military exemption card*, 10 mei 2021; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 66.

³⁰⁸ Vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁰⁹ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

3.1.3.3

Dienstplichtigen in de diaspora

Volgens verschillende bronnen kan een dienstplichtige die minstens drie jaar legaal buiten Iran heeft verbleven en die in zijn Iraanse paspoort bij het land van verblijf een ander land dan Iran vermeld heeft staan, maximaal twee keer per jaar (volgens de zonnekalender) voor de duur van maximaal drie maanden per keer een bezoek brengen aan Iran zonder dat hij meteen het leger in moet vanwege de dienstplicht. Als een dienstplichtige vervolgens zonder toestemming langer dan drie maanden in Iran verblijft, moet hij eerst zijn militaire dienst vervullen alvorens hij een uitreisstempel ontvangt.³¹⁰

Volgens verschillende bronnen was er in de verslagperiode een regeling voor Iraanse mannen die in het buitenland wonen om de militaire dienst af te kopen.³¹¹

Zie paragraaf 3.1.2 van het algemeen ambtsbericht Iran van mei 2022 voor meer informatie over de militaire dienstplicht.

3.1.4

Lhbtq+

Informatie over lhbtq+ is niet op alle onderwerpen in detail beschikbaar. Bronnen maken niet altijd onderscheid tussen de verschillende subcategorieën. Hierdoor kon niet overal ingegaan worden op de verschillende subcategorieën.

Volgens een bron veranderde de positie van lhbtq+ gedurende de verslagperiode niet. De positie van lhbtq+ bleef onverminderd slecht.³¹²

In de Iraanse samenleving is homoseksualiteit voor de meeste mensen een groot taboe en een zeer gevoelig onderwerp. In Iran overheerst de gedachte dat homoseksualiteit een stoornis is waarvoor iemand behandeld kan worden.³¹³ Therapeuten, artsen, religieuze instellingen en ouders pleiten vaak voor een conversietherapie om de seksuele oriëntatie te "wijzigen".³¹⁴ Vaak wordt grote (maatschappelijke) druk uitgevoerd op personen met een homoseksuele of transgenderoriëntatie, om een geslachtsveranderingsoperatie te ondergaan. In de ogen van sommige Iraniërs zouden op die manier homoseksuele relaties weer heteroseksueel kunnen worden gemaakt.³¹⁵ De sociale druk op lhbtq+ om te voldoen aan de heteroseksuele norm en om te trouwen is groot. In veel gevallen is er sprake van gedwongen uithuwelijking.³¹⁶

De autoriteiten betitelen homoseksualiteit als een verschijnsel dat door het Westen wordt gepromoot en dat in strijd is met de traditionele Iraanse waarden.³¹⁷ Zo

³¹⁰ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 32; Persian Citizen Services, *Applying for an exit permit*, <https://persian.net.au/services/other-services>, geraadpleegd op 12 september 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

³¹¹ LIT, *Buying Iran military service*, 25 juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, augustus 2023.

³¹² Vertrouwelijke bron, april 2023.

³¹³ RFE/RL, *UN expert raises alarm over reports of LGBT child 'torture' in Iran*, 15 februari 2021; HRANA, *State-sponsored discrimination against Iranian LGBTQI+ communities ramps up amidst a growing and more vocal activist community*, 22 juni 2022.

³¹⁴ RFE/RL, *UN expert raises alarm over reports of LGBT child 'torture' in Iran*, 15 februari 2021; Amir Kabir & Irwin Nazareth, *Conversion therapy: a violation of human rights in Iranian gay men*, *The Lancet Psychiatry* 9(4), april 2022; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 67; Amnesty International, *Report 2022/23*, 28 maart 2023, p. 199.

³¹⁵ Pink News, *Thousands of gay people are being forced to undergo gender reassignment surgery in Iran for a vile reason*, 22 februari 2020; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 67.

³¹⁶ Politico, *Living in fear: Iranian LGBTQ+ activist in Turkey*, 28 november 2022; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 66; Rudaw, *'At war with my own body:' Iran's transgender community still at risk*, 27 juni 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

³¹⁷ BBC News, *'I want to see the rainbow flag raised in Iran'*, 11 september 2022; 6Rang, *Silencing protests: Official hate speech against LGBT people as a tool of suppression*, maart 2023, p. 7-8; RFE/RL, *In Uganda, Iranian president attacks west on LGBT rights*, 12 juli 2023.

noemde de opperste leider in een toespraak op 1 maart 2022 homoseksualiteit "beschamend" en een voorbeeld van "morele vulgariteit en morele chaos" en "seksuele chaos".³¹⁸ Verder stelde president Raisi in een toespraak op 11 februari 2023 dat de westerse landen niet in de positie waren om "normen te stellen voor de wereld, omdat ze de mensheid naar de rand van uitsterven duwen door immoreel gedrag zoals homoseksualiteit te promoten."³¹⁹

3.1.4.1 Strafbaarstelling van homoseksuele handelingen

In Iran is homoseksuele gerichtheid op zichzelf wettelijk niet strafbaar.³²⁰ Het verrichten van seksuele handelingen tussen personen van hetzelfde geslacht is wel strafbaar. Dit kan worden bestraft met zweepslagen, een gevangenisstraf of zelfs de doodstraf. Dit is vastgelegd in boek 2, hoofdstuk 2, WvS (artikel 233-241).³²¹ Daarnaast kan ook op andere gronden strafvervolgning tegen lhbtq+ worden ingezet, bijvoorbeeld wegens verkrachting van een man door een man (*lavat-e be-onf*).³²² Verder kunnen lhbtq+ worden veroordeeld vanwege het verspreiden van corruptie op aarde (artikel 286 WvS). Dit is bijvoorbeeld mogelijk wanneer mensen online homoseksualiteit bespreken of openlijk een homoseksuele relatie hebben.³²³ Tegen een lhbtq+-persoon kan ook strafvervolgning worden ingezet wegens een misdrijf tegen de openbare zedelijkheid en normen (artikel 638 WvS).³²⁴ Deze strafmaten kunnen eveneens toegepast worden op kinderen onder de achttien jaar. Gelet op artikel 147 WvS kunnen meisjes vanaf de leeftijd van negen maanden (acht jaar en negen maanden) en jongens vanaf vijftien maanden (veertien jaar en zeven maanden) strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld, zodat zij vanaf die leeftijd ook onder het volwassenenstrafrecht kunnen vallen.³²⁵

Zie paragraaf 3.1.5.1 van het algemeen ambtsbericht Iran van februari 2021 voor meer informatie over de strafbaarstelling van homoseksuele handelingen.

3.1.4.2 Strafvervolgning van lhbtq+

In de verslagperiode kwam strafvervolgning van lhbtq+ voor. Er zijn geen precieze aantallen bekend. Vanwege het grote taboe dat op lhbtq+ rust, is er op dit punt vermoedelijk sprake van onderrapportage. Desondanks leek de actieve strafrechtelijke vervolging van lhbtq+ in Iran om hun geaardheid volgens verschillende bronnen beperkt.³²⁶ Volgens een andere bron was de aandacht in de verslagperiode vanwege de vele anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini niet zozeer op lhbtq+ geconcentreerd, maar meer op de demonstranten.³²⁷ Wel waren lhbtq+ tijdens deze protesten soms zichtbaar

³¹⁸ Reuters, *Iran's Khamenei says homosexuality example of West's immorality*, 1 maart 2022; Article 19, *Iran: Death sentences for LGBTIQI activists must be immediately overturned*, 8 september 2022; OMER, *The intersection of LGBT identity and the protest movement in Iran*, 1 maart 2023; BBC News, *I want to see the rainbow flag raised in Iran*, 11 september 2022.

³¹⁹ Al Jazeera, *Iran's Raisi takes aim at 'enemies' on revolution anniversary*, 11 februari 2023; BBC News, *Iran protests: LGBTQ community rises up*, 19 april 2023.

³²⁰ Vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

³²¹ USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 65; Lilith Magazine, *De revolutie in Iran is ook queer*, 17 mei 2023.

³²² IHRNGO, *Farid Mohammadi and Mehrdad Karimpour executed on charges of "sodomy by force"*, 31 januari 2022; Pink News, *Iran brutally executes gay man over 'sodomy' charges*, 4 juli 2022; IranWire, *Man executed on 'sodomy' charges in Rajaei Shahr prison*, 8 juli 2022.

³²³ BBC News, *Iran sentences two LGBT activists to death*, 6 september 2022; The Guardian, *Iran condemns two women to death for 'corruption' over LGBTQ+ media links*, 8 september 2022.

³²⁴ Hierop staat een geldboete, maximaal 74 zweepslagen of een gevangenisstraf van tien dagen tot twee maanden; Amnesty International, *Iran: Murder of 20-year-old gay man highlights urgent need to protect LGBTI rights*, 17 mei 2021, p. 4; CHRI, *Fact sheet LGBTQ rights in Iran*, augustus 2021, p. 4; BBCM, *Briefing: Iran arrests five trans women over 'repulsive' hijab*, 25 juni 2023.

³²⁵ 6Rang, *The situation of LGBT children in Iran*, 2015, p. 1; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/181)*, 18 juli 2022, p. 7.

³²⁶ Vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

³²⁷ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

aanwezig.³²⁸ Volgens weer een andere bron verrichtte de politie geen actieve opsporing naar lhbtq+.³²⁹

Volgens lhbtq+-activisten gebruiken de autoriteiten aanklachten zoals verkrachting of incest vaak als voorwendsels om een lhbtq+ ter dood te kunnen veroordelen.³³⁰ Zo executeerden de autoriteiten op 30 januari 2022 twee mannen in de gevangenis van Maragheh in de provincie Oost-Azerbeidzjan wegens verkrachting van een man door een man. Volgens sommige bronnen ging het hier om een homoseksuele daad met instemming.³³¹ Verder executeerden de autoriteiten op 29 juni 2022 in de gevangenis Rajai Shahr in Karaj een man wegens verkrachting. Volgens sommige bronnen ging het hierbij om een homoseksueel.³³²

Volgens een bron zijn discriminatoire straffen door de autoriteiten van lhbtq+ een bekend fenomeen.³³³ Volgens andere bronnen loopt iemand een groter risico op een slechte behandeling en marteling in de gevangenis als de autoriteiten deze persoon om een andere reden arresteren en deze persoon een lhbtq+ blijkt te zijn. Ze zullen bijvoorbeeld transgender personen bedreigen met opsluiting in een cel samen met gevaarlijke mannen. Omdat zij transgender zijn, zullen zij worden getreiterd en meer moeilijkheden ondervinden in de gevangenis.³³⁴

3.1.4.3

Discriminatie van lhbtq+

In Iran kampen lhbtq+ met veel discriminatie. Deze discriminatie kan vergezeld gaan van intimidatie en geweld en intimidatie van de zijde van familieleden, collega's op het werk, geestelijken, schoolleiders en vooraanstaande personen uit de lokale gemeenschap.³³⁵ Lhbtq+ lopen in vergelijking met heteroseksuelen onevenredig veel risico om het slachtoffer te worden van represailles van de zijde van familieleden, vrienden en anderen, bijvoorbeeld omdat die homoseksualiteit als een aantasting van de familie-eer zien. Daarbij kan het gaan om sociale uitsluiting, maar in sommige gevallen ook om mishandeling of zelfs om eengerelateerd geweld.³³⁶

³²⁸ OSME, *Iranian gay rights protestors openly take to the streets amid uprising: 'Violent and yet exciting'*, 28 november 2022; Gal-dem, *LGBTQI+ people are at the forefront of Iran's revolution – they should not be forgotten*, 23 december 2022; BBC News, *Iran protests: LGBTQ community rises up*, 19 april 2023.

³²⁹ Vertrouwelijke bron, april 2023.

³³⁰ OSME, *A letter to Ryan Murphy, from a gay man in Iran*, 21 januari 2023; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 65; vertrouwelijke bron, februari 2023.

³³¹ Pink News, *Two gay men executed by Iran's cruel regime for the 'crime of sodomy'*, 31 januari 2022; AP News, *Rights group: Iran executes 2 gay men over sodomy charges*, 1 februari 2022; HRANA, *Two inmates executed in Maragheh central prison*, 3 februari 2022; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/181)*, 18 juli 2022, p. 7.

³³² HRANA, *Ten inmates executed in Rajai Shahr prison*, 30 juni 2022; The Jerusalem Post, *Iran executes a gay man under label of sodomy, says expert*, 1 juli 2022; Pink News, *Iran brutally executes gay man over 'sodomy' charges*, 4 juli 2022; LGBTQ Nation, *Iran just executed a gay man. He may be the third so far this year*, 5 juli 2022; OSME, *Iran executes another gay man under 'sodomy' charges, human rights groups report*, 8 juli 2022; IranWire, *Man executed on 'sodomy' charges in Rajaei Shahr prison*, 8 juli 2022.

³³³ Vertrouwelijke bron, april 2023.

³³⁴ Radio Zamaneh, *The Iranian prisons are brutal for queer and trans individual: Five eyewitness accounts*, 30 juli 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

³³⁵ HRANA, *Iranian LGBTQIA activists asked for ending discrimination against gender minorities in medical centers*, 1 april 2022; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 66; Amnesty International, *Report 2022/23*, 28 maart 2023, p. 199; BBCM, *Briefing: Iran arrests five trans women over 'repulsive' hijab*, 25 juni 2023; DFAT, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 31.

³³⁶ Them, *Iranian activists protest decry "honor killing" of gay man by wearing pride flags*, 19 mei 2021; CHRI, *Fact sheet LGBTQ rights in Iran*, augustus 2021, p. 3; Bijan Pirnia & Kambiz Pirnia, *Sex reassignment surgery in Iran, re-birth or human rights violations against transgender people?*, *Iranian Journal of Public Health* 51(11), november 2022, p. 2632-2633, 2633; LGBTQ Nation, *The secret gay neighborhood inside Tehran*, 30 november 2022.

Lhbtqi+ krijgen over het algemeen geen steun of bescherming bij de autoriteiten in het geval van ernstige problemen met medeburgers.³³⁷ Zo berichtte HRANA over de weigering van de politie in Teheran om een aangifte van een transgender vrouw op te nemen. Volgens dat bericht was zij door twee personen aangevallen.³³⁸ Er zijn geen cijfers bekend waaruit blijkt hoe vaak dit soort incidenten zich voordoen. Evenmin is bekend of er over alle gevallen wordt gerapporteerd. Vanwege het risico op strafvervolgning dat lhbtqi+ lopen en het grote taboe rondom homoseksualiteit is er op dit punt vermoedelijk sprake van onderrapportage.³³⁹

Lhbtqi+ kunnen eveneens te maken krijgen met discriminatie, vernedering en geweld van de zijde van de autoriteiten, bijvoorbeeld tijdens ondervragingen of in detentie.³⁴⁰

3.1.4.4

Transgender personen

De positie van transgender personen verschilt van die van andere lhbtqi+, omdat transgender personen wettelijk erkend zijn in Iran. Zij kunnen zich zodoende iets vrijer bewegen in de Iraanse samenleving. Deze relatief goede positie komt voort uit de agenda voor het 'herstellen van de man-vrouw relatie'. Daardoor vindt het overgaan tot geslachtsveranderingsoperaties in sommige gevallen plaats onder een hoge mate van externe druk of zelfs dwang.³⁴¹

Op basis van een fatwa uit de jaren tachtig is zowel voor mannen als voor vrouwen in Iran een geslachtswijziging in de overheidsadministratie mogelijk. Daarbij geldt als voorwaarde dat de persoon in kwestie is gediagnosticeerd met een "genderidentiteitsstoornis" (*gender identity disorder*, GID) en een geslachtsveranderingsoperatie heeft ondergaan.³⁴² Als ze een operatie hebben ondergaan en daarmee hun transitie als man of vrouw hebben voltooid, kunnen transgender personen op basis van hun nieuwe naam en hun nieuwe geslacht een nieuw geboorteboekje, een nieuwe identiteitskaart en een nieuw paspoort krijgen.³⁴³

Ondanks de wettelijke erkenning van transgender personen die een volledige transitie hebben doorgemaakt, komt discriminatie van transgender personen door medeburgers veel voor, vooral in de directe omgeving. Zij hebben veel sociale uitdagingen. Transgender personen worden vaak door hun familie en vrienden buitengesloten, en ze worden op straat uitgelachen. Zij kunnen moeilijk aan een baan komen en er is veel misbruik.³⁴⁴ Volgens een bron bieden de autoriteiten geen

³³⁷ Article 19, *Iran: Death sentences for LGBTQI activists must be immediately overturned*, 8 september 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

³³⁸ HRANA, *Police refuse to record transgender individual's complaint*, 31 augustus 2022.

³³⁹ Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 16.

³⁴⁰ IranWire, *Trans people cut off from medication in Iranian prisons*, 14 juni 2021; CHRI, *Gharchak prison in Iran: A cauldron of abuse and violations*, 5 augustus 2022; Article 19, *Iran: Death sentences for LGBTQI activists must be immediately overturned*, 8 september 2022; IranWire, *Gay Iranian protester recounts "scenes of humiliation" during arrest*, 16 december 2022.

³⁴¹ Thiiird Magazine, *Forced gender reassignment on LGBTQIA community in Iran: Interview with Fariba Sahraei*, 18 juni 2022; HRANA, *Police refuse to record transgender individual's complaint*, 31 augustus 2022; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 31.

³⁴² DW, *How transgender people navigate Iran*, 16 mei 2021; Thiiird Magazine, *Forced gender reassignment on LGBTQIA community in Iran*, 18 juni 2022; Iran Treatments, *Everything about gender reassignment in Iran 2023*, 16 mei 2023.

³⁴³ The New Arab, *Transgender people in Iran face discrimination despite fatwa*, 21 mei 2018; IranWire, *Government loans for gender reassignment surgery betray lack of understanding*, 4 maart 2021; Politico, *Living in fear: Iranian LGBTQ+ activists in Turkey*, 28 november 2022.

³⁴⁴ Pink News, *Powerful film denounced by religious extremists spotlights complex lives of trans people in Iran*, 18 maart 2022; IranWire, *Trans, gay and married in Iran: How two women's love endured*, 27 april 2022; The New Arab, *Iranian actor Maziar Lorestani comes out as transgender man*, 19 juli 2022; Gal-dem, *LGBTQI+ people are at the forefront of Iran's revolution – they should not be forgotten*, 23 december 2022; Rudaw, *'At war with my own body': Iran's transgender community still at risk*, 27 juni 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

bescherming tegen discriminatie van transgender personen door medeburgers.³⁴⁵ Vanwege de slechte maatschappelijke positie en het ontbreken van (financiële) steun van hun familie leiden sommigen van hen een bestaan aan de randen van de Iraanse samenleving, bijvoorbeeld in de prostitutie.³⁴⁶

3.1.4.5 Maatschappelijke organisaties

Vanwege de vijandige en risicovolle omgeving voor lhbtq+ in Iran zijn er geen grootschalige en zichtbare collectieve lhbtq+-bewegingen in het land.³⁴⁷ Volgens een bron zijn er enkele ondergronds opererende organisaties die in besloten kring mensen proberen te helpen.³⁴⁸

3.1.4.6 Familieleden van lhbtq+

Volgens een bron ondervinden familieleden van lhbtq+ geen problemen van de zijde van de Iraanse autoriteiten, vanwege het hebben van een lhbtq+-familielid.³⁴⁹ Volgens een andere bron kan het echter aanleiding vormen voor een discriminatoire straf, als de autoriteiten hier vanwege andere overtredingen aanleiding voor zien.³⁵⁰

3.1.5 Vrouwen

In de verslagperiode was een verdere verslechtering van de positie van vrouwen en meisjes zichtbaar. De verslechterende economische situatie in Iran droeg bij aan een verslechtering van de (financieel-economische) positie van vrouwen en meisjes, omdat zij doorgaans harder worden getroffen dan mannen.³⁵¹ Dit uitte zich bijvoorbeeld in een toename van het aantal kindhuwelijken, omdat ouders geen geld meer hadden om hun kinderen te kunnen onderhouden en/of omdat ouders een bruidsschat goed konden gebruiken (zie paragraaf 3.1.6.2).³⁵²

Door de implementatie van de Wet inzake de jeugdige bevolking en de bescherming van het gezin (*Youthful Population and Protection of the Family Law*) in 2022 verslechterde de positie van vrouwen eveneens. Deze wet moet inspelen op de zorg van de autoriteiten over de sterk dalende geboortecijfers in Iran. Op grond van deze wet zijn bijvoorbeeld anticonceptiemiddelen niet langer kosteloos beschikbaar bij publieke gezondheidsinstellingen en lopen artsen die een abortus uitvoeren zonder religieuze toestemming het risico op boetes of gevangenisstraffen.³⁵³ Dit leidde onder meer tot een toename van het aantal illegale abortussen dat buiten de medische instellingen om plaatsvond.³⁵⁴ In de verslagperiode kwam het steeds

³⁴⁵ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

³⁴⁶ AP News, *Iran's transgender people face discrimination despite fatwa*, 21 mei 2018; Azar Nematollahi, Safoora Gharibzadeh, Maryam Damghanian, Saeid Gholamzadeh & Farnaz Farnam, Sexual behaviors and vulnerability to sexually transmitted infections among transgender women in Iran, *BMC Womens Health* 22, 170, 14 mei 2022, p. 2; USDoS, *2023 trafficking in persons report: Iran*, 15 juni 2023, p. 8; Rudaw, 'At war with my own body: Iran's transgender community still at risk', 27 juni 2023.

³⁴⁷ Ladan Rahbari, *Queering Iran, digitally: Implicit activism and LGBTQI+ dating on Telegram*, *Tijdschrift voor Genderstudies* 25(2), 2022, p. 141-157, 146; vertrouwelijke bron, maart 2023.

³⁴⁸ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

³⁴⁹ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

³⁵⁰ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

³⁵¹ Carnegie Europe, *Rethinking the EU's approach to women's rights in Iran*, 25 april 2023; Kayhan Life, *Gender inequality in Iran worsens; Female unemployment on the rise*, 24 juli 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

³⁵² Carnegie Europe, *Rethinking the EU's approach to women's rights in Iran*, 25 april 2023; Kayhan Life, *Thousands of child marriages are celebrated in Iran each year*, 25 mei 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁵³ IranWire, *With abortion already banned, Iran begins to criminalize doctors*, 24 juni 2022; Los Angeles Times, *Iran is urging people to have babies – and making life hard for those who don't want to*, 14 september 2022; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/525)*, 14 oktober 2022, p. 12-13; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 56; Iran International, *Iran shuts down clinic after establishing 'anti-abortion watch'*, 10 mei 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁵⁴ IranWire, *Iranian health officials report "catastrophic" rise in illegal abortions*, 17 april 2023; RFE/RL, *Illegal abortions in Iran rising 'significantly' in wake of restrictions*, 22 april 2023; BBCM, *Iran seizes assets of midwife over performing 'illegal' abortions*, 1 augustus 2023.

vaker voor dat pasgeboren baby's in afvalbakken werden aangetroffen.³⁵⁵ In april 2023 kondigde president Raisi aan dat als onderdeel van deze wet gezinnen op een belastingvoordeel kunnen rekenen bij de geboorte van een derde kind. Verder kunnen gezinnen rekenen op grond en gratis huisvesting wanneer zij meerdere kinderen op de wereld zetten.³⁵⁶

Ook de veranderende situatie rondom de kledingvoorschriften droeg bij aan een verslechtering van de positie van vrouwen en meisjes. Er was op dit vlak een toename van repressie, controle en handhaving. Vrouwen liepen daarbij een groter risico op problemen van de zijde van personen die voor eigen rechter gingen spelen, al dan niet aangemoedigd door de autoriteiten. Zo benadrukte president Raisi op 1 april 2023 dat vrouwen zich moesten bedekken, omdat dat een religieuze noodzaak was (zie verder paragraaf 3.1.5.4).³⁵⁷

Verder nam het aantal meldingen van seksueel geweld door de autoriteiten toe (zie verder paragraaf 3.1.5.9).³⁵⁸

3.1.5.1 Rechtspositie

In Iran is de rechtspositie van vrouwen zeer zwak. In de Iraanse wetgeving zijn vrouwen niet gelijk aan mannen. Zo kan bij bepaalde misdrijven, zoals overspel, een getuigenis van een man in een rechtbank enkel worden weerlegd door de getuigenis van twee vrouwen. Bij bepaalde misdrijven, zoals homoseksuele handelingen en georganiseerde prostitutie, kunnen vrouwen niet optreden als getuigen. Verder heeft een man het recht om te scheiden van een vrouw, terwijl een vrouw in beginsel niet het recht heeft om te scheiden van een man. Daarnaast is het erfrecht van vrouwen ingeperkt, zodat zij altijd minder erven dan mannelijke erfgenamen.³⁵⁹ Vanaf negenjarige leeftijd worden meisjes geacht een hoofddoek te dragen. Daarmee kunnen zij al vanaf jonge leeftijd te maken krijgen met de zedenpolitie (*Gasht-e Ershad*), die onder andere verantwoordelijk was voor de arrestatie van Mahsa Amini. Deze instantie ziet onder meer toe op de naleving van de kledingvoorschriften. Voor een breed scala aan juridische overtredingen is de 'volwassen' leeftijd voor meisjes vanaf negen maanden (acht jaar en negen maanden), terwijl dit bij jongens vijftien maanden (veertien jaar en zeven maanden) is.³⁶⁰

3.1.5.2 Sociaal-maatschappelijke positie

Vrouwen en meisjes ervaren op dagelijkse basis discriminatie.³⁶¹ In de Iraanse samenleving zijn tal van traditionele patronen en sociale normen aanwezig die een negatieve invloed uitoefenen op de economische, sociale en culturele positie van vrouwen. Hier gaven de protesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini tevens uiting aan. Binnen de patriarchale samenleving in Iran overheerst een traditionele kijk op de verhoudingen tussen vrouwen en mannen.³⁶² Tijdens zijn verkiezingscampagne legde president Raisi veel nadruk op de traditionele familie-

³⁵⁵ Latin Times, *Garbage man shocked to find newborn baby alive in Iran dumpster*, 25 mei 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023.

³⁵⁶ Tehran Times, *Family support law: a matter of national willpower*, 19 mei 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁵⁷ Al Jazeera, *Iran's Raisi says hijab is the law as women face 'yoghurt attack'*, 1 april 2023; BBC News, *Two Iranian women arrested for not covering hair after man attacks them with yoghurt*, 1 april 2023; The Guardian, *Students barred from Iranian universities for refusing to wear a hijab*, 10 juli 2023.

³⁵⁸ CNN, *How Iran's security forces use rape to quell protests*, 21 november 2022; The Guardian, *'They used our hijabs to gag us': Iran protesters tell of rapes, beatings and torture by police*, 6 februari 2023.

³⁵⁹ Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 15 en 17; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 41; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁶⁰ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/181)*, 18 juli 2022, p. 7; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁶¹ Carnegie Europe, *Rethinking the EU's approach to women's rights in Iran*, 25 april 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁶² Claudia Yaghoobi, *Temporary marriage in Iran. Gender and body politics in modern Iranian film and literature*, Cambridge University Press, 2022, p. 4; vertrouwelijke bron, maart 2023.

waarden en het belang van de hidjab.³⁶³ De basisveronderstellingen over de rolverdeling tussen vrouwen en mannen weerspiegelen echter niet langer de realiteit van het leven in veel Iraanse gezinnen. De toename van de (vooral vrouwelijke) alfabetiserings- en arbeidsparticipatiegraad, de leegloop van het platteland, de arbeidsmigratie en de geleidelijke ontbinding van grote familiegroepen zorgen voor een verschuiving van de kijk op de beoogde sociale rollen. Zo studeren aan de Iraanse universiteiten bijna evenveel vrouwen als mannen. Dat leidt ertoe dat steeds meer hogeropgeleide vrouwen de arbeidsmarkt betreden. Vrouwen zijn bijvoorbeeld op universiteiten werkzaam als professoren, op scholen als leraren, in ziekenhuizen als artsen en bij bedrijven als managers.³⁶⁴ Daarbij geldt wel als een van de belangrijkste voorwaarden dat zij zich te allen tijde houden aan de kledingvoorschriften en de verplichte omgangsvormen.³⁶⁵

Vanwege de slechte economische situatie in Iran wordt de bijdrage van vrouwen aan het onderhoud van het gezin steeds onmisbaarder. Dit heeft een blijvend effect op de structuur en samenstelling van het gezin. Het traditionele beeld van een werkende echtgenoot en een gehoorzame vrouw brokkelt daardoor langzaam af. Desondanks bleef de arbeidsparticipatie van vrouwen tijdens de verslagperiode laag.³⁶⁶ In de *Global Gender Gap Index 2022* staat Iran op plek 143. Ter vergelijking: Afghanistan staat onderaan, op plaats 146.³⁶⁷ Volgens cijfers van de Internationale Arbeidsorganisatie (*International Labour Organization*, ILO) was de arbeidsparticipatie van mannen in 2020 68% en van vrouwen 13,9%.³⁶⁸ Volgens het Statistisch Centrum van Iran (*Statistical Centre of Iran*, SCI) waren de lonen van vrouwen naar schatting 41% lager dan die van mannen.³⁶⁹

3.1.5.3 Politieke activiteiten

In de hoogste politiek-bestuurlijke functies zijn vrouwen vrijwel geheel afwezig.³⁷⁰ In de Iraanse regering zit maar één vrouw, te weten Ensiyeh Khazali. Zij is sinds 1 september 2021 vicepresident voor Vrouwen en Familiezaken.³⁷¹ Slechts zestien leden in het 290 zetels tellende parlement zijn vrouwen.³⁷²

3.1.5.4 Kledingvoorschriften

Het overtreden van de kledingvoorschriften is strafbaar op grond van artikel 638 WvS. Overtreders kunnen worden bestraft met een gevangenisstraf van tien dagen tot twee maanden of een geldboete.³⁷³ Er zijn alternatieve straffen mogelijk, zoals verbanning, uitreisverboden, taakstraffen, het volgen van een therapie, de opschorting van een arbeidscontract, een verbod op aansluiting bij een organisatie,

³⁶³ *Hidjab* verwijst naar een sluier of een voorhang. Islamitische geestelijken koppelen dit concept vaak aan kuisheid en zedelijkheid. In Iran uit zich dat bijvoorbeeld in kledingvoorschriften zoals het bedekken van het haar; The Iran Primer, *Raisi: Profile of president-elect*, 20 juli 2021; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁶⁴ BBCM, *Iran president criticises Western approach towards women*, 19 januari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁶⁵ Carnegie, *Hijab in Iran: From religious to political symbol*, 13 oktober 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023.

³⁶⁶ Kayhan Life, *Gender inequality in Iran worsens; Female unemployment on the rise*, 24 juli 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁶⁷ World Economic Forum, *Global Gender Gap Report 2022*, 13 juli 2022, p. 10.

³⁶⁸ ILO, *Statistics in Asia and the Pacific*, <https://ilostat.ilo.org/data/asia-and-the-pacific/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

³⁶⁹ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/525)*, 14 oktober 2022, p. 12.

³⁷⁰ Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 6; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁷¹ Iran International, *Iranian vice president denies son's immigration to Canada*, 9 september 2022; Tehran Times, *West's portrayal of Iranian women is far from reality*, 25 februari 2023.

³⁷² IranWire, *Fact check: The Islamic Republic really empowered Iranian women?*, 20 januari 2023; IPU, *Islamic parliament of Iran*, https://data.ipu.org/node/79/data-on-women?chamber_id=13421, geraadpleegd op 12 september 2023.

³⁷³ Time, *Iran is about to make its hijab laws even stricter*, 17 augustus 2023.

de tijdelijke sluiting van een onderneming of inbeslagname van privébezit, zoals mobiele telefoons of auto's.³⁷⁴

In de verslagperiode scherpten de autoriteiten de handhaving aan.³⁷⁵ De zedenpolitie sprak vrouwen op straat vaker aan en er vonden meer brute incidenten met de zedenpolitie plaats. Op 12 juli 2022 vierden de autoriteiten de Nationale Dag van de Hidjab en Kuisheid. In reactie hierop verschenen er filmpjes op de sociale media van vrouwen die zonder hoofddoek naar buiten gingen. Tevens werd er opgeroepen tot protest.³⁷⁶ Op de sociale media ontstond op 19 juli 2022 ophef over een filmpje van een moeder die bijna werd overreden door een busje van de zedenpolitie, terwijl zij smeekte om de vrijlating van haar dochter.³⁷⁷ Eind juli 2022 ontstond opnieuw ophef na de uitzending van een ogenschijnlijk gedwongen bekentenis van een schrijfster op de Iraanse televisie. Zij was op 16 juli 2022 gearresteerd nadat op de sociale media een filmpje rondging waarin te zien was dat zij in de bus in discussie ging over de kledingvoorschriften. Tijdens de televisie-uitzending betuigde zij haar spijt over de gang van zaken. Op 30 augustus 2022 kwam zij op borgtocht vrij. In december 2022 veroordeelde een rechtbank haar tot vijf jaar voorwaardelijke gevangenisstraf op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI), artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid) en artikel 638 WvS (verschijnen in het openbaar zonder hidjab).³⁷⁸

Na de dood van Mahsa Amini ontstond de langste en heftigste serie van protesten en maatschappelijke onrust sinds de oprichting van de Islamitische Republiek (zie paragraaf 1.2.2). Daarbij durfde een groot aantal vrouwen de hoofddoek af te doen of deze zelfs te verbranden. Er waren ook vrouwen die demonstratief een stuk van hun haren knipten. Soms werden er ook (film)beelden hiervan op de sociale media gedeeld, evenals foto's van vrouwen zonder hoofddoek.³⁷⁹

Na het uitbreken van de anti-overheidsprotesten na de dood van Mahsa Amini in september 2022 leken de ongemarkeerde patrouillebusjes van de zedenpolitie uit het straatbeeld verdwenen te zijn. Handhaving leek enige tijd op minder grote schaal voor te komen vanwege het grote aantal vrouwen dat zich niet aan de kledingvoorschriften hield.³⁸⁰ Vanaf februari 2023 leken de busjes van de

³⁷⁴ BBCM, *Iranian judiciary official calls for 'firm' enforcement of hijab laws*, 10 januari 2023; HRANA, *Maryam Bani-Razi sentenced to imprisonment and flogging for breaking hijab rules*, 1 april 2023; BBC News, *Iran signals determination to enforce hijab rules*, 2 april 2023; HRANA, *Woman receives prison sentence and travel ban for violating hijab requirement*, 11 juli 2023; IranWire, *Iranian woman sentenced for having "no-hijab infectious disease"*, 12 juli 2023; IranWire, *Iranian woman doctor sentenced to cleaning work for flouting hijab laws*, 13 juli 2023; BBCM, *Iran says 825 people sentenced in hijab cases since late March*, 2 augustus 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁷⁵ BBCM, *Iranian judiciary official calls for 'firm' enforcement of hijab laws*, 10 januari 2023; BBCM, *Analysis: What message lies behind Iran's tightening of hijab rules?*, 12 januari 2023; BBCM, *Iran to 'deal with' police officer for not enforcing hijab*, 10 februari 2023.

³⁷⁶ RFE/RL, *Women protest Iran's hijab and chastity day by removing their veils in public*, 12 juli 2022; Iran International, *Women removing hijab in Iran as civil disobedience on July 12*, 12 juli 2022.

³⁷⁷ Iran International, *Hijab incidents continue in Iran as some deny police action*, 20 juli 2022; BBCM, *Briefing: Anger on Iranian social media over hijab police van incident*, 20 juli 2022.

³⁷⁸ RFE/RL, *Video of Iranian activists protesting woman's arrest over hijab goes viral*, 17 augustus 2022; Iran International, *Iranians condemn TV for airing hijab protester's 'forced confessions'*, 2 augustus 2022; The Guardian, *Arrests and TV confessions as Iran cracks down on women's 'improper' clothing*, 23 augustus 2022; CHRI, *Sepideh Rashnoo: Latest target of Raisi government's campaign of repression*, 23 augustus 2022; HRANA, *Sepideh Rashnoo sentenced to five years of suspended imprisonment*, 28 december 2022; IFP, *Iranian woman arrested for protesting hijab in video receives 5-year suspended sentence*, 28 december 2022.

³⁷⁹ BBC News, *Iran unrest: Women burn headscarves at anti-hijab protests*, 21 september 2022; VOA, *Iran's Rekabi latest female athlete to be at risk in her home country*, 22 oktober 2022; DW, *Chess star Sara Khadem flees Iran over headscarf rule*, 8 januari 2023; Al Jazeera, *Iranian women post images without hijabs despite crackdown*, 11 april 2023.

³⁸⁰ Financial Times, *Iran's morality police disappear from streets after dozens killed in protests*, 28 september 2022; BBCM, *Briefing: Iran's hijab policing is not going anywhere*, 6 december 2022; RFE/RL, *In Iran, more and more photos show women ditching the hijab*, 27 december 2022; The New York Times, *Flaunting hair, Iranian women*

zedepolitie echter langzaam maar zeker weer in het straatbeeld terug te keren. Van een dergelijk busje dat ergens geparkeerd staat, gaat een zeer dreigend effect uit richting alle vrouwen in Iran.³⁸¹ Op 16 juli 2023 kondigde een politiewoordvoerder de terugkeer aan van de straatpatrouilles van de zedepolitie.³⁸²

Op 15 april 2023 begon de politie een handhavingscampagne, waarbij ze onder meer camera's met gezichtsherkenning op openbare plaatsen en langs wegen plaatste, controles uitvoerde bij ondernemingen en online naar overtreders op zoek ging.³⁸³ De politie berichtte na de eerste dag dat ze 3.500 waarschuwingsberichten via sms naar ondernemers had verstuurd. Verder berichtte de politie dat ze 137 winkels en 18 restaurants tijdelijk had verzegeld, omdat die hun vrouwelijke klanten en/of personeelsleden onvoldoende hadden gewezen op het naleven van de kledingvoorschriften.³⁸⁴ Op 25 april 2023 sloten de autoriteiten om die reden bijvoorbeeld gedurende vijf dagen het winkelcentrum Opal in Teheran.³⁸⁵ Volgens verschillende bronnen kwam het versturen van waarschuwingsberichten veel voor.³⁸⁶ Op 14 juni 2023 meldde een politiewoordvoerder dat zij sinds het begin van de campagne in april 2023 al ruim 991.000 waarschuwingsberichten had verstuurd naar vrouwen die op camera's waren vastgelegd, terwijl zij zonder hoofddoek in hun auto zaten. Velen van hen kregen het bericht dat zij tijdelijk hun auto's niet meer mochten gebruiken. Daarnaast had de politie 2.000 auto's in beslag genomen.³⁸⁷

Er verschenen ook berichten van rechtbanken die vrouwen vernederende straffen oplegden, omdat zij zonder hoofddoek in het openbaar waren verschenen. Zo kreeg een vrouw als alternatieve straf opgelegd dat zij een maand lang lichamen in een mortuarium in Teheran moest wassen en een geldboete moest betalen.³⁸⁸ Een andere vrouw kreeg een werkstraf van 270 uur opgelegd waarbij zij gebouwen van het ministerie van binnenlandse zaken in Teheran moest schoonmaken.³⁸⁹ Verder verklaarde een rechtbank in Teheran in juli 2023 drie actrices geestesziek. Zij hadden zich eveneens niet gehouden aan de kledingvoorschriften. Een van hen kreeg een voorwaardelijke gevangenisstraf van twee jaar en een aantal aanvullende straffen, waaronder een uitreisverbod van twee jaar. Een andere actrice kreeg zes

defy hijab law, 26 februari 2023; Al Jazeera, *Iranian women post images without hijabs despite crackdown*, 11 april 2023; IranWire, *Talking a walk in central tehran without hijab amid "morality" patrols*, 19 juli 2023; NOS, *Iraanse vrouwen moeten weer vrezen voor moraalpolitie en strenge sancties*, 6 augustus 2023.

³⁸¹ BBCM, *Iran arrests women who 'beat lady in hijab'*, 27 maart 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

³⁸² BBCM, *Iran commander announces return of 'morality police'*, 16 juli 2023; NRC, *Na tien maanden is Iraanse zedepolitie terug op straat*, 17 juli 2023; AD, *'10 procent van de Iraanse vrouwen bedekt het haar niet op de correcte wijze' - zij lopen risico*, 21 juli 2023.

³⁸³ BBCM, *Iran installs smart cameras to enforce veiling laws*, 8 april 2023; De Standaard, *Iran spoort vrouwen zonder hoofddoek op met speciale camera's*, 15 april 2023; BBCM, *Briefing: Iran police launches 'smart programme' to confront hijab violations*, 15 april 2023; NRC, *Hoofddoekplicht. Politie Iran speurt met camera's naar overtreders*, 17 april 2023.

³⁸⁴ RFE/RL, *Iranian pharmacist, cleric square off over hijab, authorities close her shop*, 30 januari 2023; BBCM, *Briefing: Controversies over imposing hijab rules continue in Iran*, 19 februari 2023; BBCM, *Briefing: Iran ministries not to give services to girls flouting hijab rules*, 3 april 2023; BBCM, *Briefing: Iran's latest hijab enforcement push begins amid continued defiance*, 16 april 2023; MEE, *Iranian women taunt hardline police chief over latest attempt at hijab enforcement*, 22 april 2023; The New York Times, *Businesses caught in crossfire as Iran enforces hijab law*, 5 mei 2023.

³⁸⁵ IFP, *Tehran shopping mall shut down over improper hijab*, 25 april 2023; Iran International, *More shops sealed in Iran over hijab rule*, 30 april 2023; RFE/RL, *The Farda Briefing: Iran goes after big businesses for alleged hijab violations*, 3 mei 2023.

³⁸⁶ FAZ, *Die Augen des Regimes*, 22 mei 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

³⁸⁷ The National, *Iran texts warnings to women for not wearing hijab in a car in new surveillance operation*, 14 juni 2023; BBCM, *Police chief in north Iran warns women over removing hijab in cars*, 16 juni 2023; Amnesty International, *Iran: International community must stand with women and girls suffering intensifying oppression*, 26 juli 2023.

³⁸⁸ Iran International, *Wash corpses if you refuse to wear hijab, Iran court says*, 16 juli 2023; IranWire, *Iranian who defied hijab rules offered to wash dead bodies as alternative sentence*, 20 juli 2023.

³⁸⁹ RFE/RL, *Iranian judge orders woman to clean public spaces as punishment for breaking hijab law*, 20 juni 2023; Time, *What the return of the 'morality police' means for Iran's women*, 17 juli 2023.

maanden gevangenisstraf en een aantal aanvullende straffen, waaronder een beroepsverbod van twee jaar. De derde actrice mocht zes maanden lang haar mobiele telefoon niet gebruiken en zij moest al haar sociale media-accounts uitschakelen.³⁹⁰

Er waren eveneens voorbeelden waarbij burgers het heft in eigen hand namen bij de naleving van de kledingvoorschriften. Zo kregen vrouwen geen toegang tot sommige toeristische attracties. Verder ging er op 31 maart 2023 op de sociale media een filmpje rond van een man die in een winkel in Mashhad twee vrouwen overgoot met yoghurt, omdat zij ongesluierd waren.³⁹¹

Op 30 juli 2023 maakte de wetcommissie van het parlement een wetsvoorstel bekend dat betrekking heeft op de hidjab. Dit uit zeventig artikelen bestaande wetsvoorstel voorziet in geïntensiverde monitoring, strenge straffen, hoge boetes, maatregelen tegen bedrijven, scheiding van de seksen in allerlei overheids- en publieke ruimtes, betrokkenheid van veiligheidsdiensten bij de uitvoering van de wet en specifieke straffen voor bekende personen. Naast gevangenisstraffen, boetes en zweepslagen, wat reeds mogelijk was onder de huidige wetgeving, moeten daarnaast straffen kunnen worden opgelegd zoals het innemen van paspoorten en rijbewijzen, het ontzeggen van internettoegang, het sluiten van ondernemingen en het opschorten van het dienstverband.³⁹² Op 13 augustus 2023 kondigden de parlementariërs aan dat zij het wetsvoorstel achter gesloten deuren verder zouden bespreken.³⁹³ Tegen het einde van de verslagperiode was dit wetsvoorstel formeel nog niet aangenomen. Dat kwam met name voort uit de omstandigheid dat de hardliners een nog strengere wet wilden.³⁹⁴

3.1.5.5

Scheiding van de seksen

In publieke ruimtes, zoals schoolklassen en het openbaar vervoer, geldt veelal een scheiding van de seksen.³⁹⁵ Vrouwen mogen doorgaans ook geen wedstrijden in voetbalstadions bijwonen. Toch kregen in de verslagperiode vrouwen bij uitzondering enkele keren toegang tot stadions. Zo mocht een beperkt aantal vrouwen op 23 maart 2023 de interland tegen de Russische Federatie bijwonen.³⁹⁶ Verder zijn feesten en sportactiviteiten waaraan zowel mannen als vrouwen deelnemen wettelijk niet toegestaan. In de verslagperiode viel de politie binnen bij privéfeesten waar mannen en vrouwen aanwezig waren en waar soms alcohol werd

³⁹⁰ HRANA, *Actress Afsaneh Bayegan receives suspended sentence and travel ban*, 19 juli 2023; RFE/RL, *Iranian court sparks controversy by diagnosing hijab protesters with mental illness*, 22 juli 2023.

³⁹¹ De Standaard, *Man gooit pot yoghurt over twee Iraanse vrouwen zonder hoofddoek*, 2 april 2023; RFE/RL, *Iranians express anger after man allegedly attacks unveiled women with yogurt*, 3 april 2023; IranWire, *Iranian government to be blamed for "yoghurt attack" on unveiled women*, 3 april 2023; RFE/RL, *Iranian woman dies after confrontation escalates over hijab*, 28 april 2023; BBCM, *Briefing: Iran media underline hijab rules after man fatally stabbed*, 1 mei 2023.

³⁹² BBC News, *Iran signals determination to enforce hijab rules*, 2 april 2023; BBCM, *Explainer: Iran MPs decide against fast-tracking hijab bill discussion*, 14 juni 2023; CNN, *Iran proposes long jail terms, AI surveillance and crackdown on influencers in harsh new hijab law*, 2 augustus 2023; Article 19, *Iran: Tech-enabled 'hijab and chastity' law will further punish women*, 22 augustus 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, augustus 2023.

³⁹³ BBC News, *Iran's politicians to debate hijab law in secret*, 13 augustus 2023.

³⁹⁴ Iran International, *Hardliners in Iran attack new hijab bill as too lenient*, 25 mei 2023; RFE/RL, *Iran's hard-liners blast tougher proposed hijab legislation -- as too lenient*, 26 mei 2023; Iran International, *Hardliners in Iran dismiss government hijab bill, demand harsher approach*, 30 mei 2023; Mehr News, *Top officials stress fast approval of chastity & hijab bill*, 1 juli 2023.

³⁹⁵ Iran International, *Iran morality official calls for gender segregation in universities*, 1 september 2022; Vice, *'They can't arrest us all': How Tehran's metro became an underground protest site*, 8 november 2022; vertrouwelijke bron, april 2023.

³⁹⁶ Al Jazeera, *Iranian women allowed to watch football match after FIFA pressure*, 25 augustus 2022; CNN, *Iranian women allowed to attend domestic football match for first time in over 40 years*, 26 augustus 2022; NBC News, *Barred from stadiums at home, Iran women travel to world cup*, 21 november 2022; BBCM, *Explainer: Iran gives women limited space to watch Russia football friendly*, 23 maart 2023; BBCM, *Briefing: Iran top security body endorses women's access to stadiums*, 30 juni 2023.

geschonken. Bezoekers van dergelijke feesten liepen het risico op een geldboete of zweepslagen.³⁹⁷ Mannelijke en vrouwelijke muzikanten kunnen wel gezamenlijk optreden, maar het is vrouwen verboden om solo te zingen en/of solo te dansen voor een gemengd publiek. Ze kunnen hierdoor bijvoorbeeld hun baan verliezen.³⁹⁸

3.1.5.6 *Sigheh*-huwelijk

Een *sigheh*-huwelijk is een rechtsgeldige verbintenis voor een vooraf vastgestelde duur tussen een man en een vrouw, waardoor een seksuele relatie is toegestaan. Daarbij worden afspraken gemaakt over de betaling, de aard van de seksuele relatie en de duur daarvan. Een *sigheh*-huwelijk kan een uur, een paar dagen, een paar maanden, een paar jaar of een aantal seksuele handelingen duren.³⁹⁹

Wanneer een registratiekantoor dat door de NOCR als juridische instantie is geautoriseerd voor het registreren van huwelijken een *sigheh*-huwelijk registreert, wordt dit opgenomen in het geboorteboekje (*shenasnameh*). Als het *sigheh*-huwelijk is beëindigd, moet dit daar ook officieel in worden opgenomen. In dat geval wordt de vrouw formeel beschouwd als een gescheiden vrouw. Daardoor heeft zij bij een eerste permanent huwelijk na de beëindiging van een *sigheh*-huwelijk geen toestemming meer nodig van haar vader.⁴⁰⁰ Als een *sigheh*-huwelijk niet officieel is geregistreerd, is er geen noodzaak om het op te nemen in het geboorteboekje. In dat geval eindigt het op een afgesproken moment of wordt het voortijdig beëindigd door de resterende termijn nietig te verklaren of kwijt te schelden.⁴⁰¹

Er waren berichten van gedwongen *sigheh*-huwelijken in gevangenissen wanneer een vrouw geen familieleden had die haar financieel konden bijstaan.⁴⁰²

3.1.5.7 Verwesterde vrouwen

Volgens een bron leiden veel Iraanse vrouwen, met name in Teheran, een levensstijl die als "westers" zou kunnen worden aangeduid. Dat zou een probleem kunnen geven bij bepaalde werkgevers, zoals bij de overheid, omdat ze dan als onvoldoende vrome moslims kunnen worden beschouwd. Dat kan bijvoorbeeld invloed hebben op een eventuele promotie. Deze bron gaf aan niet vernomen te hebben dat vrouwen als verwesterd worden gelabeld.⁴⁰³

3.1.5.8 Handelingsbekwaamheid van vrouwen

In Iran wordt de handelingsbekwaamheid van vrouwen actief ingeperkt door de autoriteiten. Zo hebben getrouwde vrouwen toestemming nodig van hun echtgenoten om (binnenlands) te reizen. Op grond van artikel 18 van de Paspoortwet hebben gehuwde vrouwen schriftelijke toestemming van hun echtgenoot nodig om een paspoort aan te kunnen vragen. Verder worden zij ingeperkt in hun seksuele- en reproductieve gezondheidsrechten. In het publieke leven geldt veelal een scheiding van de seksen (zie paragraaf 3.1.5.5). Vrouwen

³⁹⁷ Iran International, *Iran arrests nature tourists for flouting hijab, partying in forest*, 20 juni 2022; RFE/RL, *Iranian soccer players reportedly arrested at mixed-gender party*, 1 januari 2023; BBCM, *Iran arrests footballers at 'mixed night party'*, 1 januari 2023; Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 18; BBCM, *Iran arrests 11 on suspicion of engaging in 'satanic rituals'*, 20 augustus 2023.

³⁹⁸ RFE/RL, *Iranian restaurant shut down after woman sings at opening*, 31 januari 2023; Die Welt, *Junge Frauen ohne Kopftuch trotz dem Tanzverbot*, 9 maart 2023; Financial Times, *Female Iranian artists offer subtle subversion*, 12 mei 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

³⁹⁹ MEI, *Temporary marriage in Iran and women's rights*, 13 januari 2021; Yaghoobi, *Temporary marriage in Iran*, 2022, p. 10; USDoS, *2023 trafficking in persons report: Iran*, 15 juni 2023, p. 8; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴⁰⁰ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁰¹ MEI, *Temporary marriage in Iran and women's rights*, 13 januari 2021; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁰² Kayhan Life, *Jailed Iranian activist alleges rampant abuse at Bushehr central prison*, 14 september 2021; The Washington Post, *A 26-year-old woman is exposing abuse in Iranian prisons*, 14 oktober 2021; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁰³ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

kunnen echter wel solliciteren op een baan, een bankrekening openen of een auto kopen. Wel hebben zij hierbij te maken met allerlei beperkingen.⁴⁰⁴ Zo moet volgens een bron het koopcontract van een woning medeondertekend worden door een vader of een broer.⁴⁰⁵ Vanaf de leeftijd van negen maanden (acht jaar en negen maanden volgens de zonnekalender) kunnen meisjes als handelingsbekwaam worden geacht.⁴⁰⁶

3.1.5.9

Geweld tegen vrouwen

In Iran zijn geen wetten die (huiselijk) geweld tegen vrouwen strafbaar stellen. Iran is geen partij bij het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (*Convention of the Elimination of All forms of Discrimination against Women*, CEDAW).⁴⁰⁷ Naar aanleiding van het hardhandige optreden tijdens de anti-overheidsprotesten vanwege de dood van Mahsa Amini is Iran bij resolutie van 14 december 2022 verwijderd uit de VN-commissie inzake de status van vrouwen.⁴⁰⁸

Sinds het presidentschap van Mahmoud Ahmadinejad (die president was van 2005 tot 2013) is het Wetsvoorstel inzake de bescherming, waardigheid en veiligheid van vrouwen tegen geweld in behandeling.⁴⁰⁹ In april 2023 keurde het parlement enkele onderdelen van dit wetsvoorstel goed, maar tegen het einde van deze verslagperiode was het voorstel nog niet aangenomen door het parlement. Om in werking te kunnen treden is vervolgens nog de goedkeuring van de Raad van Hoeders nodig.⁴¹⁰

Wettelijk gezien hebben vrouwen de mogelijkheid om aangifte te doen van (seksueel) geweld door derden, dus door mensen van buiten hun eigen familie of huishouden.⁴¹¹ Het aantal meldingen van seksueel geweld nam in de verslagperiode toe. Deze meldingen leidden tot enkele zeer schrijnende strafzaken, met zelden een positieve uitkomst voor de betrokken vrouw.⁴¹² Zo zijn bij dergelijke aanklachten twee vrouwelijke getuigen nodig om de getuigenis van een man te weerleggen. Dit is problematisch in de context van huiselijk (seksueel) geweld. Het juridische systeem is daarbij niet enkel technisch in het voordeel van de man, maar ook normatief zullen mannelijke rechters vrouwen zelden steunen. Dat betekent in de praktijk dat seksueel geweld nagenoeg niet strafrechtelijk wordt vervolgd. Indien dit wel gebeurt, loopt een vrouw die het slachtoffer was van aanranding of verkrachting het risico om zelf vervolgd te worden wegens overspel. Vrouwen durven ook zelden aangifte te doen, omdat het stigma dat aan seksueel geweld verbonden is in de Iraanse context zeer sterk is.⁴¹³ Als vrouwen wel aangifte doen, krijgen zij vaak van de politie te horen dat het hun eigen schuld was, bijvoorbeeld vanwege de manier waarop zij gekleed waren.⁴¹⁴

⁴⁰⁴ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁴⁰⁵ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁴⁰⁶ Artikel 1210, eerste aantekening, BW.

⁴⁰⁷ Iran International, *Father shoots young daughter to death in Iran 'honor killing'*, 2 juli 2022; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 54; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 25; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴⁰⁸ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023; CRS, *Iran: Background and U.S. policy*, 23 maart 2023, p. 4.

⁴⁰⁹ HRW, *Iran: Adopt draft law to protect women*, 4 december 2020; Al Jazeera, *'Protecting dignity': Iran's push to fight violence against women*, 28 februari 2021.

⁴¹⁰ BBCM, *Iran Majlis approves generalities of women protection bill*, 9 april 2023; RFE/RL, *Draft law to toughen penalties for violence against women advances in Iranian parliament*, 11 april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴¹¹ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁴¹² The Guardian, *Iranian prosecutors concealed rape by Revolutionary Guards, document shows*, 8 februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴¹³ USDoS, *2023 trafficking in persons report: Iran*, 15 juni 2023, p. 5; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴¹⁴ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

Er zijn weinig mogelijkheden voor vrouwen om zich aan het (huiselijk) geweld te onttrekken. Soms kunnen vrouwen terecht bij hun ouders of andere directe familieleden.⁴¹⁵ Volgens een bron komt het echter zelden voor dat vrouwen zich elders in Iran bij familie kunnen vestigen om zich aan het (huiselijk) geweld te onttrekken.⁴¹⁶ In een traditionele context zal de vrouw in kwestie ook vaak door haar familie worden gedwongen om terug te keren naar haar echtgenoot.⁴¹⁷

3.1.5.10 Opvangmogelijkheden voor vrouwen

Een opvangstructuur voor vrouwen die (huiselijk) geweld willen ontvluchten is vrijwel volledig afwezig.⁴¹⁸ Er is maar een gering aantal kleinschalige opvangfaciliteiten waar zij terecht kunnen. In 2017 berichtte de Engelstalige Iraanse krant *Tehran Times* dat er in heel Iran vijftien opvanghuizen zijn die door particulieren worden beheerd en zeven die door de Staatswelzijnsorganisatie (SWO) worden beheerd.⁴¹⁹ De particuliere opvanghuizen worden met donaties gefinancierd. Volgens een bron is het in Iran in het algemeen niet toegestaan voor weldoeners en stichtingen om activiteiten op dit gebied te ontplooiën, tenzij de instellingen onder toezicht van de SWO werken. De activiteiten van sommige liefdadigheidsinstellingen en individuen ten aanzien van vrouwen die slachtoffer zijn van geweld zijn stopgezet, omdat zij niet op één lijn zaten met de overheid.⁴²⁰

Volgens dezelfde bron kan een mishandelde vrouw blijkens de richtlijnen van de SWO twee tot vier maanden in de opvang verblijven. Als het gespecialiseerde team vaststelt dat de omstandigheden niet voldoende zijn om deze vrouw naar huis terug te laten keren en zij alsnog lichamelijk en geestelijk kwetsbaar is, wordt deze termijn verlengd. Volgens de website van de SWO mag een vrouw bij beslissing van een rechter twee keer vier maanden in de opvang verblijven. Een getroffen vrouw wordt voor het eerst geïntroduceerd in de opvang door sociale noodhulp, de politie of de rechterlijke macht. Ze wordt vervolgens onderzocht door een keuringsarts. Daarna wordt tijdens een gesprek met de vrouw haar toestand gecontroleerd door een maatschappelijk werker, een psycholoog, een arts en een juridisch adviseur. Volgens deze bron wordt dit proces niet altijd correct uitgevoerd. Het is daarom moeilijk vast te stellen hoe de politie of de rechter hun taak uitvoeren.⁴²¹

3.1.6 (Alleenstaande) minderjarigen

In het algemeen zijn er in Iran geen verschillen in de behandeling van kinderen met een Perzische etniciteit versus kinderen met een Koerdische, Arabische, Azeri of Baluchi-etniciteit.⁴²² Alle Iraanse kinderen zonder ouderlijke zorg zijn gelijk voor de wet en kunnen profiteren van de benodigde zorg en bescherming die minimaal vereist zijn. De kwaliteit van de voorzieningen is echter niet overal gelijk. Dit verschilt per provincie en stad en hangt af van het niveau van de voorzieningen ter plaatse.⁴²³

3.1.6.1 Opvang

De SWO is verantwoordelijk voor de bescherming van kinderen zonder ouderlijke zorg. Er zijn verschillende programma's voor deze kinderen. Als ouders niet in staat

⁴¹⁵ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁴¹⁶ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁴¹⁷ Vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴¹⁸ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴¹⁹ Financial Tribune, *More shelters for victims of domestic violence*, 12 juli 2017; Tehran Times, *22 safe houses for women running in Iran*, 25 juli 2017; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁴²⁰ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁴²¹ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁴²² Vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, 20 april 2023.

⁴²³ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

zijn om de vereiste zorg en bescherming te verlenen, ondersteunt de SWO de ouders in een empowermentprogramma, zodat zij deze zorg en bescherming wel kunnen bieden. Daarbij wordt rekening gehouden met het belang van het kind. Als er om wat voor reden dan ook geen empowerment van de ouders mogelijk is, zal de SWO het kind onder de hoede plaatsen van directe familieleden, onder wie de grootvader van vaderskant of een oom. Wanneer beide interventies niet haalbaar zijn, kan de SWO het kind in een pleegzorgprogramma plaatsen. Daarbij adviseert de SWO over de kwestie wie een pleegouder mag zijn van het kind. Een andere optie, waar meestal de voorkeur naar uitgaat als de hiervoor genoemde twee interventies niet haalbaar zijn, is dat een rechter besluit dat de zorg over het kind komt te liggen bij een daarvoor gekwalificeerd gezin of bij een vrouw die daarvoor door de SWO is aanbevolen. Als dit alles niet mogelijk is, komt het kind in een opvangtehuis terecht.⁴²⁴

Volgens de wet kijkt de rechter bij het bepalen van de voogdij als eerste naar de grootvader van vaderskant als de ouders niet langer meer in beeld zijn. Als de vader of de grootvader van vaderskant niet meer in leven zijn, krijgt doorgaans de oom, de broer van de vader, de voogdij. Als er aan vaderskant geen geschikte persoon beschikbaar is, kan de voogdij naar de moederskant gaan. Als er verder geen familieleden beschikbaar zijn, gaat de voogdij naar de SWO.⁴²⁵

In iedere provincie van Iran is een aantal opvangtehuizen voor minderjarigen aanwezig.⁴²⁶ Voorbeelden hiervan zijn de opvangtehuizen Ameneh en Shobeir in Teheran.⁴²⁷ Volgens het SCI waren er in 2021 661 opvangtehuizen voor kinderen zonder ouderlijk gezag.⁴²⁸ De SWO beheert een groot aantal opvangtehuizen voor minderjarigen.⁴²⁹ Daarnaast zijn er enkele kleinschalige particuliere opvangtehuizen. Deze zijn geregistreerd en goedgekeurd door de SWO. Zij opereren ook onder toezicht van de SWO.⁴³⁰ Volgens een bron verloopt de toelating van kinderen tot deze particuliere opvangtehuizen via de SWO.⁴³¹

Er zijn drie categorieën opvangtehuizen voor minderjarigen. De eerste categorie betreft opvangtehuizen voor baby's en peuters van nul tot drie jaar en kleuters van drie tot zes jaar. De tweede categorie omvat opvangtehuizen voor kinderen van zes tot twaalf jaar. Bij de derde categorie gaat het om pubers in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar.⁴³² In de opvangtehuizen verblijven jongens en meisjes vanaf zesjarige leeftijd gescheiden van elkaar.⁴³³ Wettelijk gezien is de SWO verantwoordelijk voor de kinderen totdat zij achttien jaar worden. Dit is voor jongens en meisjes gelijk. Op hun achttiende moeten zij de opvangtehuizen verlaten.⁴³⁴ Volgens een bron mag de SWO het verblijf onder uitzonderlijke omstandigheden vanaf achttienjarige leeftijd verlengen.⁴³⁵

⁴²⁴ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴²⁵ Tehran Times, *13,000 orphans supported by Iranian charities abroad*, 21 januari 2022; SWO, *Special cooperation between government and judiciary to facilitate adoption process*, 5 april 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴²⁶ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴²⁷ Tehran Times, *Largest nursery in Iran inaugurated*, 20 december 2019; SWO, *UNICEF delegation paid a visit from Shobeir nursery*, 14 april 2022; SWO, *The wives of some ambassadors paid a visit from Ameneh nursery*, 9 mei 2023.

⁴²⁸ SCI, *Iran statistical yearbook 2020-2021 (1399)*, z.d., p. 587.

⁴²⁹ SWO, *Orphaned children are children of Islamic Iran and future makers of country*, 5 april 2022.

⁴³⁰ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴³¹ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴³² Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴³³ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴³⁴ Vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴³⁵ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

De kinderen die in de opvangtehuizen verblijven, hebben diverse achtergronden. Het kan bijvoorbeeld gaan om vondelingen, weeskinderen, kinderen met beperkingen, kinderen van gescheiden ouders of kinderen die een gebrek aan adequate zorg hebben, bijvoorbeeld omdat hun ouders drugsverslaafd zijn.⁴³⁶

Er is onvoldoende informatie om de vraag te kunnen beantwoorden of er in het algemeen voldoende plaatsen beschikbaar zijn in de opvangtehuizen. Op grond van nationale protocollen en het beleid in Iran moeten kinderen in de institutionele opvang toegang hebben tot voorzieningen als onderwijs, medische zorg en voedsel. Het ontbreekt echter aan een landelijke evaluatie van de opvangtehuizen en van de kwaliteit van hun diensten. Er is onvoldoende informatie om de vraag over de kwaliteit van de voorzieningen in de opvangtehuizen te kunnen beantwoorden.⁴³⁷

Volgens de wet moeten alle kinderen zonder ouderlijke zorg in Iran zorg en bescherming krijgen. Het kan voorkomen dat sommige professionals geen diensten verlenen aan niet-Iraanse kinderen, omdat deze professionals onvoldoende op de hoogte zijn van de wet.⁴³⁸ Er zijn geen officiële cijfers bekend van het aantal kinderen in Iran dat geen opvang heeft bij familieleden, pleegouders of instellingen. In de grote steden zijn op straat straatkinderen zichtbaar. Daarbij gaat het meestal om Afghaanse kinderen.⁴³⁹

Wettelijk gezien is de SWO verantwoordelijk voor de opvang van alleenstaande kinderen die vanuit het buitenland naar Iran terugkeren.⁴⁴⁰

3.1.6.2

Kindhuwelijken

Iran is partij bij het Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK). Dit verdrag beschouwt iedereen onder de achttien jaar als kind. Dat betekent dat ieder huwelijk waarbij iemand betrokken is die jonger is dan achttien jaar als een kindhuwelijk geldt. In Iran is de minimumleeftijd voor een huwelijk voor jongens vijftien jaar en voor meisjes dertien jaar. Blijkens artikel 1041 van het Burgerlijk Wetboek is een huwelijk op jongere leeftijd mogelijk met toestemming van de ouder die het ouderlijk gezag heeft, en met goedkeuring van de rechtbank.⁴⁴¹ In april 2022 berichtte de vanuit Londen opererende nieuwswebsite *IranWire* dat meer dan een vijfde van alle huwelijken in Iran een kindhuwelijk was.⁴⁴² Volgens verschillende bronnen nam in de verslagperiode het aantal kindhuwelijken toe. Kindhuwelijken komen met name voor in de armere delen van Iran, maar ook in Teheran.⁴⁴³ Op 7 april 2023 berichtte het SCI dat tussen april 2022 en januari 2023 meer dan 20.000 meisjes huwden die jonger dan vijftien jaar waren.⁴⁴⁴ Hierbij bestaat het vermoeden dat er sprake is van een substantiële onderrapportage, omdat in veel gevallen huwelijken al voltrokken worden voordat meisjes de dertienjarige leeftijd bereiken en pas later bij de rechtbank worden geregistreerd.⁴⁴⁵

⁴³⁶ Vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴³⁷ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴³⁸ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴³⁹ *IranWire*, *The unseen tragedy of Iran's scavenger children*, 13 juli 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁴⁴⁰ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 54; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴⁴¹ *IranWire*, *A tale of two child marriages*, 9 mei 2022.

⁴⁴² *IranWire*, *Official statistics: One fifth of all marriages in Iran are child marriages*, 1 april 2022.

⁴⁴³ *Kayhan Life*, *Thousands of child marriages are celebrated in Iran each year*, 25 mei 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁴⁴⁴ *IranWire*, *More than 20,000 Iranian girls under 15 got married over nine-months*, 7 april 2023.

⁴⁴⁵ Vertrouwelijke bron, april 2023.

3.2 Nalevingen en schendingen

3.2.1 *Vrijheid van meningsuiting*

Op het gebied van de vrijheid van meningsuiting was in de verslagperiode een verslechtering zichtbaar. Het recht op vrijheid van meningsuiting, internetvrijheid en de onafhankelijke journalistiek stonden zwaar onder druk in Iran en waren aan een verdere verslechtering onderhevig sinds de anti-overheidsprotesten die in september 2022 uitbraken naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini.⁴⁴⁶

3.2.1.1 Mensenrechtenactivisten

Mensenrechtenverdedigers stonden zwaar onder druk. Daarbij maakte het eigenlijk niet uit voor welk type rechten zij opkwamen.⁴⁴⁷ In de verslagperiode nam deze druk toe. De autoriteiten beschouwden activiteiten rondom thema's als klimaat, water en economie in toenemende mate als politiek activisme. Mensenrechtenactivisten en kritische stemmen uit bijvoorbeeld de culturele sector kregen in veel gevallen te maken met intimidatie, mishandeling, arrestatie, uitreisverboden of veroordelingen. Arrestaties gingen vaak gepaard met geweld en (tijdelijke) verdwijningen, voordat personen werden voorgeleid aan een (revolutionaire) rechtbank. Veroordelingen vonden doorgaans plaats op grond van artikel 498 of 499 WvS (oprichten, leiden of lidmaatschap van een illegale organisatie) of op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI). Dergelijke veroordelingen konden variëren van korte tot tientallen jaren lange gevangenisstraffen, (additionele) geldboetes, zweepslagen, ballingschappen, uitreisverboden, taakstraffen bij militaire onderdelen of zelfs de doodstraf.⁴⁴⁸ Het kwam ook meerdere keren voor dat mensenrechtenactivisten tegen het einde van hun detentieperiode te maken kregen met nieuwe aanklachten, die leidden tot een verlenging van hun detentie. Anderen werden kort na hun vrijlating weer opgepakt en veroordeeld.⁴⁴⁹

3.2.1.2 Advocaten

Sommige advocaten stonden eveneens zwaar onder druk.⁴⁵⁰ Sommige advocaten die rechtshulp verleenden aan demonstranten en mensenrechtenverdedigers kregen te maken met intimidaties, arrestaties, uitreisverboden en veroordelingen.⁴⁵¹ In november 2022 berichtte de IHRNGO dat sinds het begin van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini minstens vijftig

⁴⁴⁶ Vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁴⁷ FIDH, *Iran: Five human rights defenders sentenced to prison for denouncing COVID-19 mismanagement*, 24 juni 2022; HRANA, *Lawyer and human rights defender Amirshar Davoudi imprisoned*, 27 juni 2022; IranWire, *Iranian lawyers under threat after defending protesters' rights*, 12 mei 2023.

⁴⁴⁸ OHCHR, *Iran must immediately release critically ill human rights defender Arash Sadeghi: UN experts*, 2 december 2022; IranWire, *Well-known Iranian activist Iraei sentenced to seven years in prison*, 13 april 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁴⁹ RFE/RL, *Iranian rights defender Karimbeigi arrested after raid on mother's home*, 14 juni 2022; Frontline Defenders, *Woman human rights defender Maryam Karimbeigi on travel ban*, 19 augustus 2022; BBCM, *Jailed Iranian activist released on bail*, 22 januari 2023; BBCM, *Iranian rights activist sentenced to over five years in prison*, 25 januari 2023; Frontline Defenders, *Arash Sadeghi sentenced to five years in prison for his advocacy work during the ongoing protests*, 27 januari 2023; HRANA, *Iran protests: Samaneh Asghari sentenced to over 18 years*, 9 maart 2023; BBCM, *Iran court sentences former political prisoner to seven years in jail*, 13 april 2023; BBCM, *Iran re-arrests veteran journalist over 'ties' with opposition*, 20 april 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴⁵⁰ HRANA, *Lawyer Saeed Sheykh sentenced to three years in prison*, 28 december 2022; RFE/RL, *The Farda Briefing: Iran intensifies pressure on independent lawyers*, 17 mei 2023; IranWire, *Iran's judiciary uses legal tricks to prosecute human rights lawyer*, 28 juli 2023.

⁴⁵¹ The Economist, *Shirin Ebadi on the legal obstacles Iran's protesters face*, 16 november 2022; Die Zeit, *Anwalt von inhaftierten Journalistinnen im Iran festgenommen*, 17 december 2022; Iran International, *At least 43 lawyers arrested during Iran protests: Activists*, 22 december 2022; HRANA, *Lawyer Negin Kiani sentenced to one year in prison*, 22 december 2022; BBCM, *Iran releases prominent lawyer on bail*, 9 januari 2023; RFE/RL, *The Farda Briefing: Iran intensifies pressure on independent lawyers*, 17 mei 2023; HRANA, *Report highlights 129 instances of security and judicial encounters with attorneys in the last ten months*, 24 mei 2023; UNHRC, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. Advanced unedited version (A/HRC/53/23)*, 15 juni 2023, p. 13.

advocaten waren gearresteerd.⁴⁵² Verder berichtten verschillende internationale media in december 2022 dat sinds het begin van deze protesten minstens 44 advocaten waren gearresteerd nadat zij rechtsbijstand hadden verleend aan demonstranten. Ongeveer de helft van hen kwam nadien op borgtocht vrij.⁴⁵³ Zo klaagden de autoriteiten de advocaat van de familie van Mahsa Amini in maart 2023 aan op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI).⁴⁵⁴

3.2.1.3 Vrouwenrechtenactivisten

Activisten die zich inzetten voor vrouwenrechten kregen in veel gevallen te maken met intimidaties, mishandeling, arrestaties, uitreisverboden en veroordelingen.⁴⁵⁵ Vrouwenrechten zijn een gevoelig onderwerp in Iran. Zoals ook bleek bij de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini, zijn de kledingvoorschriften een belangrijk thema op dit gebied. De discussie over de hoofddoek laaide in de verslagperiode voortdurend op (zie paragraaf 3.1.5.4). Het is daarbij de meest zichtbare uiting van de inperking van vrouwenrechten in Iran. Tientallen vrouwenrechtenactivisten kregen te maken met arrestaties en veroordelingen in verband met hun acties tegen de kledingvoorschriften.⁴⁵⁶

3.2.1.4 Milieuactivisten

Milieuactivisten kregen in veel gevallen te maken met intimidaties, mishandeling, arrestaties, uitreisverboden en veroordelingen.⁴⁵⁷ De Iraanse autoriteiten beschouwen onderwerpen die het milieu en het klimaat raken vaak als gevoelige thema's. Dat lieten bijvoorbeeld de waterprotesten in de provincie Khuzestan en de stad Isfahan in 2021 zien. Daarom kunnen activiteiten rondom deze thema's in de optiek van de autoriteiten de staatsveiligheid en de stabiliteit van het land bedreigen. De autoriteiten merken de activiteiten van milieuactivisten dan ook al snel aan als politieke activiteiten en als een bedreiging voor de nationale veiligheid.⁴⁵⁸ In de verslagperiode zaten bijvoorbeeld zeven leden van de voormalige Perzische Stichting Natuurmonumenten (*Persian Wildlife Heritage Foundation*, PWHF) vast op beschuldiging van spionage voor de Verenigde Staten en Israël (artikel 501 WvS). Zij waren in 2018 opgepakt, omdat zij 's nachts met infraroodcamera's Aziatische cheeta's in een natuurpark wilden filmen.⁴⁵⁹

⁴⁵² IHRNGO, *Targeted crackdown on human rights defenders*, 30 november 2022.

⁴⁵³ RFE/RL, *More than 40 Iranian lawyers detained so far during protests*, 22 december 2022; VOA, *At least 44 lawyers arrested in Iran*, 24 december 2022; CHRI, *Iran protests: At least 44 defense attorneys arrested since September*, 10 januari 2023.

⁴⁵⁴ RFE/RL, *Lawyer for Amini family summoned to Tehran prosecutor's office for 'propaganda'*, 14 maart 2023; Iran International, *Mahsa Amini's lawyer charged with 'propaganda against state'*, 14 maart 2023; RFE/RL, *Lawyer for Mahsa's family faces 'propaganda against the system' trial in Tehran*, 30 augustus 2023.

⁴⁵⁵ Hengaw, *Iranian government has implemented a barbaric flogging against a female activist*, 28 juli 2023; RFE/RL, *Iranian activists detained in Gilan reportedly being pressured to make confessions*, 30 augustus 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁵⁶ HRANA, *Women's rights activist Nooshin Keshavarznia arrested in Tehran*, 27 april 2022; BBCM, *Iranian anti-hijab protester handed five-year suspended sentence*, 27 december 2022; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 12; BBCM, *Iranian women activists freed from prison*, 9 februari 2023; Amnesty International, *Goed nieuws: Yasaman en Monireh vrijgelaten in Iran*, 17 februari 2023; CNN, *Husband of prominent Iranian human rights lawyer summoned by judiciary*, 15 februari 2023; HRANA, *Women's rights activist Raoofeh Mirbagheri sentenced to imprisonment and additional punishments*, 20 maart 2023; Hengaw, *Shilan Kurdestani, a women's rights activist, was sentenced to 40 months in prison*, 25 maart 2023.

⁴⁵⁷ KHRN, *IRGC abducts three activists fighting wildfires in Mount Kusalán*, 26 juni 2023; IranWire, *IRGC arrests three Kurdish environmental activists*, 26 juni 2023; KHRN, *IRGC continues to detain three activists without legal representation*, 10 juli 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁵⁸ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 57; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁴⁵⁹ The Guardian, *Morad Tahbaz has been freed from jail in Iran on electronic tag, UK says*, 27 juli 2022; Iran International, *Despite amnesty claim by Iran, environmental activists still in prison*, 13 februari 2023; IranWire, *Iranian ecologist Rajabi granted furlough after five years in prison*, 16 februari 2023; BBC News, *Aras Amiri highlights jailed Iran environmentalists' plight*, 1 juni 2023.

3.2.1.5 Journalisten

Sinds de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini is de druk op journalisten toegenomen. In de ogen van de Iraanse autoriteiten waren het namelijk de rapportages over de dood van Amini die aanleiding gaven tot massale protesten.⁴⁶⁰

Iran stond met een score van 24,81 op de 177ste plaats van de *World Press Freedom Index 2023* van de Verslaggevers zonder Grenzen (*Reporters without Borders*, RSF), een internationale ngo die zich inzet voor de persvrijheid. In totaal telt deze ranglijst 180 landen. Blijkens deze lijst is het met de persvrijheid enkel slechter gesteld in Vietnam, China en Noord-Korea. In de *World Press Freedom Index 2021* stond Iran met een score van 27,30 nog op de 174ste plaats.⁴⁶¹

De Iraanse media staan onder strikte controle van de overheid. Sommige media zijn eigendom van overheidsinstanties. Er is veel censuur en zelfcensuur.⁴⁶² Artikel 24 van de Iraanse grondwet 'garandeert' persvrijheid in Iran, maar de perswetgeving die aangenomen werd in 1986 (en geamendeerd in 2000 en 2009) stelt de autoriteiten in staat om er op toe te zien dat journalisten geen 'gevaar vormen tegen de Islamitische Republiek', 'de geestelijkheid en de opperste leider niet beledigen' en geen 'foutieve informatie verspreiden'. Met deze beperkingen beschikt Iran over een behoorlijk pakket aan maatregelen die zij kunnen treffen indien zij geconfronteerd worden met 'onwenselijke' berichtgeving. Als gevolg hiervan is er van binnenlandse onafhankelijke journalistiek is geen sprake.⁴⁶³

Journalisten, oppositionele media en kritische stemmen die vanuit het buitenland opereren, staan zwaar onder druk. Soms worden hun familieleden die zich nog in Iran bevinden lastiggevallen of bedreigd. Maar in andere gevallen schuwt Iran extremere maatregelen niet; zo worden familieleden van activisten die zich in het buitenland bevinden soms tot lange gevangenisstraffen veroordeeld.⁴⁶⁴ De Iraanse autoriteiten merkten bijvoorbeeld het online nieuwsplatform *Iran International* aan als een terroristische organisatie.⁴⁶⁵ Vanwege deze druk staan politieke activisten en media-activisten onder extra toezicht, vooral degenen die met massamedia werken zoals medewerkers van *BBC Persia* en *Iran International*.⁴⁶⁶ Vanwege gestaafde doodsb bedreigingen aan het adres van *Iran International* in Londen ging het kantoor tijdelijk dicht. Dit mediakanaal berichtte in februari 2023 dat zij het kantoor naar Washington hadden verplaatst.⁴⁶⁷

⁴⁶⁰ Iran International, *Iran intel services accuse CIA, foreigners of organizing protests*, 28 oktober 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁶¹ RSF, *2023 World Press Freedom Index*, <https://rsf.org/en/index>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁴⁶² USCIRF, *Religious propaganda in Iran*, 22 juli 2022, p. 4; Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 8; BBCM, *Briefing: Iran TV mutes stadium chants supporting dissident player*, 1 juni 2023; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 27.

⁴⁶³ BBC News, *Iran protests: Female journalists targeted in spite of arrests*, 16 februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁶⁴ Iran International, *Iranian dissident journalist kidnapped in Turkey*, 5 juni 2022; FAZ, *Iran bedroht Mitarbeiter der Deutschen Welle*, 28 november 2022; RFE/RL, *Exclusive: Iranian dissident journalist who disappeared in Turkey ends up in custody of Iran's revolutionary guards*, 29 november 2022; Al-Monitor, *Iranian dissident who disappeared in Turkey resurfaces in Evin prison*, 9 december 2022; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁶⁵ Iran International, *Iran' intelligence chief issues veiled threat against UK*, 9 november 2022; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 13; BBCM, *Iran arrests another person over 'links' to foreign-based TV*, 11 mei 2023.

⁴⁶⁶ BBC News, *Iran protests: Armed met police guard Iranian journalists facing death threats*, 25 november 2022; BBC News, *Why reporting on Iran comes at a heavy price*, 12 januari 2023; ND, *Iraanse tv-zender weg uit VK om bedreigingen*, 20 februari 2023; Financial Times, *Iran behind 15 credible threats against people in UK, says minister*, 20 februari 2023; IFJ, UK: *IFJ and NUJ call for swift action to protect UK-based journalists threatened by Iranian regime*, 22 februari 2023.

⁴⁶⁷ Daily Sabah, *Two released in Iranian espionage trial in Türkiye*, 14 oktober 2022; The Guardian, *Foreign Office asks Iran to explain alleged death threats to UK-based reporters*, 11 november 2022; BBC News, *Iran organised*

Iraniërs die in contact staan met buitenlandse mediakanalen konden ook problemen ondervinden.⁴⁶⁸ Hierna volgen hiervan enkele voorbeelden. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

Op 10 november 2022 arresteerden de autoriteiten de zus van een bekende worstelaar die op 12 september 2020 was geëxecuteerd. Zij beschuldigden haar van het doorgeven van informatie aan Iran International en het in bezit hebben van een grote hoeveelheid buitenlandse valuta. Op 20 december 2022 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in de stad Shiraz haar op grond van artikel 610 WvS (bedreiging van de nationale veiligheid) tot vijf jaar gevangenisstraf, een uitreisverbod van twee jaar en een verbod op het uitvoeren van sociale activiteiten op het internet gedurende twee jaar. Op 12 maart 2023 werd zij met een enkelband onder huisarrest geplaatst.⁴⁶⁹

Verder arresteerden de autoriteiten in april 2023 een vrouw in de stad Qazvin op verdenking van het sturen van foto's en filmpjes van de schoolvergiftigingen naar in het buitenland gevestigde mediakanalen.⁴⁷⁰ Het is niet bekend of zij vervolgens veroordeeld is.

Er is zeer beperkte ruimte voor kritiek op de autoriteiten. De gematigde nieuwsmedia die nog actief zijn, balanceren op een erg dun koord.⁴⁷¹ Enkele meer gematigde kranten, die in naam onafhankelijk zijn, maar die te maken hebben met strenge censuur, werden in de verslagperiode (tijdelijk) gesloten nadat zij publiceerden over gevoelige onderwerpen. Daarmee overschreden zij in de ogen van de autoriteiten de grenzen.⁴⁷² Zo schorsten de autoriteiten op 21 november 2022 het financiële dagblad *Jahan-e Sanat* na de publicatie van een opiniestuk waarin gerefereerd werd aan de gewelddadige dood van een negenjarige jongen (zie paragraaf 1.2.7). Op 4 december 2022 hief een rechter deze schorsing op, maar deze rechter werd op 7 december 2022 teruggefloten. Uiteindelijk hief op 28 december 2022 een rechtbank de schorsing weer op.⁴⁷³ Verder schorsten de autoriteiten op 20 februari 2023 het dagblad *Sazandegi* na een stuk over de stijgende prijzen van rundvlees. Op 1 maart 2023 hief een rechtbank deze schorsing op.⁴⁷⁴

10 kidnap and death plots, M15 says, 16 november 2022; The Guardian, *Armed police guard Iranian TV studios in London after Tehran threats*, 19 november 2022; The Guardian, *US-based Iranian TV channel moves to US after threats from Tehran*, 18 februari 2023; Article 19, *UK: Islamic Republic's oppression beyond borders risks journalists' lives*, 21 februari 2023.

⁴⁶⁸ HRANA, *Iran protests: Citizens arrested in Kermanshah*, 31 maart 2023; BBCM, *Iran arrests individual 'linked to expatriate TV'*, 4 mei 2023.

⁴⁶⁹ Al Jazeera, *Iran arrests woman accused of links to UK-based TV channel*, 10 november 2022; HRANA, *Iran protests: Elham Afkari sentenced to five years in prison*, 20 december 2022; BBCM, *Iranian woman released from prison but electronically tagged*, 12 maart 2023; United for Iran, *Elham Afkari Sangari*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/7724/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁴⁷⁰ AA, *Woman arrested in Iran for sending photos of poisoned students to 'hostile media'*, 20 april 2023; BBCM, *Iran arrests woman for sending videos of school 'poisonings' to 'hostile media'*, 20 april 2023.

⁴⁷¹ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁷² USCIRF, *Religious propaganda in Iran*, 22 juli 2022, p. 4; RFE/RL, *Tehran prosecutor summons newspaper editor over reports of increased sales of body parts*, 10 mei 2023; Iran International, *Newspaper prosecuted for report on rise of body organ sales in Iran*, 11 mei 2023; BBCM, *Iran paper faces legal action on reporting of violence against women*, 11 juli 2023.

⁴⁷³ MEE, *Iranian press review: Taking off headscarf is akin to 'prostitution', says Mashhad imam*, 24 november 2022; BBCM, *Iran lifts suspension of paper over reporting on child killed in protests*, 28 december 2022.

⁴⁷⁴ RFE/RL, *'Meat rebellion': Price hike triggers public anger in Iran*, 22 februari 2023; BBCM, *Pro-reform newspaper resumes publication after Iran court lifts ban*, 4 maart 2023.

In de verslagperiode kregen verschillende journalisten, bloggers en socialemedia-activisten te maken met intimidaties, ontslagen, arrestaties en veroordelingen.⁴⁷⁵ Zij hadden in hun berichtgeving bijvoorbeeld gevoelige thema's aangestipt, zoals de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini (zie paragraaf 1.2.2), de situatie van de familieleden van demonstranten die ter dood waren veroordeeld (zie paragraaf 3.2.1.9), de vergiftigingen op scholen (zie paragraaf 1.2.4) en corruptie bij de overheid.⁴⁷⁶ Volgens een bron beperkte Iran zich niet enkel tot het arresteren van journalisten die zich reeds gematigd of kritisch hadden uitgelaten over deze protesten toen eenmaal duidelijk werd dat de protesten na de dood van Amini zich moeilijk lieten beheersen, maar werden ook journalisten gearresteerd die mogelijk iets zouden gaan schrijven over deze protesten.⁴⁷⁷ Tijdens de protesten stelden de Iraanse autoriteiten meermaals dat kritische journalisten saboteurs zouden zijn, die werkten in opdracht van buitenlandse inlichtingendiensten.⁴⁷⁸

Het Comité ter Bescherming van Journalisten (*Committee to Protect Journalists*, CPJ) berichtte in februari 2023 dat sinds het begin van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini minstens 95 journalisten waren gearresteerd. Nadien zijn er minstens 46 van hen op borgtocht vrijgelaten.⁴⁷⁹ Bijna allemaal zijn zij aangeklaagd op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI) en artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid).⁴⁸⁰ Minstens 5 journalisten zijn veroordeeld tot gevangenisstraffen boven het wettelijk toegestane maximum. De veroordeelde journalisten kregen ook andere straffen opgelegd, zoals zweepslagen, boetes, (tijdelijke) beroepsverboden, een verbod om gebruik te maken van bepaalde communicatiemiddelen, uitreisverboden of taakstraffen. Via familieleden werd ook druk uitgeoefend op kritische journalisten.⁴⁸¹ Hierna volgen enkele voorbeelden van journalisten die te maken kregen met represailles. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

Een voorbeeld hiervan was de journaliste die als eerste berichtte over de dood van Mahsa Amini. Zij nam op 16 september 2022 een foto van de vader en grootmoeder van Mahsa Amini die elkaar omhelsden in het ziekenhuis en plaatste deze foto op

⁴⁷⁵ Die Zeit, *Nur Regimetreue können noch arbeiten*, 18 november 2022; BBCM, *Iran arrests reformist daily journalist*, 1 januari 2023; Die Zeit, *Bekannter iranischer Dissident vorzeitig aus der Haft entlassen*, 2 januari 2023; IranWire, *Iranian sports journalist handed 18-year prison sentence, wife says*, 10 januari 2023; IranWire, *Iranian journalist Sultan Beygi arrested at Tehran airport, mother says*, 12 januari 2023; BBCM, *Iran frees two journalists on bail*, 16 januari 2023; BBCM, *Iran frees two political activists on bail*, 22 mei 2023; The Guardian, *'You will be killed': Iran's female journalists speak out on brutal crackdown*, 30 mei 2023; CPJ, *Iranian cartoonist Atena Farghadani detained on undisclosed charges*, 8 juni 2023; RFE/RL, *Iranian journalist fined, sentenced to internal exile for reposting criticism of ex-lawmaker*, 25 juli 2023.

⁴⁷⁶ CPJ, *Iranian journalist Mansour Iranpour serving 1-year sentence in Kerman central prison*, 14 september 2022; BBCM, *Iran releases activist, photojournalist arrested during protests*, 20 december 2022; DW, *Iran: Journalist employed by reformist newspaper arrested*, 6 januari 2023; BBCM, *Politics editor of Iran reformist daily reportedly arrested*, 6 januari 2023; BBCM, *Iran arrests editor of moderate news website*, 7 januari 2023; BBC News, *Iran protests: Death row reporter Mehdi Beik arrested*, 7 januari 2023; Die Zeit, *Langjährige Bewährungsstrafe für renommierte iranische Fotografin*, 7 januari 2023; VOA, *Reports: Iran arrests three female journalists amid protests*, 23 januari 2023; Die Welt, *Schwester einer bekannten Journalistin festgenommen – Oppositionspolitiker fordert neue Verfassung*, 5 februari 2023; BBCM, *Iran arrests female journalist covering unrest*, 5 februari 2023; IranWire, *Convicted Iranian sports journalist Pirbornash released from detention*, 8 februari 2023; BBCM, *Female journalist covering Iran unrest released on bail*, 12 februari 2023; BBCM, *Iran arrests journalist covering school poisonings*, 5 maart 2023; Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 7.

⁴⁷⁷ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁷⁸ Iran International, *Iran intel services accuse CIA, foreigners of organizing protests*, 28 oktober 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁷⁹ CPJ, *Iran's seizure of detained journalists' devices raises fears of fresh arrests, convictions*, 16 februari 2023.

⁴⁸⁰ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁸¹ CPJ, *Number of jailed journalists spikes to new global record*, 14 december 2022; CPJ, *Names of journalists arrested in Iran's anti-state protests*, 9 januari 2023; CPJ, *Iranian journalists face long prison terms, lashes, and harsh restrictions over protest coverage*, 11 januari 2023; Hengaw, *Nazila Maroufian received a prison term, a fine, and a travel ban*, 29 januari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

Twitter. Haar arrestatie vond naar verluidt op 22 september 2022 plaats. Een ander voorbeeld was een journaliste die een artikel publiceerde over de begrafenis van Mahsa Amini in de stad Saqqez. Zij werd naar verluidt op 29 september 2022 gearresteerd. Eind oktober 2022 beschuldigden de autoriteiten beide journalisten onder meer van samenspinnen met de vijandige regering van de VS en propaganda tegen de IRI.⁴⁸²

Weer een ander voorbeeld was een Iraanse blogger en oud-journalist van *Voice of America* (VOA). Hij was na zijn terugkeer in Iran vanuit de Verenigde Staten in oktober 2016 gearresteerd. Hij werd vervolgens veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf, onder meer op grond van artikel 499 WvS (lidmaatschap van een illegale organisatie). Na zijn straf te hebben uitgezeten, vertrok hij op 21 maart 2022 uit Iran. Een paar maanden later keerde hij weer terug naar Iran. Hij werd op 13 november 2022 gearresteerd. Volgens hem hield zijn arrestatie verband met het verspreiden van propaganda tegen de IRI. Hij kwam op 16 november 2022 op borgtocht vrij. In februari 2023 kreeg hij pardon (zie paragraaf 1.2.2.5).⁴⁸³

3.2.1.6

Artiesten en sporters

In de verslagperiode kregen artiesten en sporters die kritiek leverden op de Iraanse autoriteiten te maken met represailles, zoals intimidaties, arrestaties, uitreisverboden en veroordelingen.⁴⁸⁴ Hieronder volgen hiervan enkele voorbeelden. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

Sinds 11 juli 2022 zat de bekende regisseur Jafar Panahi in de Evin-gevangenis een straf uit van zes jaar, onder meer wegens propaganda tegen de IRI. Op 15 oktober 2022 vernietigde het hooggerechtshof zijn veroordeling. Hij kwam op 3 februari 2023 op borgtocht vrij. In april 2023 kreeg hij zijn paspoort terug.⁴⁸⁵

In oktober 2022 arresteerden de autoriteiten de schilder en schrijver Mehdi Bahman in Teheran nadat hij een interview had gegeven aan de Israëlische televisiezender Channel 13. Eind december 2022 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Teheran hem ter dood wegens spionage.⁴⁸⁶

⁴⁸² The Guardian, *Iran accuses journalists who reported Mahsa Amini's death of spying for CIA*, 29 oktober 2022; BBCM, *Iran sends detained journalists' cases to revolution court*, 26 april 2023; BBC News, *The journalists imprisoned for reporting the death that shook Iran*, 5 mei 2023; The Guardian, *Supporters of jailed Iranian journalists call for trials to be held in public*, 26 mei 2023; Al Jazeera, *Iran journalist faces trial over charges tied to Amini protests*, 29 mei 2023; BBC News, *Iran tries female journalists who reported on Mahsa Amini's death*, 30 mei 2023; The Guardian, *Iran begins trial of journalist who covered Mahsa Amini's death*, 30 mei 2023.

⁴⁸³ IranWire, *Journalist Kianoosh Sanjari: Instead of being welcomed I was imprisoned and tortured*, 18 augustus 2021; IranWire, *Exclusive: Journalist Kianoosh Sanjari on returning to Iran – and six years of hell*, 23 maart 2022; VOA, *US sanctions Iranian broadcast officials for airing forced confessions*, 16 november 2022; CPJ, *Names of journalists arrested in Iran's anti-state protests*, 1 december 2022; RSF, *Iran's conditional pardons for journalists not real clemency, says RSF*, 15 maart 2023; United for Iran, *Kianoosh Sanjari*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/3231/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁴⁸⁴ The Guardian, *Top Iran footballer arrested at club for 'spreading propaganda against the state'*, 24 november 2022; The Independent, *Iran confiscates filmmaker's passport and bars him from participating in Indian film festival, report says*, 28 november 2022; Kayhan Life, *Why Iran's regime is cracking down on celebrities now*, 21 december 2022; BBCM, *Iranian authorities force footballer's family out of plane bound for Dubai*, 26 december 2022; BBCM, *Female Iranian comedian to serve two-year jail term*, 12 februari 2023; BBCM, *Renowned Iranian filmmaker freed while on medical leave*, 13 februari 2023; BBCM, *Iran to crack down on 'fake news' about suspected school poisonings*, 7 maart 2023; BBCM, *Iran opens case against singer over song criticising mandatory hijab*, 27 augustus 2023.

⁴⁸⁵ Trouw, *Terwijl Panahi's film de wereld over gaat, zit hij zelf in de gevangenis*, 26 januari 2023; BBCM, *Dissident Iranian film director released on bail*, 3 februari 2023; The Guardian, *Iranian film-maker Jafar Panahi released on bail after hunger strike*, 3 februari 2023; NOS, *Prijswinnende Iraanse regisseur Jafar Panahi vrijgelaten uit gevangenis*, 4 februari 2023; The Guardian, *Film-maker Jafar Panahi leaves Iran for first time in 14 years as travel ban lifted*, 26 april 2023; Die Welt, *Jafar Panahi reist wieder*, 27 april 2023.

⁴⁸⁶ HRANA, *Painter and writer Mehdi Bahman arrested*, 14 oktober 2022; RFE/RL, *Iranian illustrator reportedly sentenced to death on unknown charges*, 30 december 2022; VOA, *Iranian writer sentenced to death*, 31

De klimster Elnaz Rekabi deed in oktober 2022 zonder hoofddoek mee aan de Aziatische Kampioenschappen in Zuid-Korea. Een van de represailles waar zij vervolgens mee te maken kreeg, was de vernieling van haar ouderlijke woning.⁴⁸⁷

In december 2022 beschuldigden de autoriteiten de voormalige profvoetballer Amir Nasr Azadani van betrokkenheid bij de dood van leden van de veiligheidstroepen tijdens de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini. Begin januari 2023 veroordeelde een rechtbank hem tot zestien jaar gevangenisstraf op grond van artikel 279 WvS (vijandschap tegen God), vijf jaar op grond van artikel 499 WvS (lidmaatschap van een illegale organisatie) en vijf jaar op grond van artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid).⁴⁸⁸

3.2.1.7

Studenten en academici

Professoren en studenten die actief waren tijdens de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini werden tijdelijk weggestuurd van de universiteiten of zelfs voorgoed verbannen. Sommige professoren moesten met vervroegd pensioen. Deze maatregelen werden daarmee een onderdeel van het scala aan repressie-instrumenten van de Iraanse autoriteiten. Minder uitgesproken studenten moesten verklaringen tekenen waarin zij spijt betuigden, alvorens terug te mogen keren in de collegebankjes.⁴⁸⁹ Volgens een groep academici moesten tal van vrouwelijke studenten verplicht deelnemen aan 'hidjab-trainingen'.⁴⁹⁰ Andere studenten en academici kregen te maken met arrestaties en veroordelingen.⁴⁹¹

3.2.1.8

Kritische burgers

Volgens een bron is het in de Iraanse samenleving voortdurend aftasten wat wel en niet gezegd kan worden; de gedragsregels zijn veranderlijk en ambigu; en de maatschappelijke positie van degene die eventuele kritische kanttekeningen plaatst, speelt hierbij een grote rol. De ruimte voor kritiek op de autoriteiten is zeer beperkt, en vrijwel niet-bestaand waar het de opperste leider betreft.⁴⁹² Sommige kritische burgers kregen in de verslagperiode te maken met intimidaties, ontslagen, ondervragingen, arrestaties, uitreisverboden en veroordelingen.⁴⁹³

december 2022; Article 18, *Artist and champion of inter-religious dialogue 'sentenced to death'*, 5 januari 2023; Trouw, *Mehdi Bahman vreest de doodstraf*, 12 januari 2023; United for Iran, *Mehdi Bahman*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/8176/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁴⁸⁷ BBC News, *Elnaz Rekabi: Family home of Iranian climber demolished*, 3 december 2022; De Standaard, *'Ouderlijk huis Iraanse klimster zonder hoofddoek vernield'*, 5 december 2022; DW, *Sports climber Elnaz Rekabi prevented from leaving Iran*, 6 april 2023.

⁴⁸⁸ IranWire, *Footballer Amir Nasr-Azadani in danger of execution*, 11 december 2022; Tehran Times, *'Iranian footballer sentenced to death: what Western media headlines forgot to mention'*, 25 december 2022; CHRI, *Iranian athletes killed, tortured, sentenced to death for supporting protests*, 4 januari 2023; Het Parool, *Geen doodstraf, wel 16 jaar cel voor Iraanse profvoetballer Amir Nasr Azadani (26)*, 9 januari 2023; Rudaw, *Iran sentences footballer to 16 years in prison*, 9 januari 2023; BBCM, *Iran sentences three to death over attack on security forces*, 9 januari 2023.

⁴⁸⁹ RFE/RL, *Iranian students say they've been banned from campuses after protesting suspected poisonings*, 13 maart 2023; Iran International, *Nearly 150 students denied right to study during Iranian uprising*, 1 augustus 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁴⁹⁰ RFE/RL, *Iran forces female students to attend sessions on wearing hijab*, 27 februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁴⁹¹ Iran International, *Prominent Iranian sociologist arrested after being barred from going to Yale*, 17 mei 2022; IranWire, *Mass arrest of Iran's protesting students*, 2 oktober 2022; CHRI, *Students arrested and banished, professors fired in latest state crackdown in Iran*, 1 juni 2023.

⁴⁹² Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁴⁹³ BBCM, *Briefing: Iranian actor accused of 'treachery' after attacking Khamenei*, 22 december 2022; BBCM, *Adviser to outspoken Sunni cleric arrested in Iran's south-east*, 30 januari 2023; Al Arabiya, *Aide to Sunni cleric arrested in Iran's Zahedan for 'manipulating' public opinion*, 31 januari 2023; BBCM, *Briefing: Protests break out in Sunni regions of Iran amid cleric arrests*, 3 februari 2023.

3.2.1.9 Demonstranten

In de verslagperiode vonden er vrijwel dagelijks demonstraties plaats. Deze konden ook gewelddadig zijn (zie ook paragraaf 3.2.2.1).⁴⁹⁴ In september 2022 werden de protesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini grootschalig (zie paragraaf 1.2.2). In confrontaties met de ordetroepen viel een onbekend aantal doden en gewonden. Omdat lang niet alle informatie naar buiten kwam, is er op dit punt sprake van een substantiële onderrapportage (zie paragraaf 1.2.2.2). Demonstranten kregen te maken met intimidaties, ontslagen, ondervragingen, arrestaties, mishandelingen, martelingen en veroordelingen.⁴⁹⁵ De autoriteiten schuwden daarbij het intimideren van familieleden van (omgekomen) demonstranten niet.⁴⁹⁶

Als er mensen gewond raakten bij protesten die gewelddadig werden beëindigd, durfden ze vaak geen medische hulp te zoeken, uit angst alsnog gearresteerd te worden.⁴⁹⁷ Er waren veel voorbeelden van gewonde demonstranten die in het ziekenhuis werden gearresteerd en meegenomen. Er werden ook medische hulpverleners gearresteerd en veroordeeld, omdat ze gewonde demonstranten behandelden zonder de politie of de inlichtingendiensten daarover in te lichten.⁴⁹⁸ Volgens een bron kwam het ook voor dat de autoriteiten om die reden medische instellingen sloten.⁴⁹⁹

HRANA berichtte op 20 februari 2023 dat er op dat moment minstens 799 demonstranten waren veroordeeld.⁵⁰⁰ Alleen al in Teheran waren ongeveer 400 mensen veroordeeld tot gevangenisstraffen van twee tot tien jaar.⁵⁰¹ Er kwamen ook langere celstraffen voor. Zo veroordeelde een revolutionaire rechtbank op 18 april 2023 elf personen tot gevangenisstraffen van drie tot vijftien jaar in verband met de dood van een lid van de Basij in de stad Karaj in de provincie Alborz. De hoogste straf was voor een arts die stelde dat hij medische hulp verleende toen hij een gewond lid van de Basij was tegengekomen.⁵⁰² In oktober 2022 riep het hoofd van de rechterlijke macht, Gholamhossein Mohseni Ejei, op tot snelle veroordelingen van degenen die tot dusver waren opgepakt voor betrokkenheid bij de

⁴⁹⁴ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 24.

⁴⁹⁵ BBCM, *Iran says 50 protesters given alternative sentences to avoid jail time*, 30 januari 2023; De Standaard, *Folterpraktijken ontmoedigen verzet*, 2 februari 2023; IranWire, *Iran protest crackdown: Teachers hit by dismissals, prosecutions, deaths*, 12 december 2022; IranWire, *The risky journey of a Baluch woman toward freedom*, 24 mei 2023; KHRN, *Iran court sentences 16-year-old protester to two years in jail*, 10 juli 2023.

⁴⁹⁶ Al Jazeera, *Iran protests continue as UN 'concerned' at detainees' treatment*, 28 oktober 2022; Article 19, *Iran: Families forced to remain silent as second man executed*, 16 december 2022; Die Zeit, *"Zurück an der Uni war er ein anderer Mensch. Sein Blick war leer"*, 19 december 2022; HRANA, *Escalating intimidation targets families of 2022 protest victims in Iran*, 21 juni 2023; KHRN, *Iran court sentences father of slain protester to prison, lashes*, 4 juli 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁹⁷ Iran International, *Wounded Iran protesters avoid hospitalization in fear of arrest*, 11 oktober 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁴⁹⁸ CHRI, *Iran protests: Doctors treating wounded protesters face deadly state violence*, 31 oktober 2022; The Economist, *Shirin Ebadi on the legal obstacles Iran's protesters face*, 16 november 2022; The Guardian, *Iranian forces shooting at faces and genitals of female protesters, medics say*, 8 december 2022; France 24, *Iranian medical staff face death threats, arrest and interrogation for treating injured protesters*, 18 januari 2023; de Volkskrant, *Iraanse troepen mikken bewust op gezicht van vrouwelijke demonstranten: 'Ik mis mijn mooie ogen'*, 23 januari 2023; Rudaw, *Iran sentences Kurdish paramedic to 90 months in prison: Monitor*, 7 mei 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁴⁹⁹ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁵⁰⁰ DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023, p. 12.

⁵⁰¹ CNBC, *Iran issues first known death sentence linked to recent protests*, 14 november 2022; Die Zeit, *400 Demonstrierende müssen für mehrere Jahre in Haft*, 13 december 2022; BBCM, *Iran hands five-year sentence to woman for protest calls*, 20 december 2022; United for Iran, *Somayeh Khamseh*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/8742/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁵⁰² BBCM, *Iran issues prison sentences over killing of militiaman*, 18 april 2023; Iran International, *Iran issues heavy sentences to protesters accused of killing agent*, 18 april 2023; Iran International, *An Iranian doctor and his wife receive long sentences for protesting*, 23 april 2023; BBCM, *Iran pardons two, sentences several to banishment in case of slain militiaman*, 21 augustus 2023; AP News, *Iran sentences 8 to prison over paramilitary's death during last year's nationwide protests*, 23 augustus 2023.

demonstraties. Hij instrueerde de rechters om daarbij geen genade te tonen en hoge straffen uit te delen.⁵⁰³

Bij het tegengaan van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini zetten de autoriteiten de doodstraf in als repressie-instrument, ogenschijnlijk om angst te zaaien.⁵⁰⁴ Op 10 januari 2023 stelde de hoge commissaris voor de mensenrechten van de VN hierover: "Het hanteren van strafrechtelijke procedures als wapens om mensen te straffen voor het uitoefenen van hun basisrechten – zoals degenen die deelnemen aan of het organiseren van demonstraties – komt neer op door de staat gesanctioneerde moorden."⁵⁰⁵ De autoriteiten veroordeelden sinds medio november 2022 minstens 25 demonstranten ter dood op grond van artikel 279 WvS (vijandschap tegen God), artikel 286 WvS (verspreiden van corruptie op aarde) of artikel 287 WvS (gewapende opstand). Volgens de autoriteiten waren zij verantwoordelijk voor zaken als brandstichting, vernieling of moord.⁵⁰⁶ Sommigen van hen werden veroordeeld, omdat zij volgens de autoriteiten een leiderschapsrol zouden spelen tijdens de protesten. De drempel voor dit oordeel leek zeer laag te liggen en kon al gebaseerd zijn op het bezit van filmpjes en foto's van de protesten op hun mobiele telefoon of op het doorsturen van een oproep tot demonstreren via de sociale media.⁵⁰⁷ Volgens verschillende bronnen was er geen sprake van eerlijke processen en waren de bekentenissen onder dwang verkregen.⁵⁰⁸ De IHRNGO meldde in december 2022 dat minstens honderd demonstranten de doodstraf boven het hoofd hing.⁵⁰⁹ Volgens een bron liepen ten minste 75 demonstranten het risico op executie. Het ging om 73 mannen en 2 vrouwen. Vijf van hen waren minderjarig. De gemiddelde leeftijd bedroeg ongeveer 25 jaar.⁵¹⁰

Het hooggerechtshof verwees minstens tien zaken terug naar de lagere rechtbanken die de terdoodveroordelingen hadden uitgevaardigd.⁵¹¹ Op 29 maart 2023 deelde de advocaat van Sahand Noor Mohammadzadeh mee dat een revolutionaire rechtbank de doodstraf had omgezet in vijf jaar gevangenisstraf op grond van artikel 610 WvS

⁵⁰³ Al Jazeera, *Iran top judge orders harsh sentences for 'main riot elements'*, 13 oktober 2022; Iran International, *Top Iran judge wants swift 'justice' for protestors*, 19 december 2022; vertrouwelijke bron, oktober 2022.

⁵⁰⁴ Euronews, *'Killing machine': Iran ramps up executions to 'instil fear'*, 13 april 2023; CNN, *Iran executions up 75% as Tehran seeks to 'instill fear' in protesters, rights groups say*, 14 april 2023; OHCHR, *Iran: UN experts condemn recent executions, urge moratorium on death penalty*, 9 mei 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁵⁰⁵ UN News, *Iran: UN rights chief Türk warns against further 'state-sanctioned killing'*, 10 januari 2023.

⁵⁰⁶ The Guardian, *Iran issues first death sentence over protests*, 14 november 2022; BBCM, *Analysis: The charges Iran uses to hang protesters*, 14 december 2022; BBC News, *Who are the protesters facing execution in Iran?*, 15 december 2022; HRANA, *58 citizens sentenced to death or under the impending threat of death sentence*, 21 december 2022; RFE/RL, *Iranian actor Mohammadi among five handed death sentences*, 21 december 2022; BBCM, *Iran, Luxembourg ministers speak as grand duchy resident faces execution*, 22 december 2022; BBCM, *Court overturns death sentence for Iranian doctor, says sister*, 28 december 2022; The Guardian, *Actor, doctor, engineer: stories of Iranians sentenced to death over killing at protest*, 30 december 2022; BBCM, *Iran upholds two death sentences over militiaman's death*, 3 januari 2023; BBCM, *Iran sentences two teenage protesters to death*, 3 januari 2023; BBCM, *Iran sentences another teenager to death over protests*, 5 januari 2023; Trouw, *Wie zijn de Iraanse jongeren die de doodstraf boven het hoofd hangt*, 7 januari 2023; BBC News, *Iran protests: 15 minutes to defend yourself against the death penalty*, 18 januari 2023; HRANA, *Update on legal status of death-row protesters ten months after the 2022 nationwide protests*, 31 mei 2023.

⁵⁰⁷ IranWire, *Teen protester on death row "severely beaten" in Zahedan prison*, 5 juni 2023; vertrouwelijke bron, januari 2023.

⁵⁰⁸ Article 19, *Iran: Families forced to remain silent as second man executed*, 16 december 2022; Iran International, *Iran protester on death row 'confessed under torture': Attorney*, 19 december 2022.

⁵⁰⁹ Amnesty International, *Iran: List of individuals at risk of execution in connection with nationwide protests*, 16 december 2022; IHRNGO, *At least 100 protesters facing execution, death penalty charges or sentences; at least 476 protesters killed*, 27 december 2022; IranWire, *Crowd gather at Iranian prison to protest "imminent executions"*, 9 januari 2023.

⁵¹⁰ Vertrouwelijke bron, januari 2023.

⁵¹¹ The Guardian, *Iran's supreme court accepts protester's appeal against death sentence*, 31 december 2022; IFP, *Iran Supreme Court rejects death sentences in Rouhollah Ajamian case for "faulty investigation"*, 3 januari 2023; NOS, *Doodstraf Iraanse arts geschrapt, 'maar we zijn pas opgelucht als hij vrij is'*, 4 januari 2023; HRANA, *Update on legal status of death-row protesters ten months after the 2022 nationwide protests*, 31 mei 2023.

(bedreigen van de openbare orde), een jaar gevangenisstraf op grond van artikel 618 WvS (verstoren van de openbare orde) en een interne verbanning naar de provincie Kerman van tien jaar.⁵¹²

De eerste protestgerelateerde executie vond op 8 december 2022 plaats in Teheran. Het ging hierbij om de 22-jarige Mohsen Shekari. Een revolutionaire rechtbank in Teheran had hem op 20 november 2022 ter dood veroordeeld op grond van artikel 279 WvS (vijandschap tegen God). Hij werd er onder meer van beschuldigd een mes te hebben getrokken en een hoofdweg te hebben geblokkeerd.⁵¹³ De tweede protestgerelateerde executie was op 12 december 2022 in de stad Mashhad in de provincie Razavi Khorasan. Het ging om de 23-jarige Majidreza Rahnavaard, die in het openbaar aan een bouwkraan werd opgehangen. Hij was op 19 november 2022 gearresteerd en vervolgens veroordeeld op grond van artikel 286 WvS (verspreiden van corruptie op aarde). Hij werd er onder meer van beschuldigd op 17 november 2022 twee leden van de Basij te hebben doodgestoken.⁵¹⁴ Op 7 januari 2023 vonden er nog twee protestgerelateerde executies plaats, van de 21-jarige Mohammad Mehdi Karami en de 39-jarige Seyyed Mohammad Hosseini. Een revolutionaire rechtbank in Karaj had hen beiden op 5 december 2022 ter dood veroordeeld op grond van het verspreiden van corruptie op aarde en vijandschap tegen God. Zij waren onder meer beschuldigd van betrokkenheid bij de dood van een lid van de Basij op 3 november 2022 in Karaj.⁵¹⁵ Op 19 mei 2023 berichtte de rechterlijke macht over drie andere protestgerelateerde executies. Het ging hierbij om drie demonstranten van respectievelijk 30, 36 en 37 jaar oud die volgens de autoriteiten betrokken waren geweest bij de dood van een politieagent en twee leden van de Basij.⁵¹⁶

Sinds het uitbreken van de anti-overheidsprotesten in september 2022 is een aantal demonstranten uitgeweken naar andere landen, zoals Irak of Turkije.⁵¹⁷ Volgens verschillende bronnen verschilt het per geval of deelnemers aan demonstraties in Iran bij terugkeer uit het buitenland alsnog strafrechtelijk vervolgd worden als er aanvankelijk geen strafrechtelijke vervolging was ingesteld. Factoren die het risico op vervolging kunnen vergroten, zijn bijvoorbeeld de etnische afkomst van de demonstrant, het aantal keren dat iemand heeft deelgenomen aan demonstraties, de omstandigheid dat iemand anderen heeft opgeroepen om te gaan demonstreren of de omstandigheid dat er filmpjes van demonstraties op iemands telefoon

⁵¹² IranWire, *Iranian protester's death sentence overturned, replaced by imprisonment*, 30 maart 2023; BBCM, *Iran court overturns protester's death sentence*, 30 maart 2023; United for Iran, *Sahand Nour Mohammadzadeh*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/7629/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁵¹³ BBC News, *Mohsen Shekari: Iran carries out first execution over protests*, 8 december 2022; Al Jazeera, *Iran conducts first protest-related execution*, 8 december 2022; IranWire, *Iran carries out first execution related to protests*, 8 december 2022; United for Iran, *Mohsen Shekari*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/7833/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁵¹⁴ Iran International, *Iran hangs second protester in public, in less than a week*, 12 december 2022; BBC News, *Majidreza Rahnavaard: Iran carries out second execution over protests*, 12 december 2022; The Guardian, *Iran carries out second execution linked to nationwide protests*, 12 december 2022; MEE, *Iran publicly executes second protester after 'a show trial'*, 12 december 2022.

⁵¹⁵ Iran International, *Iran protester on death row 'confessed under torture': Attorney*, 19 december 2022; CNN, *Iran executes karate champion and volunteer children's coach amid crackdown on protests*, 7 januari 2023; BBCM, *Iran carries out more executions over protests*, 7 januari 2023; Hengaw, *The death sentences of Mohammad Mehdi Karami and Seyed Mohammad Hosseini were carried out*, 7 januari 2023; de Volkskrant, *Iran executeert opnieuw betogers vanwege 'corruptie op aarde'*, Hoekstra ontbiedt ambassadeur, 9 januari 2023; The Independent, *Iran's death row victims from barista to karate champion as brutal executions continue*, 14 januari 2023.

⁵¹⁶ The Guardian, *Iran expected to execute three protesters over killing of police officers*, 12 mei 2023; Iran International, *Protests and condemnation ahead of Esfahan house executions*, 15 mei 2023; BBCM, *Iran executes three protesters for allegedly killing militiamen*, 19 mei 2023; The Independent, *Iran executes 3 men over violence during last year's anti-government protests*, 19 mei 2023; The Independent, *Iran says it executed head of human trafficking network as alarm over other executions continue*, 20 mei 2023.

⁵¹⁷ The Guardian, *Escape from Iran: protesters regroup in Iraq after perilous journey*, 19 december 2022; Iran International, *Canada eying new ways to help Iranians fleeing from regime*, 27 februari 2023.

staan.⁵¹⁸ Een andere factor is of iemand tijdens een demonstratie een strafbaar feit heeft gepleegd, zoals het oppakken van een wapen of het plegen van vernielingen.⁵¹⁹ Volgens andere bronnen is er een verhoogd risico op arrestatie bij terugkeer als de autoriteiten iemand voorafgaand aan het vertrek naar het buitenland hadden geïdentificeerd.⁵²⁰ Als iemand demonstraties mede heeft georganiseerd of ze voortdurend heeft gepromoot op de sociale media, is het risico op arrestatie en berechting groter.⁵²¹

3.2.1.10 Internetvrijheid

De internetvrijheid stond in de verslagperiode nog verder onder druk door meer beperkingen van het internet en een toegenomen monitoring door de autoriteiten. De autoriteiten probeerden meer grip te krijgen op het internetverkeer door middel van tijdelijke en permanente internetbeperkingen, met name na het uitbreken van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini. Daartoe sloten of vertraagden ze het internet voor kortere of langere tijd in delen van het land.⁵²² Daarnaast waren er sinds het uitbreken van deze protesten minder internationale websites en applicaties bereikbaar. Zo blokkeerden de autoriteiten sinds 21 september 2022 de toegang tot Instagram en WhatsApp.⁵²³ Andere sociale mediaplatforms bleven geblokkeerd, zoals Facebook, Signal, Telegram, X (voorheen bekend als Twitter) en YouTube.⁵²⁴ De Iraanse autoriteiten bleken sinds oktober 2022 ook steeds geraffineerder te zijn in het blokkeren van *virtual private networks* (vpn's), waardoor het omzeilen van de internetbeperkingen steeds moeilijker werd.⁵²⁵ Het Wetsvoorstel inzake de bescherming van de internetgebruiker (*Internet User Protection Bill*), waardoor het internet nog verder kan worden beperkt en waardoor het gebruik van onder andere vpn's strafbaar wordt gesteld, was tegen het einde van de verslagperiode in het parlement nog niet in stemming gebracht.⁵²⁶ Veel onderdelen van dit wetsvoorstel werden echter reeds geïmplementeerd door de Hoge Raad van Cyberspace (*Supreme Council of Cyberspace, SCC*).⁵²⁷

Naast de internetbeperkingen zetten de autoriteiten op grote schaal trollen en bots in om de informatievoorziening rondom de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini te vertroebelen.⁵²⁸ Daarnaast nam Iran snelle stappen richting het Iraanse nationale intranet (*National Information Network, NIN*) dat naar Chinees model is opgezet. Dit moet op termijn gescheiden van het

⁵¹⁸ Vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵¹⁹ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵²⁰ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁵²¹ CGVS, *Iran. Surveillance van de diaspora door de Iraanse autoriteiten*, 10 mei 2023, p. 36; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵²² Trouw, *Stiekem wordt Elon Musks Starlink Iran ingesmokkeld*, 28 december 2022; Die Zeit, *Iran schränkt Internetzugang ein*, 19 januari 2023.

⁵²³ Reuters, *As unrest grows, Iran restricts access to Instagram, WhatsApp*, 21 september 2022; BBCM, *Iran's president 'deactivates' his Instagram account*, 5 januari 2023; Die Zeit, *WhatsApp-Nutzer sollen Sperren umgehen können*, 6 januari 2023.

⁵²⁴ RFE/RL, *Users say Iranian authorities blocking verification codes on cell phones*, 18 augustus 2022; WINEP, *Social media in Iran's protests: A new public sphere?*, 6 oktober 2022; Amnesty International, *Report 2022/23*, 28 maart 2023, p. 197.

⁵²⁵ Article 19, *Iran: New tactics for digital repression as protests continue*, 17 november 2022; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵²⁶ IranWire, *Are these the dying days of Iran's open internet*, 5 januari 2022; Atlantic Council, *The internet has no place in Khamenei's vision for Iran's future*, 25 juli 2022; Article 19, *Iran: Cyberspace authorities 'silently' usher in draconian internet bill*, 9 september 2022; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵²⁷ Iran International, *Iran further limiting access to western social media*, 20 augustus 2022; Article 19, *Iran: Cyberspace authorities 'silently' usher in draconian internet bill*, 9 september 2022; RFE/RL, *Iran accused of secretly implementing controversial draft internet bill*, 9 september 2022.

⁵²⁸ Vox, *Why the protests in Iran are so hard to understand*, 12 december 2022; Wired, *The scorched-earth tactics of Iran's cyber army*, 21 maart 2023.

wereldwijde web functioneren.⁵²⁹ In april 2023 verklaarde de minister van Informatie en Communicatietechnologie dat 60% van het NIN gereed was.⁵³⁰

De autoriteiten monitoren intensief online activiteiten in Iran. Volgens verschillende bronnen proberen de autoriteiten op allerlei mogelijke manieren de sociale media in de gaten te houden, zoals Telegram, Clubhouse, Instagram, X (voorheen bekend als Twitter) en TikTok, bijvoorbeeld met behulp van spionagesoftware (zie ook paragraaf 3.1.2.2).⁵³¹ Dat bleek onder meer toen tijdens de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini veel dreigende berichten werden verstuurd naar Instagrampagina's, waarin bijvoorbeeld stond dat iemand moest stoppen met het plaatsen van foto's van de demonstraties. In andere berichten stond dat iemand zijn wachtwoord moest geven om een besloten pagina in te kunnen zien.⁵³²

Een overheidsinstantie die zich sinds 2011 bezighoudt met het monitoren van het internet en de sociale media is de cyberpolitie (FATA).⁵³³ Volgens de autoriteiten is de capaciteit van deze instantie in de verslagperiode sterk uitgebreid.⁵³⁴ Verder houdt het CIOC (zie paragraaf 1.1.3.9) systematisch en voortdurend de sociale media in de gaten. Deze organisatie heeft veel mensen in dienst om activisten op sociale media te monitoren. De capaciteit van de veiligheidsdiensten om het internetverkeer te monitoren is toegenomen. De internetinfrastructuur is grotendeels in handen van de Revolutionaire Garde. Private internetproviders zijn afhankelijk van de goedkeuring van het telecombedrijf van Iran (*Telecommunication Company of Iran*, TCI) en al het dataverkeer verloopt via zijn filters. TCI is grotendeels in handen van de Revolutionaire Garde. Eenzelfde constructie is van toepassing op het telefoonverkeer.⁵³⁵

Het vermoeden bestaat dat hoe actiever iemand is op de sociale media, hoe waarschijnlijker het is dat die persoon een dossier bij de Revolutionaire Garde heeft. Volgens veel van de vrijgelaten politieke gevangenen is de meeste inhoud die de activisten op sociale media hebben gepubliceerd, gescreend, opgeslagen en gebruikt bij de verhoren. Het monitoren van activisten op sociale media hangt af van hun bereik. Dit is onder meer afhankelijk van de inhoud die wordt geproduceerd, het aantal volgers, het aantal bezoekers van hun berichten en hun bekendheid in de politieke ruimte en in de maatschappij.⁵³⁶

3.2.1.11 Strafvervolgning vanwege onlineactiviteiten

Veroordelingen op basis van uitlatingen op de sociale media zijn aan de orde van de dag. In de verslagperiode zijn verschillende mensen gearresteerd en veroordeeld

⁵²⁹ RFE/RL, *Iran to work with China to create National Internet System*, 4 september 2020; IranWire, *Iranians in protest zones can't get online. This is what they see instead*, 16 mei 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵³⁰ ISW, *Iran update, April 19, 2023*, 19 april 2023; France 24, *As net tightens, Iranians pushed to take up homegrown apps*, 14 mei 2023.

⁵³¹ BBCM, *Police arrest 'slogan-writing team' in southern Iran*, 10 januari 2023; Article 18, *Christians among minority groups targeted with spyware*, 5 mei 2023; BBCM, *Jailed Iranian activist released on bail*, 21 mei 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵³² Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁵³³ FATA is de Iraanse afkorting van *Fazayeh tolid va Tabadol Etela'at* (Ruimte voor productie en uitwisseling van informatie); The Iran Primer, *Profiles: Iran's intelligence agencies*, 5 april 2023; Iran International, *Iran cyber-police threatens beauty salons, gyms over hijab*, 16 mei 2023.

⁵³⁴ Landinfo et al., *Iran: Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 20; Iran International, *Iran allocates 2% of bank transaction fees to Cyber Police*, 7 maart 2022; Iran International, *Iran cyber-police threatens beauty salons, gyms over hijab*, 16 mei 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵³⁵ MEI, *Mahsa Amini and the future of internet repression in Iran*, 24 januari 2023; Iran International, *UK, Canada, Russia-based firms helping Iran spy on mobile phones*, 1 maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵³⁶ The Intercept, *Hacked documents: How Iran can track and control protesters' phones*, 28 oktober 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023.

vanwege hun activiteiten op de sociale media.⁵³⁷ Daarbij ging het bijvoorbeeld om het plaatsen van afbeeldingen en berichten waarin kritiek werd geleverd op de Islamitische Republiek Iran, de opperste leider en de onderdrukking tijdens de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini.⁵³⁸ Strafvervolging in verband met onlineactiviteiten kan onder meer plaatsvinden op grond van artikel 262 WvS (beledigen van de Profeet), artikel 286 WvS (verspreiden van corruptie op aarde), artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI), artikel 513 WvS (beledigen van de heiligdommen van de religie), artikel 514 WvS (beledigen van de opperste leider), artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid), artikel 618 WvS (verstoren van de openbare orde), artikel 639 WvS (aanmoedigen tot losbandigheid) of artikel 640 WvS (publiceren of verspreiden van materiaal dat in strijd is met de publieke moraal). Dit kan leiden tot een boete, zweepslagen, een gevangenisstraf en in sommige gevallen zelfs tot de doodstraf.⁵³⁹

De Iraanse autoriteiten werkten in de verslagperiode aan wetgeving die extra hoge straffen mogelijk maakte tegen personen met meer dan 400.000 volgers op de sociale media. Dit is vastgelegd in het Wetsvoorstel inzake straffen voor niet-deskundige opmerkingen. Dat wetsvoorstel voorziet in gevangenisstraffen tot vijftien jaar en hoge geldboetes.⁵⁴⁰

Hieronder volgen enkele voorbeelden van personen die te maken kregen met arrestaties en/of veroordelingen vanwege onlineactiviteiten. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

Vanaf de publicatie op Instagram op 28 september 2022 groeide het liedje *Baraye* ('Voor ...') van Shervin Hajipour uit tot hét protestlied. Medewerkers van het MOIS arresteerden Hajipour binnen 48 uur na de plaatsing op Instagram. Op 4 oktober 2022 kwam hij op borgtocht vrij. Daarbij kreeg hij een uitreisverbod opgelegd. Op 5 februari 2023 kreeg hij een Grammy Award toegekend.⁵⁴¹

Rond 1 november 2022 arresteerden de autoriteiten twee bloggers, nadat hun filmpje viraal was gegaan op de sociale media. Hierin was te zien dat zij dansten voor de Vrijheidstoren in Teheran. Deze toren, die ontworpen is door een architect die ook verantwoordelijk was voor enkele gebouwen van het Bahai-wereldcentrum (zie paragraaf 3.2.3.12), dateert uit 1971. In de jaren zeventig heette dit monument

⁵³⁷ HRANA, *Dance coach jailed for publishing pictures of dancers*, 11 juli 2022; The Washington Post, *Iran's protests pose a challenge for Washington and Silicon Valley*, 12 oktober 2022; HRANA, *Amir-Emad Mirmirani sentenced to six years*, 26 december 2022; RFE/RL, *Leading Iranian digital rights activist says he's been sentenced to six years in prison*, 26 december 2022; BBCM, *Iran arrests two for links with 'hostile networks on social media'*, 23 maart 2023; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 25; BBCM, *Iran police arrest members of Instagram 'fashion network'*, 24 mei 2023; IranWire, *The ordeal of an Instagram page admin in Iranian dungeons*, 1 juni 2023; BBCM, *Briefing: Iran actor forcefully detained after chiding hijab police*, 16 juli 2023; The Guardian, *Iranian academic will appeal against prison sentence for criticising government*, 16 juli 2023; HRANA, *Tehran resident Leila Ziafar arrested for opposing compulsory hijab*, 20 juli 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵³⁸ BBCM, *Iran arrests four over 'disturbing the public mind' on social media*, 7 januari 2023. DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023, p. 13; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁵³⁹ IHRNGO, *Two men sentenced to death for "insulting the Prophet" in Iran*, 22 april 2021; IranWire, *Anger mounts as arrests for online activity continue to rise*, 4 november 2021; IHRNGO, *Iran Human Rights warns of imminent risk of protester executions/ At least 3 children facing death penalty charges*, 30 november 2022; BBCM, *Iran arrests one over 'desecration of sanctities'*, 27 juni 2023.

⁵⁴⁰ Iran International, *New law in Iran to criminalize critical public comments*, 27 januari 2023; IranWire, *Islamic Republic of Iran to criminalize comments on social networks*, 31 januari 2023; MEMO, *Iran may criminalise social media comments*, 1 februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵⁴¹ RFE/RL, *Iranian singer accused of spreading anti-government propaganda*, 11 oktober 2022; de Volkskrant, *Shervin Hajipour schreef 'Baraye', het lijflied van de tegenstanders van het ayatollah-regime in Iran; en werd daarom opgepakt*, 12 oktober 2022; The New York Times, *'Baraye', the anthem of Iran's protest movement, wins a grammy*, 5 februari 2023; The Independent, *Iran singer who faces prison wins Grammy for protest anthem*, 6 februari 2023; Euronews, *Iran protest song 'Baraye' wins new Grammy Award for sparking social change*, 7 februari 2023; RFE/RL, *Iran's protest anthem played at White House Norouz celebration*, 20 maart 2023.

nog de Shahyad-toren, de 'toren ter herdenking van de sjah'. Het filmpje ging vergezeld van het liedje *Chetori mishe* (in het Nederlands: Hoe is het mogelijk?) van de rapper Amir Tataloo. Zowel de locatie als het liedje had politieke connotaties. Daar kwam nog bij dat het vrouwen verboden is om al dan niet samen met een man te dansen in het openbaar. Bovendien hield de vrouw zich in het filmpje niet aan de kledingvoorschriften, omdat ze geen hoofddoek droeg. Iraanse activisten zagen in dit filmpje een symbool van de anti-overheidsprotesten. De autoriteiten beschuldigden de twee bloggers van het aanmoedigen van de protesten op Instagram. Naar verluidt veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Teheran hen tot in totaal tien jaar en zes maanden gevangenisstraf, een uitreisverbod van twee jaar en een verbod op het plaatsen van filmpjes op de sociale media gedurende twee jaar.⁵⁴²

Verder arresteerden de autoriteiten op 30 oktober 2022 de rapper Toomaj Salehi nadat hij op Instagram filmpjes had gepost waarin te zien was dat hij aan het demonstreren was. De autoriteiten plaatsten hem in een maandenlange eenzame opsluiting. Volgens zijn familieleden kreeg hij geen medische behandeling voor de verwondingen die hij bij zijn arrestatie opliep. De autoriteiten klaagden hem op 27 november 2022 onder meer aan op grond van artikel 286 WvS (verspreiden van corruptie op aarde), hetgeen bestraft kan worden met de doodstraf. Op 2 juli 2023 vond in Isfahan achter gesloten deuren de laatste hoorzitting plaats. Een van zijn advocaten maakte op 10 juli 2023 bekend dat hij was veroordeeld tot zes jaar en drie maanden gevangenisstraf, een uitreisverbod van twee jaar, een verbod van twee jaar op het produceren van muziek of zang en het volgen van een gedragscursus gedurende twee jaar.⁵⁴³

Op 9 november 2022 plaatste de bekende actrice Taraneh Alidoosti op Instagram een foto van zichzelf zonder hoofddoek. Zij toonde ook een bord met de tekst "Vrouwen, leven, vrijheid". Na de executie van een demonstrant plaatste zij ook een kritische uiting op Instagram. Op 17 december 2022 volgde haar arrestatie. Volgens de Iraanse media werd ze gearresteerd wegens "het verspreiden van valse informatie en het publiceren van provocatief materiaal". Zij kwam op 4 januari 2023 op borgtocht vrij.⁵⁴⁴

Verder arresteerden agenten in burgerkleding op 26 november 2022 een Assyrische vrouw in haar woning. Zij had op Instagram berichten geplaatst waarin zij haar steun uitsprak voor de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini. De autoriteiten klaagden haar aan op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI). Op 31 december 2022 kwam zij vrij op een borgtocht

⁵⁴² IranWire, *Iranian couple handed long-term prison sentences for posting dance video*, 30 januari 2023; The Guardian, *Iranian couple filmed dancing in Tehran are jailed for 10 years*, 31 januari 2023; HRANA, *Two Instagram bloggers sentenced to a total of 21 years in prison*, 31 januari 2023; NOS, *Iraans stel moet ruim 10 jaar de cel in voor dansen op straat*, 31 januari 2023; BBCM, *Iran judiciary outlet denies couple sentenced to 10 years after public dancing*, 1 februari 2023; CNN, *Iranian couple handed prison sentence for dancing in the streets*, 1 februari 2023; Al Arabiya, *Iran confirms prison sentence for couple filmed dancing in Tehran*, 2 februari 2023.

⁵⁴³ Iran International, *Hearing session of Iranian dissident rapper held in Esfahan*, 3 juli 2023; RFE/RL, *Iran sentences rapper Salehi to lengthy prison sentence for supporting protests*, 10 juli 2023; HRANA, *Protest singer Toomaj Salehi sentenced to six years and three months, faces harsh restrictions*, 10 juli 2023.

⁵⁴⁴ The Independent, *Taraneh Alidoosti: Top Iranian actress poses without headscarf*, 10 november 2022; The Independent, *Iranian actors arrested for removing their headscarves*, 22 november 2022; BBC News, *Taraneh Alidoosti: Top Iran actress who supported protests arrested*, 17 december 2022; de Volkskrant, *Haar misdaad: een Instagram-post over een executie*, 22 december 2022; BBCM, *Iran releases dissident actress on bail*, 4 januari 2023; Trouw, *Iran laat actrice op borgtocht vrij*, 5 januari 2023; de Volkskrant, *Op het tweede gezicht*, 7 januari 2023.

van 500 miljoen toman (ongeveer 9.400 euro).⁵⁴⁵ Het is niet bekend of zij nadien is veroordeeld.

Op 4 januari 2023 arresteerden de autoriteiten de bekende kok Navab Ebrahimi. Volgens sommigen hield zijn arrestatie verband met zijn publicatie op Instagram op 3 januari 2023 van een filmpje waarin hij een Iraans gerecht met gehakt (*kotlet*) maakte. Sommige Iraniërs verwijzen hiermee spottend naar hoe het lichaam van generaal Qassem Soleimani eruit zou hebben gezien toen hij op 3 januari 2020 om het leven kwam bij een droneaanval. Ieder jaar gaat op zijn sterfdag op de sociale media *#Kotlet* viraal.⁵⁴⁶ De kok kwam op 17 januari 2023 op borgtocht vrij.⁵⁴⁷

Verder namen vijf ongesluisde tienermeisjes in Teheran op Internationale Vrouwendag, 8 maart 2023, een dansvideo op. Dit filmpje ging in korte tijd onder andere op TikTok viraal. De autoriteiten arresteerden de meisjes en hielden hen 48 uur vast. Zij moesten op de plek waar zij de dansvideo hadden opgenomen een filmpje maken waarin zij spijt betuigden van hun actie.⁵⁴⁸

Op 9 maart 2023 arresteerden de autoriteiten een blogger uit de stad Orumiyyeh in de provincie West-Azerbeidzjan, die op Instagram berichten had geplaatst over de schoolvergiftigingen. Een aanklacht is verder niet bekend.⁵⁴⁹

De cyberpolitie berichtte op 25 april 2023 dat zij in Teheran veertig beheerders van Instagrampagina's had gearresteerd vanwege het plaatsen van onzedelijke foto's van vrouwen. Een aanklacht is verder niet bekend.⁵⁵⁰

3.2.1.12 Gezichtsherkenningstechnieken

De autoriteiten leken in toenemende mate gebruik te maken van gezichtsherkenningstechnieken om personen te identificeren, bijvoorbeeld tijdens demonstraties.⁵⁵¹ De Iraanse politie past deze technieken ook toe in het verkeer om vrouwelijke inzittenden te kunnen controleren op het dragen van de hoofddoek. Sinds 2020 stuurt de politie per sms waarschuwingsberichten naar verkeersdeelnemers die zich niet aan de kledingvoorschriften houden.⁵⁵² Na een eerste waarschuwing kan er een boete worden opgelegd. Daarbij kan de nationale identiteitskaart worden ingehouden of geblokkeerd totdat de boete is betaald. Als iemands identiteitskaart geblokkeerd is, kan deze persoon geen gebruik maken van allerlei sociale voorzieningen. Na het derde sms-bericht kan de politie de auto van

⁵⁴⁵ API, *API concerned by reports of arrest of Assyrian woman in Iran*, 29 december 2022; Syriac Press, *Assyrian activist Bianka Zaia released by Iranian authorities after five-week detention*, 3 januari 2023; Article 18, *Iranian-Assyrian woman protester released on bail after month in prison*, 6 januari 2023; Bonbast, *Iranian rial exchange rates*, www.bonbast.com, geraadpleegd op 12 september 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵⁴⁶ The Guardian, *Iran arrests celebrity chef in crackdown on protests*, 5 januari 2023; The Independent, *Navab Ebrahimi: Iran arrests celebrity chef for 'something to do with his Instagram story'*, 6 januari 2023; The National, *Iran jails celebrity chef who posted cutlets video on Suleimani anniversary*, 6 januari 2023; Euronews, *Iran: Why are protesters risking jail to tweet about meat patties*, 6 januari 2023.

⁵⁴⁷ RFE/RL, *Iranian celebrity chef released on bail, charges against him still not known*, 17 januari 2023; Kurdistan 24, *Iran releases celebrity chef held in crackdown: activists*, 17 januari 2023.

⁵⁴⁸ RFE/RL, *Viral Iran dance video inspires imitators to defy regime*, 14 maart 2023; Insider, *Teenagers in Iran danced to a Selena Gomez song in a viral TikTok. They were detained and forced to record an apology video in the same spot*, 14 maart 2023; ND, *Dansen voor Iraanse meisjes na arrestatie*, 18 maart 2023.

⁵⁴⁹ IranWire, *Iranian blogger arrested over comments on school poisonings*, 10 maart 2023; BBCM, *Iran arrests influencer over 'poisonings' 'rumours'*, 10 maart 2023; RFE/RL, *Iranian blogger arrested for protest content on Instagram account*, 10 maart 2023.

⁵⁵⁰ HRANA, *Forty administrators of Instagram pages arrested in Tehran*, 25 april 2023; BBCM, *Briefing: Iran intensifies hijab crackdown with arrests, threats*, 25 april 2023.

⁵⁵¹ CBC, *Iranian government's digital control tactics are a sophisticated form of repression, says researcher*, 10 februari 2023; OHCHR, *Iran must end crackdown against protesters and uphold rights of all Iranians, especially women and girls, fact-finding mission says*, 5 juli 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁵⁵² Trouw, *Politie begint weer met controle op hoofddoek in auto*, 3 januari 2023; BBCM, *Iran interior minister signals support for dress code text messages*, 6 januari 2023; BBCM, *Iran police confirm resumption of Islamic dress code warnings*, 28 januari 2023.

de eigenaar in beslag nemen, hetgeen vaak verstrekken economische gevolgen heeft voor de betrokkenen.⁵⁵³

Iran leek ook op grotere schaal gezichtsherkenningstechnieken in te voeren nu de zedenpolitie sinds september 2022 niet meer zo actief was op straat.⁵⁵⁴ Het land zette namelijk in op minder zichtbare handhaving sinds de dood van Mahsa Amini en de daaropvolgende protesten. In december 2022 legden de Verenigde Staten een Chinees bedrijf sancties op vanwege het verkopen van bewakingssystemen en gezichtsherkenningsssoftware aan de Revolutionaire Garde.⁵⁵⁵ Er zijn geen berichten bekend dat de Iraanse autoriteiten ook in het buitenland gebruik maken van gezichtsherkenningstechnieken.

3.2.2 *Vrijheid van vereniging en vergadering*

3.2.2.1 Vrijheid van vereniging

Hoewel de vrijheid van vereniging en het recht op demonstratie zijn verankerd in de Grondwet, zijn demonstraties alleen toegestaan als er geen wapens worden gedragen en als zij geen afbreuk doen aan de fundamentele principes van de islam of als zij bijvoorbeeld niet als beledigend worden ervaren door de opperste leider. Daarbij is de praktijk ontstaan dat de autoriteiten vooraf toestemming moeten geven voor iedere demonstratie.⁵⁵⁶

In de verslagperiode werd er vrijwel dagelijks gestaakt of gedemonstreerd in verschillende economische sectoren, maar ook in het onderwijs, de agrarische sector, de petrochemische industrie en het openbaar vervoer. Deze demonstraties hielden onder meer verband met de slechte economische situatie, watertekorten, arbeidsomstandigheden en achterblijvende of zelfs niet uitbetaalde salarissen.⁵⁵⁷ Ze waren vooral sociaaleconomisch van aard, maar kregen soms een meer politiek karakter. De autoriteiten boden ruimte aan stakingen en vreedzame demonstraties, tenzij ze een bredere tractie kregen als verschillende groepen in de samenleving zich leken te verenigen en zich expliciet tegen de Islamitische Republiek en/of de opperste leider keerden. In dat geval grepen de autoriteiten vaak gewelddadig in.⁵⁵⁸ Dat gebeurde bijvoorbeeld bij demonstraties in de provincie Khuzestan tussen 23 en 31 mei 2022 naar aanleiding van het instorten van een gebouw in de stad Abadan.⁵⁵⁹ Ook grepen de autoriteiten hard in bij de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini (zie paragraaf 1.2.2.2).

3.2.2.2 Vrijheid van vergadering

De vrijheid van vergadering is eveneens verankerd in de Grondwet. Politieke partijen, verenigingen en religieuze organisaties zijn toegestaan zolang ze de

⁵⁵³ DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023, p. 20; FAZ, *Die Augen des Regimes*, 22 mei 2023; The Independent, *Headscarf crackdown in Iran sees women sacked and their cars confiscated*, 26 juli 2023.

⁵⁵⁴ Context, *Mahsa Amini: facial recognition to hunt down hijab rebels in Iran*, 23 september 2022; Data News, *Iran gebruikt gezichtsherkenning om 'hoofddoekrebellens' op te sporen*, 23 september 2022; The Guardian, *Iranian police plan to use smart cameras to identify 'violators of hijab law'*, 8 april 2023.

⁵⁵⁵ NBC News, *Chinese firm selling surveillance tech to Iran comes under scrutiny*, 1 december 2022; NBC News, *U.S. sanctions Chinese firm selling video surveillance tech to Iran*, 15 december 2022; Iran International, *US sanctions Chinese video surveillance firm supplying Iran*, 16 december 2022.

⁵⁵⁶ Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 11; LTO, *Ein Wächterrat voller Macht*, 26 oktober 2022; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 39; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵⁵⁷ BBCM, *Iran retirees hold rallies as livelihood grievances rise*, 26 februari 2023; BBCM, *Iran retirees renew protests over economic hardships*, 1 maart 2023; BBCM, *Iran's telecom retirees protest at economic conditions*, 6 maart 2023.

⁵⁵⁸ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵⁵⁹ CBS News, *Iran official faces angry protests as building collapse death toll climbs*, 31 mei 2022; Amnesty International, *"They are shooting brazenly." Iran's militarized response to May 2022 protests*, 3 augustus 2022, p. 18-19.

principes van vrijheid, soevereiniteit, nationale eenheid of islamitische criteria niet schenden, en het islamitische systeem van Iran niet in twijfel trekken.⁵⁶⁰ Deze principes worden arbitrair en opportunistisch toegepast door de Iraanse autoriteiten. In de praktijk zijn er geen onafhankelijke politieke partijen of vakbonden.⁵⁶¹ De autoriteiten merken activiteiten die in georganiseerd verband plaatsvinden al snel aan als politieke activiteiten en als een gevaar voor de nationale veiligheid. Dat geldt bijvoorbeeld voor taallessen in het Koerdisch (zie paragraaf 3.1.1.2) of voor milieubescherming (zie paragraaf 3.2.1.4).

3.2.3 *Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging*

In Iran is de twaalver-sjiitische rechtsschool (*jafari*) leidend. Daarnaast respecteert Iran de vier grote soennitische rechtsscholen (*hanafi*, *sjafi'i*, *maliki* en *hanbali*) en de sjiitische rechtsschool van de zaidieten. Verder erkent de Grondwet het christendom (zie paragraaf 3.2.3.2), het jodendom (zie paragraaf 3.2.3.18) en het zoroastrisme (zie paragraaf 3.2.3.19).⁵⁶²

In de praktijk genieten alleen sjiitische moslims hun volledige burger- en politieke rechten, zolang dit binnen de grenzen van de Iraanse wet is. De situatie van de andere geloofsgemeenschappen is al langere tijd een punt van zorg. De druk op de religieuze minderheden leek sinds het aantreden van president Raisi in 2021 geleidelijk toe te nemen. De leden van de erkende geloofsgemeenschappen kunnen in een zeer beperkt kader hun rituelen uitvoeren en samen komen, zolang de autoriteiten hun activiteiten niet beschouwen als 'gericht tegen de Islamitische Republiek' en zij geen personen bekeren. Deze principes worden arbitrair en opportunistisch toegepast door de Iraanse autoriteiten. De activiteiten van de erkende geloofsgemeenschappen worden structureel gemonitord door de Iraanse autoriteiten. Niet-erkende geloofsgemeenschappen - met name die groepen die evangeliseren - staan nog zwaarder onder druk en genieten geen enkele bescherming. Zij worden nauw gemonitord, onder druk gezet en in sommige gevallen strafrechtelijk vervolgd. Monitoring, intimidatie, arrestatie en infiltratie leken in de verslagperiode aan de orde van de dag te zijn.⁵⁶³

In de Iraanse wetgeving zijn clausules opgenomen die deze drie erkende - en ook een aantal niet-erkende - religieuze gemeenschappen raken. Dit leidt ertoe dat deze gemeenschappen te maken hebben met institutionele discriminatie, wat bijvoorbeeld weer kan leiden tot discriminatoire of arbitraire straffen. Een voorbeeld hiervan is het huwelijk. Volgens artikel 1059 van het Burgerlijk Wetboek (BW) mag een moslimman wel een niet-moslimvrouw huwen, maar is het niet toegestaan dat een niet-moslimman een moslimvrouw huwt. Dat leidt er in de praktijk toe dat kinderen uit een gemengd huwelijk automatisch als moslim worden aangemerkt. Een ander voorbeeld is adoptie. Leden van niet-islamitische religieuze gemeenschappen mogen geen kind van moslimouders adopteren. Weer een ander voorbeeld is het erfrecht. Volgens artikel 881 BW mag een niet-moslim niet erven van een moslim. Ook wordt er onderscheid gemaakt als het gaat om het vervullen van belangrijke politieke of

⁵⁶⁰ Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 5; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 40.

⁵⁶¹ Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 12; Amnesty International, *Report 2022/23*, 28 maart 2023, p. 197.

⁵⁶² Manfred Hutter, Religious and ethnic minorities in Iran: An introduction, in: S. Behnaz Hosseini (red.), *Ethnic religious minorities in Iran*, Palgrave Macmillan, 2023, p. 1-12, 2; Article 18, Open Doors, MEC & CSW, *Annual report 2023. Rights violations against Christians in Iran*, 19 februari 2023, p. 5; USCIRF, *2023 annual report*, 1 mei 2023, p. 27; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 8.

⁵⁶³ OHCHR, *Iran: UN experts alarmed by escalating religious persecution*, 22 augustus 2022; IranWire, *Iran's religious freedom worsened last year: An IranWire special report*, 27 februari 2023; USCIRF, *2023 annual report*, 1 mei 2023, p. 26; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

militaire functies. Zo mogen leden van niet-islamitische religieuze gemeenschappen geen president, lid van de Raad van Experts of lid van de Raad van Hoeders zijn.⁵⁶⁴

3.2.3.1

Kenbaar maken van de religie

Wettelijk gezien is het niet mogelijk om in Iran geen religie aan te hangen. Er zijn verschillende situaties waarin Iraniërs hun religie kenbaar moeten maken tegenover de autoriteiten.⁵⁶⁵ Zo wordt bij de schoolinschrijving van een kind gevraagd naar de religie, en bij de inschrijving op een universiteit eveneens. Soms wordt er op het werk naar gevraagd, of door een bank of een overheidsinstantie, bijvoorbeeld bij de aanvraag van een rijbewijs of nationale identiteitskaart, of een aanvraag voor uitstel van militaire dienst. Op het formulier voor het nationale toelatingsexamen voor de universiteiten wordt ook gevraagd naar de religie.⁵⁶⁶ Op dat formulier kan de aanvrager één van de vier in Iran erkende religies aankruisen.⁵⁶⁷ Als iemand op een formulier aangeeft geen religie of geen van de aangegeven religies aan te hangen, of als geboren moslim aankruist christen te zijn, zou dit bijvoorbeeld kunnen betekenen dat die persoon geen toelatingsexamen voor de universiteiten mag doen, van de universiteit wordt gestuurd of diens baan verliest.⁵⁶⁸ Iemands religie staat verder niet vermeld in het paspoort of op de nationale identiteitskaart.⁵⁶⁹

Volgens een bron vullen de rechters en de aanklagers bij zittingen van strafrechtbanken of in de kantoren van de openbare aanklagers een formulier in. Hierop staan de persoonlijke gegevens van de verdachte, zoals de voornaam, de achternaam, de voornaam van de vader, de religie, het adres, het nationale identiteitsnummer en de gevolgde opleiding. Na het invullen wordt dit formulier ter ondertekening aan de verdachte aangeboden. Als de verdachte weigert het formulier te ondertekenen, noteert de rechter of de aanklager op het formulier dat de verdachte niet heeft getekend.⁵⁷⁰

3.2.3.2

Christenen

Er zijn geen precieze cijfers van het aantal christenen in Iran. De meeste schattingen lopen uiteen van 300.000 tot 800.000. Er is zelfs een schatting die uitgaat van ruim 1,2 miljoen. Deze schattingen zijn inclusief alle bekeerlingen.⁵⁷¹

Uit de geraadpleegde bronnen komt het beeld naar voren dat de positie van christenen sinds het ambtsbericht van mei 2022 is verslechterd. Zo nam het aantal arrestaties in de verslagperiode toe. De ngo's *Article 18*, *Open Doors*, *Middle East Concern* (MEC) en *Christian Solidarity Worldwide* (CSW) stelden in hun jaarrapport over 2022 dat er in dat jaar minstens 134 christenen vanwege hun geloof gearresteerd waren. In 2021 waren dat er minstens 59. Minstens 30 christenen

⁵⁶⁴ USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 10; Al-Monitor, *Iran's Zoroastrians keep ancient, sacred flame burning*, 23 juli 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁵⁶⁵ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 72.

⁵⁶⁶ Archives of Bahá'í persecution in Iran, *Question about religion of student and his/her parents in middle and high school registration form*, z.d.; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵⁶⁷ Radio Farda, *Iran eliminates 'other option' of religious affiliation for citizens' IDs*, 24 januari 2020; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵⁶⁸ Article 18, *Iranian Christian activist kicked out of university*, 23 december 2019; Article 18, *Reflections on the start of the school year for those deprived of education*, 5 oktober 2020; IranWire, *Baha'i students barred from university in latest intake as crackdown intensifies*, 4 augustus 2022; Iran International, *At least 90 Iranians of Baha'i faith denied university this year*, 20 augustus 2022; HRW, *World report 2023 – Iran*, 12 januari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵⁶⁹ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 42; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁵⁷⁰ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵⁷¹ Article 18, *Survey supports claims of 1 million Christian converts in Iran*, 27 augustus 2020; AA, *Religious minorities in Iran worship freely*, 16 januari 2022; Open Doors International, *World Watch Research. Iran: Full country dossier*, januari 2023, p. 15; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 6.

zaten in 2022 een gevangenisstraf uit of verkeerden in interne ballingschap. Dit zouden zowel erkende als niet-erkende christenen zijn.⁵⁷² In Iran vond er een verdere verharding plaats ten aanzien van zowel erkende als niet-erkende geloofsgemeenschappen. Er werd meer druk uitgeoefend op de leiders en leden van christelijke gemeenschappen. Verder namen de controle en monitoring toe.⁵⁷³

3.2.3.3

Erkende christenen

Het vermoeden bestaat dat een minderheid van de Iraanse christenen tot een grondwettelijk erkende religieuze groep behoort. Het betreft hier geboren christenen die veelal tot een van de etnische kerken behoren. Daarbij gaat het om Armeniërs, Chaldeeën en Assyriërs.⁵⁷⁴ Daarnaast erkent Iran christenen die kunnen aantonen dat hun families al voor de Iraanse revolutie van 1979 christelijk was.⁵⁷⁵ Zij behoren veelal tot de erkende en traditionele kerken in Iran die niet etnisch geassocieerd zijn, die Perzischtalig zijn en/of die evangelisch zijn. De erkende kerken betreffen onder meer de Armeens-apostolische kerk, de Assyrisch-orthodoxe kerk, de Armeens-katholieke kerk, de Chaldeeus-katholieke kerk, de rooms-katholieke kerk en de Anglicaanse kerk.⁵⁷⁶ De schattingen van het aantal erkende christenen in Iran lopen ver uiteen. Volgens de Engelstalige door de Iraanse staat beheerde krant *Tehran Times* zijn dat er naar schatting 150.000.⁵⁷⁷ De schattingen van het aantal Armeniërs lopen uiteen van 40.000 tot 100.000.⁵⁷⁸ Verder lopen de schattingen van het aantal Assyriërs uiteen van 20.000 tot 50.000.⁵⁷⁹ Daarnaast behoren ongeveer 2.000 personen tot de rooms-katholieke kerk in Iran.⁵⁸⁰

De erkende christenen staan in Iran op allerlei manieren onder druk. Zij kunnen in een zeer beperkt kader hun rituelen uitvoeren, zoals het vieren van Kerstmis, en samenkomen. Dat kan zolang de autoriteiten dit niet beschouwen als 'gericht tegen de Islamitische Republiek' en de erkende christenen hun geloofsovertuiging niet verspreiden en geen mensen bekeren. Evangeliseren of bekeerlingen toelaten tot hun erediensten is verboden. De erkende christenen kunnen zodoende alleen onder strenge voorwaarden hun geloof praktiseren. Daarbij worden zij actief gemonitord en gecontroleerd door de autoriteiten.⁵⁸¹ De autoriteiten houden met camera's de in- en uitgangen van de kerkgebouwen in de gaten.⁵⁸² Zij roepen kerkleiders op, om hen te ondervragen en bijvoorbeeld te waarschuwen om geen bekeerlingen toe te

⁵⁷² Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 23; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵⁷³ Asia News, *Catholics in today's Iran: the testimony of a Chaldean bishop*, 16 februari 2022; IranWire, *Iran's religious freedom worsened last year: An IranWire special report*, 27 februari 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁵⁷⁴ RFE/RL, *No place for converts: Iran's persecuted Christians struggle to keep the faith*, 5 mei 2022; Article 18, *Iran: Country profile*, <https://articleeighteen.com/country-profile/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁵⁷⁵ Article 18, *Meet Iran's latest Christian prisoners of conscience*, 8 september 2022; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 8; Article 18, *10 years since forced closure of Iran's largest Persian-speaking church*, 19 mei 2023.

⁵⁷⁶ Article 18, *Iran's catholics welcome new archbishop after six-year hiatus*, 26 februari 2021; CNA, *'Offer the light of the Gospel': Tehran's new Catholic archbishop is ordained*, 18 februari 2021; Article 18, *Iran: Country profile*.

⁵⁷⁷ *Tehran Times*, *Christmas celebrations being held in Iran*, 25 december 2022; *Tehran Times*, *Bethlehem Church in Isfahan hosts Christmas celebrations*, 7 januari 2023.

⁵⁷⁸ Article 18, *Iran's Assyrian Christians warned against further involvement in protests*, 10 november 2022; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 6; Office of the High Commissioner for Diaspora Affairs, Iran, <http://diaspora.gov.am/en/pages/44/iran>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁵⁷⁹ Article 18, *Iran's Assyrian Christians warned against further involvement in protests*, 10 november 2022; API, *Iran*, <https://www.assyrianpolicy.org/iran>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁵⁸⁰ CNA, *'Offer the light of the Gospel': Tehran's new Catholic archbishop is ordained*, 18 februari 2021; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁵⁸¹ Mehr News, *Christmas and New Year celebration in Iran*, 1 januari 2023; Article 18, *Iran's most famous church cancels New Year celebrations*, 4 januari 2023; Article 18, *'Many Iranians don't even know recognised religious communities are repressed*, 8 februari 2023; UNHRC, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. Advanced unedited version (A/HRC/53/23)*, 15 juni 2023, p. 13; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 20; vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁵⁸² Article 18, *'I didn't now worshipping and praying in Jesus' name was illegal'*, 12 juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

laten.⁵⁸³ Verder moeten de erkende kerken lijsten van hun kerkleden overhandigen aan de autoriteiten. Ook mag de liturgie van de etnische kerken niet in het Perzisch worden gehouden; dit moet in een van de andere talen gebeuren, zoals het Armeens of Assyrisch.⁵⁸⁴ Evenmin mogen de etnische kerken religieuze werken in het Perzisch bezitten.⁵⁸⁵

In Iran vond er een verdere geleidelijke verharding plaats ten aanzien van zowel erkende- als niet-erkende religieuze minderheden. Dat uitte zich onder meer in de sluiting van de Perzischtalige kerken. In het recente verleden waren er in Iran slechts vier erkende kleine Perzischtalige kerken over. Deze behoorden allemaal tot de Anglicaanse kerk. In totaal hadden zij niet meer dan zeventig leden. Het was deze kerken niet toegestaan om bezoekers te ontvangen of om nieuwe bekeerlingen in hun gemeenschap op te nemen. Tijdens de coronapandemie zijn deze kerken gesloten. Nadien zijn zij niet meer opengegaan.⁵⁸⁶ Verder uitte zich dat bijvoorbeeld in de weigering van de autoriteiten om extra priesters toe te staan.⁵⁸⁷ Daarnaast ondervonden erkende christenen veel problemen met de registratie en het in bezit houden van hun eigendommen.⁵⁸⁸ In maart 2023 zette de Uitvoeringsorganisatie van het bevel van Imam Khomeini (*Execution of Imam Khomeini's Order*, EIKO), die verbonden is aan de staat en een groot aantal eigendommen in Iran beheert, de *Assemblies of God* kerk in de stad Gorgan in de provincie Golestan te koop. Dit gebouw stond al meer dan 25 jaar leeg. In het geval van leegstand van een kerk of een administratieve fout kan EIKO overgaan tot gedwongen sluiting, confiscatie en geleidelijke toe-eigening. De geloofsgemeenschappen konden deze handelingen van EIKO moeilijk aanvechten. Daarnaast zijn er in het verleden eigendomsaktes overgedragen om borgsommen van aangeklaagde christenen te voldoen.⁵⁸⁹

In 2022 riepen de Armeense en Assyrische kerkleiders en hun vertegenwoordigers in het Iraanse parlement hun geloofsgenoten op om zich afzijdig te houden van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini. Zij spraken ook enkele keren hun steun uit aan de autoriteiten.⁵⁹⁰ Verder annuleerde de Armeense Vank-kathedraal in Isfahan in december 2022 de vieringen van Kerstmis en Nieuwjaar. Op een spandoek stond dat deze waren afgelast wegens herstelwerkzaamheden. Volgens sommigen hield dit echter verband met de protesten.⁵⁹¹ Het kwam voor dat etnische christenen vanwege hun betrokkenheid bij

⁵⁸³ Article 18, *Iranian-Assyrian woman protester released on bail after month in prison*, 6 januari 2023; Article 18, *'I didn't know worshipping and praying in Jesus' name was illegal'*, 12 juni 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵⁸⁴ IranWire, *The Islamic Republic's intolerance to Christian converts, explained*, 25 augustus 2021; Article 18, *Iran: Country profile*; Article 18, *10 years since forced closure of Iran's largest Persian-speaking church*, 19 mei 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵⁸⁵ RFE/RL, *No place for converts: Iran's persecuted Christians struggle to keep the faith*, 5 mei 2022; Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 5.

⁵⁸⁶ Article 18, *Tehran church forced to close by Revolutionary Guards*, 19 juni 2012; Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 3; Article 18, *10 years since forced closure of Iran's largest Persian-speaking church*, 19 mei 2023; Article 18, *Persian-speaking Iranian Christians have no place where they can worship collectively*, <https://articleeighteen.com/place2worship/>, geraadpleegd op 12 september 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁵⁸⁷ AsiaNews, *Catholics in today's Iran: the testimony of a Chaldean bishop*, 16 februari 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵⁸⁸ Article 18, *Iran ministry of Intelligence and EIKO closes Assyrian Presbyterian church*, 17 juli 2019; Article 18, *Confiscated church-owned retreat centre set to be repurposed*, 28 juni 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵⁸⁹ Article 18, *Church Haik Hovsepian founded set to be sold by Iranian state*, 14 maart 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁵⁹⁰ Article 18, *Iran's Assyrian Christians warned against further involvement in protests*, 10 november 2022; Article 18, *Church statements the latest use of Iran's Assyrian, Armenian Christians as regime propaganda*, 2 december 2022; Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 1; vertrouwelijke bron, november 2022.

⁵⁹¹ Article 18, *Iran's most famous church cancels New Year celebrations*, 4 januari 2023; Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 2.

de protesten gearresteerd werden.⁵⁹² Volgens een bron zal een protestdeelname door de autoriteiten als problematisch worden ervaren, ongeacht iemands religieuze oriëntatie. Bepaalde religieuze oriëntaties kunnen volgens deze bron leiden tot discriminatoire en arbitraire straffen.⁵⁹³

3.2.3.4

Niet-erkende christenen

Het vermoeden is dat de meeste christenen in Iran tot een niet grondwettelijk erkende christelijke minderheid behoren. Deze niet-erkende christenen behoren meestal tot een van de nieuwe Perzischtalige kerken. Zij zijn over het algemeen pas na de Iraanse revolutie bekeerd van de islam tot het christendom. Niet-erkende geloofsgemeenschappen staan zwaar onder druk en genieten geen enkele bescherming. Zij worden nauw gemonitord, onder druk gezet en in sommige gevallen strafrechtelijk vervolgd. Veel christelijke bekeerlingen geven naar buiten toe dan ook geen uiting aan hun geloofsovertuiging uit vrees voor strafrechtelijke vervolging.⁵⁹⁴

Het is christelijke bekeerlingen niet toegestaan om kerkdiensten bij te wonen in de kerken van de erkende christenen. Bovendien zijn deze diensten niet in het Perzisch. Indien bekeerlingen kerkdiensten van de erkende christenen zouden bijwonen, zou dat verregaande gevolgen kunnen hebben voor de desbetreffende kerken en/of hun voorgangers. De kerken riskeren daarmee sluiting en de voorgangers riskeren het intrekken van hun werkvergunning en uitzetting uit Iran.⁵⁹⁵ Daarom komen bekeerlingen in hun eigen woningen bij elkaar voor het houden van een eredienst, een gezamenlijk gebed, Bijbelstudie of het vieren van de christelijke feestdagen. Deze huiskerken worden nauw gemonitord door de Iraanse autoriteiten. Indien de huiskerken in hun ogen te ver gaan, kan het bezoeken van huiskerkbijeenkomsten leiden tot ondervraging, bedreiging, arrestatie en/of strafrechtelijke veroordeling.⁵⁹⁶

3.2.3.5

Strafvervolging van (niet-erkende) christenen en andere geloofsgemeenschappen
Leden van erkende en niet-erkende geloofsgemeenschappen kunnen in Iran strafrechtelijk vervolgd worden. Daarbij variëren de strafeisen. Een boete, drie maanden tot tien jaar gevangenisstraf, de ontzegging van bepaalde burgerrechten, een interne ballingschap, de ontzegging van toegang tot bepaalde communicatiemiddelen en in sommige gevallen de doodstraf zijn allemaal mogelijk.⁵⁹⁷

In het geval van het evangeliseren van moslims en het verkondigen van het evangelisch christendom kunnen bekeerlingen te maken krijgen met strafrechtelijke vervolging, hoewel er geen wet is die het gebruik van het Perzisch in een kerk of het

⁵⁹² Assyrian Policy Institute, *API concerned by reports of arrest of Assyrian woman in Iran*, 29 december 2022; Syriac Press, *Assyrian activist Bianka Zaia released by Iranian authorities after five-week detention*, 3 januari 2023; Article 18, *Iranian-Assyrian woman protester released on bail after month in prison*, 6 januari 2023; IranWire, *Called a "whore" and "infidel": The story of an Iranian Christian woman abused in custody*, 2 februari 2023; Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 1.

⁵⁹³ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁵⁹⁴ Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 5; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁵⁹⁵ RFE/RL, *No place for converts: Iran's persecuted Christians struggle to keep the faith*, 5 mei 2022; Article 18, *10 years since forced closure of Iran's largest Persian-speaking church*, 19 mei 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁵⁹⁶ RFE/RL, *No place for converts: Iran's persecuted Christians struggle to keep the faith*, 5 mei 2022; Article 18, *Grandfather with cancer among four Christians arrested in Neyshabur*, 19 juli 2022; Article 18, *Christian convert arrested, detained in Karaj on unknown charges*, 5 augustus 2022; Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 5; Iran International, *Cleric says some Iranian Muslims converting to other religions*, 11 maart 2023; Article 18, *Malihe Nazari, Joseph Shahbazian and Mina Khajavi*, 24 april 2023; Article 18, *'I didn't know worshipping and praying in Jesus' name was illegal'*, 12 juni 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁵⁹⁷ Article 18, *30 years since Iranian Christian convert hanged for 'apostasy'*, 3 december 2020; vertrouwelijke bron, juli 2023.

bezit van een Perzischtalige bijbel verbiedt.⁵⁹⁸ De autoriteiten bestraffen dit doorgaans op grond van propaganda tegen de IRI door het promoten van evangelisch zionistisch christendom (artikel 500 WvS).⁵⁹⁹ Een aanklacht op grond van artikel 500 WvS kan bestraft worden met drie maanden tot een jaar gevangenisstraf. Bekeerlingen zelf riskeren ook een boete, gevangenisstraf en/of zweepslagen. Volgens een bron is het risico op strafrechtelijke vervolging groot als het gaat om religieuze groepen die door de autoriteiten nauwgezet in de gaten worden gehouden.⁶⁰⁰ Naast artikel 500 WvS kan bestraffing ook plaatsvinden op een van de volgende gronden:

- Oprichten of leiden van een illegale organisatie (artikel 498 WvS). Hierop staat twee tot tien jaar gevangenisstraf.
- Lidmaatschap van een illegale organisatie (artikel 499 WvS). Hierop staat drie maanden tot vijf jaar gevangenisstraf.
- Beledigen van etnische groepen, religies of islamitische rechtsscholen (artikel 499bis WvS). Hierop staat maximaal vijf jaar gevangenisstraf of een boete. Wanneer er sprake is geweest van financiële of organisatorische hulp vanuit het buitenland, staat hierop maximaal tien jaar gevangenisstraf.
- Propaganda die op een afwijkende manier onderwijst in strijd met de islam, door mindcontrol of psychologische indoctrinatie, of door valse beweringen (artikel 500bis WvS). Hierop staat twee tot vijf jaar gevangenisstraf en/of een boete en/of het ontzeggen van bepaalde burgerrechten, zoals het stemrecht en het recht om bepaalde beroepen te mogen uitoefenen, voor de duur van maximaal vijftien jaar. Wanneer er sprake is geweest van financiële of organisatorische hulp vanuit het buitenland, staat hierop maximaal tien jaar gevangenisstraf.
- Beledigen van de heiligdommen van de religie (artikel 513 WvS). Hierop staat één tot vijf jaar gevangenisstraf of de doodstraf.
- Bedreigen van de nationale veiligheid (artikel 610 WvS). Hierop staat twee tot vijf jaar gevangenisstraf.⁶⁰¹

Christenen die zijn aangeklaagd op grond van artikel 610 WvS, worden vaak in afwachting van de uitspraak op borgtocht vrijgelaten, hoewel zij vaak langer dan wettelijk voorgeschreven in voorarrest zitten en er hoge borgsommen worden geëist.⁶⁰²

In de verslagperiode zijn tientallen christenen gearresteerd en/of gedetineerd.⁶⁰³ Hieronder volgen enkele voorbeelden van niet-erkende christenen en erkende christenen die betrokken waren bij huiskerkbijeenkomsten en die in de verslagperiode te maken kregen met arrestatie en strafvervolging. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

In november 2020 veroordeelde een rechtbank een man tot twee jaar en zijn vrouw tot elf jaar gevangenisstraf vanwege hun activiteiten voor een huiskerk. Als aanvullende straffen kregen zij een uitreisverbod van twee jaar, een verbod op lidmaatschap van een sociale- of politieke groepering van twee jaar en een taakstraf van zes maanden. In beroep werd de gevangenisstraf van de vrouw teruggebracht

⁵⁹⁸ Article 18, *Christian woman convert begins two-year prison sentence*, 16 april 2022; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁵⁹⁹ RFE/RL, *No place for converts: Iran's persecuted Christians struggle to keep the faith*, 5 mei 2022; Article 18, *'Many Iranians don't even know recognised religious communities are repressed*, 8 februari 2023; Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 5.

⁶⁰⁰ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶⁰¹ Article 18, *10-year sentence for Iranian-Armenian for 'disturbing' Christian teaching*, 5 mei 2022; Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 7.

⁶⁰² Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 3; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶⁰³ Article 18, *Over 50 Christians in five cities arrested in new crackdown*, 18 juli 2023; Article 18, *At least 10 still detained as numbers of arrests and affected cities rise*, 10 augustus 2023.

tot acht jaar. De man leed aan parkinson. In april 2023 willigde het hooggerechtshof een herzieningsverzoek van dit echtpaar in. Op 9 mei 2023 werden beiden vrijgesproken.⁶⁰⁴

Op 9 april 2022 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Rasht drie bekeerlingen van de evangelische Kerk van Iran (*Church of Iran*) uit de stad Rasht in de provincie Gilan tot vijf jaar gevangenisstraf en een boete van achttien miljoen toman (ongeveer 339 euro) op grond van propaganda die op een afwijkende manier onderwijst in strijd met de islam (artikel 500bis WvS). In juni 2022 liet de herzieningsrechtbank de veroordeling in stand.⁶⁰⁵

Verder veroordeelde een revolutionaire rechtbank op 11 april 2022 een lid van een huiskerk tot tien jaar gevangenisstraf en een beperking van het aantal beroepen dat hij na zijn vrijlating mag uitoefenen voor de duur van tien jaar, op grond van artikel 498 (het oprichten of leiden van een illegale organisatie) en artikel 500bis WvS (propaganda die op een afwijkende manier onderwijst in strijd met de islam). Twee andere leden van deze huiskerk kregen eveneens een beperking van het aantal beroepen voor de duur van tien jaar. Daarbovenop kregen zij een boete van vijftig miljoen toman (ongeveer 940 euro), een uitreisverbod van twee jaar, een verbod op lidmaatschap van een politieke of sociale groepering voor de duur van twee jaar en een verbod voor twee jaar om zich te vestigen in de provincie Teheran of een van de aangrenzende provincies. In beroep kwam de beperking van het aantal beroepen te vervallen en werd de boete teruggebracht tot zes miljoen toman (ongeveer 113 euro). In augustus 2022 liet het hooggerechtshof de veroordeling in stand.⁶⁰⁶

Voorts arresteerden medewerkers van het MOIS op 18 april 2022 een bekeerling in zijn woning in de stad Bandar Anzali in de provincie Gilan. Daarbij namen zij onder meer enkele bijbels in beslag. Op 21 mei 2022 veroordeelde een rechtbank hem op grond van artikel 500bis WvS (propaganda die op een afwijkende manier onderwijst in strijd met de islam) tot een boete van zes miljoen toman (ongeveer 113 euro), een voorwaardelijke boete van achttien miljoen toman (ongeveer 339 euro) en een beperking van het aantal beroepen dat hij mag uitoefenen voor de duur van vijf jaar.⁶⁰⁷

Op 7 juni 2022 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Teheran een Armeense dominee op grond van artikel 498 WvS (oprichten of leiden van een illegale organisatie) tot tien jaar gevangenisstraf, een interne ballingschap van twee jaar, een uitreisverbod van twee jaar en een verbod van twee jaar op lidmaatschap van een sociale of politieke groepering. Op 17 augustus 2022 liet de herzieningsrechter de veroordeling in stand. Bij uitspraak van 25 februari 2023 verwees het hooggerechtshof de zaak terug naar een lagere rechtbank voor een herziening. Op

⁶⁰⁴ Article 18, *Supreme Court orders retrial of Christian couple serving combined 10-year sentence*, 11 april 2023; Article 18, *Parkinson's sufferer and wife acquitted, released from prison*, 10 mei 2023; Morning Star News, *Unusual ruling frees Christian couple from prison in Iran*, 17 mei 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶⁰⁵ Article 18, *Converts given five-year sentences for 'deviant propaganda'*, 11 april 2022; HRANA, *Four Christian converts arrested by IRGC intelligence agents*, 9 mei 2022; Article 18, *Converts' five-year prison sentences for 'deviant beliefs' upheld*, 27 juni 2022; Article 18, *Ahmad Sarparast, Morteza Mashoodkari and Ayoob Poor-Rezazadeh*, 9 november 2022; United for Iran, *Ahmad Sarparast*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/6809/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁶⁰⁶ Article 18, *10-year sentence for Iranian-Armenian for 'disturbing' Christian teaching*, 5 mei 2022; Article 18, *House-church leader loses appeal as seven other Christians await verdict*, 2 juni 2022; Article 18, *Supreme Court denies Christians retrial*, 3 augustus 2022.

⁶⁰⁷ Article 18, *Christian convert arrested in Anzali, family in distress*, 21 april 2022; HRANA, *Christian convert Rahmat Rostampour arrested in Bandar Anzali*, 22 april 2022; Article 18, *Convert fined and deprived of social rights for teaching others about Christianity*, 8 juli 2022.

24 mei 2023 bracht de herzieningsrechter de gevangenisstraf terug naar twee jaar.⁶⁰⁸

Verder arresteerden de autoriteiten op 3 januari 2023 de echtgenote van een dominee van de Kerk van Iran in de stad Rasht in de provincie Gilan op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI) en artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid). Op 28 januari 2023 kwam zij op borgtocht vrij.⁶⁰⁹

In februari en maart 2023 kwamen enkele bekeerlingen vrij in het kader van een pardonregeling (zie paragraaf 1.2.2.5).⁶¹⁰

- 3.2.3.6 Familieleden van afvalligen of bekeerlingen
Uit het jaarrapport van Article 18 et al. volgt dat sommige mensen in Iran, die christelijke familieleden hebben die buiten Iran actief zijn, problemen ondervonden van de zijde van de Iraanse autoriteiten. Zij kregen te maken met ondervraging over de activiteiten van hun familielid in het buitenland.⁶¹¹ Volgens een andere bron proberen de autoriteiten soms via familieleden van christenen ook meer druk te zetten op de gearresteerde christenen. Dat hangt af van de zaak en de stad waar de zaak zich afspeelt.⁶¹²
- 3.2.3.7 Christelijke tatoeages en attributen
In Iran zijn tatoeages op zichzelf niet strafbaar. Er is geen wet die het hebben van een tatoeage expliciet verbiedt of classificeert als verboden volgens islamitisch recht (haram). De autoriteiten beschouwen tatoeages echter als een westers fenomeen dat schadelijk is voor de Iraanse waarden.⁶¹³ Volgens een bron kan een rechter zichtbare christelijke tatoeages meewegen in de bewijslast in verband met een bekering. Dat geldt ook voor spullen die bij een arrestatie van een bekeerling in beslag zijn genomen, zoals sieraden in de vorm van een kruis en schilderijen met christelijke thema's. Dit kan van geval tot geval verschillen.⁶¹⁴
- 3.2.3.8 Bezoeken van huiskerken
Volgens verschillende bronnen hanteren de Iraanse autoriteiten een actief opsporingsbeleid met betrekking tot het bezoeken van huiskerken voor bekeerde christenen.⁶¹⁵ De inlichtingendiensten monitoren de activiteiten van de verschillende religieuze groepen in Iran, inclusief de christenen. Medewerkers van het MOIS proberen daarbij te infiltreren in kerken. Zij infiltreren zelf of zij maken gebruik van informanten. Daarbij maakt het soort christendom niet uit.⁶¹⁶ Volgens Article 18 et al. was de Revolutionaire Garde in de verslagperiode steeds vaker betrokken bij invallen in de huiskerken en de daaropvolgende arrestaties en ondervragingen, in

⁶⁰⁸ Article 18, *Seven Iranian Christians sentenced to total of 32 years in prison*, 7 juni 2022; Article 18, *Supreme Court agrees to retrial of Iranian-Armenian pastor serving 10-year sentence*, 15 maart 2023; Church in Chains, *Joseph Shahbazian*, 27 april 2023; Article 18, *Decade-long prison sentence for Iranian Christian reduced to two years*, 30 mei 2023.

⁶⁰⁹ CSW, *Four Christians arrested in Gilan province*, 4 januari 2023; MEC, *Iran: Christian converts arrested*, 5 januari 2023; CSW, *Wife of imprisoned church leader released on bail*, 3 februari 2023; Article 18, *Wife of imprisoned pastor charged with 'disturbing public opinion'*, 3 februari 2023.

⁶¹⁰ Article 18, *#Place2Worship campaigner released after nearly five years in prison*, 9 februari 2023; Article 18, *Second convert released as part of Islamic Republic anniversary celebrations*, 20 februari 2023; CSW, *Pastor Nadarkhani released as part of national amnesty*, 28 februari 2023; Article 18, *Fifth convert released amid mass pardoning of political prisoners*, 6 maart 2023.

⁶¹¹ Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 10-11.

⁶¹² Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶¹³ Al Jazeera, *Young Iranians defy tattoo taboo*, 8 maart 2021; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶¹⁴ Vertrouwelijke bron, april 2023

⁶¹⁵ Vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁶¹⁶ Church in Chains, *Joseph Shahbazian*, 27 april 2023; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 21; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

plaats van het MOIS.⁶¹⁷ Volgens het Australische ministerie van buitenlandse zaken richtten de invallen zich vooral op huiskerken die actief bekeren of die op zoek zijn naar nieuwe leden.⁶¹⁸ Volgens verschillende bronnen werden sommige christenen gewaarschuwd en gedwongen om verklaringen te ondertekenen waarin stond dat zij afzagen van verder (online) contact met andere christenen en van het zoeken naar online christelijk materiaal.⁶¹⁹ Het kan verder niet gespecificeerd worden hoe vaak huiskerken in de verslagperiode zijn opgerold, omdat heel veel informatie niet in de openbaarheid komt.⁶²⁰

Het bezoeken van een huiskerk kan door de autoriteiten worden beschouwd als een activiteit die is 'gericht tegen de Islamitische Republiek'.⁶²¹ De vraag of elk bij de autoriteiten bekend bezoek aan een huiskerk door een bekeerde christen zonder meer tot strafrechtelijke vervolging leidt, kon niet worden beantwoord.⁶²² Volgens Open Doors International werden in het verleden met name de leiders van groepen bekeerde christenen strafrechtelijk vervolgd. Een toenemend aantal bekeerlingen die geen leidende rol speelden kreeg echter ook te maken met strafvervolging.⁶²³

3.2.3.9 Afvalligen

Er zijn geen officiële regels voor wat de Iraanse autoriteiten onder afvalligheid verstaan. Dit begrip is niet als zodanig opgenomen in het Islamitische Wetboek van Strafrecht. Onder geestelijken en islamitische geleerden is geen overeenstemming over de definitie en strafbaarheid van afvalligheid. Artikel 167 van de Iraanse grondwet stelt dat wanneer een wet niet voorziet in een bepaald onderwerp, een rechter zich kan wenden tot de islamitische jurisprudentie en op basis daarvan tot een eigen oordeel kan komen. Dit maakt het mogelijk dat een rechter op basis van een eigen interpretatie van de islamitische rechtsbronnen en fatwa's iemand kan bestraffen voor afvalligheid. Een aanklacht wegens afvalligheid komt in de praktijk echter zelden voor.⁶²⁴

Een van de weinige voorbeelden uit de verslagperiode is de zaak van een 35-jarige demonstrant uit de stad Nowshahr in de provincie Mazandaran. Een rechtbank veroordeelde hem op 3 januari 2023 ter dood op grond van artikel 279 WvS (vijandschap tegen God), artikel 286 WvS (verspreiden van corruptie op aarde) en afvalligheid. Volgens de rechtbank had hij met twee anderen tijdens een demonstratie brand gesticht in een bureau van de verkeerspolitie in Nowshahr. Daarbij was ook een koran verbrand. Volgens zijn advocaat, die was toegewezen in beroep, wist hij niet dat er een koran was verbrand. Hij had volgens hem niet deelgenomen aan de brandstichting. Zijn familieleden gaven aan dat hij kampte met een psychische stoornis en daar ten tijde van zijn arrestatie op 21 september 2022 voor onder behandeling stond. Volgens een mensenrechtenorganisatie legde hij een gedwongen bekentenis af.⁶²⁵ Op 23 mei 2023 kwam het bericht naar buiten dat het hooggerechtshof zijn zaak voor een herziening had terugverwezen naar een lagere

⁶¹⁷ Article 18, *Converts' five-year prison sentences for 'deviant beliefs' upheld*, 27 juni 2022; Article 18 et al., *Annual report 2023*, 19 februari 2023, p. 8.

⁶¹⁸ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 21.

⁶¹⁹ Open Doors International, *World Watch Research. Iran: Full country dossier*, januari 2023, p. 23; Article 18, *At least 10 still detained as numbers of arrests and affected cities rise*, 10 augustus 2023.

⁶²⁰ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁶²¹ IranWire, *Two Christian converts summoned to prison*, 17 februari 2022; Article 18, *Persian-speaking Iranian Christians have no place where they can worship collectively*.

⁶²² Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁶²³ Open Doors International, *World Watch Research. Iran: Full country dossier*, januari 2023, p. 29.

⁶²⁴ Article 18, *Apostasy never codified in Iranian law 'due to international pressure'*, 17 januari 2023; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 19; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 28; United for Iran, *Javad Rouhi*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/8530/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁶²⁵ The Guardian, *Iran to execute mentally ill man for allegedly burning Qur'an during protest*, 19 januari 2023; HRW, *Accounts of torture and summary trial of Javad Rouhi*, 1 februari 2023.

rechtbank.⁶²⁶ Op 31 augustus 2023 berichtte het Iraanse persbureau *Mizan* dat hij was overleden in een ziekenhuis nadat hij in zijn cel een beroerte had gekregen.⁶²⁷

De vraag of het juist is dat, als een vreemdeling afvalligheid als asielmotief heeft aangevoerd en dit bekend is bij de Iraanse autoriteiten, die persoon moet kunnen aantonen dat die geen afvallige is, en de vraag hoe iemand kan bewijzen geen afvallige te zijn, konden niet worden beantwoord vanwege een gebrek aan informatie.⁶²⁸ Volgens een bron kan afvalligheid echter wel worden benut als extra stok om mee te slaan voor een zwaardere straf, wanneer er al sprake is van een andere overtreding.⁶²⁹

3.2.3.10 Secularisering

De Iraanse maatschappij seculariseert in toenemende mate.⁶³⁰ In juni 2020 onderzocht de Groep voor het Analyseren en Meten van Opvattingen in Iran (*Group for Analyzing and Measuring Attitudes in Iran*, GAMAAN) de houding van Iraniërs ten opzichte van religie. Een van de vragen die toen in een enquête werd gesteld, was welke religie of geloofsovertuiging het dichtst bij het geloof en de overtuigingen van de respondent stond. Opvallend aan de onderzoeksuitkomsten was dat hoewel de overgrote meerderheid van de bevolking officieel te boek staat als sjiitische moslims, in dit onderzoek slechts 32,2% zich ook als zodanig identificeerde. Het aantal atheïsten kwam uit op 8,8% en het aantal mensen dat aangaf geen geloof te hebben op 22,2%.⁶³¹ In februari 2022 deed dezelfde groep ook een onderzoek naar de houding van Iraniërs ten opzichte van politieke systemen. Daar kwam uit dat 22,4% een islamitische republiek wilde, 33,6% een seculiere republiek en 19,1% een constitutionele monarchie.⁶³² Mede op basis van deze onderzoeksresultaten, in combinatie met onder meer het verzet tegen de kledingvoorschriften en de vele Iraniërs die de islam niet praktiseren, wordt door sommigen geconcludeerd dat de Iraanse samenleving steeds meer seculiere trekken begint te vertonen.⁶³³ Deze conclusie wordt nog versterkt door een opmerking die een lid van de Raad van Experts maakte. Op 1 juni 2023 berichtten Iraanse media dat hij had gesteld dat ongeveer twee derde van alle moskeeën in Iran, 50.000 van de 75.000, gesloten was vanwege een gebrek aan moskeegangers. Deze opmerkelijke verklaring werd overigens vrij snel weer weerlegd door verschillende staatsgezinde media. Op 11 juni 2023 berichtte het Iraanse persbureau *IRNA* dat deze moskeeën niet gesloten waren, maar dat daar geen gezamenlijke gebeden plaatsvonden vanwege een gebrek aan voorgangers.⁶³⁴

De seculariseringstendens in Iran betekent dat iemand die zich heeft afgewend van de islam niet op voorhand in de problemen komt. Iraniërs worden maatschappelijk niet gedwongen om rituelen te volgen, zoals het rituele gebed. Alleen de regels rondom de ramadan, waarbij overdag op straat niet mag worden gegeten, gedronken of gerookt, worden doorgaans nageleefd, hoewel ook dat in veel

⁶²⁶ BBCM, *Iran's court to reconsider death sentence for protester*, 23 mei 2023; HRANA, *Iranian Supreme Court overturns death sentence of protestor Javad Roohi*, 23 mei 2023; HRANA, *Update on legal status of death-row protesters ten months after the 2022 nationwide protests*, 31 mei 2023.

⁶²⁷ BBC News, *Javad Roudi: Iranian protester dies in jail after avoiding death sentence*, 31 augustus 2023.

⁶²⁸ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁶²⁹ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁶³⁰ Anwaj, *Inside story: How Iran's religious classes are turning increasingly secular*, 22 februari 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁶³¹ GAMAAN, *Iranians' attitudes toward religion: A 2020 survey report*, 25 augustus 2020, p. 6.

⁶³² GAMAAN, *Iranians' attitudes toward political systems: A 2022 survey report*, 31 maart 2022, p. 6.

⁶³³ Dina Nayeri, *Why is Iran's secular shift so hard to believe?*, 21 oktober 2022; Tony Blair Institute for Global Change, *Protests and polling insights from the streets of Iran: How removal of the hijab became a symbol of regime change*, 22 november 2022.

⁶³⁴ Iran International, *Senior cleric claims religion in Iran weak, 50,000 mosques closed*, 2 juni 2023; BBCM, *Briefing: Iran media reject official's claim on closure of two-thirds of mosques*, 11 juni 2023.

stedelijke gebieden meevalt.⁶³⁵ Volgens verschillende bronnen zal iemand die de islam niet praktiseert, daar doorgaans geen problemen mee krijgen.⁶³⁶

Als het gaat om afvalligen, zal niemand daar zomaar vragen over stellen. Dat betekent dat iemand in de praktijk in gedachten afscheid kan nemen van de islam en zich in woord en gebaar kan onthouden van gedrag dat gelovig is.⁶³⁷ Op zichzelf beïnvloedt iemands afvalligheid de maatschappelijke en juridische positie van deze persoon niet, omdat deze nog altijd als een moslim wordt beschouwd. Uiteindelijk zal doorslaggevend zijn hoe iemand de eigen geloofsovertuiging uitdraagt en of iemand voor een andere geloofsovertuiging evangeliseert dan wel of iemand het andere geloof dan wel het atheïsme voor zich houdt en een laag profiel heeft. Desondanks kan niet worden uitgesloten dat afvalligen een risico op strafrechtelijke vervolging lopen zonder dat zij hun afvalligheid uitdragen. Dat is afhankelijk van de individuele omstandigheden in een zaak.⁶³⁸

Niet-gelovigen kunnen problemen ondervinden met het krijgen van een baan, het verkrijgen van een vergunning om een onderneming te kunnen starten of het volgen van onderwijs.⁶³⁹ Volgens een bron zijn er geen aanwijzingen dat afvalligen of niet-praktiserende moslims gezien de politieke en maatschappelijke onrust in Iran sinds september 2022 anders worden bejegend door de Iraanse autoriteiten.⁶⁴⁰

3.2.3.11 Religieuze activiteiten en voorschriften

In sommige gevallen is het strafbaar om niet deel te nemen aan religieuze activiteiten en zich niet aan voorschriften te houden. Dat geldt bijvoorbeeld voor mensen die tijdens de ramadan in het openbaar eten of drinken of voor vrouwen die zich niet houden aan de kledingvoorschriften. Dan kan het gebeuren dat iemand daarvoor strafrechtelijk wordt vervolgd.⁶⁴¹ Mensen die niet deelnemen aan religieuze activiteiten en voorschriften kunnen ook te maken krijgen met allerlei beperkingen in het openbare leven. Het kwam bijvoorbeeld in de verslagperiode voor dat vrouwen die zich niet hielden aan de kledingvoorschriften geen toegang kregen tot openbare gelegenheden, zoals restaurants, parken, musea, bibliotheken of de metro, of dat zij weg werden gestuurd van de universiteitscampus of niet werden geholpen bij bankfilialen.⁶⁴²

Bij ambtenaren geldt dat zij juist zijn geselecteerd op hun trouw aan de autoriteiten en hun vroomheid op religieus gebied. Als een ambtenaar niet deelneemt aan religieuze activiteiten en voorschriften, kan die daarvoor ontslagen worden of verstoken blijven van promotie. Dit is afhankelijk van hoe strikt de regels op dat

⁶³⁵ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 68; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 23; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁶³⁶ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 23; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁶³⁷ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 68; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶³⁸ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 68.

⁶³⁹ IranWire, *Iran's religious freedom worsened last year: An IranWire special report*, 27 februari 2023.

⁶⁴⁰ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶⁴¹ CNN, *Iranian security forces arrest a woman for eating at restaurant in public without her hijab, family says*, 30 september 2022; Iran International, *Iran police warn about breaking Islamic rules during Ramadan*, 23 maart 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶⁴² IranWire, *No more schooling for hijab rule violators in Iran*, 3 april 2023; The Guardian, *Women not wearing hijab to be banned from Tehran metro – reports*, 10 april 2023; De Standaard, *Iraanse vrouwen zonder hidjab mogen niet meer op metro*, 11 april 2023; BBCM, *Briefing: Iranian museums to bar women without proper hijab*, 24 april 2023; BBCM, *Iran monthly protests report: April 2023*, 1 mei 2023; Iran International, *Banks in Iran urged to avoid serving women without hijab*, 4 juni 2023; RFE/RL, *Iranian students say authorities ratcheting up pressure on campus over dress code*, 6 juni 2023; Iran International, *Tehran university bans several women from dorms over hijab*, 11 juni 2023; The Independent, *Headscarf crackdown in Iran sees women sacked and their cars confiscated*, 26 juli 2023.

gebied gelden op het kantoor of bij de organisatie waar een ambtenaar werkzaam is.⁶⁴³

Volgens een bron loopt iemand die niet deelneemt aan religieuze activiteiten en voorschriften niet het risico om beschuldigd te worden van afvalligheid.⁶⁴⁴ Volgens andere bronnen nemen veel mensen in Iran geen deel aan religieuze activiteiten, zoals vasten tijdens de ramadan. Zolang dat eten of drinken tijdens de ramadan niet in het openbaar gebeurt, levert dat geen problemen op.⁶⁴⁵

3.2.3.12 Bahais

Het precieze aantal bahais in Iran is niet bekend. Verschillende bronnen spreken van ten minste 300.000 personen.⁶⁴⁶ Het bahaigeloof is in Iran niet erkend.⁶⁴⁷ De autoriteiten typeren de bahaigemeenschap als een afwijkende sekte van de islam.⁶⁴⁸ Zij duiden deze geloofsgemeenschap regelmatig aan als een misleidende sekte, als een perverse sekte of als Israëliische spionnen, vanwege het Bahai-wereldcentrum (*Baha'i World Centre*) in de Israëliische stad Haifa.⁶⁴⁹

Dat bleek onder meer toen medewerkers van het MOIS vanaf 31 juli 2022 op verschillende plaatsen invallen deden, bezittingen van bahais in beslag namen en minstens dertig bahais arresteerden. De volgende dag verklaarde het MOIS dat deze bahais spionnen waren die de onderwijssector probeerden te infiltreren, met name de kinderdagverblijven.⁶⁵⁰ Op 10 februari 2023 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in de stad Karaj in de provincie Alborz elf leden van deze groep bahais tot gevangenisstraffen van twee tot zeven jaar, geldboetes, een verbod om Iran uit te reizen en sociale beperkingen, waaronder een verbod om zich te vestigen in de provincie Alborz en een verbod op educatieve en culturele activiteiten.⁶⁵¹

De bahais zijn de niet-erkende geloofsgemeenschap die in Iran het zwaarst onder druk staat. Bahais ondervonden in de verslagperiode in het dagelijks leven zeer veel problemen vanwege hun geloofsovertuiging. Zij werden geconfronteerd met

⁶⁴³ RFE/RL, *Iranian president signs decree further restricting how women can dress*, 15 augustus 2022; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 13; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁶⁴⁴ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶⁴⁵ Iran International, *Iran police warn about breaking Islamic rules during Ramadan*, 23 maart 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁶⁴⁶ RFE/RL, *Dozens of Iranian activists condemn Islamic Republic's oppression of Baha'i community*, 9 augustus 2022; Iran International, *UN experts alarmed by Iran's escalation of religious persecution*, 24 augustus 2022; IranWire, *Jailed Baha'i pressured to admit "guilt" on TV*, 8 november 2022; HRANA, *Baha'i Mona Ghodrat arrested in Yazd*, 21 december 2022; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 6.

⁶⁴⁷ The New York Times, *Iran targets its Baha'i community with arrests and home demolitions*, 5 augustus 2022; IranWire, *Historian: Why the Iranian government insists the Baha'is are not a religion*, 12 augustus 2022; CHRI, *UN experts alarmed by escalating persecution of Baha'i faith in Iran*, 22 augustus 2022; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶⁴⁸ USCIRF, *Country update: Iran. Religious freedom in Iran in 2022*, juli 2022, p. 1; Newsweek, *Targets of opportunity: Iran's Bahá'í community faces new repression*, 25 augustus 2022.

⁶⁴⁹ USCIRF, *Country update: Iran. Religious freedom in Iran in 2022*, juli 2022, p. 1; Reuters, *Iran arrested Baha'i citizens, accuses them of Israel links – state media*, 1 augustus 2022; France 24, *Iran says Bahai community members arrested for alleged espionage*, 1 augustus 2022; IranWire, *Intelligence ministry pushes conspiracy theories as mass arrests of Baha'is continue*, 2 augustus 2022; RFE/RL, *Dozens of Iranian activists condemn Islamic Republic's oppression of Baha'i community*, 9 augustus 2022; IranWire, *Reza Pahlavi visits Baha'i World Center in Israel*, 21 april 2023; BBCM, *Iran arrests Bahais 'spying' for Israel*, 25 juli 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁵⁰ IranWire, *Baha'is expose 'propaganda ploy' to incriminate community with fake videos and hate speech*, 19 augustus 2022; Amnesty International, *Iran: Stop ruthless attacks on persecuted Baha'i religious minority*, 24 augustus 2022; IranWire, *The truth behind Iranian state TV's dramatic report on 'Baha'i kindergartens'*, 26 augustus 2022.

⁶⁵¹ Iran Press Watch, *Eleven Baha'i citizens sentenced to a total of 36 years in prison*, 10 februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

discriminatie, vernedering en geweld.⁶⁵² Volgens een bahaiorganisatie in de Verenigde Staten waren in oktober 2022 meer dan duizend bahais aan strafvervolgning onderhevig.⁶⁵³ De in de Verenigde Staten gevestigde ngo Mensenrechtenactivisten in Iran (*Human Rights Activists in Iran*, HRAI) berichtte in haar jaarrapport over het jaar 2022 dat bijna 65% van alle berichten over mensenrechtenschendingen tegen religieuze groepen in 2022 verband hield met schendingen van de rechten van bahais.⁶⁵⁴

Een memorandum met als datum 25 februari 1991 over de kwestie van de bahais, dat was goedgekeurd door de opperste leider, bevatte een dertiental aanbevelingen om de vooruitgang en ontwikkeling van bahais te blokkeren.⁶⁵⁵ Bij meerdere gelegenheden bestempelde de opperste leider de bahais als een afwijkende en misleidende sekte. Daarbij riep hij Iraniërs op om geen zaken te doen met bahais. Deze oproep kreeg onder andere vorm door middel van een aantal fatwa's, onder meer in 2013, 2016 en 2018.⁶⁵⁶

De soennitische geestelijke molavi Abdolhamid Esmailzahi uit de stad Zahedan in de provincie Sistan-Baluchistan ging tijdens zijn vrijdagspreek op 30 december 2022 in op de situatie van bahais. Hij stelde onder meer dat de mensenrechten en de menselijkheid moesten worden gerespecteerd en dat joden, christenen, bahais en anderen allemaal rechten hadden en burgers waren van Iran. Hiermee doorbrak hij het taboe om te spreken over de rechten van bahais. In reactie hierop verschenen in de Iraanse media artikelen waarin betoogd werd dat de bahais geen burgerrechten hadden.⁶⁵⁷

3.2.3.13

Bahais in het onderwijs

Bahais kan de toegang tot hoger onderwijs ontzegd worden. Ze mogen niet studeren en krijgen op lagere- en middelbare scholen met veel discriminatie te maken.⁶⁵⁸ Volgens verschillende bronnen kregen in 2022 minstens honderd bahais die geslaagd waren voor het toelatingsexamen voor de universiteit geen toegang tot het hoger onderwijs. Zij zagen op de website van de Educatieve Beoordelings- en Evaluatieorganisatie (*Educational Assessment and Evaluation Organization*) enkel dat hun aanvraag onvolledig was.⁶⁵⁹ Indien tijdens de opleiding uitkwam dat zij bahais waren, moesten studenten stoppen met hun studie.⁶⁶⁰ Om toch in de onderwijsbehoefte te kunnen voorzien, konden bahais een studie volgen via een

⁶⁵² BIC, *Current situation*, januari 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁶⁵³ OHCHR, *Iran: UN experts alarmed by escalating religious persecution*, 22 augustus 2022; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 23.

⁶⁵⁴ HRAI, *Annual report 2022*, 26 december 2022, p. 18.

⁶⁵⁵ Archives of Bahá'í persecution in Iran, *Supreme Revolutionary Cultural Council's secret memo on dealing with Baha'is*, 25 februari 1991.

⁶⁵⁶ AP News, *Top Iran leader issues edict on Baha'i faith*, 1 augustus 2013; Iran Press Watch, *Leader of the fatwa against Baha'is: No one has any objections to non-muslims*, 20 februari 2015; Archives of Bahá'í persecution in Iran, *Fatwa of Ayatollah Khamenei about socialising with Baha'is*, 26 maart 2018; VOA, *Iranian authorities arrest 12 Baha'i members in continuing crackdown on faith*, 4 september 2022.

⁶⁵⁷ IranWire, *Iranian Sunni cleric says rights of Baha'is, other minorities must be respected*, 30 december 2022; Iran International, *Iran's Sunni cleric talks of love, unity and women's rights amid repression*, 30 december 2022; Wilson Center, *Iran's dissident Sunni cleric*, 29 maart 2023; IranWire, *Iran's religious freedom worsened last year: An IranWire special report*, 27 februari 2023.

⁶⁵⁸ CHRI, *Baha'i youth expelled from secondary school for gifted students solely due to his faith*, 14 juli 2020; The New York Times, *Iran targets its Baha'i community with arrests and home demolitions*, 5 augustus 2022; Iran International, *At least 90 Iranians of Baha'i faith denied university this year*, 20 augustus 2022.

⁶⁵⁹ IranWire, *Baha'i students barred from university in latest intake as crackdown intensifies*, 4 augustus 2022; Iran International, *At least 90 Iranians of Baha'i faith denied university this year*, 20 augustus 2022; HRW, *World report 2023 – Iran*, 12 januari 2023; BIC, *Current situation*, januari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁶⁰ IranWire, *Baha'i student expelled because of his faith*, 26 april 2021; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 12.

ondergrondse universiteit, het Bahai-instituut voor Hoger Onderwijs (*Baha'i Institute for Higher Education*, BIHE).⁶⁶¹

3.2.3.14 Bahais en werk

Bahais zijn uitgesloten van een groot aantal beroepen, bijvoorbeeld bij de overheid.⁶⁶² Ondernemers die bahais in dienst namen, konden onder druk worden gezet om hen te ontslaan.⁶⁶³ Bahais kregen regelmatig te maken met juridische maatregelen of met (langdurige) sluiting van hun ondernemingen.⁶⁶⁴ Bahais konden ook hun baan of pensioen verliezen als hun geloofsovertuiging naar buiten kwam.⁶⁶⁵ Verder ondervonden pasgetrouwde bahais problemen met het registreren van hun huwelijk en met het verkrijgen van een lening voor pasgetrouwden.⁶⁶⁶

3.2.3.15 Eigendommen van bahais

De autoriteiten namen in de verslagperiode privé-eigendommen van bahais in beslag.⁶⁶⁷ Zo keurde een revolutionaire rechtbank in Semnan in februari 2022 de inbeslagname en eigendomsoverdracht van bezittingen van zes bahais aan de EIKO goed. Op 25 juni 2022 bevestigde een herzieningsrechtbank in Teheran deze uitspraak, met als onderbouwing dat de eigenaren lid waren van de perverse bahaisekte die zich bezighield met illegale activiteiten en spionage voor buitenlanders.⁶⁶⁸ Verder sloten ongeveer tweehonderd leden van de veiligheids- en inlichtingendiensten op 2 augustus 2022 de toegangsweg af naar het dorp Roshankouh in de provincie Mazandaran. Zij bestookten de inwoners met pepperspray. Vervolgens vernielden zij met een graafmachine zes woningen van bahais. Zij namen meer dan twintig hectare landbouwgrond van bahais in beslag.⁶⁶⁹

3.2.3.16 Bahai-begraafplaatsen

De autoriteiten verhinderden bahais om hun doden volgens hun eigen gebruiken te begraven.⁶⁷⁰ Zo berichtte de Internationale Gemeenschap van Bahais (*Baha'i International Community*, BIC) in april 2023 dat een medewerker van het MOIS een overleden bahai had begraven in een gedeelte van de Khavaran-begraafplaats bij Teheran waar zich een massagraf bevindt. Dat deed hij zonder de nabestaanden daarover in te lichten. Hij had van de nabestaanden geld geëist voor een graf op het

⁶⁶¹ UNESCO, *Non-state actors in education in Iran: select issues and contributions*, 2022, p. 50; New Canadian Media, *L'Université secrète de Téhéran: Parcours d'un étudiant clandestin*, 10 augustus 2022; Iran Press Watch, *The 2022 award of a Spanish association went to the Iranian Baha'i Institute for Higher Education*, 31 oktober 2022.

⁶⁶² The New York Times, *Iran targets its Baha'i community with arrests and home demolitions*, 5 augustus 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁶³ Iran International, *UN experts alarmed by Iran's escalation of religious persecution*, 24 augustus 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁶⁴ IHRDC, *Blocked from progress; Persecution of Iran's Bahá'í community since 1979*, mei 2022, p. 17; HRW, *World report 2023 – Iran*, 12 januari 2023; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 30; Iran Press Watch, *12 Baha'i-owned businesses shut down and sealed in Sari and Shahr-e-Kord*, 18 mei 2023; BBCM, *Iran arrests nine Baha'is on charges of hoarding medicine*, 13 augustus 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁶⁵ BIC, *Current situation*, januari 2023; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 13.

⁶⁶⁶ BIC, *News bulletin no. 12-22. Iran. 29 August-19 September 2022*, z.d., p. 6; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁶⁷ Amnesty International, *Iran: Stop ruthless attacks on persecuted Baha'i religious minority*, 24 augustus 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁶⁸ IranWire, *Khamenei-controlled EIKO behind increasing confiscations of Baha'i properties*, 16 februari 2022; IranWire, *Revolutionary court order targets Baha'i properties in Semnan for confiscation*, 18 augustus 2022; CHRI, *Prejudiced courts aiding land grabs of Baha'i properties in Iran*, 29 augustus 2022.

⁶⁶⁹ BIC, *Update: 200 Iranian government agents destroy Baha'i homes and confiscate 20 hectares of land*, 2 augustus 2022; Iran International, *Iran demolishes houses, farms of the Baha'i community*, 2 augustus 2022; IranWire, *Home destructions and arrests: How can Iranians help Baha'is?*, 8 augustus 2022; Kayhan Life, *Iranian authorities demolish Bahai minority's houses, human rights groups say*, 9 augustus 2022.

⁶⁷⁰ IranWire, *Updated: Fifth improper burial of a baha'i by Iranian officials*, 4 mei 2023; IranWire, *Another Baha'i buried improperly in Tehran cemetery*, 30 mei 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

bahaigedeelte van deze begraafplaats.⁶⁷¹ Daarnaast hadden bahai-begraafplaatsen te maken met vernielingen. Zo vernielden onbekenden op 27 april 2022 bouwwerken op een bahai-begraafplaats in de stad Hamedan.⁶⁷² Volgens een bron kwam het in de verslagperiode ook voor dat de autoriteiten een bahai-begraafplaats afsloten en dat zij land dat bij een bahai-begraafplaats hoorde in beslag namen.⁶⁷³

3.2.3.17 Strafvervolging van bahais

Jaarlijks worden honderden bahais geconfronteerd met huisinvallen, huiszoekingen, arrestaties, (langdurige) ondervragingen en veroordelingen.⁶⁷⁴ Volgens een bron kregen minimaal 501 bahais hier in 2022 mee te maken. In 106 gevallen resulteerde dat in een arrestatie en in 22 gevallen in een ondervraging. Er vonden 118 huiszoekingen plaats en ook werden er 16 bedrijven doorzocht die eigendom waren van bahais.⁶⁷⁵ Bij de huiszoekingen namen de autoriteiten persoonlijke en zakelijke bezittingen in beslag, zoals mobiele telefoons, laptops, computers, harde schijven, boeken, foto's en documenten. In sommige gevallen namen ze ook geld en sieraden in beslag.⁶⁷⁶ Bahais kregen na hun arrestaties te maken met zeer hoge borgtochten. Daardoor waren hun families genooddaakt om hun eigendomsaktes of hun bedrijfslicenties als borgstellingen te overhandigen.⁶⁷⁷

De meeste veroordeelde bahais werden aangeklaagd op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI) en artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid).⁶⁷⁸ In sommige gevallen werden zij bijvoorbeeld aangeklaagd op grond van artikel 499 WvS (lidmaatschap van een illegale organisatie), artikel 500bis WvS (propaganda die op een afwijkende manier onderwijst in strijd met de islam) of artikel 514 WvS (belediging van de leider en grondlegger van de IRI).⁶⁷⁹ Hieronder volgen enkele voorbeelden van bahais die in de verslagperiode te maken kregen met arrestatie en detentie. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

⁶⁷¹ BIC, *Oppressed in life and persecuted in death: Baha'is prevented from dignified burials in their own cemetery*, 3 april 2023; IranWire, *Updated: Baha'is prevented by Ministry of Intelligence agent from burials in their own cemetery*, 18 april 2023.

⁶⁷² HRANA, *Baha'is cemetery in Hamedan partly demolished*, 29 april 2022; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁷³ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁷⁴ IranWire, *Baha'i designer's mother 'disappeared' by security agents on answering court summons*, 13 april 2022; HRANA, *Baha'i citizen Saeedeh Khozui in detention eight days after arrest*, 19 april 2022; IranWire, *Alarm grows for Baha'i woman held in unknown location*, 27 april 2022; HRANA, *Baha'i citizen Saeedeh Khozui in detention 40 days after arrest*, 20 mei 2022; HRANA, *Baha'i citizen Saeedeh Khozui released on bail after 43 days of detention*, 24 mei 2022; HRANA, *Three Baha'i citizens arrested in Shiraz*, 27 juni 2022; Iran International, *Iran arrests 14 more members of Baha'i religious minority*, 1 september 2022; RFE/RL, *Iranian security agents raid homes of dozens of Baha'is; 14 arrested*, 1 september 2022; Kayhan Life, *Press release: Baha'i youths arrested in Iran as the month-long crackdown total hits 245*, 4 september 2022; IranWire, *Jailed Baha'i pressured to admit "guilt" on TV*, 8 november 2022; IranWire, *Another Baha'i arrested in Iran; Whereabouts unknown*, 22 november 2022; IranWire, *Two Baha'i women and prisoners of conscience sentenced to 10 more years in jail*, 10 december 2022; IranWire, *Sepehr Ziaei, a Baha'i in Evin, held despite deteriorating health*, 12 december 2022; HRANA, *Baha'i Bardia Basiri arrested*, 19 december 2022; HRANA, *Baha'i Mona Ghodrat arrested in Yazd*, 21 december 2022; IranWire, *Jailed Baha'i refuses to confess against himself for release*, 16 februari 2023; IranWire, *Back to Evin: Baha'i children's activist prison leave ends*, 4 april 2023; Hengaw, *Enayatullah Naimi, a Baha'i citizen, was sentenced to 15 years in prison*, 15 mei 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁷⁵ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁷⁶ IranWire, *Shock new wave of arrests and raids of Baha'is in developing crisis*, 1 augustus 2022; BIC, *News bulletin no. 12-22. Iran. 29 August-19 September 2022*, z.d., p. 1; BIC, *News bulletin no. 14-22. Iran. 2 October-4 November 2022*, z.d., p. 1-5; IranWire, *Iran using protests to further persecute Baha'is*, 20 november 2022; IranWire, *Another Baha'i arrested in Iran*, 11 december 2022; IranWire, *Iranian Baha'i arrested, whereabouts unknown amid crackdown on faith*, 5 januari 2023; IranWire, *Iranian Baha'i violently arrested, taken to unknown location*, 10 januari 2023; IranWire, *Wave of home searches against Kerman Baha'is*, 14 april 2023; Hengaw, *A Baha'i adherent sentenced to six years behind bars*, 22 juni 2023; IranWire, *Two more Baha'is arrested in ongoing persecutions*, 22 augustus 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁷⁷ BIC, *Current situation*, januari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁷⁸ HRANA, *Baha'i citizen Haleh Gholami imprisoned*, 19 juli 2022; Iran Press Watch, *Baha'i citizen Hooshidar Zarei sentenced to six years imprisonment*, 30 juni 2023; United for Iran, *Sahba Farnoush*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/2181/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁶⁷⁹ Iran Press Watch, *Baha'i citizen Sara Sabet Rasekh receives eight-year prison sentence*, 30 juni 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

Op 8 juni 2022 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in de stad Shiraz na een proces van zes jaar 26 bahais op grond van artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid) tot gevangenisstraffen van twee tot vijf jaar, een uitreisverbod van twee jaar, een interne ballingschap voor de mannelijke bahais en een dagelijkse meldplicht gedurende twee jaar. De herzieningsrechtbank liet deze veroordelingen op 30 augustus 2022 vrijwel geheel in stand. Alleen de interne ballingschap voor de mannelijke bahais werd geannuleerd.⁶⁸⁰

Verder arresteerden de autoriteiten in Teheran op 31 juli 2022 drie voormalige bahai-leiders van de ad-hoc groep Vrienden in Iran (*Yaran-i-Iran*). Zij werden onderworpen aan langdurige eenzame opsluiting en ondervragingen. Op 11 december 2022 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in Teheran twee van hen op grond van artikel 498 WvS (oprichten of leiden van een illegale organisatie) tot tien jaar gevangenisstraf. Zij hadden al eerder gevangengezeten: van 2007 en 2008 tot en met 2017.⁶⁸¹ In februari 2023 veroordeelde een revolutionaire rechtbank in de stad Karaj in de provincie Alborz de derde persoon tot zeven jaar gevangenisstraf.⁶⁸²

3.2.3.18 Joden

Het joodse geloof is een erkende minderheidsreligie met een afgevaardigde in het parlement.⁶⁸³ Dat betekent onder meer dat de joodse gemeenschap haar religieuze ceremonies en diensten kan uitvoeren in synagogen en dat zij haar eigen religieus onderwijs kan verzorgen.⁶⁸⁴ Iran respecteert hen zolang zij geen activiteiten verrichten die gezien worden als gericht tegen de Islamitische Republiek Iran.⁶⁸⁵

De schattingen van het aantal joden in Iran lopen uiteen van 8.000 tot 25.000.⁶⁸⁶ Deze kleine gemeenschap bevindt zich met name in de steden Teheran, Shiraz en

⁶⁸⁰ Iran International, *Iran sentences 26 Baha'is to a total of 85 years in prison*, 12 juni 2022; RFE/RL, *After six-year trial, 26 Baha'is sentenced to prison in Iran*, 13 juni 2022; IranWire, *26 Baha'is sentenced to 85 years prison and exile*, 14 juni 2022; BIC, *News bulletin no. 12-22. Iran. 29 August-19 September 2022*, z.d., p. 4-5; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁶⁸¹ CHRI, *Freed Iranian Baha'i leader Mahvash Sabet describes unjust trial, prison conditions*, 26 september 2017; CHRI, *After 10 years in prison, faith leader Fariba Kamalabadi says Baha'is hope to serve Iran*, 5 november 2017; IranWire, *Former Baha'i leaders arrested again alongside others*, 31 juli 2022; IranWire, *Historian: With recent attacks, hardlines are trying to cleanse Iran of Baha'is*, 9 augustus 2022; BIC, *An unbelievable injustice: Mahvash Sabet and Fariba Kamalabadi sentenced to a second decade in prison in Iran*, 11 december 2022; HRANA, *Sentences of 20 years upheld for two Baha'i women*, 10 augustus 2023.

⁶⁸² HRANA, *Baha'i individual Afif Naimi in detention*, 5 augustus 2022; Iran Press Watch, *Eleven Baha'i citizens sentenced to a total of 36 years in prison*, 10 februari 2023; BIC, *Iran issues more jail terms against Baha'is in Iran – including a third former leader*, 22 februari 2023; Iran International, *Iran arrests another Baha'i community leader*, 30 april 2023.

⁶⁸³ IranWire, *'No problems, except for the problems': Iran's Jewish MP gives nonsensical interview on minority rights*, 18 mei 2021; IranWire, *Iran's religious freedom worsened last year: An IranWire special report*, 27 februari 2023; The Jerusalem Post, *Iranians protest as over 1,000 schoolgirls poisoned in more than 50 schools*, 2 maart 2023.

⁶⁸⁴ Hassan Sarbakhshian, Lior B. Sternfeld & Parvaneh Vahidmanesh, *Jews of Iran. A photographic chronicle*, The Pennsylvania State University Press, 2022, p. 10; Israel National News, *Iran's rabbi speaks: 'No danger to Judaism in Iran'*, 22 november 2022; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 8; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 22.

⁶⁸⁵ Article 18, *Iran: Country profile*; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶⁸⁶ MEE, *The curious case of the Israeli rabbi in Iran*, 9 maart 2022; JTA, *He captured rare images of Jewish life in Iran. Then he fled, fearing for his safety*, 31 augustus 2022; Anash.org, *In the heart of Tehran, hundreds celebrate new Torah*, 1 september 2022; Time.news, *Rabbi Yehuda Garami, rabbi of Iran tells about the challenges and trials*, 21 november 2022; The Jerusalem Post, *At least five Jews arrested by Iran during protests against Islamic Republic*, 12 december 2022; The Jerusalem Post, *Are there still Jews in Iran? Not many – opinion*, 31 januari 2023; Ali Hassannia, Zahra Fazeli & Mohammad Reza Fazeli, *Iranian Jews' tendency to religious visibility and adapted coexistence*, in: S. Behnaz Hosseini (red.), *Ethnic religious minorities in Iran*, Palgrave Macmillan, 2023, p. 109-146, 112.

Isfahan.⁶⁸⁷ De autoriteiten hanteren met grote regelmaat een antizionistisch, maar geen antisemitisch narratief. Toch voelt de joodse gemeenschap in Iran zich tot op zekere hoogte geïntimideerd door de Holocaust-ontkenning en de anti-Israël-propaganda van de autoriteiten.⁶⁸⁸ De vertegenwoordigers van de joodse gemeenschap in Iran nemen daarom regelmatig openlijk afstand van het zionisme en spreken hun steun uit voor de autoriteiten, bijvoorbeeld tijdens Jeruzalemdag (*Ruz-e Quds*).⁶⁸⁹ In september en oktober 2022 waarschuwde het Joodse Comité van Teheran via Telegram om niet naar de synagogen te komen vanwege de onrustige situatie.⁶⁹⁰ Verder veroordeelde het comité eind november 2022 de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini.⁶⁹¹ Begin december 2022 berichtten verschillende buitenlandse media over de arrestatie van vier joden in Teheran en één in Shiraz in verband met deze protesten. Een van hen zou na een week zijn vrijgekomen.⁶⁹² Er waren net als in de vorige verslagperiode geen aanwijzingen dat joden in het dagelijks leven veel problemen ondervonden vanwege hun geloofsovertuiging.⁶⁹³

3.2.3.19

Zoroastriërs

Het zoroastrisme is eveneens een erkende minderheidsreligie met een afgevaardigde in het parlement.⁶⁹⁴ Iran respecteert de zoroastriërs zolang zij geen activiteiten verrichten die gezien worden als gericht tegen de Islamitische Republiek Iran.⁶⁹⁵

Van oudsher leefden zoroastrische gemeenschappen in de provincies Yazd en Kerman.⁶⁹⁶ Veel zoroastriërs trokken vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw naar de grote steden of naar het buitenland, zoals West-India of Californië in de Verenigde Staten.⁶⁹⁷ De schattingen van het aantal zoroastriërs in Iran lopen uiteen van 11.000 tot 25.000.⁶⁹⁸ Deze kleine gemeenschap bevindt zich vooral in

⁶⁸⁷ VOA, *Challenges facing Iran's Jewish minority attract scrutiny after rabbi's US visit*, 24 november 2021; Hassannia et al., *Iranian Jews' tendency to religious visibility and adapted coexistence*, 2023, p. 112; The Jewish News of Northern California, *Upcoming USF event: Why 'we have to pay attention' to Jews of Iran*, 15 februari 2023.

⁶⁸⁸ Sarbakhshian et al., *Jews of Iran. A photographic chronicle*, 2022, p. 10; IranWire, *Khamenei's latest antisemitic Twitter rant prompts US special envoy to call for ban*, 29 juli 2022; USCIRF, *Religious propaganda in Iran*, juli 2022, p. 5; IranWire, *Iran's religious freedom worsened last year: An IranWire special report*, 27 februari 2023; USCIRF, *Annual report*, 1 mei 2023, p. 27; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 2; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁶⁸⁹ Sarbakhshian et al., *Jews of Iran. A photographic chronicle*, 2022, p. 12 en 55; IranWire, *Iran's religious freedom worsened last year: An IranWire special report*, 27 februari 2023; Iran International, *Iran pressures Jewish community to participate in Quds Day*, 10 april 2023; Israel National News, *Jewish Iranian MP participates in anti-Israel demonstration*, 16 april 2023.

⁶⁹⁰ The Jerusalem Post, *Iran Jews warned not to visit synagogues amid likely regime persecution*, 22 september 2022; The Times of Israel, *In unprecedented move, Tehran Jewish community calls to avoid synagogues amid unrest*, 23 september 2022; Iran International, *Iran pressures Jewish community to participate in Quds Day*, 10 april 2023; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 35.

⁶⁹¹ The Times of Israel, *Tehran Jewish community says it sides with regime amid Iran protests*, 24 november 2022; Tehran Times, *Tehran Jewish community condemns unrest, cautions of division*, 26 november 2022.

⁶⁹² Iran International, *Iran arrests five Jewish citizens amid protests: Exclusive*, 8 december 2022; The Times of Israel, *3 members of Iran's Jewish community arrested amid protests; 1 released*, 10 december 2022; The Jerusalem Post, *At least five Jews arrested by Iran during protests against Islamic Republic*, 12 december 2022.

⁶⁹³ Israel National News, *Iran's rabbi speaks: 'No danger to Judaism in Iran'*, 22 november 2022.

⁶⁹⁴ Tasnim News, *Spokesman congratulates Iranian Christians on Christmas*, 26 december 2022; Die Zeit, *Wie Staat und Religion im Iran miteinander verwoben sind*, 19 januari 2023; IranWire, *Iran's zoroastrians hold annual festival in Yazd*, 31 januari 2023; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 8.

⁶⁹⁵ Article 18, *Iran: Country profile*; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁶⁹⁶ RFE/RL, *Iran lifts ban on Zoroastrian city council member*, 22 juli 2018; Iran International, *Zoroastrian fest keeps fire of protests burning in Iran*, 31 januari 2023; IranWire, *Iran's Zoroastrians hold annual festival in Yazd*, 31 januari 2023; Paulina Niechcial, *The contemporary collective identity of Zoroastrians in Tehran: Between the strategies of dichotomization and complementarization*, in: S. Behnaz Hosseini (red.), *Ethnic religious minorities in Iran*, Palgrave Macmillan, 2023, p. 201-228, 201.

⁶⁹⁷ PBS, *Ancient but small in number, Zoroastrians confront depletion of their faith*, 1 juli 2022; Niechcial, *The contemporary collective identity of Zoroastrians in Tehran*, 2023, p. 202.

⁶⁹⁸ Niechcial, *The contemporary collective identity of Zoroastrians in Tehran*, 2023, p. 202; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 8; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 21.

Teheran, Yazd, Kerman, Isfahan en Shiraz.⁶⁹⁹ Het is bekend dat de autoriteiten de zoroastrische gemeenschappen monitoren. Zij worden echter als een minder grote dreiging beschouwd, omdat het zoroastrisme geen evangelisch karakter heeft. Zoroastriërs hebben hun eigen verenigingen, vuurtempels en scholen in Iran. Net als in de vorige verslagperiode waren er geen aanwijzingen dat zoroastriërs in het dagelijkse leven veel problemen ondervonden vanwege hun geloofsovertuiging.⁷⁰⁰

3.2.3.20 Gonabadi-soefi's

In de verslagperiode stonden leden van de Nematollahi Gonabadi-orde onder druk.⁷⁰¹ Deze soefi-orde is een van de vertakkingen van de Nematollahi-orde. De Nematollahi Gonabadi-orde is de grootste soefi-orde in Iran. Het is echter niet bekend hoeveel personen in Iran tot deze orde behoren. Gonabadi-soefi's beschouwen zichzelf als sjiiitische moslims.⁷⁰² Desondanks kunnen zij in het dagelijkse leven problemen ondervinden, omdat conservatieve geestelijken neerkijken op het soefisme en dit als een vorm van ketterij en een van de islam afgedwaalde stroming beschouwen. Dat kan ertoe leiden dat Gonabadi-soefi's vanwege hun geloofsovertuiging geen baan krijgen bij de overheid, problemen ondervinden tijdens hun studie of hun baan of bij het behoud van hun uitkering.⁷⁰³

Enkele Gonabadi-soefi's die gevangen zaten in verband met de *Golestan-e Haftom*-gebeurtenissen van 19 februari 2018, waarbij er sprake was van botsingen met veiligheidstroepen, kwamen in 2023 vrij, omdat hun straf erop zat of omdat zij onder de pardonregeling van februari 2023 vielen (zie paragraaf 1.2.2.5).⁷⁰⁴ Andere Gonabadi-soefi's bleven in de verslagperiode vastzitten, soms zelfs in eenzame opsluiting.⁷⁰⁵

Sommige Gonabadi-soefi's werden in de verslagperiode ook gearresteerd en strafrechtelijk vervolgd.⁷⁰⁶ Hieronder volgen hiervan enkele voorbeelden. Dit overzicht van voorbeelden is geenszins uitputtend.

In het najaar van 2022 arresteerden de autoriteiten een Gonabadi-soefi vanwege zijn deelname aan de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini. In januari 2023 veroordeelde een revolutionaire rechtbank hem tot

⁶⁹⁹ Tehran Times, *Zoroastrians celebrate fire and light in mid-winter festival*, 30 januari 2023; Parsi Times, *Zoroastrians celebrate Jashn-e-Sadeh in Iran*, 4 februari 2023; Niechcial, *The contemporary collective identity of Zoroastrians in Tehran*, 2023, p. 225; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 21.

⁷⁰⁰ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, juli 2023.

⁷⁰¹ Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 9; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁰² IranWire, *Who are the Gonabadi Sufis?*, 13 februari 2018; Al Jazeera, *Iran's Gonabadi dervishes: A 'long history' of persecution*, 27 februari 2018; IranWire, *Iranian Gonabadi dervish freed after nearly five years in prison*, 25 januari 2023; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 19.

⁷⁰³ CHRI, *Formerly imprisoned lawyer and religious minority activist expelled from university without explanation*, 23 mei 2017; RFE/RL, *Clashes highlight tensions between dervishes and Iran's establishment*, 20 februari 2018; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 19.

⁷⁰⁴ IranWire, *Iranian Gonabadi dervish freed after nearly five years in prison*, 25 januari 2023; HRANA, *Report on the release of prisoners in the last 24 hours*, 14 februari 2023; BBCM, *Iranian Sufi activist released from prison after five years*, 16 maart 2023; United for Iran, *Kianoush Abbaszadeh*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/4265/>, geraadpleegd op 12 september 2023; United for Iran, *Mostafa Abdi*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/1136/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁷⁰⁵ IranWire, *A family's agony as dervish journalist Kasra Nouri is 'disappeared' again*, 31 augustus 2022; Iran International, *Iranian regime continues arresting activists, issuing heavy sentences*, 22 januari 2023; USCIRF, *Annual report*, 1 mei 2023, p. 26; Frontline Defenders, *Kasra Nouri*, <https://www.frontlinedefenders.org/en/profile/kasra-nouri>, geraadpleegd op 12 september 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁷⁰⁶ Iran International, *Iranian regime continues arresting activists, issuing heavy sentences*, 22 januari 2023; IranWire, *Iran's religious freedom worsened last year: An IranWire special report*, 27 februari 2023; United for Iran, *Mazaher Heydari*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/4584/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

een jaar gevangenisstraf op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI).⁷⁰⁷

Verder arresteerden de autoriteiten volgens HRANA in november 2022 een Gonabadi-soefi in de stad Karaj in de provincie Alborz. Hij was eerder gearresteerd en gedetineerd vanwege de gebeurtenissen in 2018.⁷⁰⁸ Een aanklacht is verder niet bekend.

Op 22 november 2022 arresteerden de autoriteiten een Gonabadi-soefi in de stad Gorgan in de provincie Golestan. Zij was eerder in 2017 gearresteerd en gedetineerd.⁷⁰⁹ Een aanklacht is verder niet bekend.

3.2.3.21 Erfan-e Halgheh

In de verslagperiode stonden leden van de spirituele beweging *Erfan-e Halgheh* onder druk. De autoriteiten beschouwen de Erfan-e Halgheh als een van de islam afgedwaalde sekte.⁷¹⁰ Op 11 augustus 2022 berichtte het Iraanse persbureau *IRIB News* dat de Revolutionaire Garde in Yazd acht leden van de Erfan-e Halgheh hadden gearresteerd.⁷¹¹ En op 19 januari 2023 berichtte *IRIB News* over de arrestatie van negen leden van de Erfan-e Halgheh in het stadje Tuyserkan en de stad Hamedan in de provincie Hamedan op beschuldiging van onder meer beledigen van de heilgdommen van de religie (artikel 513 WvS).⁷¹² Verder berichtte *Tasnim News* op 7 mei 2023 dat enkele leiders van de Erfan-e Halgheh in de provincie Markazi waren gearresteerd.⁷¹³

3.2.4 Bewegingsvrijheid

3.2.4.1 Reizen binnen Iran

Iraniërs kunnen in principe vrij reizen binnen Iran.⁷¹⁴ In sommige gevallen leggen rechtbanken als strafmaatregel iemand na een vrijlating uit gevangenschap een interne ballingschap op. Daarbij is het die persoon niet toegestaan om naar andere provincies te reizen of terug te keren naar de oorspronkelijke verblijfplaats.⁷¹⁵

3.2.4.2 Reizen buiten Iran

Volgens een bron is er in de verslagperiode weinig veranderd op het gebied van reizen naar het buitenland.⁷¹⁶ Wel is de afgifte van paspoorten moeilijker geworden. Waar het eerder een paar werkdagen duurde voordat iemand een paspoort kreeg, duurde het in de verslagperiode minimaal twee maanden.⁷¹⁷ Een bron vermoedt dat de autoriteiten onder invloed van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini strenger zijn gaan controleren wie precies het land in- en

⁷⁰⁷ HRANA, *Iran protests: Gonabadi dervish Mohsen sentenced to one year in prison*, 23 januari 2023; United for Iran, *Mohsen Afrouz*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/7957/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁷⁰⁸ HRANA, *Two Gonabadi dervishes arrested in Karaj and Gorgan*, 22 november 2022; United for Iran, *Saeed Soltanpour*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/4271/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁷⁰⁹ HRANA, *Two Gonabadi dervishes arrested in Karaj and Gorgan*, 22 november 2022; IranWire, *"You are impure": Jailed Iranian student activist Abdipour subjected to violence, denied bail*, 2 december 2022; United for Iran, *Faezeh Abdipour*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/8164/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁷¹⁰ Radio Farda, *A member of 'Circle of Mysticism' arrested in Esfahan*, 15 augustus 2017.

⁷¹¹ HRANA, *Eights members of Erfan-e-Halgheh association arrested*, 11 augustus 2022; BBCM, *Iran guards arrest members of 'mystic' group*, 11 augustus 2022.

⁷¹² BBCM, *Iran arrests nine members of spiritual group in west*, 19 januari 2023.

⁷¹³ BBCM, *Mystical group's 'ringleaders' arrested in Iran's central province*, 7 mei 2023.

⁷¹⁴ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁷¹⁵ Hengaw, *Mullah Saifullah Hosseini received a harsh 17-year prison sentence*, 26 januari 2023; IranWire, *Iranian protester's death sentence overturned, replaced by imprisonment*, 30 maart 2023.

⁷¹⁶ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷¹⁷ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

uitreizen.⁷¹⁸ Zie verder paragraaf 1.2.9.1 van het algemeen ambtsbericht Iran van mei 2022 voor informatie over de uitreisvergunning.

3.2.4.3 Uitreistoestemming

Op grond van artikel 18 van de Paspoortwet hebben gehuwde vrouwen schriftelijk toestemming van hun echtgenoten nodig om een paspoort aan te kunnen vragen. Ongehuwde meisjes onder de achttien jaar hebben toestemming van hun vader nodig.⁷¹⁹ Ongehuwde vrouwen ouder dan achttien en gescheiden vrouwen hebben geen toestemming nodig, hoewel vaders van ongehuwde vrouwen kunnen verzoeken om een uitreisverbod. Op grond van artikel 19 van de Paspoortwet kunnen mannen eveneens verzoeken om een uitreisverbod voor hun echtgenotes, ook al zijn die in het bezit gesteld van een paspoort.⁷²⁰ Zie paragraaf 3.3.4.2 van het algemeen ambtsbericht Iran van mei 2022 voor informatie over het uitreisverbod.

3.2.4.4 Uitreisstempel

Iraniërs krijgen bij elke grensovergang, zowel bij uitreis als bij inreis, een stempel in hun paspoort. Als een Iraniër is uitgereisd met een paspoort, maar geen uitreisstempel heeft, wordt die persoon bij terugkeer in Iran hierover bevestigd.⁷²¹ Als blijkt dat er sprake is geweest van een illegale uitreis uit Iran, is dit op grond van artikel 34 van de Paspoortwet strafbaar. Als deze persoon verder niet wordt gezocht door de autoriteiten, wordt het enkele feit van de illegale uitreis op grond van artikel 34 van de Paspoortwet doorgaans bestraft met een geldboete.⁷²²

3.3 Toezicht en rechtsbescherming

3.3.1 Aangifte van een misdrijf

Uit artikel 69 van het Wetboek van Strafvordering (Sv) volgt dat misdrijven zowel mondeling als schriftelijk kunnen worden aangegeven. Een mondelinge aangifte zal vervolgens op papier worden gezet. In beide gevallen dient de indiener de aangifte te ondertekenen of te waarmaken met een vingerafdruk.⁷²³ Aangifte kan worden gedaan op het politiebureau, bij het kantoor van de openbare aanklager of bij een kantoor voor digitale juridische diensten (*Office of Electronic Judicial Services*, OEJS).⁷²⁴ De indiener kan ook telefonisch aangifte doen bij de politie via nummer 110 of bij het MOIS via nummer 113.⁷²⁵ Volgens een bron moet die persoon de volgende dag wel naar het politiebureau om officieel aangifte te doen. Het is niet mogelijk om digitaal - via internet of een app - aangifte te doen van een misdrijf.⁷²⁶

⁷¹⁸ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁷¹⁹ IranWire, *Permission to travel – a nightmare for many Iranian women*, 2 november 2019; The Iran Primer, *Part 3: Iranian laws on women*, 8 december 2020; AP News, *Barred from travel by husband, Iran ski coach works remotely*, 18 februari 2021; IRBC, *Iran: Exit and entry procedures at airports and land borders for women, including required documentation; mechanisms for a male spouse or relative to control and/or prohibit international travel of female spouse or relative and children, including access to identity documents; treatment of women and children who attempt to leave Iran without prior permission (2020–February 2022)*, 7 maart 2022.

⁷²⁰ IRBC, *Iran: Exit and entry procedures at airports and land borders for women*, 7 maart 2022; UK Home Office, *Iran: Illegal exit*, mei 2022, p. 7.

⁷²¹ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁷²² UK Home Office, *Iran: Illegal exit*, mei 2022, p. 7; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷²³ Artikel 69 Sv; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷²⁴ Landinfo et al., *Iran. Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 53; BBCM, *Parents of boy killed in Iran protests 'invited' to file complaint*, 26 januari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷²⁵ BBCM, *Iran government sends text message to help identify Mossad agents*, 14 maart 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷²⁶ Vertrouwelijke bron, april 2023.

Volgens een bron ontvangen indieners een bevestiging van de registratie van de aangifte als zij het misdrijf in persoon aangeven.⁷²⁷ Volgens een andere bron krijgen indieners geen afschrift van de aangifte. In het Sana-systeem (zie paragraaf 3.3.2.4) is soms een melding te zien dat er een aangifte is gedaan. Het achterliggende stuk kan echter niet geraadpleegd worden. Soms ontbreekt deze melding wanneer de griffier de betreffende code niet actief heeft gemaakt.⁷²⁸

De politie neemt aangiftes van een gemeen delict doorgaans in behandeling. Dat wil zeggen dat ze de aangifte compleet maakt en doorstuurt naar het kantoor van de openbare aanklager.⁷²⁹ Het hangt van de aard van het onderwerp en de situatie af of de aangifte vervolgens voortvarend wordt behandeld.⁷³⁰ Volgens een bron duurt de behandeling van dergelijke aangiftes doorgaans vier tot vijf maanden.⁷³¹

Het is mogelijk om rechtstreeks te klagen bij de rechterlijke macht indien de politie in gebreke blijft. Daarbij hangt het af van de betrokken ambtenaar, de casus en degene die de klacht naar voren brengt of dat enig effect heeft.⁷³² Volgens een bron kan ook de SWO worden ingeschakeld als het gaat om kinderen die geen ouderlijke zorg hebben.⁷³³ Het is ook mogelijk om een klacht in te dienen tegen een lid van het veiligheidsapparaat via telefoonnummer 197. Deze klacht moet vergezeld gaan van de naam van het lid en relevante bewijsstukken.⁷³⁴

Het is in de praktijk niet mogelijk dat ngo's of internationale organisaties behulpzaam zijn bij het verkrijgen van bescherming. Dit kan zelfs contraproductief werken, omdat de aanvrager dan het risico loopt om er van te worden beschuldigd de nationale veiligheid in gevaar te hebben gebracht.⁷³⁵

3.3.2 *Rechtsgang*

3.3.2.1 *Recht op een eerlijk proces*

Volgens verschillende bronnen is er in Iran geen sprake van een eerlijke procesgang, met name bij politieke en veiligheidszaken.⁷³⁶ Dergelijke zaken dienen bij de revolutionaire rechtbanken (zie ook paragraaf 1.1.2). In de praktijk hebben de Iraanse inlichtingendiensten en de Revolutionaire Garde veel invloed op de gang van zaken binnen deze rechtbanken.⁷³⁷ In het geval van revolutionaire rechtbanken is er praktisch geen sprake van een eerlijke rechtsgang. Rechtsbeginselen, zoals toegang tot een advocaat en de totstandkoming van vonnissen, worden daar geregeld geschonden.⁷³⁸ Zittingen van de revolutionaire rechtbanken vinden veelal achter

⁷²⁷ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷²⁸ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷²⁹ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷³⁰ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁷³¹ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷³² Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, februari 2021, p. 98-99; Landinfo et al., *Iran: Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 53.

⁷³³ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷³⁴ Landinfo et al., *Iran: Criminal procedures and document*, 1 december 2021, p. 44 en 53; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷³⁵ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 79; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷³⁶ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 14; Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 13; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 18-19; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁷³⁷ IRBC, *Iran: The revolutionary court system, including procedures and documents issued by the courts (2017-March 2020)*, 12 maart 2020; IranWire, *Injustice behind closed doors: Iran's special and revolutionary courts*, 9 september 2020; IHR, *Hacked documents: Islamic Republic's judiciary under command of IRGC*, 2 juni 2023.

⁷³⁸ Amnesty International, *Iran: Death penalty sought in sham trials*, 16 november 2022, p. 1-2; The Conversation, *Iran executions: the role of the 'revolutionary courts' in breaching human rights*, 13 januari 2023; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 14; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 5-6 en 19.

gesloten deuren plaats.⁷³⁹ Verdachten krijgen veelal mondeling te horen dat zij zijn veroordeeld. Vonnissen van revolutionaire rechtbanken staan doorgaans niet in het Sana-systeem (zie paragraaf 3.3.2.4).⁷⁴⁰ Volgens een bron zijn de revolutionaire rechtbanken in de verslagperiode zwaarder gaan straffen. Waar de rechtbanken in het recente verleden voor bepaalde strafbare feiten bijvoorbeeld doorgaans één jaar gevangenisstraf oplegden, legden zij nadien vaker vier tot vijf jaar op. Daarnaast merkten revolutionaire rechtbanken sommige strafbare feiten als zwaardere feiten aan, bijvoorbeeld door een mishandeling te scharen onder artikel 279 WvS (vijandschap tegen God).⁷⁴¹

Al sinds de Iraanse revolutie ondermijnden de autoriteiten de onafhankelijkheid van de Iraanse orde van advocaten (*Iranian Bar Association*, IBA). Om in aanmerking te komen voor een licentie als advocaat, moest een kandidaat onder meer een examen afleggen bij de IBA.⁷⁴² Op 21 augustus 2023 nam het parlement een wet aan waarmee het ministerie van industrie, mijnbouw en handel zeggenschap kreeg over het al dan niet uitgeven van licenties aan advocaten.⁷⁴³ Verder kregen veel advocaten die rechtshulp verleenden aan demonstranten en mensenrechtenverdedigers in de verslagperiode te maken met intimidaties, willekeurige arrestaties, uitreisverboden en veroordelingen (zie paragraaf 3.2.1.2).⁷⁴⁴

3.3.2.2

Toegang tot een advocaat

Volgens artikel 35 van de Iraanse grondwet hebben verdachten na hun arrestatie het recht op toegang tot een advocaat. Als ze niet in staat zijn om een advocaat te benoemen, moeten zij er een toegewezen krijgen.⁷⁴⁵ Blijkens een aantekening van artikel 48 Sv mag een verdachte die is aangeklaagd in verband met misdrijven die in georganiseerd verband zijn gepleegd of wegens misdrijven tegen de nationale en internationale veiligheid in de onderzoeksfase alleen kiezen uit een lijst van advocaten die door het hoofd van de rechterlijke macht is goedgekeurd.⁷⁴⁶ In de praktijk is er in politieke en nationale veiligheidszaken die dienen bij revolutionaire rechtbanken nooit sprake van een volledig vrije advocatenkeuze. Doorgaans kiest de rechtbank een advocaat van een door de rechterlijke macht goedgekeurde lijst.⁷⁴⁷ Er

⁷³⁹ The Conversation, *Iran executions: the role of the 'revolutionary courts' in breaching human rights*, 13 januari 2023; BBC News, *Iran protests: 15 minutes to defend yourself against the death penalty*, 18 januari 2023; VOA, *Iran sentences detained US-based opposition figure to death*, 21 februari 2023; RFE/RL, *The Farda Briefing: Journalists who broke Mahsa Amini story stand trial behind closed doors*, 31 mei 2023; RFE/RL, *Political sponsors say trial for Iranian rapper Salehi under way behind closed doors*, 23 juni 2023; Iran International, *Many express concern over secret trial of Iranian dissident rapper*, 25 juni 2023.

⁷⁴⁰ Landinfo et al., *Iran. Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 76; Iran International, *Iran revolutionary court convicts two top science students*, 25 april 2022; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 86.

⁷⁴¹ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁴² IHRDC, *Iranian bar associations: Struggle for independence*, 27 november 2012; JURIST, *Iran dispatch: government move to put bar association under judiciary threatens independence of lawyers amid wave of street protests*, 21 oktober 2022; CHRI, *Iran: State's "investigation" of bar association aims to crush dissent*, 28 juni 2023.

⁷⁴³ RFE/RL, *Iranian bar associations protest government moves they say will erode their power*, 25 augustus 2023; Iran International, *Iranian lawyers protest move to further limit bar associations*, 26 augustus 2023; VOA, *Iranian forces thwart judiciary lawyers' gathering at parliament*, 26 augustus 2023.

⁷⁴⁴ IranWire, *Crackdown on lawyers brings to collapse Iran's judicial system*, 14 november 2022; HRANA, *Lawyer Negin Kiani sentenced to one year in prison*, 22 december 2022; Iran International, *Prison sentence upheld for Iranian lawyer defending protesters*, 17 maart 2023; RFE/RL, *Iranian lawyers say courts issuing them dozens of summonses with no charges*, 26 mei 2023.

⁷⁴⁵ DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023, p. 23; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 36-37.

⁷⁴⁶ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 14; DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023, p. 23; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 37; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁴⁷ IranWire, *Father of Iranian protester sentenced to death says designated lawyer doesn't answer phone calls*, 12 december 2022; NRC, *Marteling hoort bij Iraanse cel*, 12 januari 2023; de Volkskrant, *Doodstraf? 15 minuten voor verweer*, 20 januari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

zijn veel berichten dat verdachten in politieke en nationale veiligheidszaken geen toegang kregen tot een advocaat.⁷⁴⁸ Advocaten klaagden in toenemende mate over de verder afnemende toegang tot hun cliënten en de dossierstukken in een zaak.⁷⁴⁹ Volgens een bron kregen advocaten bij de revolutionaire rechtbanken en bij de herziening doorgaans geen toegang tot hun cliënten. Pas bij het hooggerechtshof kregen zij deze toegang.⁷⁵⁰

3.3.2.3

Ne-bis-in-idem-beginsel

Volgens een bron respecteert Iran het ne-bis-in-idem-beginsel als het gaat om *ta'zir*-bestraffingen. Dat zijn bestraffingen voor misdrijven waarvoor de sharia geen specifieke bestraffingen voorschrijft. De bestraffingen worden aan de discretionaire bevoegdheid van een rechter overgelaten.⁷⁵¹ In bepaalde omstandigheden kan er dubbele vervolging plaatsvinden. Artikel 14 WvS noemt vier categorieën bestraffingen.⁷⁵² In het geval van *hudud*⁷⁵³ en *qisas*⁷⁵⁴ is dubbele vervolging mogelijk.⁷⁵⁵ Volgens een bron is het mogelijk dat een rechtbank iemand een *ta'zir*-straf oplegt, maar dat de officier van justitie nadien aangeeft dat dit fout is geweest en dat het onder *hudud* valt. In dat geval kan het voorkomen dat iemand twee keer voor hetzelfde feit wordt veroordeeld. Dit komt echter in de praktijk zelden voor.⁷⁵⁶

3.3.2.4

Sana-systeem

Het Sana-systeem is een elektronische juridische database van de rechterlijke macht die dient voor de registratie en opvolging van zaken. Via het Sana-systeem heeft een advocaat of diens cliënt toegang tot de stukken van een zaak. Volgens verschillende bronnen maken de revolutionaire rechtbanken niet in alle gevallen gebruik van het Sana-systeem.⁷⁵⁷

Volgens een bron waren er in de verslagperiode geen belangrijke ontwikkelingen ten aanzien van het Sana-systeem.⁷⁵⁸ Volgens een andere bron waren er enkele kleine aanpassingen in dit systeem. Zo konden advocaten hun pleidooien rechtstreeks uploaden via dat systeem. Verder stonden de financiële overeenkomsten tussen de advocaten en de cliënten voortaan ook in het Sana-systeem.⁷⁵⁹

⁷⁴⁸ Iran International, *Jailed Iranian protesters not allowed to choose own lawyers*, 3 januari 2023; The Independent, *UK-based family of teenage Iranian protester appeals for help to save his life*, 12 januari 2023; IranWire, *Iran's rulers step up use of death penalty against Baluchis*, 13 januari 2023; Amnesty International, *Four young Baluchi men at risk of execution*, 7 maart 2023; Iran International, *Islamic Republic renews wave of Baluch executions*, 4 mei 2023; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 38.

⁷⁴⁹ RFE/RL, *Lawyer of jailed Iranian protester says he's been denied access to his client*, 16 december 2022; CHRI, *Iran: State's "investigation" of bar association aims to crush dissent*, 28 juni 2023; vertrouwelijke bron, januari 2023.

⁷⁵⁰ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁵¹ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁵² Het gaat om bestraffingen voor zware misdrijven zoals bepaald in de sharia (*hudud*), om vergelding (*qisas*), om bloedgeld (*diya*) en om discretionaire straffen (*ta'zir*); IranWire, *Iranian protesters are illegally sentenced to deaths, legal experts say*, 15 december 2022; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁵³ Een *hudud*-straf is een straf voor zware misdrijven die de sharia voorschrijft.

⁷⁵⁴ *Qisas* is een categorie bestraffingen voor bewuste aantastingen van de lichamelijke integriteit. Deze mogen met gelijke munt worden terugbetaald volgens het principe 'oog om oog, tand om tand'.

⁷⁵⁵ UK Home Office, *Iran: Fear of punishment for crimes committed in other countries ('double jeopardy' or re-prosecution)*, januari 2018, p. 12; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁵⁶ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁵⁷ Landinfo et al., *Iran: Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 88; Radio Zamaneh, *Interrogation in the "sharia room" and telephone trials: A report from Qarchak prison*, 21 februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁵⁸ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁵⁹ Vertrouwelijke bron, april 2023.

Volgens een bron is een verzoek tot een uitreisverbod door de openbaar aanklager aan de rechter niet in te zien in het Sana-systeem door degene aan wie een uitreisverbod is opgelegd.⁷⁶⁰

Wettelijk gezien moet er een aanklacht zijn ingediend en moet de rechtbank toestemming hebben gegeven voordat er een huiszoeking kan plaatsvinden.⁷⁶¹ In de praktijk komt het bij politieke en nationale veiligheidszaken voor dat de veiligheidsdienst enkel verklaart deze toestemming mondeling te hebben verkregen en verder geen huiszoekingsbevel laat zien.⁷⁶² Volgens een bron is het huiszoekingsbevel niet terug te zien in het Sana-systeem.⁷⁶³

Advocaten in Iran kunnen vanuit Nederland worden gemachtigd via de Iraanse ambassade in Nederland.⁷⁶⁴ Ze kunnen ook via het Sana-systeem worden gemachtigd.⁷⁶⁵

Als iemand in de rechtbank moet verschijnen, ontvangt deze persoon een notificatie per sms dat er een brief in het Sana-systeem staat. Als iemand die betrokken is bij een rechtszaak geen Sana-account heeft, wordt er een papieren notificatie aan de deur afgegeven. Daarin staat dat de geadresseerde verplicht is om zich te registreren via het Sana-systeem voor de vervolgstappen.⁷⁶⁶

Als een zaak bij een revolutionaire rechtbank dient, kan een verdachte doorgaans geen stukken krijgen uit het strafdossier.⁷⁶⁷ Bij gewone rechtbanken hebben een verdachte en diens advocaat als enigen toegang tot de stukken uit het dossier. Een familielid dat is opgeroepen om een verklaring over de verdachte af te leggen, heeft geen toegang tot het dossier.⁷⁶⁸ Volgens een bron kunnen familieleden de stukken uit het strafdossier bij algemene zaken wel inzien als zij de beschikking hebben over de gebruikersnaam en het wachtwoord voor het Sana-systeem van de verdachte.⁷⁶⁹

Militaire rechtbanken berechten misdrijven die zijn begaan door leden van de strijdkrachten tijdens de uitoefening van hun taken.⁷⁷⁰ Volgens een bron kunnen advocaten daar alle bewijslast vooraf zien of opvragen.⁷⁷¹ De militaire rechtbanken verstrekken documenten aan veroordeelden wanneer zij een straf opleggen. Volgens de wet moeten deze documenten kunnen worden geraadpleegd in het Sana-systeem.⁷⁷² Volgens een bron hangt het van de zaak af of een vonnis zichtbaar is in het Sana-systeem. Bij sommige gevoelige kwesties kunnen de rechtbanken de gemachtigden verzoeken om in persoon naar de rechtbank te komen om het vonnis in te zien.⁷⁷³

⁷⁶⁰ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁶¹ Artikel 55 Sv.

⁷⁶² Landinfo et al., *Iran: Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 61; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁶³ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁶⁴ Iran Best Lawyer, *How you can grant a power of attorney to a lawyer in Iran?*, <https://www.iranbestlawyer.com/how-you-can-grant-a-power-of-attorney-to-a-lawyer-in-iran/>, geraadpleegd op 12 september 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁶⁵ Alemohamad Law Office, *Represent a lawyer in Iran without referring to Mikhak system*, 22 juni 2021; Iran Best Lawyer, *How you can grant a power of attorney to a lawyer in Iran?*; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁶⁶ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁶⁷ Landinfo et al., *Iran: Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 89; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁶⁸ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁶⁹ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁷⁰ Landinfo et al., *Iran: Criminal procedures and documents*, 1 december 2021, p. 44.

⁷⁷¹ Vertrouwelijke bron, augustus 2023.

⁷⁷² Vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁷³ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

Zie paragraaf 3.3.4.5 van het algemeen ambtsbericht Iran van mei 2022 voor meer informatie over het Sana-systeem.

3.3.2.5 Zweepslagen

In Iran kunnen voor meer dan honderd verschillende strafbare feiten zweepslagen als bestraffing worden opgelegd.⁷⁷⁴ Zweepslagen kunnen soms worden afgekocht, bijvoorbeeld als het een eerste overtreding betreft.⁷⁷⁵ Bij een hudud-bestrafing is dat niet mogelijk. In het geval van een ta'zir-bestrafing kan een rechter bij een herziening van de uitspraak die in eerste aanleg is gedaan, besluiten om een alternatieve straf op te leggen zoals een geldboete.⁷⁷⁶ Volgens verschillende bronnen is er bij zweepslagen geen vervangende straf mogelijk als het vonnis onherroepelijk is geworden. Het komt wel voor dat deze straf niet wordt uitgevoerd.⁷⁷⁷

3.3.2.6 Verlof van gedetineerden

Gedetineerden kunnen gevangenisverlof krijgen, bijvoorbeeld voor een medische behandeling, om een begrafenis bij te wonen, om familieleden te bezoeken tijdens de feestdagen of om de resterende tijd in de eigen woning uit te zitten.⁷⁷⁸ Zo berichtte het Iraanse persbureau op 16 januari 2023 dat er 975 vrouwelijke gevangenen op borgtocht waren vrijgekomen en dat 6.000 andere vrouwelijke gevangenen verlof kregen ter gelegenheid van de geboortedag van Fatima, de dochter van de Profeet.⁷⁷⁹ Volgens een bron krijgt een gedetineerde die met verlof mag een daaraan gerelateerd document. Het hangt van de beslissing van de autoriteiten af of daarbij ook een borg moet worden betaald.⁷⁸⁰

3.3.2.7 Volmacht

Volgens verschillende bronnen kan een advocaat in Iran niet met een volmacht van een broer of een ander familielid strafrechtelijke documenten van een verdachte bij een rechtbank in Iran verkrijgen.⁷⁸¹

3.3.2.8 Beroep tegen uitspraken van de revolutionaire rechtbank

Tegen uitspraken van de revolutionaire rechtbanken kan in beroep worden gegaan. Het is mogelijk om te verzoeken om een herziening van een uitspraak van een revolutionaire rechtbank. Vervolgens kan tegen de herzieningsuitspraak in beroep worden gegaan bij het hooggerechtshof.⁷⁸²

3.3.2.9 Veroordeling bij verstek

Volgens verschillende bronnen komt het in de praktijk voor dat iemand in Iran bij verstek veroordeeld wordt op grond van activiteiten die in het buitenland zijn verricht. Dat gebeurt bijvoorbeeld wanneer iemand vanuit het buitenland kritische

⁷⁷⁴ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/181)*, 18 juli 2022, p. 13; ABC, *Why document the flogging punishment?*, <https://www.iranrights.org/projects/flogging/detail>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁷⁷⁵ BBC News, *Who, what, why: What can you be flogged for in Iran?*, 23 mei 2014; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 92.

⁷⁷⁶ Vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁷⁷ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁷⁸ Article 18, *Christian convert given leave from prison*, 27 augustus 2021; Al Jazeera, *Siamak Namazi allowed to leave Iran prison for a week*, 2 oktober 2022; IranWire, *Back to Evin: Baha'i children's activist prison leave ends*, 4 april 2023.

⁷⁷⁹ BBCM, *Iran frees over 900 female prisoners on parole*, 16 januari 2023.

⁷⁸⁰ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁸¹ Vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁸² HRANA, *Golrokh Iraee's sentence reduced to five years on appeal*, 3 juli 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

teksten op de sociale media plaatst.⁷⁸³ Volgens verschillende bronnen overkwam dit bekende activisten in het buitenland. Een voorbeeld hiervan is de in Dubai wonende oud-profvoetballer Ali Karimi, die door de Iraanse autoriteiten werd veroordeeld nadat hij kritische teksten op zijn Instagram had geplaatst naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini.⁷⁸⁴

3.3.3

Arrestaties, bewaring en detenties

Volgens verschillende bronnen waren de omstandigheden in Iraanse gevangenissen slecht. Zo waren ze veelal overbevolkt.⁷⁸⁵ Verschillende bronnen gaven aan dat er veel tekortkomingen waren op het gebied van hygiëne, zoals een gebrek aan schoon drinkwater, gebrekkige sanitaire voorzieningen en veel ongedierte.⁷⁸⁶ Er waren te weinig slaapplekken en er was onvoldoende ventilatie.⁷⁸⁷ Gevangenen zaten soms in krappe cellen en kregen te weinig eten.⁷⁸⁸ Zij kregen onvoldoende toegang tot medische zorg.⁷⁸⁹

Er waren voorbeelden van medische mishandeling, waarbij gevangenen medische zorg werd onthouden of juist bepaalde middelen (te veel) kregen voorgeschreven.⁷⁹⁰ Verder waren er voorbeelden van gevangenen die geen contact mochten opnemen met familieleden of advocaten.⁷⁹¹ Daarnaast waren er rapporten over mishandeling en seksueel geweld. Met name vrouwelijke gedetineerden liepen een groot risico op seksueel misbruik.⁷⁹² In reactie op de aanhoudende rapporten over seksueel geweld in de beruchte vrouwengevangenis Qarchak, voegde de Raad van de Europese Unie deze gevangenis op 7 maart 2023 toe aan de EU-sanctielijst.⁷⁹³

⁷⁸³ IFEX, *Iran issues prison sentence to cartoonist in absentia*, 8 maart 2017; CHRI, *Prominent lawyers: Judiciary announcing prison time for 10 Iranians in absentia unlawful*, 21 maart 2017; The Guardian, *Iranian TV executive shot dead in Istanbul, Turkish media report*, 30 april 2017; CNN, *TV exec gunned down in Istanbul*, 1 mei 2017; Al-Monitor, *Who killed exiled Iranian TV executive in Istanbul?*, 1 mei 2017; BBCM, *Iran to hold trial in absentia for members of exiled opposition group*, 29 juli 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁸⁴ IranWire, *Footballers tackle the regime*, 4 oktober 2022; RFE/RL, *Iran charges former Bayern Munich player Ali Karimi over support for protests*, 5 oktober 2022; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁷⁸⁵ CHRI, *Analysis: Khamenei's "pardon" is a public relations stunt that cedes no ground to the protesters*, 8 februari 2023; Freedom House, *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023, p. 15; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 11.

⁷⁸⁶ Iran International, *Iran inmates have to buy their drinking water to avoid hazardous material*, 22 mei 2021; HRANA, *Prisoners' living conditions at Greater Tehran Central Penitentiary*, 1 juni 2022; IranWire, *Inside Qarchak prison, a facility never meant for human beings*, 16 juni 2022; CHRI, *Gharchak prison in Iran: A cauldron of abuse and violations*, 5 augustus 2022; DW, *A look inside Iran's notorious Evin prison*, 20 oktober 2022; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 11.

⁷⁸⁷ IranWire, *Dire conditions in Iran's Evin prison*, 4 december 2022; Iran International, *Political detainees in Iran's Karaj prison in 'dire' conditions: Exclusive*, 5 januari 2023.

⁷⁸⁸ The Independent, *Locked up, stripped and tortured: Iran's protesters reveal the price they pay for defiance*, 19 januari 2023; de Volkskrant, *Alleen met ijzeren vuist kan een nieuwe revolutie worden tegengehouden. Nog wel*, 11 februari 2023.

⁷⁸⁹ Amnesty International, *In death's waiting room. Deaths in custody following deliberate denial of medical care in Iran's prisons*, 12 april 2022; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 12; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 3.

⁷⁹⁰ France 24, *Iran: Protesters denied medical care and tortured to death in secret prisons*, 9 januari 2023; IranWire, *"She suffered beyond belief": 20-year-old Armita, a symbol of Iranian resistance*, 31 januari 2023; Hengaw, *A prisoner dies due to lack of medical attention in Urmia prison*, 14 maart 2023; IranWire, *Tortured Iranian rapper denied medical care in prison, family says*, 5 april 2023; Iran International, *Iranian political prisoner denied medical leave despite excessive bail*, 19 juli 2023.

⁷⁹¹ IranWire, *Beaten in jail, no lawyer: Two young men in the black holes of Iran's repressive system*, 13 december 2022; UN News, *Iran's detention of Belgian aid worker a 'flagrant violation of international law': UN rights experts*, 17 januari 2023; IranWire, *Baha'i prisoner of conscience barred from receiving visitors for three weeks*, 15 mei 2023; IranWire, *Jailed Baha'i denied family contacts and calls*, 12 juni 2023; KHRN, *Iran court sentences 16-year-old protester to two years in jail*, 10 juli 2023.

⁷⁹² IranWire, *Activist reports mass sexual abuse in Iran's detention centers*, 30 november 2022; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁷⁹³ Raad van de Europese Unie, *Geweld tegen vrouwen en meisjes: EU legt sancties voor mensenrechtenschendingen op aan 9 personen en 3 entiteiten*, 7 maart 2023.

Het maakte wel uit of een gevangene zich bijvoorbeeld in de onderzoeksfase bij een van de inlichtingendiensten bevond of al was veroordeeld en diens straf uitzat. In de onderzoeksfase zaten gevangenen vaak in isolatie of met een medegevangene in een cel en werd er mentale druk op hen uitgeoefend.⁷⁹⁴ Mensenrechtenverdedigers verkeerden daarbij vaak in extra zware omstandigheden. Mishandeling – waaronder het lang in isolatie plaatsen (*white torture*) – was een bekend fenomeen.⁷⁹⁵ Volgens Iran International kwam het ook voor dat de autoriteiten zich toegang verschafften tot de sociale media-accounts van gevangenen om daarop ondersteunend bewijs tegen hen te fabriceren.⁷⁹⁶ Er waren ook berichten over schijnexecuties.⁷⁹⁷

Na een veroordeling kwam een gevangene doorgaans in de algemene cellenblokken terecht. Daar kon de situatie per cellenblok verschillen, omdat bepaalde groepen gevangenen bij elkaar zaten.⁷⁹⁸ Sommige gedetineerden werden op grote afstand van hun oorspronkelijke woonplaats geplaatst, met als gevolg dat hun familieleden logistieke problemen hadden om hen geregeld te kunnen bezoeken.⁷⁹⁹ Het kwam ook voor dat gedetineerden tussen gewelddadige gevangenen werden geplaatst.⁸⁰⁰

In de verslagperiode verschenen meerdere berichten over verdachte sterfgevallen van verdachten die in voorarrest zaten.⁸⁰¹ Familieleden en/of celgenoten hadden het vermoeden dat zij als gevolg van marteling om het leven waren gekomen.⁸⁰² Bij sommige executies en publieke bekentenissen op de televisie waren sporen van fysiek geweld zichtbaar.⁸⁰³

Op de avond van 15 oktober 2022 braken er branden en opstanden uit in de Evin-gevangenis in Teheran. Dit ging door tot in de ochtend van 16 oktober 2022. Op beelden die in de omgeving waren gemaakt waren vlammen en rook te zien. Er waren ook schoten, explosies en sirenes te horen. De rechterlijke macht berichtte dat er 8 gevangenen waren omgekomen en er 61 gevangenen gewond waren

⁷⁹⁴ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 95; Iran Press Watch, *from prison to prison; the story of Ardeshtir Fanaian, a Baha'i citizen*, 5 mei 2023.

⁷⁹⁵ DW, *A look inside Iran's notorious Evin prison*, 20 oktober 2022; Narges Mohammadi, *White torture. Interviews with Iranian women prisoners*, Oneworld, 2022, p. 6-9; Iran International, *Jailed rights activists recounts ordeal of women in Evin prison*, 20 januari 2023; Iran International, *Islamic Republic uses different methods to torture protesters*, 25 januari 2023; BBC News, *Iran prisoner spends 1,000 days in solitary confinement*, 2 juni 2023.

⁷⁹⁶ Iran International, *Iran regime uses social media accounts of detainees to incriminate them*, 19 december 2022; CNN, *Iran's government accesses the social media accounts of those it detains. Tech companies appear ill-equipped to stop it*, 19 december 2022.

⁷⁹⁷ BBC News, *Iranian protester subjected to mock executions in prison – source*, 5 december 2022; IranWire, *Fake executions, beatings: Nine days of nightmare of 19-year-old protester in Iranian jail*, 13 februari 2023; Amnesty International, *Iran: Executions of tortured protesters must trigger a robust reaction from the international community*, 19 mei 2023; The Guardian, *Iran executes three men accused over anti-government protests*, 19 mei 2023.

⁷⁹⁸ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 95; Kylie Moore-Gilbert, *The uncaged sky. My 804 days in an Iranian prison*, Ultimo Press, 2022, p. 322.

⁷⁹⁹ RFE/RL, *Iranian political prisoner describes torture to UN human rights official*, 16 december 2022; USDoS, *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023, p. 27; Article 18, *Pastor transferred to prison 1,000 miles from home and family*, 10 juli 2023; BBCM, *Iran pardons two, sentences several to banishment in case of slain militiaman*, 21 augustus 2023.

⁸⁰⁰ CHRI, *Gharchak prison in Iran: A cauldron of abuse and violations*, 5 augustus 2022; HRANA, *Report on political prisoners' conditions in women's ward of Evin prison*, 6 maart 2023.

⁸⁰¹ Amnesty International, *In death's waiting room. Deaths in custody following deliberate denial of medical care in Iran's prisons*, 12 april 2022 p. 32; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/181)*, 18 juli 2022, p. 10-11; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 4.

⁸⁰² The Independent, *Teenage chef dubbed 'Jamie Oliver of Iran' dies in police custody after arrest at hijab protests*, 31 oktober 2022; BBC News, *Iran protests: Family finds signs of torture on man's exhumed body*, 19 december 2022; IranWire, *Iranian Kurdish "riot leader" arrested, slain and buried in less than a day*, 12 januari 2023; RFE/RL, *Iranian protester dies in police custody soon after rearrest, group says*, 24 februari 2023; Iran International, *Baluch protester dies as a result of police beating: Amnesty*, 25 februari 2023; Iran International, *Photos prove Iranian political prisoner tortured to death*, 11 juli 2023.

⁸⁰³ Die Welt, *"Die Spuren von Missbrauch und Folter sind eindeutig"*, 11 december 2022; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 44.

geraakt.⁸⁰⁴ Op 18 oktober 2022 berichtte IranWire dat het dodental was gestegen naar 13, onder wie 4 personen die in het ziekenhuis waren overleden en 8 die waren doodgeschoten.⁸⁰⁵ Volgens de autoriteiten waren rebschoppers verantwoordelijk voor de branden, maar volgens Amnesty International bestond het vermoeden dat de autoriteiten de branden hadden gesticht om het gewelddadig neerslaan van een gevangenisopstand te kunnen toedekken.⁸⁰⁶

3.3.4 Doodstraf

Het Iraanse strafrecht kent een groot aantal delicten waarvoor de doodstraf kan worden opgelegd. Dit betreft onder meer moord, drugsgerelateerde delicten, herhaaldelijk alcoholgebruik, seksuele delicten, zoals overspel en sodomie door mannen, en politieke misdrijven, zoals gewapende opstand en spionage voor buitenlandse entiteiten.⁸⁰⁷

Gelet op artikel 147 WvS kunnen meisjes vanaf de leeftijd van negen maanden (acht jaar en negen maanden) en jongens vanaf de leeftijd van vijftien maanden (veertien jaar en zeven maanden) strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld, zodat zij vanaf die leeftijd ook onder het volwassenenstrafrecht kunnen vallen. Dat betekent dat personen die ten tijde van het misdrijf nog geen achttien jaar zijn eveneens ter dood kunnen worden veroordeeld.⁸⁰⁸

Het Islamitische Wetboek van Strafrecht noemt vier executiemethoden: ophanging, een vuurpeloton, kruisiging en steniging.⁸⁰⁹ Voor zover bekend was er bij bijna alle executies in de gevangenis sprake van ophanging.⁸¹⁰ Enkele executies vonden in het openbaar plaats, met gebruikmaking van een hijskraan.⁸¹¹ De eerste openbare executie sinds 2020 vond plaats op 23 juli 2022 in de stad Shiraz in de provincie Fars. Dit betrof een man die was veroordeeld voor de moord op een politieagent.⁸¹²

3.3.4.1 Aantal executies in de praktijk

Er zijn geen cijfers bekend vanuit de autoriteiten over het aantal terdoodveroordelingen en executies, omdat de autoriteiten hierover niet transparant zijn.⁸¹³ In de verslagperiode nam het aantal gerapporteerde executies aanzienlijk

⁸⁰⁴ BBC News, *Evin prison fire: Several dead after fire at Iran's notorious detention centre*, 16 oktober 2022; The Washington Post, *Evin on fire: What really happened inside Iran's most notorious prison*, 25 oktober 2022.

⁸⁰⁵ IranWire, *Death toll rises to 13 following fire and riots at Evin prison*, 18 oktober 2022.

⁸⁰⁶ Amnesty International, *Iran: Tortured prisoners at Evin prison are in urgent need of international protection*, 18 oktober 2022.

⁸⁰⁷ NOS, *Iran executeert vier mannen om werk voor inlichtingendienst Israël*, 4 december 2022; The Independent, *Iran executes four accused of being spies for Mossad*, 5 december 2022; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 29-35.

⁸⁰⁸ OHCHR, *Iran: UN experts say executions of child offenders must stop*, 25 november 2021; Amnesty International, *Iran is sentencing children and teenagers to death*, 16 augustus 2022; The Washington Post, *Minors in Iran could face death penalty on protest-related charges*, 1 december 2022.

⁸⁰⁹ Iran International, *Iranian politician defends death by stoning 'as good Islamic law'*, 14 januari 2023; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 45.

⁸¹⁰ Die Zeit, *Aktivisten melden 94 Hinrichtungen im Iran seit Jahresbeginn*, 2 maart 2023; HRW, *Iran: Alarming surge in executions*, 12 mei 2023.

⁸¹¹ AP News, *Iran execution: Man publicly hanged from crane amid protests*, 12 december 2022; IranWire, *Man executed in public for spreading "corruption and prostitution"*, 25 mei 2023; BBCM, *Iran hangs alleged sex offender as execution drive accelerates*, 25 mei 2023; The Independent, *Large crowd gathers to watch rare public execution in Iran condemned as 'medieval' by activists*, 26 mei 2023; BBCM, *Iran executes 'murderer' of policemen in public in south-western city*, 18 juni 2023; BBCM, *Iran publicly executes two men convicted in police officer's killing*, 13 juli 2023.

⁸¹² Iran International, *At least 45 Iranians were executed in past month, one in public*, 24 juli 2022; Al Jazeera, *Iran publicly carries out second protest-related execution*, 12 december 2022; The New York Times, *A 2nd Iranian protester is executed, this time at a public hanging*, 13 december 2022; HRAI, *Annual report 2022*, 26 december 2022, p. 30; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 67; vertrouwelijke bron, januari 2023.

⁸¹³ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 14; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 17.

toe.⁸¹⁴ Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties was er een verband tussen het aantal executies en periodes van toenemende maatschappelijke onrust. In dergelijke periodes zouden de autoriteiten het aantal executies opvoeren om de bevolking angst aan te jagen.⁸¹⁵

Volgens de ngo Mensenrechtenactivisten in Iran (*Human Rights Activists in Iran*, HRAI) zijn er in 2022 minstens 565 personen geëxecuteerd, onder wie minstens 11 vrouwen en 5 personen die ten tijde van het misdrijf nog geen achttien jaar waren. Bijna 49% van deze executies hield verband met een moordaanklacht en bijna 43% met drugsgerelateerde aanklachten. Met bijna 19% van het totaal vonden de meeste executies plaats in de provincie Sistan-Baluchistan.⁸¹⁶ In deze provincie woont naar schatting twee tot vier procent van de Iraanse bevolking.⁸¹⁷

Volgens Amnesty International zijn er in 2022 minstens 576 personen geëxecuteerd, onder wie 5 personen die ten tijde van het misdrijf nog geen achttien jaar waren. In 2021 ging het om minstens 314 personen.⁸¹⁸

De IHRNGO en het ECPM rapporteerden dat er in 2022 minstens 582 personen zijn geëxecuteerd. Volgens deze twee organisaties ging het in 2021 om minstens 333 personen en in 2020 om minstens 267 personen. De meeste executies hielden verband met moord (288 personen) of waren drugsgerelateerd (256 personen).⁸¹⁹

De sterke toename van het aantal executies zette zich in 2023 voort. Op 19 mei 2023 berichtten enkele VN-experts dat er sinds 1 januari 2023 minstens 259 mensen waren geëxecuteerd.⁸²⁰ De IHRNGO berichtte op 12 september 2023 dat er sinds 1 januari 2023 499 mensen waren geëxecuteerd.⁸²¹ Dit waren voor Iran ongekend hoge aantallen. Relatief veel geëxecuteerden behoren tot een van de gemarginaliseerde etnische groepen, zoals de Baluchi's of de Koerden.⁸²²

In de verslagperiode zijn meerdere demonstranten ter dood veroordeeld en geëxecuteerd (zie paragraaf 3.2.1.9).

Een executie die in de verslagperiode veel aandacht trok, was die van de Zweeds-Iraanse Habib Chaab, een prominent lid van de ASMLA. In mei 2020 raakte hij vermist in Turkije. Enige tijd later bleek hij in Iran vast te zitten. In december 2022 stond hij terecht bij een revolutionaire rechtbank in Teheran. Op 12 maart 2023 berichtte het hooggerechtshof dat het zijn terdoodveroordeling op grond van artikel

⁸¹⁴ The National, *Executions in Iran surged 75% in 2022, rights groups say*, 13 april 2023; vertrouwelijke bron, januari 2023.

⁸¹⁵ IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023; Iran International, *Islamic Republic renews wave of Baluch executions*, 4 mei 2023.

⁸¹⁶ HRAI, *Annual report 2022*, 26 december 2022, p. 30 en 33.

⁸¹⁷ The Iran Primer, *Iran's troubled provinces: Baluchistan*, 24 februari 2021; Iran International, *Majority in Iran's Sistan province in dire poverty, lawmaker says*, 5 april 2023.

⁸¹⁸ Amnesty International, *Death sentences and executions 2022*, 15 mei 2023, p. 28-30; Amnesty International, *Executions of persons who were children at the time of the offence: 1990-2022*, 15 mei 2023, p. 14-15.

⁸¹⁹ IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 12 en 47.

⁸²⁰ Die Zeit, *Aktivisten melden 94 Hinrichtungen im Iran seit Jahresbeginn*, 2 maart 2023; UN HRC, *Statement by the independent international fact-finding mission on the Islamic Republic of Iran on the execution of protesters*, 19 mei 2023.

⁸²¹ IHRNGO, *Total executions 2023*, <https://iranhr.net/en/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁸²² Iran International, *Islamic Republic renews wave of Baluch executions*, 4 mei 2023; HRANA, *Alarming surge in executions in Iran: At least 45 executions in seven days*, 5 mei 2023; BBCM, *Briefing: Protests break out in south-east Iran after surge in executions*, 5 mei 2023; BBCM, *Analysis: 'Fear' tactic in full swing as Iran steps up executions*, 15 mei 2023.

286 WvS (verspreiden van corruptie op aarde) in stand liet. Op 6 mei 2023 berichtte de rechterlijke macht over zijn executie.⁸²³

Terdoodveroordelingen wegens blasfemie komen in Iran zelden voor. Een van de weinige voorbeelden die zich in de verslagperiode voordeden, kwam op in juni 2020 toen de autoriteiten twee mannen arresteerden op grond van artikel 262 WvS (beledigen van de Profeet). Beiden beheerden online platforms, waaronder een Telegramkanaal waarin kritisch over religie werd gesproken. Een van hen zou ook een filmpje op zijn mobiel hebben gehad waarop te zien zou zijn dat een koran werd verbrand. In april 2021 veroordeelde een strafrechtbank in de stad Arak in de provincie Markazi beide mannen ter dood. Het hooggerechtshof bevestigde deze veroordeling. Op 8 mei 2023 berichtte de rechterlijke macht over hun executie.⁸²⁴ Omdat dit een zeer unieke zaak was, kon dit volgens een bron worden opgevat als een signaal van de autoriteiten aan de bevolking van wat er zou kunnen gebeuren bij het ontplooiën van dergelijke online activiteiten.⁸²⁵

3.3.4.2

Gratie

Een veroordeelde heeft de mogelijkheid om een gratieverzoek in te dienen. Een terdoodveroordeelde heeft eveneens de mogelijkheid om berouw te tonen en een gratieverzoek in te dienen. Op grond van paragraaf 11 van artikel 110 van de Grondwet heeft de opperste leider de bevoegdheid om in het geval van een terdoodveroordeling gratie te verlenen. Daartoe levert het hoofd van de rechterlijke macht een lijst met namen en de bijbehorende adviezen aan.⁸²⁶ Jaarlijks vindt gratieverlening rond de belangrijkste feestdagen en bij officiële herdenkingen plaats. Daarbij worden er gevangenen vrijgelaten of krijgen ze een wijziging van hun strafmaat.⁸²⁷ Vlak voor de viering van de Dag van de Revolutie op 11 februari 2023 kondigde de opperste leider een pardon aan voor tienduizenden gevangenen. In maart 2023 verklaarde het hoofd van de rechterlijke macht dat er tot dan toe aan ruim 82.000 gevangenen gratie was verleend. De gevangenschap van ruim 22.000 van hen hield verband met deelname aan demonstraties.⁸²⁸ Het is echter niet duidelijk of deze vrijlatingen daadwerkelijk hebben plaatsgevonden.⁸²⁹

In het geval van vergelding (*qisas*) is gratie door de opperste leider niet mogelijk, omdat vergelding wordt gezien als het recht van de familie van het slachtoffer. Wel kan de familie van het slachtoffer in dat geval tot een vergelijk komen met de familie van de dader. Daarbij schenkt de familie van het slachtoffer, eventueel na een betaling van een schadevergoeding ('bloedgeld'), vergeving aan de dader, zodat vergelding achterwege blijft.⁸³⁰ Als er wordt afgezien van vergelding komt de dader

⁸²³ Al Jazeera, *Iran court upholds death sentence of Iranian-Swedish dissident*, 12 maart 2023; RFE/RL, *Iran confirms death sentence against Swedish-Iranian dissident lured to Turkey*, 12 maart 2023; Al Jazeera, *Iran executes Swedish-Iranian dual national*, 6 mei 2023; Le Monde, *After hanging Habib Chaab, Iran threatens further executions of opponents*, 7 mei 2023.

⁸²⁴ BBCM, *Human rights site says two Iranians sentenced to death for blasphemy*, 24 april 2021; RFE/RL, *Iran hangs two men for blasphemy*, 8 mei 2023; Al Jazeera, *Iran executes two 'Quran burners' for blasphemy*, 8 mei 2023; NOS, *Iran executeert twee mannen voor godslastering*, 8 mei 2023; BBCM, *Iran executes two over 'blasphemy', burning Quran*, 8 mei 2023.

⁸²⁵ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁸²⁶ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 97; IranWire, *Iranian protesters are illegally sentenced to deaths, legal experts say*, 15 december 2022; The Iran Primer, *Supreme leader issues thousands of pardons*, 14 maart 2023.

⁸²⁷ IRNA, *3,000 inmates freed, 16 death penalty commuted in Gen Soleimani's commemoration*, 2 januari 2023; BBCM, *Iran's leader pardons, commutes sentences of 1,760 prisoners*, 20 april 2023.

⁸²⁸ BBCM, *Iran says over 80,000 pardoned after leader's amnesty*, 6 maart 2023; BBCM, *Iran says over 22,000 protesters pardoned after leader's amnesty*, 13 maart 2023.

⁸²⁹ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁸³⁰ BBCM, *Iran's Supreme Court suspends execution of protester*, 1 februari 2023; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 63; NOS, *Iran is executie-koploper, maar steeds meer moordenaars worden er vergeven*, 16 mei 2023.

vrij, tenzij de autoriteiten besluiten tot een bestraffing in de ta'zir-categorie, bijvoorbeeld wegens moord (artikel 612 WvS) of verwonding (artikel 614 WvS).

3.3.5 Eergerelateerd geweld

In Iran komt eergerelateerd geweld voor, met name in de economisch achtergestelde en traditionele gebieden op het platteland, zoals de Koerdische regio in het noordwesten en de provincie Sistan-Baluchistan in het zuidoosten van het land.⁸³¹ Er zijn geen betrouwbare en volledige cijfers over de schaal waarop dit voorkomt. Sommige schattingen gaan uit van ongeveer vierhonderd eerwraakmoorden per jaar.⁸³²

Juridische bescherming in dergelijke kwesties is zeer beperkt, omdat de 'bloedeigenaar', oftewel degene 'tot wie het slachtoffer behoort', vaak een betrokken echtgenoot of vader, een belangrijke rol speelt in de strafvervolgning.⁸³³ Dit volgde onder andere uit de omstandigheid dat de familieleden van de vrouw die in 2019 was vermoord door haar echtgenoot, de voormalige burgemeester van Teheran, de dader vergeving schonken. Hierdoor bleef vergelding in de vorm van zijn terechtstelling achterwege. Na deze vergeving in augustus 2019 moest hij nog een gevangenisstraf uitzitten van 6,5 jaar. In april 2023 berichtten Iraanse media dat hij pardon had gekregen en dat hij was vrijgelaten.⁸³⁴

De Iraanse media berichten doorgaans alleen over gevallen van eergerelateerd geweld als deze bijvoorbeeld op de sociale media veel discussie losmaken. Een voorbeeld hiervan vond op 5 februari 2022 plaats toen een man zijn zeventienjarige echtgenote onthoofdde in de provincie Khuzestan. Dit vormde voor een aantal mensen op de sociale media aanleiding om ook de onthoofding van een veertienjarige dochter door haar vader aan te halen, waarbij aandacht werd gevraagd voor het feit dat een vader die zijn dochter onthoofdt een gevangenisstraf van acht jaar krijgt, maar een vrouw die zich uitspreekt tegen de kledingvoorschriften een gevangenisstraf van 24 jaar riskeert. In de zaak uit Khuzestan kreeg de echtgenoot in januari 2023 7,5 jaar gevangenisstraf wegens moord en zes maanden wegens geweldpleging en het verstoren van de openbare orde opgelegd, nadat de familieleden van het slachtoffer hadden afgezien van vergelding.⁸³⁵

Volgens verschillende bronnen kunnen familieleden van slachtoffers van eergerelateerd geweld geen effectieve bescherming krijgen van de Iraanse autoriteiten.⁸³⁶

⁸³¹ Iran International, *Father shoots young daughter to death in Iran 'honor killing'*, 2 juli 2022; IranWire, *15-year-old Iranian girl killed by father in latest "honor" killing*, 11 juli 2023; Rudaw, *15-year-old child bride killed by parents in Iran: Monitor*, 16 juli 2023; MEE, *Iranian press review: One honour killing happening every four days, says report*, 6 juli 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁸³² BBCM, *Briefing: Fortnight of femicides in Iran as laws fail women*, 2 februari 2023; Hengaw, *A woman was killed by her husband in Urmia*, 19 februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁸³³ Iran International, *Father shoots young daughter to death in Iran 'honor killing'*, 2 juli 2022; BBC News, *Iranian man who beheaded 17-year-old wife jailed for eight years*, 18 januari 2023; Iran International, *Iranian teenager murdered by brother in honor killing*, 5 juni 2023.

⁸³⁴ RFE/RL, *Ex-Tehran mayor 'forgiven' for wife's murder, avoids execution*, 14 augustus 2019; Radio Farda, *Former Tehran mayor pays \$650 thousand compensation for killing his wife*, 4 mei 2020; Yaghoobi, *Temporary marriage in Iran*, 2022, p. 1; IFP, *Pardoned by wife's family, ex-mayor of Tehran freed permanently after leader's clemency*, 9 april 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁸³⁵ CBS News, *Iran man who decapitated teen wife and paraded her head in public gets 8-year prison sentence*, 18 januari 2023; BBC News, *Iranian man who beheaded 17-year-old wife jailed for eight years*, 18 januari 2023; CNN, *He beheaded his wife in Iran. His prison sentence? Eight years and two months*, 19 januari 2023.

⁸³⁶ Vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, mei 2023.

3.3.6

Mishandeling en foltering

Iran heeft het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke en ontorende behandeling of bestraffing (CAT) niet geratificeerd, maar wel het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR).⁸³⁷ Artikel 7 IVBPR verbiedt marteling. Op grond van artikel 38 van de Iraanse grondwet is marteling eveneens verboden. Desondanks verschenen in de verslagperiode veel berichten over mishandeling en foltering van verdachten. Dit vond met name plaats na hun arrestatie en in de onderzoeksfase om bekentenissen af te dwingen.⁸³⁸ Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties confronteerden de autoriteiten arrestanten met seksueel geweld en andere vormen van marteling om valse bekentenissen af te dwingen. Dat gebeurde ook bij kinderen en jongeren.⁸³⁹ De Iraanse staatstelevisie zond ook regelmatig bekentenissen op televisie uit. Het vermoeden bestaat dat het hierbij veelal ging om gedwongen bekentenissen.⁸⁴⁰ In sommige gevallen waren bij deze televisie-uitzendingen fysieke sporen van marteling zichtbaar.⁸⁴¹ Er waren ook berichten over 'chemische marteling'.⁸⁴²

Sinds het uitbreken van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini in september 2022 nam het aantal meldingen toe van seksueel geweld jegens zowel mannen als vrouwen als verhoormethode of repressiemiddel van de Iraanse autoriteiten, zowel in de handhaving op straat als in detentiefaciliteiten. Veel vrouwelijke demonstranten meldden slachtoffer van aanranding en verkrachting te zijn geweest. Er waren meldingen van vrouwen die voor korte tijd in arbitraire detentie zaten, maar ook van vrouwen die vastzaten in gevangenissen verspreid over het hele land. Daarnaast waren er verschillende artsen die bevestigden dat tijdens de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini vrouwen in ziekenhuizen werden binnengebracht, die moesten worden behandeld voor inwendige bloedingen als gevolg van verkrachting.⁸⁴³

⁸³⁷ The Conversation, *Iran executions: the role of the 'revolutionary courts' in breaching human rights*, 13 januari 2023; OHCHR, *UN treaty body database*, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=81&Lang=EN, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁸³⁸ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/525)*, 14 oktober 2022, p. 3; BBCM, *Briefings: Iran media interview doctor's 'family' to refute report of her killing*, 19 december 2022; BBC News, *Iran protests: Family finds signs of torture on man's exhumed body*, 19 december 2022; NOS, *Iraanse regime lijkt protestgolf ondanks 'scheurtjes' voorlopig te overleven*, 2 januari 2023; NOS, *Gemarteld in de Iraanse gevangenis: 'Hij had blauwe plekken en afgebroken tanden'*, 6 januari 2023; ABC News, *Sydney man campaigning to save cousin, Majid Kazemi, from death row after Iran protests*, 17 januari 2023; BBCM, *Iran denies existence of protester on death row despite growing concerns*, 22 januari 2023; Amnesty International, *Report 2022/23*, 28 maart 2023, p. 198; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 38.

⁸³⁹ BBC News, *Iran protests: Jailed activist Sepideh Qolian describes brutality in letter*, 11 januari 2023; Amnesty International, *Iran: Tortured protesters sentenced to death: Javad Rouhi, Mehdi Mohammadifard and Arshia Takdastan*, 27 januari 2023; Amnesty International, *Iran: Quash death sentences of young protesters subjected to gruesome torture*, 27 januari 2023; Die Zeit, *Aktivisten melden 94 Hinrichtungen im Iran seit Jahresbeginn*, 2 maart 2023; Amnesty International, *Iran: Child detainees subjected to flogging, electric shocks and sexual violence in brutal protest crackdown*, 16 maart 2023; The Independent, *Iranian security forces 'have killed and tortured children'*, 26 april 2023.

⁸⁴⁰ HRANA, *Sepideh Rashno hospitalized prior to forced TV confession*, 5 augustus 2022; Le Monde, *Iran: «En sortant de prison, je ne pesais que 46kg»*, 3 december 2022; HRANA, *Four political prisoners coerced to make TV confession*, 7 december 2022; The Guardian, *British-Iranian man appears in heavily edited confession aired on Iranian TV*, 12 januari 2023.

⁸⁴¹ Die Welt, *"Die Spuren von Missbrauch und Folter sind eindeutig"*, 11 december 2022; IHRNGO & ECPM, *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023, p. 44.

⁸⁴² Iran International, *Mysterious deaths of Iranian prisoners alarms families*, 5 januari 2023; USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 9; Iran International, *Jailed Iranian rapper alleges drug injection in psychiatric center*, 29 juli 2023; vertrouwelijke bron, januari 2023.

⁸⁴³ BBCM, *Iran judiciary official rejects protester raped, dead*, 29 oktober 2022; CNN, *How Iran's security forces use rape to quell protests*, 21 november 2022; RFE/RL, *Iranian Sunni cleric says he had received reports of sexual assaults on female prisoners*, 6 december 2022; The New York Times, *Iran uses rape to enforce women's modesty*, 17 december 2022; BBC News, *Iran protests: Activist Narges Mohammadi details 'abuse' of detained women*, 24 december 2022; BBCM, *Iran denies activist's account of sexual abuse of female detainees*, 27

Volgens verschillende bronnen blijven daders van marteling, ernstige mishandeling en verkrachting in de meeste gevallen onbestraft.⁸⁴⁴ Volgens een bron zijn hier meerdere redenen voor. Een reden kan zijn dat de autoriteiten strafvervolgning van de daders onbelangrijk vinden. Verder hebben arrestanten vaak geen idee hebben wie zij voor zich hebben, waardoor zij niet weten wie precies de daders zijn van de marteling, mishandeling of verkrachting. Daar komt bij dat de rechtspositie van arrestanten dusdanig zwak is, dat het aanklagen van de daders vrijwel onmogelijk is. Bovendien is er veel corruptie in Iran en worden strafbare feiten door de autoriteiten ontkend.⁸⁴⁵

3.3.7 *Verdwijningen en ontvoeringen*

In Iran komen verdwijningen en ontvoeringen van advocaten, journalisten, activisten, demonstranten en mensen met een minder hoog profiel voor.⁸⁴⁶

Een bekend slachtoffer uit de beginperiode van de anti-overheidsprotesten naar aanleiding van de dood van Mahsa Amini was de zestienjarige Nika Shakarami uit Teheran. Zij verdween op 20 september 2022. Op 30 september 2022 werden haar moeder en broer opgeroepen om haar lichaam bij het mortuarium te identificeren. Over haar dood deden verschillende verklaringen de ronde. Volgens de autoriteiten was haar lichaam op 21 september 2022 op de binnenplaats van een verlaten gebouw gevonden. Een openbaar aanklager stelde dat zij van het dak was gegooid en dat haar dood geen verband hield met de protesten. In sommige Iraanse media werd gesteld dat het een ongeluk was en dat zij naar beneden was gevallen. Het persbureau *Mizan* berichtte over een openbaar aanklager die stelde dat er sprake was van zelfmoord. In de overlijdensakte stond echter dat zij was overleden aan meerdere verwondingen die veroorzaakt waren door klappen met een hard voorwerp. Uit beelden die gemaakt waren op 20 september 2022 volgde dat zij die avond aanwezig was bij protesten. Volgens ooggetuigen was zij die avond afgevoerd door de veiligheidstroepen. Op 6 oktober 2022 verklaarden haar familieleden dat zij via via vernomen hadden dat zij was ontvoerd door de Revolutionaire Garde, die haar vervolgens langdurig had ondervraagd. Zij zou ook korte tijd in de Evin-gevangenis hebben gezeten.⁸⁴⁷

Een ander bekend slachtoffer was de zeventienjarige Iliad Rahmanipour uit de stad Firouzabad in de provincie Fars. Hij verdween op 29 november 2022. Drie dagen later ontvingen zijn familieleden van de autoriteiten het bericht dat zijn lichaam was gevonden, terwijl dat omgeven was met pillen en lege glazen. Volgens zijn familieleden had hij geen zelfmoord gepleegd, maar was hij omgebracht.⁸⁴⁸

december 2022; Iran International, *Detained victims in Iran share harrowing stories of sexual assault*, 27 december 2022; BBCM, *Briefing: Iran denies reports of sexual assault of detained Baluch minors*, 29 december 2022; The Guardian, *'They used our hijabs to gag us': Iran protesters tell of rapes, beatings and torture by police*, 6 februari 2023; BBCM, *Iran judiciary says reports about suicide of jailed teenager 'fabricated'*, 8 februari 2023; The Guardian, *Iranian prosecutors concealed rape by Revolutionary Guards, document shows*, 8 februari 2023; Radio Zaman, *The sexual assault of at least 7 detainees in the central prison of Zahedan*, 7 maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁸⁴⁴ OHCHR, *Iran: Special Rapporteur calls for effective accountability for deaths in recent protests*, 26 oktober 2022; Amnesty International, *Report 2022/23*, maart 2023, p. 200.

⁸⁴⁵ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁸⁴⁶ USDoS, *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023, p. 8; BBC News, *An Iranian's search for the truth about her missing father*, 4 mei 2023; IranWire, *Tehran protester forcibly disappeared for over eight months*, 21 juli 2023.

⁸⁴⁷ The Guardian, *Mother of dead Iranian schoolgirl accuses authorities of murder*, 6 oktober 2022; BBC News, *Nika Shakarami: Videos show Iran teenager protesting before death*, 10 oktober 2022; CNN, *What really happened to Nika Shahkarami? Witnesses to her final hours cast doubt on Iran's story*, 27 oktober 2022.

⁸⁴⁸ IranWire, *Killing cover-up: Family of dead teenage protester say he didn't commit suicide*, 6 december 2022; United for Iran, *Iliad Rahmanipour*, <https://ipa.united4iran.org/en/prisoner/8898/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

Een ander voorbeeld was de ontvoering op 8 december 2022 van een soennitische imam uit de stad Khash. De volgende dag werd zijn ontzielde lichaam in de woestijn gevonden met schotwonden in zijn hoofd. Volgens de autoriteiten ging het hier om een terroristische daad.⁸⁴⁹ Op 13 december 2022 meldde het MOIS dat zij drie verdachten had gearresteerd.⁸⁵⁰

Verder ontving een imam uit de stad Rask een oproep om te verschijnen voor de speciale rechtbank voor geestelijken in de stad Mashhad. Hij had het verhaal over de verkrachting van een Baluchi meisje door een politiecommandant bevestigd (zie paragraaf 1.2.8). Nadat hij op 12 december 2022 was vertrokken naar Mashhad, raakte hij vermist. Volgens het Iraanse persbureau IRNA was hij naar een buurland gevlucht uit angst dat zijn "contacten met buitenlandse spionnen aan het licht zouden komen".⁸⁵¹

De autoriteiten weigerden soms informatie te verschaffen over het lot of de verblijfplaats van personen die zij hadden opgepakt.⁸⁵² Het kwam ook voor dat de autoriteiten personen langere tijd in eenzame opsluiting hielden, voordat zij de familieleden inlichtten over de verblijfplaats van de arrestant.⁸⁵³ Verder kwam het voor dat de autoriteiten stoffelijke overschotten gijzelden of anoniem begroeven.⁸⁵⁴ Het is niet bekend op welke schaal zich dit voordeed in de verslagperiode.

⁸⁴⁹ Iran International, *Sunni cleric kidnapped, killed in restive Sistan-Baluchestan*, 9 december 2022; IRNA, *Iran police probe into martyrdom of Sunni cleric*, 9 december 2022; Tehran Times, *Prominent Sunni Friday prayer imam found dead*, 9 december 2022.

⁸⁵⁰ Mehr News, *Assassins behind senior Sunni cleric assassination detained*, 13 december 2022.

⁸⁵¹ BBCM, *People in south-east Iran protest over disappearance of Sunni cleric*, 23 december 2022; Tehran Times, *Key element behind Sistan-Baluchestan unrest has fled Iran*; IRNA, 1 maart 2023; BBCM, *Hardline news outlet claims Iranian Sunni cleric absconded*, 1 maart 2023; RFE/RL, *Missing Iranian cleric warns of his possible detention, death*, 29 maart 2023; IranWire, *Sunni cleric's office: Fridays in Baluchistan are "bloodier" than in Jerusalem*, 14 april 2023.

⁸⁵² IranWire, *Where is Edris Faghighi? Family of missing Kurdish man kept in limbo for 11 months*, 27 juni 2022; DW, *Families of Iran's detained protesters under pressure*, 4 november 2022; IranWire, *Another Baha'i arrested in Iran; Whereabouts unknown*, 22 november 2022; CHRI, *Iranian athletes killed, tortured, sentenced to death for supporting protests*, 4 januari 2023.

⁸⁵³ UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 15; IranWire, *Belgian jailed in Iran "forcibly disappeared, subjected to torture"*, 27 februari 2023.

⁸⁵⁴ RFE/RL, *Iranian authorities reportedly secretly bury RFE/RL journalist*, 30 oktober 2022; ABC News, *Iran accused of stealing bodies of slain protesters as families rush to reclaim loved ones*, 3 december 2022.

4 Vluchtelingen en ontheemden

4.1 Vluchtelingen in Iran

Afghanen vormen in Iran veruit de grootste migrantengemeenschap. In 1979 begon de instroom van grote groepen Afghanen in Iran. Na de machtsovername door de Taliban in augustus 2021 kwamen er opnieuw grote groepen Afghanen het land binnen. Op 3 januari 2023 verklaarde het Iraanse ministerie van binnenlandse zaken dat er ongeveer 5 miljoen Afghanen in Iran verbleven, onder wie 1,6 miljoen die het land na augustus 2021 binnen waren gereisd.⁸⁵⁵ Dit cijfer was moeilijk te verifiëren, omdat de toegang tot de grensregio's voor externe partijen beperkt was. Volgens de UNHCR bevonden zich naar schatting 4,5 miljoen Afghanen in Iran. Hiermee is Iran na Turkije het land dat in absolute aantallen de meeste vluchtelingen ter wereld opvangt.⁸⁵⁶

4.1.1 Instroom van Afghanen

In de verslagperiode bleven de Iraanse grenzen gesloten voor Afghanen zonder een geldig paspoort en visum.⁸⁵⁷ Volgens de UNHCR kwamen de meeste Afghanen Iran buiten de officiële grensovergangen om binnen met behulp van mensensmokkelaars. De UNHCR kan alleen maar rapporteren over Afghanen die na aankomst contact opnemen met deze organisatie via haar hotlines en kantoren. De UNHCR identificeerde 56.757 Afghanen uit 13.553 huishoudens die tussen 1 januari 2021 en 31 december 2022 Iran binnenkwamen.⁸⁵⁸

In de verslagperiode bleef de instroom van Afghanen aanhouden. Dagelijks reisden volgens schattingen van de UNHCR ongeveer 2.000 Afghanen Iran binnen.⁸⁵⁹ De Iraanse autoriteiten zetten een groot deel van de nieuw gearriveerde Afghanen het land weer uit.⁸⁶⁰ Met name ongedocumenteerde Afghanen die weigerden deel te nemen aan de census (zie paragraaf 4.1.6), of personen die irregulier proberen in te reizen, lopen het risico op gedwongen uitzetting. De UNHCR schat dat de Iraanse autoriteiten ongeveer 65% van alle nieuw gearriveerde Afghanen uitzetten.⁸⁶¹

Volgens UNOCHA zijn er tussen januari en november 2022 ongeveer 762.900 Afghanen vanuit Iran teruggekeerd naar Afghanistan.⁸⁶²

4.1.2 Opvang van Afghanen

Iran huisvest al decennialang enkele miljoenen Afghanen. Een deel van hen verblijft al lange tijd in Iran. De meesten verblijven in de grote steden, waar vaak informele opvang wordt geboden door de lokale gemeenschappen. In het verleden bood deze opvang vaak een uitkomst voor beide partijen. De lokale gemeenschappen hadden

⁸⁵⁵ BBCM, *Iranian official says five million Afghans residing in country*, 3 januari 2023; RFE/RL, *How will I feed my family? Iranian province imposes new job restrictions on Afghan migrants*, 16 juni 2023; Tehran Times, *Over 7,500 illegal Afghans deported*, 1 augustus 2023.

⁸⁵⁶ UN, *Iran, the second largest refugee hosting country*, 26 juli 2023; UNHCR, *Operational Data Portal, Iran*, https://data.unhcr.org/en/country/irn#_ga=2.35569633.1958450366.1633848450-1851780278.1615983680, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁸⁵⁷ UNHCR, *Iran: New arrivals from Afghanistan – January to December 2022*, 31 januari 2023; UNHCR, *Fact sheet – Iran (January-March 2023)*, 1 mei 2023.

⁸⁵⁸ UNHCR, *Iran: New arrivals from Afghanistan – January to December 2022*, 31 januari 2023.

⁸⁵⁹ UNHCR, *Fact sheet – Iran (January-March 2023)*, 1 mei 2023.

⁸⁶⁰ BBCM, *Iran expels 24,369 illegal Afghan emigrants*, 22 augustus 2023.

⁸⁶¹ UNHCR, *Operational Data Portal, Iran*.

⁸⁶² UNOCHA, *Afghanistan. Snapshot of population movements (January to November 2022)*, 23 november 2022.

immers veelal behoefte aan goedkope arbeid en Afghaanse vluchtelingen aan een onderkomen en inkomen. In de verslagperiode verkeerde Iran echter in zeer zwaar economisch weer, zonder uitzicht op structurele verbetering, en was de migratie niet langer circulair van aard, maar juist gericht op hervestiging. Volgens een bron kwamen daardoor deze lokale gemeenschappen steeds meer onder druk te staan en leek de maximale absorptiecapaciteit te zijn bereikt. Iraniërs zijn zich daarbij in toenemende mate bewust van de enorme druk die deze groep creëert voor de reeds onder druk staande sociale voorzieningen – in vaak al de armste provincies.⁸⁶³

4.1.3 *Geregistreerde Afghanen*

Volgens de officiële cijfers van de Iraanse overheid zijn er ongeveer 750.000 geregistreerde Afghaanse vluchtelingen in Iran. Zij hebben een *amayesh*-kaart.⁸⁶⁴ Volgens de UNHCR woont ongeveer 99% van hen in de stedelijke gebieden van Iran tussen de lokale gemeenschappen. Ongeveer 1% woont in vluchtelingenkampen. Deze twintig kampen liggen verspreid over twaalf provincies.⁸⁶⁵

De Iraanse overheid stelde in 2001 en 2003 de geregistreerde Afghanen die zich in Iran bevonden in het bezit van een *amayesh*-kaart. Sindsdien moesten zij en hun nakomelingen die kaart ieder jaar vernieuwen, tegen betaling van leges. Daarmee is een *amayesh*-kaart technisch gezien een tijdelijke verblijfsvergunning.⁸⁶⁶ In de verslagperiode duurde de zeventiende *amayesh*-registratieronde van 11 juli 2022 tot 17 december 2022. Afghanen die hun kaart niet (op tijd) vernieuwen ontvangen niet langer steun en bescherming van de Iraanse overheid. Zij kunnen worden gearresteerd en het land uit worden gezet.⁸⁶⁷

De UNHCR mag in Iran niet aan statusdeterminatie doen. De Iraanse overheid benut de systematiek die hiervoor in dat land bestaat, al lange tijd niet. Vanaf 2007 stopte de Iraanse overheid met de afgifte van nieuwe *amayesh*-kaarten.⁸⁶⁸ Volgens het Australische ministerie van buitenlandse zaken worden nieuwe kaarten sindsdien zelden verstrekt en alleen op tijdelijke basis.⁸⁶⁹ Volgens de UNHCR kunnen kinderen van wie beide ouders in het bezit zijn van geldige *amayesh*-kaarten in aanmerking komen voor een nieuwe kaart.⁸⁷⁰

4.1.4 *Afghaanse paspoorthouders*

Naast de kaarthouders is er ook een groep paspoorthouders. Deze groep omvat volgens de officiële cijfers van de Iraanse overheid 267.000 voorheen ongedocumenteerde Afghanen die zich in 2010 bij de autoriteiten hebben laten registreren en een Afghaans paspoort met daarin een visum hebben ontvangen. Sinds juli 2012 is de geldigheidsduur van dit visum een paar keer verlengd.⁸⁷¹ Verder omvat deze groep 360.000 Afghanen die in het bezit zijn van een Afghaans

⁸⁶³ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁸⁶⁴ UNHCR, *Operational Data Portal, Iran*.

⁸⁶⁵ UNHCR, *Fact sheet – Iran (January-March 2023)*, 1 mei 2023.

⁸⁶⁶ UNHCR, *Fact sheet – Iran (November-December 2022)*, 6 februari 2023; NRC, *Renewing key documents brings hope to Afghans in Iran*, 1 juni 2023.

⁸⁶⁷ UNHCR, *Announcement on the launch of registration for Amayesh cards 17 and Hoviat cards 16*, 11 juli 2022; UNHCR, *Announcement: For the attention of expired Amayesh/Hoviat cardholders*, 11 september 2022; UNHCR, *Last call for the Amayesh 17 plan*, 6 december 2022; EUAA, *Iran. Situation of Afghan refugees*, 11 januari 2023, p. 20; UNHCR, *Fact sheet – Iran (November-December 2022)*, 6 februari 2023.

⁸⁶⁸ EUAA, *Iran. Situation of Afghan refugees*, 11 januari 2023, p. 20; UNHCR, *Help Iran. How can I seek asylum in Iran?*, <https://help.unhcr.org/iran/en/how-can-i-see-asylum-in-iran/>, geraadpleegd op 12 september 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁸⁶⁹ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 32.

⁸⁷⁰ UNHCR, *Are you a person that UNHCR Iran can support?*, <https://help.unhcr.org/iran/en/how-can-i-see-asylum-in-iran/are-you-a-person-that-unhcr-iran-can-support/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁸⁷¹ EUAA, *Iran. Situation of Afghan refugees*, 11 januari 2023, p. 18; UNHCR, *Announcement on the extension of expired visas*, 1 mei 2023; UNHCR, *Fact sheet – Iran (January-March 2023)*, 1 mei 2023.

paspoort met een geldig visum, zoals een studievizum, een visum voor een bedevaart of een zakenvizum.⁸⁷²

4.1.5

Ongedocumenteerde Afghanen

Naast de kaarthouders en de paspoorthouders zijn er minstens 3,1 miljoen ongedocumenteerde Afghanen in Iran.⁸⁷³

In dit verband wordt de aanduiding ongedocumenteerd gebruikt als verzamelterm voor iedere Afghaan die geen legaal verblijf heeft in Iran. Dit is een heel diverse groep. Het kan gaan om Afghanen met een verlopen Afgaans paspoort en een ongeldig visum, voormalige amayesh-kaarthouders, Afghanen die alleen een Afgaans identiteitsbewijs (*tazkera*) hebben, seizoenarbeiders of Afghanen die geen enkel document hebben. Ongedocumenteerde Afghanen komen niet in aanmerking voor een tijdelijke werkvergunning om legaal in Iran te werken. In de praktijk werken velen van hen illegaal in de bouw en de landbouw. Ongedocumenteerde Afghanen kunnen wel een beroep doen op de basisgezondheidszorg. Alle Afghanen hebben in Iran toegang tot de primaire gezondheidszorg. De toegang tot secundaire en tertiaire gezondheidszorg wordt gewaarborgd via een systeem van zeer goedkope verzekeringen voor Afgaanse burgers, ongeacht hun status.⁸⁷⁴

Sinds mei 2015 krijgen alle kinderen in Iran, ongeacht of zij gedocumenteerd zijn, toegang tot publiek primair- en secundair onderwijs. De schatting is dat 700.000 tot 1 miljoen Afgaanse kinderen gebruik maken van het Iraanse onderwijssysteem.⁸⁷⁵ Deze groep bestaat uit zowel gedocumenteerde als ongedocumenteerde Afghanen. De ongedocumenteerde kinderen ontvangen van het BAFIA een opleidingsondersteuningskaart. Deze blauwe kaart is voor de duur van een jaar geldig in de provincie waar de kaart is afgegeven. Deze kaart voorkomt dat de ouders van het kind Iran uit worden gezet.⁸⁷⁶

4.1.6

Census

In april 2022 kondigde het Iraanse ministerie van binnenlandse zaken een telling van alle ongedocumenteerde en nieuw gearriveerde Afghanen in Iran aan. Deze telling liep tot en met 30 juni 2022. Aan dit proces namen volgens het ministerie ongeveer 2,6 miljoen Afghanen deel. Volgens dit ministerie namen 500.000 ongedocumenteerde Afghanen geen deel aan de telling.⁸⁷⁷

Afghanen die in het bezit waren van een vaccinatiecertificaat konden zich voor deze telling melden bij een *kefalat*-centrum. Daarbij bedroegen de leges 310.000 rial (ongeveer 0,58 euro). In andere gevallen konden Afghanen zich melden bij een *pishkhan*-centrum; daarbij waren de leges 270.000 rial (ongeveer 0,51 euro).⁸⁷⁸ De deelnemers ontvingen een telstrookje (*headcount slip*), dat technisch gezien als een voorlopige verblijfsstatus gold en twee maanden geldig was. Deelname aan de telling beschermde Afghanen tegen gedwongen uitzetting en stelde hen in staat om een werkvergunning aan te vragen. Daarbij mochten zij alleen verblijven in de

⁸⁷² UNHCR, *Fact sheet – Iran (January-March 2023)*, 1 mei 2023.

⁸⁷³ UNHCR, *Fact sheet – Iran (January-March 2023)*, 1 mei 2023, p. 1.

⁸⁷⁴ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022, p. 102-103; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁸⁷⁵ BBCM, *Iranian official says five million Afghans residing in country*, 3 januari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁸⁷⁶ UNHCR, *Announcement on enrollment of foreign students nationals without documents*, 14 augustus 2022; EUAA, *Iran. Situation of Afghan refugees*, 11 januari 2023, p. 29.

⁸⁷⁷ UNHCR, *Operational Data Portal, Iran*; UNHCR, *Refugees in Iran*, <https://www.unhcr.org/ir/refugees-in-iran/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

⁸⁷⁸ UNHCR, *Important*, 26 juni 2022; UNHCR, *Headcount exercise*, <https://help.unhcr.org/iran/en/headcount-exercise/>, geraadpleegd op 12 september 2023.

provincie waarin zij geregistreerd stonden.⁸⁷⁹ De geldigheidsduur van het telstrookje liep af op 22 oktober 2022, maar is nadien verlengd tot 20 januari 2023 en vervolgens tot 20 april 2023.⁸⁸⁰

4.1.7 *Vrijwillige terugkeer van Afghanen*

Op 3 januari 2023 verklaarde het Iraanse ministerie van binnenlandse zaken dat er in de negen maanden daarvoor 400.000 Afghanen vrijwillig waren teruggekeerd.⁸⁸¹

De UNHCR ondersteunt Afghanen bij hun vrijwillige terugkeer. In 2022 ging het om 376 terugkeerders. De meeste zijn voormalige amayesh-kaarthouders die willen terugkeren naar Afghanistan om vanuit daar een Iraans studievizum aan te vragen.⁸⁸²

4.1.8 *Discriminatie van Afghanen*

Afghanen hebben in Iran te maken met veel discriminatie. Ze hebben bijvoorbeeld over het algemeen weinig kansen op de arbeidsmarkt.⁸⁸³

In de verslagperiode deden zich in Iran meerdere geweldsincidenten met Afghanen voor die onder Afghanen tot grote ophef leidden. Daarbij ging het onder meer om videobeelden van Afghanen die door Iraniërs werden mishandeld.⁸⁸⁴ Op 11 maart 2023 opende de Iraanse grenspolitie het vuur op een groep Afghaanse migranten in de buurt van de grensstad Saravan in de provincie Sistan-Baluchistan. Daarbij kwamen naar verluidt minstens elf Afghanen om het leven.⁸⁸⁵

4.1.9 *Iraakse vluchtelingen*

De op één na grootste vluchtelingenpopulatie vormden de Iraakse vluchtelingen. Volgens informatie van de Iraanse autoriteiten van juni 2023 waren er 12.000 geregistreerde Irakezen in Iran die in het bezit waren van een *hoviāt*-kaart.⁸⁸⁶

4.2 **Opvang van binnenlandse ontheemden in Iran**

Iran kent geen grootschalige problematiek van langdurig binnenlandse ontheemden. Wel raken in Iran mensen al dan niet tijdelijk ontheemd door natuurrampen.⁸⁸⁷ Zo komen er regelmatig aardbevingen voor.⁸⁸⁸ Op 28 januari 2023 vond er bijvoorbeeld een aardbeving plaats die een kracht had van 5,9 op de schaal van Richter. Deze aardbeving trof de stad Khoy in de provincie West-Azerbeidzjan. Daarbij vielen

⁸⁷⁹ UNHCR, *Afghanistan situation: Emergency preparedness and response in Iran*, 5 juli 2022; EUAA, *Iran. Situation of Afghan refugees*, 11 januari 2023, p. 29.

⁸⁸⁰ UNHCR, *Frequently asked questions on headcount exercise*, 26 juni 2022; UNHCR, *Headcount LPs extended for an additional 3 months*, 31 oktober 2022; BBCM, *Iranian official says five million Afghans residing in country*, 3 januari 2023; UNHCR, *Iran: New arrivals from Afghanistan – January to December 2022*, 31 januari 2023; UNHCR, *BAFIA announcement on the validity of the LPs issued in line with the "conditional protection preparation process"*, 19 februari 2023; UNHCR, *Iran: New arrivals from Afghanistan – since November 2021 to end January 2023*, 19 april 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁸⁸¹ BBCM, *Iranian official says five million Afghans residing in country*, 3 januari 2023.

⁸⁸² UNHCR, *Fact sheet – Iran (November-December 2022)*, 6 februari 2023, p. 2.

⁸⁸³ Al Jazeera, *What does the future hold for Afghan refugees in Iran?*, 12 juni 2022; RFE/RL, *How will I feed my family? Iranian province imposes new job restrictions on Afghan migrants*, 16 juni 2023.

⁸⁸⁴ TOLO News, *Kabul residents protest abuse of Afghans in Iran*, 11 april 2022; AA, *'Cruel' action on Afghan refugees in Iran sparks outrage*, 27 april 2022.

⁸⁸⁵ IranWire, *Iran's border guards kill Afghan migrants in Sistan and Baluchistan*, 16 maart 2023; Iran International, *Nearly a dozen Afghan youths killed by Iranian border guards*, 16 maart 2023.

⁸⁸⁶ Een kaart voor in Iran geregistreerde Iraakse vluchtelingen; UNHCR, *Operational Data Portal, Iran*.

⁸⁸⁷ IDMC, *Iran, Islamic Republic of*, <https://www.internal-displacement.org/countries/iran>, geraadpleegd op 12 september 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁸⁸⁸ Reliefweb, *Updated/IRCS responds to Hormozgan earthquake*, 2 juli 2022; BBCM, *Earthquake injures 165 in north-west Iran*, 24 maart 2023.

volgens de autoriteiten 3 doden en 816 gewonden. Meer dan 3.500 huizen raakten beschadigd.⁸⁸⁹ Verder vinden er jaarlijks overstromingen plaats waarbij mensen om het leven komen.⁸⁹⁰ Zo waren er vanaf medio juli 2022 overstromingen vanwege zware regenval in 24 van de 31 provincies. Het meest getroffen waren Teheran, Mazandaran, Lorestan en Kerman. Daarbij kwamen minstens 69 personen om het leven en raakten meer dan 20.000 huizen beschadigd.⁸⁹¹ Er zijn geen specifieke gebieden in Iran waar binnenlandse ontheemden worden opgevangen. De opvang vindt over het algemeen in de directe omgeving plaats in geïmproviseerde opvangplekken, zoals in tenten, moskeeën en schoolgebouwen. Daarbij zijn de slachtoffers van een natuurramp afhankelijk van de hulp van de autoriteiten. Deze hulp wordt gecoördineerd door de Iraanse Rode Halve Maan.⁸⁹²

4.3 Uitreis van niet-Iraniërs

Volgens een bron is een geldig paspoort de belangrijkste vereiste vanuit de Iraanse autoriteiten voor niet-Iraniërs om Iran uit te reizen. Iemand die geen paspoort of ander reisdocument heeft, kan ook gebruikmaken van een laissez-passer. Dit kan echter tot problemen leiden. Om uit te kunnen reizen is uitreistoestemming van de Immigratie- en Vreemdelingenpolitie in Teheran nodig. Als er toestemming wordt verleend, zet de politie een stempel in het paspoort of op het laissez-passer. Dit verschilt niet per nationaliteit of regio. Zonder deze stempel is het niet mogelijk om Iran uit te reizen.⁸⁹³

4.4 Boetes voor illegaal verblijf

Een niet-Iraniër die illegaal in Iran verbleef, kon indien uitreis wordt toegestaan een boete opgelegd krijgen voor iedere dag dat die illegaal in Iran was geweest. Daarbij ging het vanaf eind 2022 om een vast bedrag van twee miljoen rial (ongeveer 3,76 euro) per persoon per dag.⁸⁹⁴

⁸⁸⁹ BBCM, *North-western Iranian city hit by 5.4-magnitude earthquake*, 18 januari 2023; BBCM, *North-western Iranian city hit by 5.9-magnitude earthquake*, 28 januari 2023; IRNA, *3 dead, more than 800 people injured in Khoy earthquake; northwest Iran*, 29 januari 2023; BBCM, *Briefing: Anger in Iran over humanitarian response to earthquake*, 31 januari 2023.

⁸⁹⁰ BBCM, *Two-thirds of Iran under alert as floods leave trail of deaths, destruction*, 8 juni 2023; BBCM, *Floods in Iran claim seven lives, injure dozens*, 9 juni 2023.

⁸⁹¹ Tasnim News, *At least 61 dead in Iran's week-long flooding*, 31 juli 2022; ECHO, *Iran – Floods update*, 1 augustus 2022.

⁸⁹² Reliefweb, *Updated/IRCS responds to Hormozgan earthquake*, 2 juli 2022; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁸⁹³ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁸⁹⁴ MEE, *Afghan refugees face harsh rules in Iran and Taliban persecution at home*, 12 maart 2022; VOA, *Fleeing Taliban rule, journalists find themselves trapped in Iran*, 29 december 2022; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

5 Terugkeer

5.1 Iraanse diaspora

Een deel van de Iraanse diaspora keert regelmatig terug naar Iran, bijvoorbeeld voor vakantie of om familieleden te bezoeken. De meesten van hen ondervinden daarbij doorgaans geen problemen.⁸⁹⁵ In november 2022 herhaalde de minister van binnenlandse zaken dat zijn ministerie een online platform had gelanceerd waar Iraniërs, die in het buitenland verbleven en die overwogen om naar Iran terug te keren, konden controleren of zij ongehinderd konden terugkeren. Het is verder niet bekend hoe dit webportaal precies werkt. Ondanks dit online platform was er veel angst en wantrouwen in de diaspora om terug te keren, omdat er op de achtergrond altijd een vermeende dreiging aanwezig was vanuit de inlichtingendiensten.⁸⁹⁶

5.2 Problemen bij terugkeer

Volgens verschillende bronnen kwam het voor dat migranten die terugkeerden bij aankomst problemen kregen van de zijde van de autoriteiten.⁸⁹⁷ Daarbij ging het onder meer om Iraniërs met een dubbele nationaliteit (zie paragraaf 5.2.8). Een bron kon desgevraagd geen specifieke aantallen noemen, maar gaf wel aan dat het om tientallen of misschien wel meer gevallen ging.⁸⁹⁸ Daar komt bij dat er volgens een bron sprake is van willekeur.⁸⁹⁹ Volgens een andere bron worden sommige terugkeerders bij aankomst meteen aangehouden. In de meeste gevallen worden zij daarna op borgtocht vrijgelaten.⁹⁰⁰ Een andere bron noemde een zaak van een echtpaar met een dubbele nationaliteit. De autoriteiten hielden hen bij aankomst aan en ondervroegen hen over hun activiteiten in hun land van verblijf. Nadat zij op borgtocht waren vrijgekomen, vertrokken zij uit Iran.⁹⁰¹ Soms maakten de autoriteiten ook melding van dergelijke zaken. Zo meldden ze dat zij op 4 april 2023 een voormalig lid van de Volksmoedjahedien (*Mojahedin-e Khalq*) bij aankomst in Iran hadden gearresteerd. Dit kon echter niet geverifieerd worden.⁹⁰² Het kwam ook voor dat terugkeerders die na aankomst op het vliegveld waren toegelaten tot Iran, alsnog strafrechtelijk werden vervolgd door de Iraanse autoriteiten (zie paragraaf 5.2.8).

5.2.1 Factoren bij terugkeer

Het maakt in beginsel niet veel uit welk soort document iemand bij terugkeer bij zich heeft. Wel valt het op als iemand terugreist op een laissez-passier. In dat geval

⁸⁹⁵ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Iran*, 31 mei 2022, p. 105; Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 40.

⁸⁹⁶ FP, *Raisi's hollow ploy to stem Iran's brain drain*, 2 februari 2022; Iran International, *Raisi tries to lure back expatriates to Iran with promises*, 17 maart 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁸⁹⁷ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁸⁹⁸ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁸⁹⁹ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹⁰⁰ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁹⁰¹ Vertrouwelijke bron, april 2023.

⁹⁰² BBCM, *Iran arrests former member of Albania-based dissident group*, 8 april 2023; IRNA, *'MKO member arrested while entering Iran'*, 8 april 2023.

is het risico groot dat de autoriteiten de terugkeerder bij aankomst ondervragen over het verblijf in het buitenland.⁹⁰³

De Iraanse autoriteiten ondervragen niet iedere Iraniër die terugkeert. Volgens een bron liepen Iraniërs met een dubbele nationaliteit in de verslagperiode meer risico op ondervraging bij terugkeer dan anderen. Het kwam voor dat de autoriteiten mensen die buiten Iran woonden en/of een dubbele nationaliteit hadden uit de rij bij de paspoortcontrole haalden en naar een kamer meenamen. Ze vroegen vervolgens naar hun beroep en hoeveel geld zij hadden. Daarbij controleerden ze de inhoud van hun laptop, mobiele telefoon en harddrive. De mensen moesten ook hun wachtwoorden geven. De indruk bestond dat dit niet willekeurig gebeurde, maar dat de autoriteiten op voorhand wisten wie zij moesten controleren. Deze ondervragingen duurden soms wel vier uur. Om eventuele problemen bij terugkeer te voorkomen reisden sommige Iraniërs enkel met hun Iraanse paspoort naar Iran en meldden ze niet dat ze ook nog een andere nationaliteit hadden.⁹⁰⁴

Volgens een bron speelt de etnische achtergrond bij terugkeer op zichzelf geen rol.⁹⁰⁵ Volgens een andere bron kan de etniciteit bij terugkeer leiden tot arbitraire of discriminatoire straffen, wanneer reeds sprake is van een overtreding.⁹⁰⁶

Religieuze achtergrond speelt volgens een bron bij terugkeer op zichzelf geen rol.⁹⁰⁷ Volgens een andere bron speelt deze achtergrond doorgaans geen rol omdat iemands religie niet wordt vermeld in het paspoort of op de nationale identiteitskaart en de autoriteiten op de luchthaven doorgaans niet naar de geloofsovertuiging vragen. Het kan wel een rol spelen als de autoriteiten weten dat iemand in het buitenland van religie is veranderd.⁹⁰⁸ Volgens weer een andere bron stellen de autoriteiten in sommige gevallen vragen aan de terugkeerder als zij weten dat diegene is bekeerd tot het christendom of als zij weten dat die een bekering tot het christendom als motief heeft gebruikt bij een asielaanvraag.⁹⁰⁹ Volgens een andere bron kan het zijn dat de autoriteiten hiervan op de hoogte zijn, maar daar verder geen aandacht aan besteden.⁹¹⁰

Volgens verschillende bronnen speelt seksuele gerichtheid bij terugkeer op zichzelf geen rol.⁹¹¹ Volgens een bron kan de seksuele gerichtheid bij terugkeer leiden tot arbitraire of discriminatoire straffen, als er reeds sprake is van een overtreding.⁹¹²

Volgens een bron speelt het bij terugkeer geen rol als iemand een alleenstaande vrouw is.⁹¹³ Volgens een andere bron speelt het geen rol als iemand een alleenstaande vrouw is en zij toestemming heeft van haar vader. Deze toestemming kan blijken uit het feit dat zij een Iraans paspoort heeft.⁹¹⁴

De reden dat iemand Iran heeft verlaten, bijvoorbeeld met als doel het aanvragen van asiel, kan volgens een bron bij terugkeer een rol spelen. Als iemand asiel heeft aangevraagd en de autoriteiten zijn daarvan op de hoogte en iemand keert terug

⁹⁰³ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 40; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁹⁰⁴ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁹⁰⁵ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹⁰⁶ Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁹⁰⁷ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹⁰⁸ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁹⁰⁹ Vertrouwelijke bron, mei 2023.

⁹¹⁰ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹¹¹ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁹¹² Vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁹¹³ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹¹⁴ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

omdat het niet is gelukt, kan dat het risico om in de problemen te komen aanzienlijk verhogen (zie ook paragraaf 5.2.4). De autoriteiten zouden dan bijvoorbeeld kunnen aanvoeren dat iemand asiel heeft aangevraagd, omdat die persoon in Iran iets heeft gedaan wat niet mocht. Volgens deze bron is dat een groter risico dan de religieuze achtergrond of de seksuele gerichtheid van iemand, of het al dan niet zijn van een alleenstaande vrouw.⁹¹⁵

Volgens het Australische ministerie van buitenlandse zaken besteden de autoriteiten over het algemeen weinig aandacht aan afgewezen asielzoekers bij hun terugkeer naar Iran.⁹¹⁶ Volgens een andere bron zullen de autoriteiten bijna iedereen, van wie zij weten dat ze asiel hebben aangevraagd, ondervragen om te onderzoeken wat de reden voor de asielaanvraag was en of zij geen politieke of religieuze activiteiten hebben ondernomen.⁹¹⁷ De vraag of er aanwijzingen zijn dat uitgeprocedeerde asielzoekers gezien de politieke- en maatschappelijke onrust anders worden behandeld door de Iraanse autoriteiten, kon niet beantwoord worden wegens gebrek aan informatie.

Volgens een bron kan het bij terugkeer een rol spelen of iemand Iran legaal of illegaal heeft verlaten. Het kan een verzwarende factor zijn wanneer iemand het land illegaal is ontvlucht (zie ook paragraaf 3.2.4.4).⁹¹⁸

Het kan bij terugkeer een rol spelen hoe lang iemand is weggeweest uit Iran. Als iemand lange tijd in het buitenland heeft verbleven, valt het meteen op en is het risico groot dat hij of zij bij aankomst zal worden ondervraagd over dat verblijf.⁹¹⁹

5.2.2 *Verklaring inzake de islam*

De vraag of het bij terugkeer vereist is dat de terugkeerder een document of verklaring ondertekent om te bevestigen dat die persoon de islam nog aanhangt, kon niet worden beantwoord vanwege een gebrek aan informatie. Geen van de geraadpleegde bronnen kon dit bevestigen of ontkrachten.⁹²⁰

Volgens een bron is er wel een ander formulier dat een terugkeerder moet ondertekenen. Op dat formulier moet een terugkeerder aangegeven of verklaren dat die persoon nog het Iraanse staatsburgerschap heeft en dit respecteert.⁹²¹

5.2.3 *Monitoring van terugkeerders*

Volgens een bron lopen teruggekeerde asielzoekers het risico om te worden gemonitord door de Iraanse autoriteiten.⁹²² Het is niet bekend voor hoe lang iemand wordt gevolgd na terugkeer in Iran, als hiervan sprake is. Evenmin is bekend hoe intensief iemand wordt gevolgd.⁹²³ Een bron noemde als voorbeeld de zaak van de Brits-Iraanse Nazanin Zaghari-Ratcliffe, die op 16 maart 2022 vrijkwam na een gevangenisstraf van vijf jaar. Vanaf het moment dat zij op de luchthaven in Iran aankwam, begonnen de autoriteiten haar te volgen. Deze volgoperatie duurde drie maanden. Deze informatie was naar buiten gekomen omdat beelden hiervan in een televisieshow werden getoond.⁹²⁴

⁹¹⁵ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹¹⁶ Australian Government, *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023, p. 40.

⁹¹⁷ Vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, april 2023.

⁹¹⁸ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹¹⁹ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁹²⁰ Vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁹²¹ Vertrouwelijke bron, mei 2023.

⁹²² Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹²³ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹²⁴ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

Het valt niet uit te sluiten dat, indien een bekeerling om andere redenen dan een bekering tot het christendom wordt gevolgd na terugkeer in Iran, die persoon gedurende het volgen toch bekering tot het christendom zou worden toegedicht.⁹²⁵

5.2.4 *Informatie over een asielaanvraag*

Als de Iraanse autoriteiten weet hebben van de asielaanvraag van een terugkeerder, zijn er allerlei manieren waarop zij hierachter konden komen, bijvoorbeeld via vrienden, familieleden, het monitoren van een sms-bericht of een telefoongesprek. De autoriteiten konden iemand bij terugkeer hierover bevragen. Ze konden dit ook ontdekken door de socialemedia-accounts van de betreffende persoon en anderen door te nemen.⁹²⁶

5.2.5 *Verklaring bij vrijlating*

Personen die bij terugkeer worden gearresteerd, moeten soms een verklaring ondertekenen voordat zij worden vrijgelaten. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer ze op borgtocht gaan, en ook als ze pardon krijgen. In een dergelijke verklaring moeten ze doorgaans een bekentenis van de schuld afleggen, spijt betuigen en aangeven dat ze niet naar buiten treden met informatie over hun zaak.⁹²⁷

5.2.6 *Bagagecontrole bij terugkeerders*

Bij terugkeerders wordt bij aankomst op het vliegveld altijd de bagage gecontroleerd door de autoriteiten. Bij het verlaten van het vliegveld gaat van iedereen die Iran in reist (diplomaten uitgezonderd), onder wie Iraniërs die terugkeren, de bagage door de scanner om te kijken of ze niets illegaals invoeren. Als de autoriteiten in die scanner iets verdachts zien, vindt er een aanvullende controle plaats. Dan kan het bijvoorbeeld gaan om haram voedsel of bepaalde boeken. Daarbij kan de bagage ook in beslag worden genomen als de autoriteiten het niet vertrouwen.⁹²⁸

5.2.7 *Terugkrijgen van eigendommen*

Volgens een bron zijn er terugkeerders die problemen hebben gehad met het terugkrijgen van eigendommen. Dit speelde vooral bij migranten van de eerste generatie na de Iraanse revolutie, omdat veel van hun huizen waren geconfisqueerd of op naam van iemand anders waren gezet. Het kwam ook voor dat woningen in beslag waren genomen omdat ze als onderpand waren ingezet om iemand op borgtocht vrij te krijgen en deze persoon vervolgens het land uit was gereisd.⁹²⁹

5.2.8 *Arrestatie na terugkeer*

Er zijn enkele gevallen bekend van arrestatie na terugkeer. Een voorbeeld hiervan is de Brits-Iraanse oud-politicus Ali-Reza Akbari. Hij was een voormalig onderminister van defensie ten tijde van het presidentschap van Khatami (1997-2005). Hij was na zijn terugkeer in Iran in 2019 gearresteerd. Het vermoeden bestaat dat hij is teruggelokt. Hij is vervolgens ter dood veroordeeld wegens onder meer vermeende spionage voor Groot-Brittannië. Hij werd medio januari 2023 geëxecuteerd.⁹³⁰

⁹²⁵ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹²⁶ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹²⁷ CHRI, *Analysis: Khamenei's "pardon" is a public relations stunt that cedes no ground to the protesters*, 8 februari 2023; IranWire, *Khamenei's conditional "amnesty"; the great repentance*, 12 februari 2023; DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023, p. 12; vertrouwelijke bron, februari 2023, p. 12; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁹²⁸ Vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁹²⁹ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁹³⁰ BBCM, *Iran upholds death sentence for ex-official accused of 'spying' for UK*, 11 januari 2023; Kayhan Life, *Alireza Akbari: The British-Iranian executed by Tehran*, 15 januari 2023; IranWire, *Alireza Akbari: A bloody score is settled in the Islamic Republic*, 15 januari 2023; NRC, *Teheran executeert Brits-Iraanse politicus Akbari*, 16 januari 2023; The New York Times, *Iranian insider and British spy: How a double life ended on the gallows*, 1 mei 2023.

In de verslagperiode zaten enkele Iraniërs met een dubbele nationaliteit vast, onder meer op grond van artikel 500 WvS (propaganda tegen de IRI), artikel 501 WvS (spionage) en artikel 610 WvS (bedreigen van de nationale veiligheid).⁹³¹ Enkele Iraniërs met een dubbele nationaliteit kwamen in de verslagperiode vrij, onder wie de in juni 2019 gearresteerde Frans-Iraanse Fariba Adelhah. Zij kwam in februari 2023 vrij.⁹³² Volgens verschillende bronnen lopen Iraniërs met een dubbele nationaliteit meer risico dan anderen, omdat zij in de ogen van de Iraanse diensten interessanter kunnen zijn, bijvoorbeeld voor het toepassen van zogeheten "gijzelingsdiplomatie" waarbij (arbitrair) gedetineerden worden ingezet als pressiemiddel in de relatie met andere landen. Iraniërs met een dubbele nationaliteit lopen bij terugkeer een verhoogd risico op arrestatie, arbitraire detentie en een oneerlijk proces.⁹³³

Volgens een bron zijn er ook mensen na terugkeer gearresteerd en veroordeeld die in het Westen actief waren geweest of die structureel in contact stonden met activisten.⁹³⁴

Het komt voor dat terugkeerders die na aankomst op het vliegveld zijn toegelaten tot Iran, alsnog strafrechtelijk worden vervolgd door de Iraanse autoriteiten. Volgens een bron zullen de autoriteiten een terugkeerder bij aankomst op het vliegveld meestal niet ter plekke arresteren, omdat het daar zichtbaar is en er veel mensen rondlopen die het zouden kunnen filmen met hun mobiele telefoon. Zij zullen het meestal in een controleerbare omgeving doen. Dan zal er bijvoorbeeld op het vliegveld tegen de terugkeerder worden gezegd dat er iets aan de hand is met het paspoort of dat er nog een openstaande verkeersboete is, en dat die persoon zich later op een bepaalde plaats en een bepaald tijdstip moet komen melden.⁹³⁵

Volgens andere bronnen komt het voor dat het paspoort wordt afgenomen, dat er een uitreisverbod wordt opgelegd en dat een terugkeerder voortdurend wordt gevraagd om langs te komen voor ondervraging.⁹³⁶ Een bron beschreef ter illustratie een zaak van iemand met een vluchtelingenstatus in een Europees land die vanuit Europa terugkeerde en vervolgens drie maanden gevangenzat. Na zijn vrijlating moest hij zich iedere maand melden bij de autoriteiten.⁹³⁷ Volgens een andere bron worden terugkeerders soms onder druk gezet om te vertellen wat zij in het buitenland hebben gedaan. Dat maakt hen immers interessant voor de autoriteiten.⁹³⁸

⁹³¹ AD, *Nederlander opgepakt in Iran vanwege protesten, zit al negen dagen vast*, 30 september 2022; RFI, *Two more French citizens held in Iran, bringing total to seven*, 12 november 2022; De Stentor, *Nog steeds geen contact met Nederlander in Iraanse gevangenis: 'Schrijnend'*, 23 november 2022; The Guardian, *Seven people with British links arrested in Iran over protests*, 25 december 2022; The Guardian, *MP urges Britons to leave Iran after arrest of 'British linked' suspects*, 26 december 2022; Al Jazeera, *Iran indicts two French nationals for spying*, 3 januari 2023; De Standaard, *Olivier Vandecasteele 'werkte nationale veiligheid van Iran tegen'*, 4 januari 2023. Trouw, *Zorgen om Frans-Ierse burger in hongerstaking*, 18 januari 2023.

⁹³² BBC News, *Fariba Adelhah: French-Iranian academic released from Iran jail*, 10 februari 2023; France 24, *French-Iranian academic Fariba Adelhah released from Tehran prison*, 10 februari 2023.

⁹³³ Amnesty International, *Iran: The crime of holding Nazanin Zaghari-Ratcliffe hostage must not go unpunished*, 1 juni 2022; Iran International, *Missing Iranian-Canadian's family say she is detained in Iran*, 3 september 2022; VRT, *Oproep Buitenlandse Zaken: "Verlaat Iran zo snel mogelijk, risico op willekeurige aanhouding"*, 18 december 2022; EurActiv, *Iran indicts Belgian citizen for espionage*, 5 januari 2023; UNGA, *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023, p. 17; IranWire, *Canadian couple "missing" in Iran for 18 months*, 9 maart 2023; NRC, *Belg vrij na omstreden ruil met Iran*, 27 mei 2023; vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹³⁴ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹³⁵ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

⁹³⁶ Vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁹³⁷ Vertrouwelijke bron, maart 2023.

⁹³⁸ Vertrouwelijke bron, februari 2023.

5.2.9

Wachtwoorden sociale media

In toenemende mate komen berichten naar buiten waaruit blijkt dat personen onder druk worden gezet om de wachtwoorden van hun socialemedia-accounts te geven. Hierdoor krijgen de autoriteiten inzage in sociale netwerken binnen en buiten Iran. Het komt soms voor dat Iraniërs uit de diaspora bij aankomst in Iran op de luchthaven of bij het vertrek uit Iran wordt gevraagd naar deze wachtwoorden.⁹³⁹ Het weigeren om de wachtwoorden te geven is mogelijk, maar dan ondervindt die persoon daarvan ook de consequenties. Formeel-juridisch kan iemand niet worden verplicht om zijn of haar wachtwoord te geven, maar de autoriteiten kunnen bij een ondervraging gaan dreigen in de richting van degene die weigert en diens familieleden. Daarmee is weigeren in de praktijk geen optie.⁹⁴⁰

⁹³⁹ DIS, *Iran. Protests 2022-2023*, maart 2023, p. 26; CGVS, *Iran. Surveillance van de diaspora door de Iraanse autoriteiten*, 10 mei 2023, p. 28-29; vertrouwelijke bron, februari 2023; vertrouwelijke bron, maart 2023; vertrouwelijke bron, juni 2023.

⁹⁴⁰ CGVS, *Iran. Surveillance van de diaspora door de Iraanse autoriteiten*, 10 mei 2023, p. 28; vertrouwelijke bron, februari 2023.

6 Bijlagen

6.1 Lijst van gebruikte afkortingen

API	Assyrisch Beleidsinstituut
ASMLA	Arabische strijdbeweging voor de bevrijding van al-Ahwaz
BAFIA	Bureau voor Vreemdelingen en Buitenlandse Migrantenzaken
BIC	Internationale Gemeenschap van Bahais
BIHE	Bahai-instituut voor Hoger Onderwijs
BTS	Coöperatieve Stichting van de Revolutionaire Garde
BW	Burgerlijk Wetboek
CAT	Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke en ontorende behandeling of bestraffing
CDC	Cyberverdedigingscommando
CEDAW	Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen
CIOC	Centrum voor Onderzoek naar Georganiseerde Cybercriminaliteit
CPJ	Comité ter Bescherming van Journalisten
CRA	Communicatie Reguleringsautoriteit
CSW	Christian Solidarity Worldwide
ECPM	Samen tegen de doodstraf
EIKO	Uitvoeringsorganisatie van het bevel van Imam Khomeini
FATA	Cyberpolitie
GAMAAN	Groep voor het analyseren en meten van opvattingen in Iran
GID	Genderidentiteitsstoornis
HRAI	Mensenrechtenactivisten in Iran
HRANA	Persbureau van de Mensenrechtenactivisten
IBA	Iraanse Orde van Advocaten
IHRNGO	Iran Mensenrechten
ILO	Internationale Arbeidsorganisatie
IRGC	Revolutionaire Garde
IRI	Islamitische Republiek Iran
IRIB	Iraanse omroep
ISIS	Islamitische Staat
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
IVRK	Verdrag inzake de rechten van het kind
KDPI	Democratische Partij van Iraans Koerdistan
KHRN	Koerdistan Mensenrechtennetwerk
Komala-CPI	Komala Communistische Partij van Iran
Komala-PIK	Komala Partij van Iraans Koerdistan
Lhbtq+	Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgender personen, intersekse, queers en andere diverse identiteiten
MEC	Middle East Concern
MeK/MKO	Volksmoedjahedien
MOIS	Ministerie van inlichtingen
MRGI	Minority Rights Group International
NCRI	Nationale Raad voor het Verzet in Iran
Ngo	Niet-gouvernementele organisatie
NIN	Nationaal intranet
NOCR	Nationale Organisatie voor de Registratie van Burgers
OEJS	Kantoor voor digitale juridische diensten
PAK	Partij voor de Vrijheid van Koerdistan

PKK	Koerdische Arbeiderspartij
PJAK	Partij voor een Vrij Leven in Koerdistan
RSF	Verslaggevers zonder Grenzen
SBO	Studentenorganisatie van de Basij-militie
SCC	Hoge Raad van Cyberspace
SCI	Statistisch Centrum van Iran
Sv	Wetboek van Strafvordering
SWO	Staatswelzijnsorganisatie
TCI	Telecombedrijf van Iran
VN	Verenigde Naties
VPN	Virtual Private Network
WvS	Wetboek van Strafrecht

6.2 Begrippenlijst

<i>Aghdnameh</i>	Een huwelijksboekje.
<i>Amayesh-kaart</i>	Een kaart voor in Iran geregistreerde Afghaanse vluchtelingen.
<i>Baghy</i>	Gewapende opstand (artikel 287 WvS).
<i>Basij</i>	Een paramilitaire organisatie.
<i>Diya</i>	Bloedgeld. Een financiële compensatie als vergelding voor bijvoorbeeld verwonding of doodslag.
<i>Efsad-fil-arz</i>	Verspreiden van corruptie op aarde (artikel 286 WvS).
<i>Fatwa</i>	Een religieus en juridisch advies van een islamitische jurist.
<i>Gasht-e Ershad</i>	Zedenpolitie.
<i>Haram</i>	Verboden volgens islamitisch recht.
<i>Hidjab</i>	Hidjab verwijst naar een sluier of een voorhang. Islamitische geestelijken koppelen dit concept vaak aan kuisheid en zedelijkheid.
<i>Hoviat-kaart</i>	Een kaart voor in Iran geregistreerde Iraakse vluchtelingen.
<i>Hudud</i>	Een categorie bestraffingen voor zware misdrijven die de sharia voorschrijft.
<i>Kart-e melli</i>	Een nationale identiteitskaart.
<i>Kolbar</i>	Een drager die goederen de Iraanse grens over smokkelt.
<i>Kotlet</i>	Een Iraans gerecht met gehakt.
<i>Lavat</i>	Sodomie door mannen.
<i>Lavat-e be-onf</i>	Gedwongen geslachtsgemeenschap tussen mannen, een homoseksuele verkrachting.
<i>Mahzar</i>	Een registratiekantoor.
<i>Moharebeh</i>	Vijandschap tegen God (artikel 279-285 WvS).
<i>Molavi</i>	Een titel van een islamitische rechtsgeleerde.
<i>Qisas</i>	Vergelding. Een categorie bestraffingen voor bewuste aantastingen van de lichamelijke integriteit. Deze mogen met gelijke munt worden terugbetaald volgens het principe 'oog om oog, tand om tand'.
<i>Rial</i>	De Iraanse standaardmunt.
<i>Ruz-e Quds</i>	Jeruzalemdag.
<i>Shenasnameh</i>	Een geboorte-/identiteitsboekje.
<i>Sigheh</i>	Een tijdelijk huwelijk.
<i>Sokhtbar</i>	Een brandstofsмокkelaar.
<i>Ta'zir</i>	Een categorie bestraffingen voor misdrijven waarvoor geen specifieke bestraffingen zijn voorgeschreven in de sharia. De bestraffingen worden overgelaten aan de discretionaire bevoegdheid van een rechter.

Toman Een Iraanse munteenheid. Een toman is tien rial.
White torture Het lang in isolatie plaatsen van gevangenen.

6.3 Rapporten en publicaties

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) en Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)

- *Dreigingsbeeld statelijke actoren 2*, 28 november 2022.

Amnesty International

- *Iran: Murder of 20-year-old gay man highlights urgent need to protect LGBTI rights*, 17 mei 2021.
- *In death's waiting room. Deaths in custody following deliberate denial of medical care in Iran's prisons*, 12 april 2022.
- *"They are shooting brazenly." Iran's militarized response to May 2022 protests*, 3 augustus 2022.
- *Iran: Tortured prisoners at Evin prison are in urgent need of international protection*, 18 oktober 2022.
- *Iran: Urgent international action needed to stop mass killings of Baluchi protesters*, 10 november 2022.
- *Iran: List of individuals at risk of execution in connection with nationwide protests*, 16 december 2022.
- *Amnesty International report 2022/23. The state of the world's human rights*, 28 maart 2023.
- *Death sentences and executions 2022*, 15 mei 2023.

Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED)

- *Anti-government demonstrations in Iran. A long-term challenge for the Islamic Republic*, 12 april 2023.

Article 18, Open Doors, Middle East Concern (MEC) & Christian Solidarity Worldwide (CSW)

- *Annual report 2023. Rights violations against Christians in Iran*, 19 februari 2023.

Asim, Muhammad

- Iranian constitution under pro-center dogmatic authoritarianism and pro-Persian cosmopolitanism, and its impacts on ethno-sectarian and ethno-linguistic minorities, in: S. Behnaz Hosseini (red.), *Ethnic religious minorities in Iran*, Palgrave Macmillan, 2023, p. 13-44.

Australian Government – Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT)

- *DFAT country information report Iran*, 24 juli 2023.

Austrian Centre for Country of Origin & Asylum Research and Documentation (ACCORD)

- *Iran: Informationen zu den Parteien PDKI, KDP-I, Komala PIK, Komala KTP, Komalah-CPI, Komala-CPI, WCPI, WP-Hekmatist, WPI-Hekmatist (Khat Rasmi) [a-11979]*, 24 november 2022.

Baha'i International Community (BIC)

- *Update: 200 Iranian government agents destroy Baha'i homes and confiscate 20 hectares of land*, 2 augustus 2022.
- *News bulletin no. 12-22. Iran. 29 August-19 September 2022*, z.d.
- *News bulletin no. 14-22. Iran. 2 October-4 November 2022*, z.d.
- *An unbelievable injustice: Mahvash Sabet and Fariba Kamalabadi sentenced to a second decade in prison in Iran*, 11 december 2022.
- *Current situation*, januari 2023.
- *Oppressed in life and persecuted in death: Baha'is prevented from dignified burials in their own cemetery*, 3 april 2023.

Carnegie

- *Hijab in Iran: From religious to political symbol*, 13 oktober 2022.

Carnegie Europe

- *Rethinking the EU's approach to women's rights in Iran*, 25 april 2023.

Chatham House

- *The Mahsa Jina Amini case: security and ethnic dimensions*, 5 mei 2023.
- *Iran's generational leadership change*, 17 mei 2023.

Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS)

- *Iran. Surveillance van de diaspora door de Iraanse autoriteiten*, 10 mei 2023.

Congressional Research Service (CRS)

- *Iran: Background and U.S. policy*, 23 maart 2023.

Currin, Brian

- *Mahsa Amini – The seismic tragedy that is triggering a tsunami that should not be ignored*, 10 februari 2023.

Defense Intelligence Agency (DIA)

- *Iran military power. Ensuring regime survival and securing regional dominance*, 19 november 2019.

Danish Immigration Service (DIS)

- *Iran. Protests 2022-2023*, 1 maart 2023.

Oxford Middle East Review (OMER)

- *The intersection of LGBT identity and the protest movement in Iran*, 1 maart 2023.

European Union Asylum Agency (EUAA)

- *Iran. Situation of Afghan refugees*, 11 januari 2023.

Freedom House

- *Freedom in the world 2023. Country report Iran*, 9 maart 2023.

Golkar, Saied

- *Captive society: The Basij militia and social control in Iran*, Woodrow Wilson Center Press and Columbia University Press, 2015.

Group for Analyzing and Measuring Attitudes in Iran (GAMAAN)

- *Iranians' attitudes toward religion: A 2020 survey report*, 25 augustus 2020.

- *Iranians' attitudes toward political systems: A 2022 survey report*, 31 maart 2022.

Hassannia, Ali, Zahra Fazeli & Mohammad Reza Fazeli

- Iranian Jews' tendency to religious visibility and adapted coexistence, in: S. Behnaz Hosseini (red.), *Ethnic religious minorities in Iran*, Palgrave Macmillan, 2023, p. 109-146.

Human Rights Activists in Iran (HRAI)

- *Annual report 2022*, 26 december 2022.

Human Rights Watch (HRW)

- *In Iran, schoolgirls leading protests for freedom*, 12 oktober 2022.
- *Iran: State-backed hacking of activists, journalists, politicians*, 5 december 2022.
- *Iran: 'Bloody Friday' crackdown this year's deadliest*, 22 december 2022.
- *World report 2023 – Iran*, 12 januari 2023.
- *Accounts of torture and summary trial of Javad Rouhi*, 1 februari 2023.

Hutter, Manfred

- Religious and ethnic minorities in Iran: An introduction, in: S. Behnaz Hosseini (red.), *Ethnic religious minorities in Iran*, Palgrave Macmillan, 2023, p. 1-12.

Immigration and Refugee Board of Canada (IRBC)

- *Iran: Exit and entry procedures at airports and land borders for women, including required documentation; mechanisms for a male spouse or relative to control and/or prohibit international travel of female spouse or relative and children, including access to identity documents; treatment of women and children who attempt to leave Iran without prior permission (2020–February 2022)*, 7 maart 2022.

International Institute for Strategic Studies (IISS)

- *The military balance 2021*, 25 februari 2021.
- *Woman, life, freedom in Iran*, 29 november 2022.

Iran Human Rights (IHRNGO)

- *Two men sentenced to death for "insulting the Prophet" in Iran*, 22 april 2021.
- *Iran protests: At least 304 including 41 children killed/At least 16 people killed in another "Bloody Friday" in Baluchistan*, 5 november 2022.
- *Targeted crackdown on human rights defenders*, 30 november 2022.
- *Iran Human Rights warns of imminent risk of protester executions/ At least 3 children facing death penalty charges*, 30 november 2022.
- *At least 100 protesters facing execution, death penalty charges or sentences; at least 476 protesters killed*, 27 december 2022.
- *Kurdish political prisoner Mohiyedin Ebrahimi executed in Urmia*, 17 maart 2023.
- *Protester Mojahed Kourkour sentenced to death as cover-up for Kian Pirlalak's state killing*, 7 april 2023.
- *Iranian authorities' terrorising campaign continues; Two Afghan nationals at grave risk of public execution*, 21 mei 2023.

Iran Human Rights (IHRNGO) & Ensemble contre la peine de mort (ECPM)

- *Annual report on the death penalty in Iran 2022*, 13 april 2023.

Iran Human Rights Documentation Center (IHRDC)

- *Blocked from progress; Persecution of Iran's Bahá'í community since 1979*, mei 2022.
- *Unleashed violence: Repression of protests in Kurdish areas of Iran*, 8 juli 2023.

Kabir, Amir & Irwin Nazareth

- Conversion therapy: a violation of human rights in Iranian gay men, *The Lancet Psychiatry* 9(4), april 2022.

Middle East Institute (MEI)

- *IRGC's role in Iran's economy growing with its engineering arm set to execute 40 mega-projects*, 7 mei 2018.
- *Temporary marriage in Iran and women's rights*, 13 januari 2021.
- *The IRGC and the Persian Gulf region in a period of contested deterrence*, 3 november 2021.
- *Hossein Taeb's removal was not only about Israel*, 30 juni 2022.
- *What Iran's emerging demographic "tsunami" means for Tehran*, 25 augustus 2022.
- *Iran's rising generation Z at the forefront of protests*, 5 oktober 2022.
- *From the streets to the border: Iran's growing paranoia toward Azerbaijan*, 26 januari 2023.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

- *Algemeen ambtsbericht Iran*, februari 2021.
- *Algemeen ambtsbericht Iran*, mei 2022.

Moghadam, Mohammad Reza Shadmamand Foumani

- *Obligatory military service in Iran: 21st-century slavery that harms the health of soldiers and society*, 15 maart 2022.

Mohammadi, Narges

- *White torture. Interviews with Iranian women prisoners*, Oneworld, 2022.

Moore-Gilbert, Kylie

- *The uncaged sky. My 804 days in an Iranian prison*, Ultimo Press, 2022.

Nematollahi, Azar, Safoora Gharibzadeh, Maryam Damghanian, Saeid Gholamzadeh & Farnaz Farnam

- Sexual behaviors and vulnerability to sexually transmitted infections among transgender women in Iran, *BMC Womens Health* 22, 170, 14 mei 2022.

New Zealand Security Intelligence Service

- *New Zealand's security threat environment 2023. An assessment by the New Zealand Security Intelligence Service*, 11 augustus 2023.

Niechcial, Paulina

- The contemporary collective identity of Zoroastrians in Tehran: Between the strategies of dichotomization and complementarization, in: S. Behnaz Hosseini (red.), *Ethnic religious minorities in Iran*, Palgrave Macmillan, 2023, p. 201-228.

Norwegian Country of Origin Information Centre (Landinfo)

- *Report Iran: Passports, ID and civil status documents*, 5 januari 2021.

Norwegian Country of Origin Information Centre (Landinfo), Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons (CGRS) & State Secretariat for Migration (SEM)

- *Iran: Criminal procedures and documents*, 1 december 2021.

Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR)

- *Iran: UN experts alarmed by escalating religious persecution*, 22 augustus 2022.
- *Iran: UN experts demand stay of execution for two women LGBT rights activists*, 28 september 2022.
- *Iran: Special Rapporteur calls for effective accountability for deaths in recent protests*, 26 oktober 2022.
- *Iran must immediately release critically ill human rights defender Arash Sadeghi: UN experts*, 2 december 2022.
- *Iran: Deliberate poisoning of schoolgirls further evidence of continuous violence against women and girls*, 16 maart 2023.
- *Iran: "Frightening" number of executions as Türk calls for end to death penalty*, 9 mei 2023.

Open Doors International

- *World Watch Research. Iran: Full country dossier*, januari 2023.

Pirnia, Bijan & Kambiz Pirnia

- Sex reassignment surgery in Iran, re-birth or human rights violations against transgender people?, *Iranian Journal of Public Health* 51(11), november 2022, p. 2632-2633.

Posch, Walter

- *The Mahsa Jina Amini case: security and ethnic dimensions*, 5 mei 2023.

Sarbakhshian, Hassan, Lior B. Sternfeld & Parvaneh Vahidmanesh

- *Jews of Iran. A photographic chronicle*, The Pennsylvania State University Press, 2022.

Rahbari, Ladan

- Queering Iran, digitally: Implicit activism and LGBTQI+ dating on Telegram, *Tijdschrift voor Genderstudies* 25(2), 2022, p. 141-157.

Schweizerische Flüchtlingshilfe (SFH)

- *Iran: Zugang zur Liste mit Wehrdienstleistenden und Sperrung des Bankkontos nach Desertion*, 17 mei 2022.

Statistical Centre of Iran (SCI)

- *Iran statistical yearbook 2020-2021 (1399)*, z.d.

United Kingdom Home Office

- *Iran: Fear of punishment for crimes committed in other countries ('double jeopardy' or re-prosecution)*, januari 2018.
- *Iran: Illegal exit*, mei 2022.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

- *Non-state actors in education in Iran: select issues and contributions*, 2022.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)

- *Afghanistan situation: Emergency preparedness and response in Iran*, 5 juli 2022.
- *Iran: New arrivals from Afghanistan – January to December 2022*, 31 januari 2023.
- *Fact sheet – Iran (November-December 2022)*, 6 februari 2023.
- *Iran: New arrivals from Afghanistan – since November 2021 to end January 2023*, 19 april 2023.
- *Fact sheet – Iran (January-March 2023)*, 1 mei 2023.

United Nations Human Rights Council (UNHRC)

- *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. Advanced unedited version (A/HRC/53/23)*, 15 juni 2023.

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA)

- *Afghanistan. Snapshot of population movements (January to November 2022)*, 23 november 2022.

United Nations Statistics Division (UNSD)

- *An introduction to the Civil Registration System in the Islamic Republic of Iran*, 18 september 2015.

United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF)

- *Country update: Iran. Religious freedom in Iran in 2022*, juli 2022.
- *Religious propaganda in Iran*, 22 juli 2022.
- *2023 annual report*, 1 mei 2023.

United States Department of State (USDoS)

- *Iran 2021 international religious freedom report*, 2 juni 2022.
- *Iran 2022 human rights report*, 20 maart 2023.
- *Iran 2022 international religious freedom report*, 15 mei 2023.
- *2023 trafficking in persons report: Iran*, 15 juni 2023.

United States Office of Naval Intelligence

- *Iranian naval forces. A tale of two navies*, februari 2017.

VN-Algemene Vergadering (UNGA)

- *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/181)*, 18 juli 2022.
- *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/77/525)*, 14 oktober 2022.
- *Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran (A/HRC/52/67)*, 7 februari 2023.

Wilson Center,

- *Iran's dissident Sunni cleric*, 29 maart 2023.

World Economic Forum

- *Global Gender Gap Report 2022*, 13 juli 2022.

Yaghoobi, Claudia

- *Temporary marriage in Iran. Gender and body politics in modern Iranian film and literature*, Cambridge University Press, 2022.

6.4 Websites

- 6Rang, www.6rang.org
- Abdorrahman Boroumand Center (ABC), www.iranrights.org
- Alemohamad Law Office, www.alemohamadlaw.com
- Amwaj, www.amwaj.media
- Anash.org, www.anash.org
- Archives of Bahá'í persecution in Iran, www.iranbahaipersecution.bic.org
- Article 18, www.articleeighteen.com
- Article 19, www.article19.org
- Assyrian Policy Institute, www.assyrianpolicy.org
- Atlantic Council, www.atlanticcouncil.org
- Auswärtiges Amt (Duitsland), www.auswaertiges-amt.de
- Balochistan Human Rights Group (BHRG), www.bhrg.info
- Barnabas Aid, www.barnabasaid.org
- Bne IntelliNews, www.intellinews.com
- Bonbast, www.bonbast.com
- Catholic News Agency (CNA), www.catholicnewsagency.com
- Center for Human Rights in Iran (CHRI), www.iranhumanrights.org
- Center for Strategic and International Studies (CSIS), www.csis.org
- Central Intelligence Agency (CIA), www.cia.org
- Christian Solidarity Worldwide (CSW), www.csw.org
- Comité ter Bescherming van Journalisten (CPJ), www.cpj.org
- Context, www.context.news
- Council on Foreign Relations (CFR), www.cfr.com
- Crisis24, www.crisis24.garda.com
- Data News, www.datanews.knack.be
- Democratische Partij van Iraans Koerdistan (KDPI), www.pdki.org
- Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT), www.dfat.gov.au
- EU Reporter, www.eureporter.co
- Euractiv, www.euractiv.com
- Forbes, www.forbes.com
- Foreign Policy (FP), www.foreignpolicy.com
- Foreign Policy Research Institute (FPRI), www.fpri.org
- Foundation for Defense of Democracies (FDD), www.fdd.org
- Frontline Defenders, www.frontlinedefenders.org
- Gal-dem, www.gal-dem.com
- Georgetown Institute for Women, Peace and Security (GIWPS), www.giwps.georgetown.edu
- Global Voices, www.globalvoices.org
- Hengaw, www.hengaw.net
- Human Rights Activists News Agency (HRANA), www.en-hrana.org
- ImmigraTrust, www.immigratrust.com
- Insider, www.insider.com
- Institute for National Strategic Studies (IISS), www.iiss.org
- Institute for Research on Public Policy (IRPP), www.policyoptions.irpp.org
- Institute for the Study of War (ISW), www.understandingwar.org
- International Federation for Human Rights (FIDH), www.fidh.org
- International Federation of Journalists (IFJ), www.ifj.org
- International Labor Organisation (ILO), www.ilo.org
- Inter-Parliamentary Union (IPU), www.ipu.org
- Iran Best Lawyer, www.iranbestlawyer.com
- Iran Front Page (IFP), www.ifpnews.com
- Iran Press Watch, www.iranpresswatch.org

- Iran Treatments, www.iran-treatments.com
- Jewish Telegraphic Agency (JTA), www.jta.org
- JURIST, www.jurist.org
- Kayhan Life, www.kayhanlife.com
- Khamenei.ir, www.khamenei.ir
- Know About Iran, www.knowaboutiran.com
- Komala-PIK, www.komalainternational.org
- Kurdistan Human Rights Association (KMMK), www.kmmk.info
- Kurdistan Human Rights Network (KHRN), www.kurdistanhumanrights.org
- Legal Tribune Online (LTO), www.lto.de
- LGBTQ Nation, www.lgbtnation.com
- Lilith Magazine, www.lilithmag.nl
- Living in Tehran (LiT), www.livingintehran.com
- Middle East Concert (MEC), www.meconcern.org
- Middle East Eye (MEE), www.middleeasteye.net
- Middle East Media Research Institute (MEMRI), www.memri.org
- Middle East Monitor (MEMO), www.middleeastmonitor.com
- Minority Rights Group International (MRGI), www.minorityrights.org
- Nationale Raad voor het Verzet in Iran (NCRI), www.ncr-iran.org
- Nederland Wereldwijd, www.nederlandwereldwijd.nl
- NetBlocks, www.netblocks.org
- New Canadian Media, www.newcanadianmedia.ca
- Newsweek, www.newsweek.com
- Norwegian Refugee Council (NRC), www.nrc.no
- Office of the High Commissioner for Diaspora Affairs, www.diaspora.gov.am
- Open Doors International, www.opendoors.org
- Outspoken Middle East (OSME), www.outspokenmiddleeast.com
- Persian Citizen Services, www.persian.net.au
- Pink News, www.pinknews.co.uk
- Politico, www.politico.com
- QPASTT, www.qpastt.org.au
- Spreading Justice, www.spreadingjustice.org
- State Welfare Organization of Iran (SWO), www.behzisti.ir
- Statistic Centre of Iran (SCI), www.amar.org.ir
- Syriac Press, www.syriacpress.com
- The Brookings Institution, www.brookings.edu
- The Conversation, www.theconversation.com
- The Economist, www.economist.com
- The Intercept, www.theintercept.com
- The Iran Primer, www.iranprimer.usip.org
- The Jewish News of Northern California, www.jweekly.com
- The New Arab, www.newarab.com
- The Washington Institute for Near East Policy (WINEP), www.washingtoninstitute.org
- The World Bank, www.worldbank.org
- Them, www.them.us
- Thiiird Magazine, www.thiiirdmagazine.co.uk
- Time.news, www.time.news
- Tony Blair Institute for Global Change, www.institute.global
- UCLA, www.newsroom.ucla.edu
- United for Iran, www.ipa.united4iran.org
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), www.unhcr.org
- United Nations News, www.news.un.org
- United States Department of State (USDoS) – Bureau of Consular Affairs, www.travel.state.gov

- Verslaggevers zonder Grenzen (RSF), www.rsf.org
- Vice, www.vice.com
- Vox, www.vox.com
- VPRO, www.vpro.nl
- Washington Kurdish Institute, www.dckurd.org
- Wired, www.wired.com
- X (voorheen bekend als Twitter), www.twitter.com

6.5 Nieuwsbronnen

• ABC News	• IranWire
• Al Arabiya	• IRNA
• Al Jazeera	• Kurdistan 24
• Al-Monitor	• Latin Times
• Algemeen Dagblad (AD)	• Le Monde
• Anadolu Agency (AA)	• L'Orient-Le Jour
• AP News	• Los Angeles Times
• APA	• Mehr News
• AsiaNews	• NBC News
• AzerNews	• Nederlands Dagblad (ND)
• BasNews	• News.az
• BBC Monitoring (BBCM)	• NOS
• BBC News	• NRC
• Caspian News	• Pars Today
• CBC	• PBS
• CBS News	• Radio Farda
• CNBC	• Radio Zamaneh
• CNN	• Reuters
• Daily Sabah	• RFE/RL
• De Standaard	• Rudaw
• De Stentor	• SBS News
• De Volkskrant	• Sky News
• Die Welt	• Tasnim News
• Die Welt am Sonntag	• Tehran Times
• Die Zeit	• The Guardian
• DW	• The Independent
• EurActiv	• The Irish Times
• Eurasianet	• The Jerusalem Post
• Euronews	• The National
• Fars News	• The New York Times
• Financial Times	• The Telegraph
• Financial Tribune	• The Times of Israel
• France 24	• The Washington Post
• Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)	• TOLO News
• Het Financieele Dagblad	• Trouw
• Het Parool	• Turan
• HLN	• US Today
• I24 News	• Voice of America (VOA)
• Iran International	• VRT

6.6 Wetgeving

Burgerlijk Wetboek van de Islamitische Republiek Iran (BW). Een Engelse vertaling is beschikbaar op <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ir/ir009en.pdf>

Grondwet van de Islamitische Republiek Iran. Een Engelse vertaling is beschikbaar op https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989.pdf

Islamitische Wetboek van Strafrecht (WvS). Voor een Engelse vertaling van boek 1 tot en met boek 4, zie: Mohsen Mir Mohammad Sadeghi, *Islamic Penal Code. The Islamic Republic of Iran*, Khorsandy Publication, 2016. Een Engelse vertaling van boek 1 en 2 is beschikbaar op <https://iranhrdc.org/english-translation-of-books-i-ii-of-the-new-islamic-penal-code/>. Een Engelse vertaling van boek 5 is beschikbaar op <https://iranhrdc.org/islamic-penal-code-of-the-islamic-republic-of-iran-book-five/>

Wetboek van Strafvordering (Sv). Voor een Engelse vertaling zie: Mohammad Reza Matin Nejad, *Code of Criminal Procedure. The Islamic Republic of Iran*, Khorsandy Publication, 2017. Engelse vertalingen zijn ook beschikbaar op <https://iranhrdc.org/amendments-to-the-islamic-republic-of-irans-code-of-criminal-procedure-part-1/> en <https://iranhrdc.org/amendments-to-the-islamic-republic-of-irans-code-of-criminal-procedure-part-2/>

6.7 Kaart van Iran

De weergave van grenzen en namen op deze kaart en de gebruikte benamingen dienen niet te worden opgevat als een bevestiging of aanvaarding daarvan door het Koninkrijk der Nederlanden.

Bron: www.kaartenatlassen.nl